

Kayıtlı İstihdamın Desteklenmesinde Yeni Yaklaşımlar

Jülide Sarıeroğlu
Türkiye Cumhuriyeti
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı

Kayıt Dışı Ekonomi ve Vergi İdaresi

Adnan Ertürk
Türkiye Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı
Gelir İdaresi Başkanı

EDİTÖRDEN

Sevgili okurlar;

Dergimizin konusunu Kayıtlı Ekonomi, Kayıtlı İstihdam ve Bu Yolla Haksız Rekabetin Önlenmesi olarak seçtik.

Kayıt dışı ekonominin nedenleri, önlenmesi, ölçülmesi hep tartışılan konular arasında yer almıştır.

Zira kayıt dışılığın boyutları ekonomileri olumsuz etkilemekte, toplumda bireylerin en önemli beklentilerinden biri olan adil gelir dağılımının ahengini bozmaktadır.

Kayıt dışılığın nedenleri açıktır. Ama bu nedenleri ortadan kaldırmak biraz uzun ve zordur. Zira toplumda yerleşmiş bir davranış alışkanlığı vardır. Öyleyse öncelikle vatandaşlara kayıtlı ekonomide kalmanın vatandaşlık sorumluluğu olduğu anlatılmalıdır. Toplumun yapısına göre nasıl çözüleceğine dair eylemler oluşturulmalıdır.

İnşaat Sanayi Dergimizin bu sayısında kayıt dışılık nedenleriyle, sonuçlarıyla, çözüm önerileriyle analiz edildi.

Ekonomimizde sürdürülebilir büyüme hedefleri konulurken devlerin sistemine giren unsurların kayıtlı olması gerekmektedir.

Ekim ayında gerçekleştirdiğimiz Geleneksel Toplantımızın onur konuğu Kalkınma Bakanımız Sayın Lütfi Elvan da Orta Vadeli Plan hedeflerini anlatırken makroekonomik

istikrarın temel hedef olduğunu vurguladı.

Kayıt dışı ekonomiyle mücadelenin bu hedef için temel politika araçlarından birisi olduğunu söyledi.

İş dünyasına yönelik düzenleyici kurallar da kayıtlı ekonominin en önemli unsurudur. İş Mahkemeleri Kanun Tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisimizden geçerek yasalaştı.

Artık iş uyuşmazlıkları davalarında yeni bir dönem başlıyor. Konuyu Çözüm Arama Konferansımızda ayrıntılı şekilde ele aldık. Kanun'un çalışma hayatında sosyal diyalogu güçlendirmesini umuyoruz.

Kentlerimiz müzikle, tiyatroyla, sergiler, festivallerle beslenmeye devam ediyor, şehirlerimiz sanatla aydınlanıyor. Önümüzdeki döneme ilişkin müzik, tiyatro etkinlikleri, sergi, festival haberlerini okuyucularımıza tanıtıyoruz.

Altmış Beşinci Hükümetimize ziyaretler gerçekleştirmeye devam ediyoruz. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Jülide Sarıeroğlu, Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'yi ziyaret ettik kendilerine sektörümüzün ilettiği sorunları ve çözüm önerilerini aktardık.

Keyifle okuyacağınız bir sayı olmasını diliyoruz, çalışmalarımıza bir sonraki sayımızda yine sektörün önemli bir alanını değerlendirerek devam edeceğiz...

Sağlıkla kalınız...

YÜZ ALTMİŞ ÜÇ

İNTEŞ İşveren Sendikası Adına Sahibi
Celal KOLOĞLU

Sorumlu Müdür
H. Necati ERSOY

Yayına Hazırlayanlar
Demet SOMUNOĞLU

Yönetim Yeri

4. Cadde 719. Sk. No: 3, Yıldız, Çankaya, Ankara
T: 0312 441 43 50 (pbx), F: 0312 441 36 43
intes@intes.org.tr / www.intes.org.tr

"İnşaat Sanayii Dergisi® 556 Sayılı KHK Uyarınca
Türk Patent Enstitüsü Tarafından Tescile
Bağlanmıştır"

İNTEŞ Kuruluş Tarihi
5 Şubat 1964

Sendikamız Türkiye İşveren Sendikaları
Konfederasyonu üyesidir.

İnşaat Sanayii Dergisi Ocak-Şubat 2004 tarihinden
itibaren hakemli dergidir.

İNTEŞ İnşaat Sanayii Dergisi'nin adı da dahil olmak
üzere tamamı üzerindeki telif hakları İNTEŞ'e aittir.

Dergide yayınlanan yazılar yazarlarının kişisel
görüşü olup hiçbir şekilde İNTEŞ tüzel kişiliğinin
görüşü olarak mütalaa edilemez.

Dergide yayınlanan yazıların her hakkı saklı olup,
İNTEŞ'ten yazılı izin alınarak ve kaynak gösterilmek
suretiyle kullanılabilir.

ISSN: 1303-8028

Yayın Türü: Yerel Süreli Yayın,
Ücretsizdir. İki ayda bir yayımlanır.
Abonelerine ücretsiz olarak gönderilir.

Yapım

Reta Reklamcılık ve Tanıtım Ltd. Şti.
Ziyaurrahman Cd. 285. Sk. No: 26/19
Çankaya, Ankara
www.reta.com.tr

Basım

Desen Ofset San. ve Tic. A.Ş.
Birlik Mh. 448. Cd. 476. Sk. No: 2
Çankaya, Ankara
www.desenofset.com.tr

Basım Tarihi ve Yeri
15 Aralık 2017 / ANKARA

BAŞYAZI

4

Kayıtlı ve
Güçlü Ekonomi

Celal Koloğlu
Yönetim Kurulu Başkanı

DOSYA

10

Kayıtlı İstihdamın
Desteklenmesinde Yeni Yaklaşımlar

Jülide Sareroğlu
Türkiye Cumhuriyeti
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı

DOSYA

16

Kayıt Dışı Ekonomi ve
Vergi İdaresi

Adnan Ertürk
Türkiye Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı
Gelir İdaresi Başkanı

6

DOSYA Ekonomik Refah ve Kayıtlı Ekonomi

32

DOSYA Kayıtlı İstihdamın Artırılması Önemlidir
Kudret Önen

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Yönetim Kurulu Başkanı

36

DOSYA Kayıtlı Ekonomi, Kayıtlı İstihdamla Haksız
Rekabetin Önlenmesi
Masis Yontan

TÜRMOB Genel Başkanı

38

DOSYA Kayıt Dışı Çalışma Haklarını İhmalidir
Ergün Atalay

TÜRK-İŞ Genel Başkanı

42

DOSYA Kayıt Dışılık Sendikalarla Örgütlenmeye Engeldir
Mahmut Arslan

Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu Genel Başkanı

46

DOSYA İstihdam, Eğitim ve Sosyal Politika Alanında 435
Milyon Avruluk Destek Alınacak
Burak Çağatay Doğan

Avrupa Birliği ve Mali Yardımlar Dairesi Başkanı

50

DOSYA Kayıt Dışı Ekonomi ve Türkiye'deki Durum
Prof. Dr. Ahmet Burçin Yereli

Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Maliye Bölümü Öğretim Üyesi

DOSYA 24

Kayıt Dışıyla Mücadelede Öncelik Bilgi ve Bilinçlendirme

Dr. Mehmet Selim Bağlı
Türkiye Cumhuriyeti Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanı

TOPLANTI 88

Yüz Yetmiş Altıncı Geleneksel Toplantı: Kalkınmada Yeni Dönem

DOSYA 28

Kayıt Dışı İstihdam Türkiye'nin Gelişmesinde Engeldir

Cafer Uzunkeya
Türkiye Cumhuriyeti Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürü

HABERLER 116

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Jülide Sarıeroğlu'na Ziyaret

BİR ŞEHİR BİR İNSAN 78

YAŞAR ÖNCAN'DAN MALATYAM

Yaşar Öncan
Yöntaş İnşaat A.Ş.
Yönetim Kurulu Başkanı

HABERLER 118

Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki Ziyareti

56

DOSYA Kayıt Dışı Ekonominin Nedenleri ve Alınabilecek Önlemler
Prof. Dr. Ramazan Altaş
TOBB ETÜ İşletme Bölüm Başkanı

62

DOSYA Türkiye'de ve Dünyada Kayıt Dışı Ekonomi
Doç. Dr. Ceyhan Elgin
Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi Bölümü

74

TÜRKİYE MYM'DEN Mesleki Yeterlilik Kurumu Faaliyetleri Yaşam Kalitemize Katkı Sağlıyor
Gülden Ankan
Mesleki Yeterlilik Kurumu - Gıda Mühendisi - Birim Koordinatörü
Sınav ve Belgelendirme Dairesi Başkanlığı

94

TOPLANTI
Elli Beşinci Çözüm Arama Konferansı

102

HUKUK Dava Şartı Olarak Arabuluculuk
Bektaş Kar
Yargıtay Dokuzuncu Hukuk Dairesi Üyesi

110

HUKUK İhale Mevzuatına Uymak Zorundayız
Ali Rıza Yücel
İnşaat Mühendisi & Avukat

114

KÜLTÜR SANAT AJANDASI

120

HABERLER
Avrasya Tüneli, Uluslararası Yol Federasyonu - IRF-Tarafından 'Global Başarı Ödülü'ne Layık Görüldü

122

HABERLER
Türk Firmalarının Küresel Başarıları Yaygınlaşıyor

126

ETKİNLİK
2023 Vizyonunda Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele Forumu Yapıldı

130

ETKİNLİK
ILO 10. Avrupa Bölge Toplantısı İstanbul'da Gerçekleşti

134

DESTEKLER
Beton İzmir 2018 Fuarı, İnşaat ve Hazır Beton Sektörlerini İzmir'de Buluşturacak

136

YENİ YAYIN
Nurettin Çarmıklı
50 Yılda Devri Alem Nuro'l'un Dünyası

137

YENİ YAYIN
Milletlerarası Tahkim Rehberi
Gözden Geçirilmiş, Güncelleştirilmiş, Genişletilmiş ve İlgili Mevzuatın Eklenmesi
Prof. Dr. Kemal Dayınlarlı

138

SUMMARY

BAŞYAZI

Celal Koloğlu
Yönetim Kurulu Başkanı

Kayıtlı ve Güçlü Ekonomi

Kayıt dışı ekonomi, devletin elde edemediği geliri nedeniyle eğitim, sağlık, sosyal yardımlar ve daha önemlisi yatırımlara yeterince kaynak ayrılmaması anlamını taşımaktadır. Daha az yatırım, yeni istihdam alanlarının kısıtlanmasıdır. Bireylerin gelir elde edememesi tasarruf ve tüketimin azalması demektir.

Kamu gelirlerini azaltarak ekonomik ve sosyal kalkınmayı sekteye uğratan kayıt dışılığın çoğunlukla sebepleri bellidir.

Denetimler, cezalar ve teşvikler ile farklı alanlardan kayıt dışılıkla mücadele edilmektedir. Ancak kayıt dışılıkla mücadelede en önemli unsur gönüllü katılımdır. Böylece kayıtlı ekonomide süreklilik sağlanabilir. SGK prim ve vergi ödemelerin kayıp değil aslında kazanç olduğu algısını sağlayacak ortam oluşturulmalıdır.

Bizler kayıtlı işverenler olarak vergimizi, primlerimizi zamanında eksiksiz ödüyoruz. Bu da halihazırda olması gereken doğal bir durumdur. Zira

yükümlüklerimizi yerine getirmek vatandaşlık ödevidir.

Kayıt dışı ekonominin azaltılması, gelir dağılımında adaletsizliği azaltacaktır. Adil gelir dağılımı bireylerinin refahı yüksek bir toplum demektir. Bu da kayıt dışının önemli kollarından olan kayıtlı istihdamın da artması anlamını taşıyacaktır.

Kayıt dışı istihdamın toplumlarda yol açtığı sorunların derinliği daha büyüktür. Her şeyden önce kayıt dışılık odağına insanı alan imkanlardan mahrum kalınmasıdır. Çünkü kayıt dışı çalışan kendini güvensiz bir çalışma ortamında hissettiği için daha verimsiz çalışır, harcamalarını kısıtlamak zorunda kalır. İşverenler ise haksız rekabete maruz kalır.

Vergi ve sosyal sigorta primi şeklindeki ücret dışı iş gücü maliyetlerinin yüksekliği, kayıt dışı istihdamı besleyen önemli etkidir. Ülkemizde kayıt dışı istihdamın azaltılması yönünde önemli adımlar atılmıştır. Devletimizin

tüm birimleri bu konuda koordineli çalışmaktadır. Zira kayıt dışı istihdam %50'ler seviyesinden %30'lara gerilemiştir. Bu başarıdır. Ama yeterli değildir. Zira son dönemde yeniden yükselme trendi vardır.

Kayıt dışı istihdamın nedenlerinin kaldırılması yönünde araçlar geliştirilmektedir. Ancak halan vergi oranlarının yüksekliği, kıdem tazminatı, prim yükleri gibi nedenlerle işçilik maliyetlerinin yüksek olması bürokratik işlemlerin yoğunluğu kayıt dışılığa neden olan sorunlardır.

Devletimizin konuya ilişkin kararlı bir tutum içerisinde olduğunu biliyoruz. Biliyoruz ki Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan her platformda daha güçlü bir Türkiye için bürokratları ile çözümler üretilmesi için çalışıyor. Ekonominin rekabet gücünün artırılması ve kamu finansmanının sağlıklı bir yapıya kavuşturulması ancak kayıt dışılığın azaltılması ile mümkün olduğunu belirtiyor. Başbakanımız

Binali Yıldırım ve Bakanlarımız yıllık programlarında kayıtlı ekonomiye geçiş yönünde politika araçları geliştiriyorlar.

Atılan her adım, işverenlere uygulanan tüm teşvikler daha çok yatırım yapmak adına azmimizi artırmaktadır.

Ancak daha fazla kayıtlı ekonomi için istihdamda vergi ve prim yükü azaltılmaya devam edilmelidir. Vergi sisteminde vergiden kaçınmayı ve vergi kaçırmaya yol açan unsurlar ortadan kaldırılmalıdır.

Elbette kayıtlı ekonomiye geçişi sağlayacak tek aktör devlet değildir. Konu; işverenler, çalışanlar, sivil toplum örgütleri, meslek kuruluşlarının ortak sorumluluğudur. Tüm taraflar kayıtlı ekonomide kalmanın milli bir mesele olduğunu bilmelidir, bilincinde olmalıdır.

Avrasya Tuneli Asya Çıkış Kutusu Haydarpaşa, Yapı Merkezi & SK

Rönesans Gotthard Base Tüneli

DOSYA

Ekonomik Refah ve Kayıtlı Ekonomi

Ekonomi politikalarının başlıca amaçlarının başında; büyümeyi hızlandırmak, enflasyonla mücadele etmek, cari açığı düşürmek, bütçe açığını azaltmak, adil gelir dağılımını sağlamak, yatırımları artırarak daha fazla istihdam olanaklarını geliştirmek gelmektedir. Devletlerin insan ihtiyaçlarını makul ölçüde karşılayabilmek için daha fazla gelir elde etmesi gerekmektedir. Ancak ekonomide kayıt dışılık, ekonomi politikalarının sürdürülmesini zorlaştırmakta, kalkınmaya engel olarak görülmektedir.

Kayıt dışı ekonomi; vergisini, sigorta primlerini ve diğer yükümlülüklerini düzenli yerine getiren işletmeler için haksız rekabet anlamını taşır. Rekabet

eşitsizliği, diğer firmaların da vergi kaçırma, vergiden kaçınma gibi yolları tercih etmelerine neden olmakta ve kayıt dışılığın daha da büyümesini etkilemektedir. Kayıt dışı ekonominin varlığı, istatistiki sonuçların da doğru değerlendirilememesine neden olarak ekonomideki sorunlara yönelik doğru tespitlerin yapılmasını da engeller.

Kamu finansmanının sağlıklı bir yapıya kavuşması ancak kayıt dışılığı azaltmak ile mümkündür. Haksız rekabetin önlenmesi, kaynak dağılımında etkinliğin sağlanması, ekonomide rekabet gücünün ve kamu gelirlerinin artırılması amacıyla kayıt dışılıkla mücadeleye tüm devlet kurumlarımızın koordinasyonu ve kararlılıkla devam edilmektedir.

Nitekim 2018-2020 Eylem Planında, kayıtlı ekonomiye geçişin sağlanması amacıyla; kayıt dışı ekonominin boyutunun ölçülmesi ve etkilerinin analizi, vergiye gönüllü uyumun artırılması, mevzuattaki boşlukların giderilmesi, denetim kapasitesinin güçlendirilmesi, farkındalığın artırılması ile veri paylaşım ve analiz kapasitesinin geliştirilmesi politikalarını içeren Kayıt Dışı Eylem Planı çalışmaları yürütülmektedir.

Kayıt dışı ekonominin çalışma hayatına yansımaları olarak kabul edilen kayıt dışı istihdam da ülke ekonomisini olumsuz etkilemektedir. İstihdam politikalarının yeterince insana iş olanakları sağlayabilmesi, ekonomik ve sosyal hakların korunacağı bir çalışma yaşamı tesis

Özgün İnşaat A.Ş.

edebilmesi, refah düzeyini artıran unsurlardır. Ülkemizin iktisadi gücünü, fiziki sermaye ile birlikte beşeri sermaye varlığı oluşturmaktadır. Türkiye, demografik yapısı itibarıyla şanslı bir ülkedir. Genç nüfus yapımız, ekonomiye katma değer sağlayacak nüfusun, daha aktif ve üretken olmasına yansımaktadır.

Kayıt dışı ile mücadele kapsamında geliştirilen önlemler, çalışma hayatının geleceği için çok önemlidir. Çalışanlar, öncelikle hayatının temel ihtiyaçlarını karşılayabileceği bir ücret düzeyi bekler. Sonrasında, sosyal ihtiyaçlarını karşılamak ister. Elbette geleceği güvence altına almak da önemlidir.

Kayıt dışı ekonomi ve bunun çalışma hayatına yansıyan kısmı olan kayıt dışı istihdam konusunda OECD raporuna göre, dünyada 1,8 milyar kişi kayıt dışı çalışmaktadır.

Aslında kayıt dışının nedenlerini hepimiz biliyoruz. Sorunun temelinde ekonomik yetersizlikler gelmektedir. İşsizlik seviyesinin yüksekliği, ucuz iş

Melen İsale Hattı, Kalyon İnşaat A.Ş.

gücünü artırmakta dolayısıyla kayıt dışını da tetiklemektedir. Mevzuatın karmaşık olması, işletmelerin yasal haklarını yeterince bilmemesi de bu sonuca neden olabilmektedir.

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin rekabet gücü, büyük işletmelere göre daha azdır. Bu da küçük ölçekli işletmeleri, maliyetlerini azaltmaya dolayısıyla kayıt dışına yönlendirmektedir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki bu sayılan nedenler işverenleri kayıt dışı çalıştırmaya bahane olmamalıdır. Çünkü konu sosyal ve insanidir.

Kayıt dışı istihdam, Türkiye ekonomisinin önlemeye çalıştığı bir sorundur. Bu konuda Sosyal Güvenlik Kurumumuz, uzmanları ve müfettişleri ile etkin çalışmaktadır. Eylem planlarıyla neredeyse seferberlik ilan edilmiştir.

Caydırıcı denetimler yapılmakta, kayıt dışı istihdamla çalışan işverenlere ağır mali cezalar uygulanmaktadır. Bu çalışmaların sonuçları net bir şekilde ortadadır. Zira iş gücünün neredeyse %50'si kayıt dışıyken %30 seviyelerine gerilemesi başarıdır.

Bizler biliyoruz ki kayıtlı istihdam, iş yaşamında güvenin ve huzurun temelidir. Sendikalı işçi çalıştıran işverenlerimiz daha çok teşvik edilmeli, özendirilmelidir.

Türkiye'deki sorunlardan birisi de mesleksizliktir. Eğitim ve istihdam arasındaki ilişkinin zayıflığı, istihdamı ve kayıt dışılığı da tetiklemektedir.

Kayıt dışılıkla mücadelede, kayıt dışılığın nedenlerinin ortadan kaldırılması zorunludur. Kayıt dışılıkla mücadelede önerilerimiz aşağıdaki unsurlar çerçevesinde sıralanabilir:

- Mevcut 4857 sayılı İş Yasası ve Sendikalar Yasası yatırımcılarımızın ihtiyacını karşılamamaktadır. Yeni bir İş ve Sendika ve Toplu İş Sözleşmesi Yasası'nı gündeme almanın zamanı gelmiştir. Zira artık işçi lehine yorum, güçlü işveren anlayışı geride kalmıştır. Sözleşmelerde taraflar, hak ve yükümlülüklerde eşit addedilmelidir.

- İş gücünün niteliklerinin eksikliği de işsizliği artırırken aynı zamanda, bu çalışanları düşük ücretli, koruma olmayan ve yüksek riske maruz kalan kayıt dışı işlerde çalışmaya zorlamaktadır. Öyleyse öncelikle mesleki eğitim konusunda daha fazla yol almalıyız.

- Ülkemizde 2017 yılı Ocak ayından itibaren ağır ve tehlikeli işlerde mesleki yeterlilik belgesi zorunluluğu getirilmiştir. Mesleki yeterlilik belgesi olmayan işçilerin şantiyelerde istihdam edilemeyecek olması kayıt

Ankara İçmesuyu 2. Merhale Projesi Gerede Sistemi İnşaatı, Kolin İnşaat A.Ş.

dışılıkla mücadelede önemli bir etken olacaktır.

- Zaman aşımı kavramının çağımızın 10 yıllarla, 5 yıllarla hak düşürücü olmayan sürelerde sürdürülmesi artık imkansızdır. Hak düşürücü şekilde düzenlenecek sürelerin yıl ve ay kavramı ile ifade edilmesi gerekmektedir.

- Sigorta prim afları kayıtlı işverenlerimizin motivasyonunu düşürmekte ve kayıtlı işveren açısından haksız rekabet oluşturmaktadır. SGK, yükümlülüklerini yerine getirmeyenlere af değil, ceza uygulanmalıdır. Eğer af yapılacaksa yapılan iyileştirme kadar primini düzenli ödeyene de indirim yapılması uygun olacaktır.

- Karşılıksız sosyal ödemeler de çalışanları bu ödemelerden faydalanabilmek adına kayıt dışı çalışmaya yönlendirmektedir. Bu nedenle ödemenin karşılığı, her zaman emek olmalıdır.

- Mesleki Yeterlilik Kurumu çalışmaları, bu konuya güzel altyapı sağlayacaktır. Bu konuda öncelikle mesleklerin tanımı yapılmalıdır.

- Asgari ücretler konusuna yeni bir bakış açısı oluşturulmalıdır. Bölgesel asgari ücret ve asgari ücretin vergisel muafiyetinin artırılması gibi uygulamalar üzerinde tartışılmalıdır.

- İstihdam teşvik sistemleri basitleşmelidir. Kayıtlı ekonomiyeye katkı sağlamak adına yapılan bu

teşvik sistemlerinin anlaşılabilir ve uygulanabilir olması önemlidir.

- İşçiler evlilik, iş değiştirme, 15 yıllık sigortalılık süresinin dolması gibi haklı sayılan nedenlerle işten ayrılıp kıdem tazminatına hak kazanmaktadırlar. Kıdem tazminatı koşullarının bu kadar kolay ve yüksek yükümlülüklerde olması da kayıt dışılığı artıran bir unsurdur. Kıdem tazminatı, işçilerin elbette ki yasal bir güvencesi olup bu sorun her iki tarafın çıkarlarına uygun olarak çözümlenmelidir.

Kayıtlı ekonomi; daha güçlü, sürdürülebilir, sosyal dengeli sağlayacak ekonomi olacaktır. Tüm tarafların sorumluluğu ile Türkiye'de kayıt dışı ekonominin sorun olmaktan çıkacağına inanıyoruz.

DOSYA

Jülide Sarıeroğlu
Türkiye Cumhuriyeti
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı

Kayıtlı İstihdamın Desteklenmesinde Yeni Yaklaşımlar

Kayıt dışı insan odaklı mücadele anlayışı kapsamında, stratejik önceliklere dayalı bütüncül bir bakış açısıyla, ülkemizin potansiyelini ortaya çıkaracak şekilde çözülmesi gereken bir olgudur.

Kayıt dışı ekonominin çalışma hayatına yansıyan yüzü olan kayıt dışı istihdam son yıllarda sadece gelişmekte olan ülkelerin değil gelişmiş ülkelerin de başlıca ekonomik sorunlarından biri haline gelmiştir. Kayıt dışı istihdam ülkelerin ekonomik yapısına ve kalkınmasına büyük zarar veren bir problem olmakla birlikte; çalışanlar, firmalar ve devletler açısından da birçok olumsuz sonuç doğurmaktadır. Bu yapısal sorunun insan odaklı mücadele anlayışı kapsamında, stratejik önceliklere dayalı bütüncül bir bakış açısıyla, ülkemizin potansiyelini ortaya çıkaracak şekilde çözülmesi gereken bir olgudur.

Kayıt dışı istihdam toplumda üç aktörün olumsuz etkilemesine sebebiyet vermektedir. Bunlar işçi, işveren ve devlettir. İşçi açısından

bakıldığında, kayıt dışı çalışan işçiler sosyal haklarına kavuşamamaktadır. Eksik kazanç bildirimi sebebiyle yardımların azalmasına ve emekli aylığı miktarının düşmesine sebep olabilmektedir. Bu durumun işçi açısından en olumsuz sonuçlarından biri de kişinin ölüm aylığı koşullarına haiz olmadan hayatını kaybetmesi durumunda eş ve çocuklarının aylık alamamasıdır. Ayrıca kayıt dışı çalışanlar yıllık izin, kıdem tazminatı, ihbar tazminatı gibi haklardan da faydalanamamaktadırlar.

Kayıt dışı çalışmadan olumsuz etkilenen ikinci aktör ise işverenlerdir. Özellikle firmalar açısından primi ödeyenlerle ödemeyenler arasında haksız rekabete sebebiyet vermekte ve bu durum diğer işverenlerin de kayıt dışılığa yönelmesine sebep

İnşaat sektöründe kayıt dışı çalışanların sosyal güvenlik sistemine alınmasına yönelik gerekli hukukî, idarî ve teknik altyapının oluşturulması ve kayıt dışı işçi çalıştıran iş yerlerinin kamu ihalelerinden yasaklanması için çalışmalara devam edilmektedir.

olmaktadır. Diğer taraftan işverenler, kayıt dışı işçi çalıştırma sebebiyle kurumların sağladığı imkanlardan faydalanamamaktadır.

Kayıt dışı çalışmanın devlet açısından da olumsuz etkileri söz konusudur. Her şeyden önce Devletin prim kaybına neden olmaktadır. Bunun dışında diğer bir olumsuz etkisi de gelecek nesillerin sosyal güvenlik sisteminden kaynaklanan yükleri taşımak zorunda kalmaları ve sistemden yeterli düzeyde faydalanamamalarıdır. Bu da gelir dağılımında adaletsizliğe sebep olmaktadır.

Sosyal Güvenlik Reformuyla oluşturulan yeni yaklaşım

Sosyal güvenlik alanında birçok değişim ve dönüşüm süreci tamamlanmış ve yenilikçi yaklaşımlar hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda

geleneksel denetim ve ceza uygulamaları anlayışı terkedilerek bilgilendirme, rehberlik ve iş birliği üzerinde insan odaklı stratejiler geliştirilmiştir. Bakanlığımız eylem planlarında bu yeni yaklaşımlar hayata geçirilmiştir. Bu çerçevede kayıtlı istihdamın artırılması sürdürülebilir kalkınmayı da destekleyerek bu yapısal sorunun çözümünde etkin rol oynamaktadır.

Onuncu Kalkınma Planına binaen belirlenen “Öncelikli Dönüşüm Programları” bünyesinde “Kayıt Dışı Ekonominin Azaltılması Eylem Planı” sayesinde birçok eylem 2015 yılında kabul edilmiş ve hayata geçirilmeye başlanmıştır. Sosyal güvenlik bilincinin yaygınlaştırılması, kayıt dışı çalışmanın işçi ve işveren üzerindeki gerek çalışma hakları, gerekse iş sağlığı ve güvenliği yönünden olan

Gönüllü uyum çerçevesinde primlerini düzenli ve süresinde ödeyen işverenlere yönelik birçok prim indirimi uygulanmaktadır.

olumsuz etkileri ve sigortalı işçi/işveren hak ve yükümlülükleri konularında eğitim modülü hazırlanmıştır.

İnşaat sektöründe kayıt dışı çalışanların sosyal güvenlik sistemine alınmasına yönelik gerekli hukukî, idarî ve teknik altyapının oluşturulması ve kayıt dışı işçi çalıştıran iş yerlerinin kamu ihalelerinden yasaklanması için çalışmalara devam edilmektedir.

“Kayıt Dışı Ekonominin Azaltılması Eylem Planı” haricinde 2014 - 2023 yıllarını kapsayan ve istihdamın artırılması ve çalışma hayatındaki önemli konuları düzenlemek için hazırlanan Ulusal İstihdam Stratejisi kapsamında da birçok eylem hayata geçirilmiştir. Kadın ve gençlerin iş hayatına daha çok katılım sağlaması

için bu grupların istihdamına yönelik yapılan çalışmalarla birlikte küçük işletmelerin kayıtlı sektöre geçişini özendirici program ve uygulamalar hayata geçirilmiştir.

Ulusal İstihdam Stratejisinin 2017-2019 yılları kapsayan dönemde ise yine kadınlara, sosyal yardım alanlara yönelik, tarım, tekstil ve turizm sektörlerinde çalışanlara ilişkin politikalara yer verilmiştir.

Kayıt dışı istihdamla mücadele kapsamında belirlenen stratejiler ve yapılan faaliyetler

Bakanlığımızca bahsedilen bu eylem planları haricinde rutin olarak yürüttüğümüz birçok çalışma modeli bulunmaktadır. Hizmet kalitesinin yükseltilmesi, veri/bilgi paylaşımına

dayalı çapraz denetimlerin yapılması, denetim sisteminin etkinliğinin artırılması, teşvik uygulamalarıyla istihdam üzerindeki mali yüklerin azaltılması bu stratejileri oluşturmaktadır.

Hizmet kalitesinin artırılması için birçok il ve ilçe de sosyal güvenlik merkezlerini kurulmuştur. Sosyal güvenlik hizmet noktalarının hem fiziksel koşullarını iyileştirilmiş hem de personel sayılarını artırılmış ve insan odaklı hizmet anlayışını benimsenmiştir. Bu çalışmalar sayesinde TÜİK Memnuniyet Araştırmalarında Sosyal Güvenlik Kurumu tüm kurumlar arasında dördüncü sırada yer almaktadır.

Kayıt dışı istihdamla ilgili ihbar ve şikâyetlerin hızlı bir şekilde sonuçlandırılması amacıyla ALO 170 İhbar Hattı etkin bir şekilde

çalışmakta, denetimlerde de bu şikâyetlere öncelik verilmektedir.

Kayıt dışı istihdamla mücadele konusunda diğer kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri, bankalar ve toplumun diğer ilgili kesimleri ile iş birliği yapılmıştır. Kurumlar arası veri paylaşımı kapsamında bankaların, diğer kamu kurum ve kuruluşların vatandaş ile yaptıkları işlemlerde kişilerin mesleki bilgilerine yönelik veriler toplanmakta ve bu sayede denetime gitmeden kişilerin sigortalılık kontrolleri yapılmaktadır. Veri paylaşımı çalışmalarını genişletmek amacıyla diğer kurum ve kuruluşlar ile protokol çalışmalarına devam edilmektedir.

Yeni denetim anlayışıyla birlikte denetimde öncelikle rehberlik anlayışı benimsenmiştir. Bu çerçevede denetimle görevli personel tarafından

2016 yılında 35 bin 2017 yılında 150 bin rehberlik amaçlı ziyaretler gerçekleştirilmiş olup, yapılan ziyaretlerde vatandaşın öneri ve talepleri de dikkate alınmıştır. Bu kapsamda yapılan rehberlik ziyaretleri bundan sonrada periyodik olarak devam ettirilecektir.

Rehberlik ziyaretlerinin yanında denetim faaliyetlerine de devam edilmekte olup, denetim yapılacak yer ve sektörlerin belirlenmesi için yapılan risk analiz çalışmaları sürdürülmektedir. Böylece denetimlerde nokta atışı yapılarak zaman ve maliyet kayıplarının önüne geçilmektedir.

Gönüllü uyum çerçevesinde primlerini düzenli ve süresinde ödeyen işverenlere yönelik birçok prim indirimi uygulanmaktadır. Genç, engelli, kadın çalıştıran, meslek belgesi olanları

çalıştıran işverenlere yönelik prim indirimleri olduğu gibi, bölgesel düzeyde prim indirimleri, AR-GE faaliyetlerine özel prim indirimleri de işverenlere uygulanmaktadır.

Bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları

En çok önem verilen stratejilerden bir tanesi de bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleridir. Bu kapsamda özel çalışmalar yürütülmüştür. Bunlardan bazıları iş hayatına yeni atılacak olan vatani görevdeki er ve erbaşlara yönelik eğitim notu, ilkokul öğrencilerine özel hikâye kitapları, çizgi filmler hazırlanmış, lise öğrencilerine tiyatro oyunları düzenlenmiş, üniversite öğrencilerine seminerler verilmiş ve toplumun kanaat önderleri

muhtarlar ve din görevlilerine yönelik bilgilendirme faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. İlgili çekmesi açısından "Kayıt Dışı İstihdama Kayıtsız Kalma" isimli ödüllü proje yarışması düzenlenmiştir. Faaliyetler kapsamında gidilen illerde ayrıca Yerel Medyada ve Ulusal Medyada kayıt dışı istihdamın olumsuz yönlerine ilişkin konulara yer verilmesi sağlanmıştır.

Dizi senarist ve yapımcıları ile medya profesyonellerine yönelik bilgilendirme toplantıları yapılarak dizi ve film içeriklerinde sosyal güvenliğin önemi ve kayıt dışı çalışmanın olumsuz sonuçlarına yer verilmesi sağlanmıştır. Tekstil, turizm, inşaat ve mobilya sektörlerinde, tarım ve küçük ölçekli işletmelerde çalıştaylar, eksik kazanç bildirimi, sosyal güvenlikte iletişimin

olanak ve sınırları, Suriyeli mülteciler ve sosyal güvenlik konularında forumlar gerçekleştirilmiştir.

Sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda yapılan projeler

Yapılan tüm bu çalışmaların yanında Avrupa Birliği ile ortaklaşa finanse ettiğimiz Kayıtlı İstihdamı Teşvik Projesi (KİTUP I) ve Etkin Rehberlik ve Denetim Yoluyla Kayıtlı İstihdamın Teşviki Projesi (KİTUP II) başarıyla tamamlanmıştır. Projelerin Teknik Destek bileşeni kapsamında birçok farkındalık faaliyetleri yürütülmüş olup, hibe bileşeni kapsamında ülkemizin farklı bölgelerinde kayıt dışı istihdamı önlemeye yönelik seçilmiş birçok projeye hibe desteği verilmiştir. Sosyal Güvenlik Kurumu

Yeni denetim anlayışıyla birlikte denetimde öncelikle rehberlik anlayışı benimsenmiştir.

denetim kapasitesinin artırılması için çalışmalar yürütülmüştür.

Önümüzdeki 2 yıllık süreçte, kayıt dışı istihdamla mücadele amacıyla Kayıtlı İstihdamın Desteklenmesi Projesi (KİDEP) oluşturulmuştur. Bu proje için Milli Eğitim Bakanlığı, Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu ile iş birliği protokolleri imzalanmış olup, yapılacak olan faaliyetlerde bu kurumlardan destek alınacaktır. Yine yenilikçi yöntemler kullanarak, yarışmalar, tiyatro gösterileri, seminerler ile halkı bilinçlendirme çalışmaları sürdürülecektir. Toplumun kanaat önderleri olan din görevlilerine

yönelik bilgilendirici faaliyetler yapılacak, küçük işletme ve esnaf ile mevsimlik tarım işçilerine yönelik sosyal güvenlik bilgilendirme faaliyetleri yürütülecektir. İlkokul öğrencilerine yönelik bilgilendirme faaliyetleri, tüm lise öğrencilerine yönelik bilgi yarışmaları ile üniversitelerin iletişim fakültesi öğrencilerine yönelik kısa film yarışmaları organize edilecektir. Yine prime esas kazanç seviyesi azaldığı tespit edilen sigortalılara yönelik bilgilendirme amaçlı SMS gönderilmesi ve işverenlere bilgilendirici mektuplar gönderilmesi sağlanacak olup risk analizine dayalı programlı denetimler gerçekleştirilecektir.

DOSYA

Adnan Ertürk

Türkiye Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı
Gelir İdaresi Başkanı

Kayıt Dışı Ekonomi ve Vergi İdaresi

Devletin varlığı ve kamu hizmetlerinin sürdürülebilmesi için vatandaşların gücü oranında vergi yüküne ortak olması, modern dünyanın zorunlu bir unsurudur. Bu katkının adil ve doğru bir şekilde sağlanabilmesi için kişi ve kurumların ekonomik faaliyetlerini yasal düzenlemelere uygun şekilde, kayıtlı olarak, gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, başta vergi ve sosyal güvenlik mevzuatı ile diğer yasal düzenlemelere uyumda yaşanan eksiklikler sonucu oluşan "kayıt dışı ekonomi," GSYH'nın önemli bir oranına ulaşabilmektedir.

Kayıt dışı ekonomi olgusunun çok boyutlu olması, konunun çeşitli bilim dallarının inceleme alanına girmesine neden olmuş ve yalnızca maliyeciler ve iktisatçılar değil, aynı zamanda sosyologlar, antropologlar, istatistikçiler, siyasetçiler, hukukçular da bu alana ilgi göstermişlerdir.

Kayıt dışı ekonomi ile ilgili akademik çalışmalar tarandığında, kayıt dışı ekonomiyi tetikleyen temel nedenler arasında; vergi bilincinin yerleşmemiş olması, vergi yükü, vergi afları, cezaların caydırıcı olmaması, denetimlerin yetersizliği, bürokratik formalite, karmaşık vergi düzenlemeleri, küçük işletmelerin çokluğu, teknoloji ve e-ticaret, nakit ekonominin yaygınlığı gibi başlıkların ön plana çıktığı görülmektedir.¹

Bu makalemizde, kayıt dışı ekonominin sebepleri, kayıtlı ekonomiye geçişin sağladığı katkılar, Gelir İdaresi Başkanlığının kayıt dışı ekonomiyle mücadele kapsamında yürüttüğü çalışmalar ve gelecek stratejileri ile kayıt dışı ekonominin boyutunun ölçülmesine yönelik çalışmalardan bahsedilecektir.

¹ Akgül Yılmaz Gülay, "Kayıt Dışı Ekonomi ve Çözüm Yolları", 2006
Savaşan, Fatih "Türkiye'de Kayıt Dışı Ekonomi ve Kayıt Dışılıkla Mücadelenin Serencamı», Mart, 2011.

1. Kayıt Dışılığın Azaltılmasının Ekonomiyeye ve Sosyal Hayata Katkıları

Kayıt dışı ekonominin azaltılması; orta ve uzun dönemde ekonomik istikrar, gelir dağılımı ve istihdam gibi birçok makro ekonomik unsurun iyileşmesine, ekonomide verimlilik düzeyi ve rekabet gücünün yükselmesine ayrıca kamu gelirlerinin artmasına katkıda bulunacaktır.

Kayıt dışı ekonomi, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomilerinin önemli bir problemi olduğu kadar son zamanlarda, gelişmiş ülke ekonomilerinin de takibinde olan ve mücadele edilen alan olarak ortaya çıkmaktadır.

Kayıt dışılık, vergi adaletine olan güveni zedelemekte ve haksız rekabete neden olmaktadır.

Kayıt dışılık ya da kayıt dışı ekonomi;

- Sosyal güvenlik sisteminin temelini teşkil eden primlerin tahsil

edilememesine neden olarak sistemin sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir.

- İşletmelerin küçük ölçekte kalmalarına, dünya ile rekabet edememelerine, kredi temin edememelerine ve verimlilikten uzak çalışmalarına neden olmaktadır.
- Üretilen ürünlerin garanti kapsamı dışında olması nedeniyle tüketicilerin, tüketicileri korumaya yönelik düzenlemelerden istifade edememelerine neden olmaktadır.

Kayıt dışılık azaldıkça kamu finansman dengesi daha sağlıklı bir yapıya kavuşacak ve vergi yükü hafifleyecek, kamu hizmetleri daha etkin bir şekilde sunulacak, kamu hizmetlerinin kalitesindeki artış, yatırım ve istihdam imkanlarını artıracak ve insanımızın yaşam kalitesini yükseltecektir.

Kayıt dışılıkla mücadele, aynı zamanda, sosyal dengenin

sağlanması, gelir dağılımının iyileştirilmesi ve sürdürülebilir büyümenin yakalanması açısından hayati önem taşımaktadır.

2. Gelir İdaresi Başkanlığının Politika ve Öncelikleri

Gelir İdaresi Başkanlığı, verginin doğuşundan tahsiline kadar her aşamada sunulan idari hizmetleri yerine getirmektedir. Bunun yanı sıra Başkanlığımız;

- Mükelleflerin vergiye gönüllü uyumunu artırmayı,
- Kayıtlı ekonomiyi teşvik etmeyi,
- Toplumun vergi konusundaki farkındalığını artırmayı,
- Verginin tahsiline yönelik mükellefe sunduğu hizmetlerin kalitesini yükseltmeyi kendisine amaç edinmiştir.

Başkanlığımızın mükellef haklarını gözeterek vergide gönüllü uyumu

artıran ve kayıtlı ekonomiyi teşvik eden bir idare olma amacı, misyon ve vizyonumuz arasında da yer almaktadır.

Bunun gereği olarak hem ülkemizde hem de dünyada meydana gelen ekonomik aktivitelerin değişimi, Başkanlığımızca sürekli olarak takip edilmekte ve bu değişime uyum sağlama adına her türlü çalışma yürütülmektedir.

Ayrıca Gelir İdaresi Başkanlığı, vergi mevzuatında öngörülebilirliğin artırılması ve vergi mevzuatının sadeleştirilmesi çalışmalarını yürütmekte, mükelleflerin vergisel ödevlerini ifa etmelerini daha da kolaylaştıracak elektronik uygulamalar ile her geçen gün gelişen teknolojik yenilikleri mükelleflerin hizmetine sunmaktadır. Bu kapsamda nihai hedefimiz, “temassız vergi dairesi” yani mükelleflerimizin vergi dairesine

2017 yılının Kasım ayının sonuna kadar kayıt dışı ekonominin ülke düzeyinde boyutunun ölçülmesi çalışmaları tamamlanacak ve hazırlanan rapor kamuoyu ile paylaşılacaktır.

hiç gitmeden tüm işlemlerini yapabilmesine imkan tanımaktır.

Bununla birlikte Başkanlığımız, asli görevlerinden olan devlet alacaklarının eksiksiz ve zamanında tahsilini sağlamaya çalışırken mükellef haklarının korunması, mükellef ile Başkanlık ilişkilerinin karşılıklı güven esasına dayanması ve vergi kayıp ve kaçığının önlenmesi konularında da gerekli tedbirleri almaktadır.

3. Kayıt Dışı Ekonominin Boyutunun Ölçülmesine İlişkin Yapılan Çalışmalar

Ülkemiz, dünyanın en büyük 20 ekonomisi arasında yer almakta ve sahip olduğu konum itibarıyla da gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomiler arasında köprü konumunda bulunmaktadır.

Türkiye; turizm potansiyeli, ihracat kapasitesi, genç nüfusu, jeopolitik konumu, tüketim alışkanlıkları ve kültürü ile kendine özgü birtakım karakteristik unsurlara sahiptir. Dolayısı ile kayıt dışı ekonominin boyutuna ilişkin sağlıklı bir ölçümleme yapmak için Türkiye'nin gerçek durumunu yansıtan göstergelerin de dikkate alındığı çeşitli modeller üzerinde çalışılması bir zorunluluktur.

Bu sebeple gerçeğe en yakın sonuçları ortaya çıkarabilmek için Hacettepe

Üniversitesi ve Sakarya Üniversitesi ile 2011-2013 eylem planı döneminde koordineli bir çalışma yapılmış ve bu hususta bir rapor hazırlanmıştır.² Bu çalışmayla Türkiye'de Kayıt dışı Ekonomi 2013 yılında (Zaman Serisi Modeli) ile %25, (Panel Veri Modeli) ile %27,2 ve (Zaman Serisi ve Panel Veri Modelleri) ile %25-27 arasında hesaplanmıştır.

Prof. Friedrich Schneider tarafından MIMIC (Multiple Indicators and Multiple Causes) yöntemiyle 162 ülkede yapılan ve Mayıs 2016'da yayımlanan en son çalışmasına göre, ülkemizde kayıt dışı ekonominin büyüklüğü 2013 yılında %26,4, 2016 yılında da %26,8 olarak ölçülmüştür.³

Öte yandan, kayıt dışı istihdam oranı, 2002 yılında %52,1 iken 2016 yılı itibarıyla %33,4'e düşmüştür.⁴

2015-2017 eylem planı döneminde de;

- Yerli ve yabancı uzman ve akademisyenlerin katılımıyla geniş katımlı çalıştaylar yapılmış,
- Ulusal ve uluslararası kaynaklar taranarak 51 ülkede, kayıt dışı ekonominin nasıl ölçüldüğü ve kullanılan parametreler incelenmiş,
- Kayıt dışı ölçüm çalışmalarında kullanılmak üzere, 35 adet veri seti (42 yıllık seri) oluşturulmuş,
- Yerli ve yabancı uzman ve akademisyenlerden oluşan bir ölçüm komisyonu marifetiyle mevcut veri setleri kullanılarak 1.500 farklı modellemeyle ön deneme çalışmaları yapılmıştır.

2017 yılının Kasım ayının sonuna kadar kayıt dışı ekonominin ülke düzeyinde boyutunun ölçülmesi çalışmaları tamamlanacak ve hazırlanan rapor

2 Savaşan, Fatih, "Türkiye'de Kayıt Dışı Ekonomi", 2014

3 Schneider, Friedrich "Size and Development of the Shadow Economies in 36 Highly-Developed Countries: What do we (not) know?", 2016

4 Kaynak: http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/kayitdisi_istihdam/kayitdisi_istihdam_oranlari/kayitdisi_istihdam_orani

kamuoyu ile paylaşılacaktır. Akabinde, yıl sonuna kadar da sektörel bazda kayıt dışılık ölçümleri yapılacaktır.

4. Kayıt Dışılıkla Mücadelede Önceki Eylem Planlarımız

Başkanlığımız koordinasyonunda, kamu kurum ve kuruluşlarının sorumluluğu ve iş birliği ile 2008-10⁵ ve 2011-13⁶ dönemi Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Eylem Stratejisi Planları başarıyla uygulanmıştır.

2011-2013 Eylem Planı⁷ ile elde edilen kazanımlardan bazıları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Mevzuatta ve uygulamada meydana gelen değişiklikler çerçevesinde, mükelleflerin vergisel işlemlerinde kullandıkları beyanname, bildirim ve basılı formlardan 24 adedi gözden geçirilmiştir.
- Eylem planı döneminde akaryakıt, madenî yağ, tütün ve alkol sektörleri başta olmak üzere e-fatura ve e-defter kullanımını yaygınlaştırmıştır.
- Mükelleflerin yapmış oldukları faaliyetlerin vergi dairesi sicil kayıtları ile uyumlu hale getirilmesi kapsamında, paydaş kuruluş olan Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile birlikte "mükellef bilgileri bildirim" ile bildirilen faaliyet kodları ve mükelleflerin kayıtlı faaliyetleri, analiz edilerek uyumlu hale getirilmiştir.
- Kayıt dışı faaliyette bulunduğu değerlendirilen yerlerden başlamak üzere tüm il ve ilçe merkezlerinde, belediye ve diğer kurum ve kuruluşlarında verilerinden istifade edilmek suretiyle Sosyal Güvenlik Kurumu denetim elemanları ile birlikte 2013 yılı yoklama, yaygın ve yoğun denetim çalışmaları yapılmıştır.

5 05/02/2009 tarihli ve 27132 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 2009/3 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile yürürlüğe girmiştir.

6 21/12/2011 tarihli ve 28149 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 2011/21 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile yürürlüğe girmiştir.

7 Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi Eylem Planı (2011-2013) Gerçekleşme Raporu-Mart 2014

Çalışmaya; 11.031 personel katılmış, 560.371 mükellef denetlenmiş, 17.514 adet mükellefiyet tesis ettirilmiştir. 2014 yılında yapılan yaygın ve yoğun vergi denetimlerinde; mükellefler nezdinde 2.321.716 adet denetim yapılmış, kayıt dışı çalıştığı tespit edilen 18.464 kişi için yeni mükellefiyet tesis ettirilmiştir.

- İnşaat ve yapı kooperatifçiliği sektöründeki aktörler ile yapı denetim kuruluşları, binalarda enerji verimliliği ile ilgili olarak iş ve işlem yapan şirketler ile sektördeki diğer aktörlerin faaliyetleri kayıt altına alınmış, “yapı malzemeleri denetim sistemi” (YMDS) kurulmuş ve tapu TAKBİS sistemi tamamlanmıştır.

- Akaryakıt analizleri için ilave 3 akredite laboratuvar kurulmuştur.

- Serbest bölgeler bilgisayar uygulama programı, tüm serbest bölgeler itibarıyla aktive edilmiş olup serbest bölgelerde gerçekleştirilen ticari faaliyetlerin tamamı kayıt altına alınmıştır.

- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası bünyesindeki “Risk Merkezi,” Türkiye

Bankalar Birliği nezdinde yeniden yapılandırılmıştır.

5. 2015-2017 Dönemi Kayıt Dışı Ekonominin Azaltılması Programı Eylem Planı ve Kazanımlarımız

Önceki Eylem Planları ile gelinen aşamayı daha ileriye taşımak ve kayıt dışılıkla mücadeleyi daha kapsamlı bir çerçevede yürütmek üzere, Onuncu Kalkınma Planı ile (2014-2018)⁸ belirlenen hedefler doğrultusunda hazırlanan Eylem Planı⁹ ile mücadeleye devam edilmektedir.

Bu Eylem Planı'nın hazırlanmasında 36'sı sivil toplum kuruluşu olmak üzere 79 kurum ve kuruluşun katkı sağlanmıştı.

2015-17 dönemini kapsayan Eylem Planımız 5 Bileşen ve 62 Eylemden oluşmaktadır. Eylem Planı'nın bileşenleri sırasıyla;

8 Onuncu Kalkınma Planının (2014-2018) Onaylandığına İlişkin 1041 sayılı Karar 06/07/2013 tarih ve 28699 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

9 16.02.2015 tarih ve 2015/3 sayılı Yüksek Planlama Kurulu Kararı ekinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

- Kayıt dışı ekonominin boyutunun belirlenmesi ve ekonomi üzerindeki etkilerinin analizi,

- Gönüllü uyumun teşvik edilmesi ve uyum seviyesinin yükseltilmesi,

- Denetim kapasitesinin güçlendirilmesi ve ilgili mevzuatın gözden geçirilmesi,

- Eğitici ve kapsayıcı yöntemlerle toplumun tüm kesimlerinde farkındalığın artırılması,

- Kurumlar arası veri paylaşımının geliştirilmesi ve uygulamada ortaya çıkan sorunların çözümüdür.

Eylem Planı, Gelir İdaresi Başkanlığı koordinatörlüğünde ve 15 kurumun sorumluluğunda ve 51 kurumun katkıları ile yürütülmektedir.

Eylem Planı'nda yer alan eylemler, Ekim ayı itibarıyla ortalama %85 oranında tamamlanmış bulunmaktadır. Devam eden eylemlerin de büyük ölçüde yıl sonuna kadar tamamlanması hedeflenmektedir.

İC İctaş Yavuz Sultan Selim Köprüsü

Vergi dairelerine yapılacak başvuruların tamamının elektronik ortamda alındığı, vergi dairesi iş süreçlerinin elektronik ortamda yürütüldüğü ve işlem sonuçlarının da mükelleflere elektronik ortamda iletildiği bir sistem hayata geçirilecektir. Bu yazılımın ülke geneline hızla yaygınlaştırılmasıyla zaman ve maliyet tasarrufu sağlanırken mükelleflerimizin vergiye uyum maliyetleri de azaltılacaktır.

2015-2017 dönemi eylem planı kapsamında kayıt dışı ekonomi ile mücadele alanında yapılan çalışmalar ve kazanımlardan öne çıkanlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Tüm vergi dairelerimizde otomasyona geçiş tamamlanmıştır. Kâğıtsız vergi dairesi hedefine emin adımlarla yaklaşılmaktadır.
- Gelir İdaresi taşra teşkilatının daha hızlı ve sağlıklı hizmet verebilmesi hedefi doğrultusunda, Eskişehir Vergi Dairesi Başkanlığında tek vergi dairesi pilot uygulaması başlatılmıştır.
- 2015 yılı Kasım ayında yapılan Mükellef Memnuniyet Anketine göre elektronik ortamda sunulan hizmetlere ilişkin mükellef ve muhasebe meslek mensuplarının memnuniyet oranı %80'in üzerinde ölçülmüştür.
- 2016 takvim yılı için ücret, kira, menkul sermaye iradı ile diğer kazanç ve iratlardan gelir elde eden 1 milyon 396 bin 207 mükellef, Yıllık Gelir Vergisi Beyannamelerini vergi dairesine gitmelerine gerek kalmadan internet üzerinden Hazır Beyan Sistemi ile vermiştir.
- Muhtasar beyanname ile SGK Aylık Prim ve Hizmet Belgelerini birleştirme çalışmaları tamamlanmış ve Kırşehir ilimizde pilot uygulama başlamıştır.
- Ekim 2017 itibarıyla, e-fatura uygulamasına geçen mükellef sayısı 63.111'e ulaşmış ve bu sayede vergiye uyum maliyetleri azaltılmış, kayıtlı ekonomiye geçiş hızlandırılmıştır.
- Anılan tarih itibarıyla, e-defter uygulamasına geçen mükellef sayısı 61.829'a ulaşmış ve bu sayede mali verilerin sunumunda bir standart sağlanmış, mükelleflerin kâğıt ortamında defter tutmaktan kaynaklanan uyum maliyetleri azaltılmıştır.
- Yine aynı tarih itibarıyla, e-arşiv uygulamasına geçen mükellef sayısı da 8.695'e ulaşmış, bu sayede mükelleflerimizin fatura

basma, saklama, arşivleme, iletme maliyetlerini önemli ölçüde ortadan kaldırarak vergisel uyum maliyetleri azaltılmıştır.

- e-bilet uygulamasının yaygınlaştırılması ile kâğıt kullanımından kaynaklanan maliyetler ortadan kaldırılmış, uygulamaya standart getirilmiş ve kâğıt ortamında basılan bilete gerek duymadan vatandaşlarımızın e-bilet ile seyahat edebilmeleri imkanı sağlanmıştır.
- e-posta bilgilendirme hizmeti ile sistem aboneleri mükelleflere her türlü güncel bilgi ve mevzuat değişiklikleri ücretsiz olarak gönderilmeye başlanmıştır.
- Fiziki ortamda yapılan tebligat ile aynı sonucu doğuran e-tebligat sistemine geçilmiş; böylece Vergi Usul Kanununa göre tebliği gereken belgelerin, bu sistem ile mükelleflerin elektronik adreslerine hızlı, güvenli ve kolay bir şekilde tebliğ edilmesi mümkün hale gelmiştir. Ekim 2017 itibarıyla, e-tebligat sistemi ile yaklaşık 14 milyon adet tebligat yapılmıştır.
- 2013 yılında pilot uygulamasına ve 2014 yılında test çalışmalarına başlanılan e-yoklama sistemi, tüm vergi dairesi başkanlıklarında ve defterdarlıklarda 01 Eylül 2015 tarihinden itibaren uygulamaya geçmiş; bu sistem ile 2016 yılında 2,2 milyon, 2017 yılında ise Ekim ayı itibarıyla 1,5 milyon adet yoklama gerçekleştirilmiştir.
- Mükelleflerimizin ödeme yükümlülüklerini hızlı ve kolay bir şekilde yerine getirebilmesi amacıyla alternatif ödeme kanalları geliştirilmiştir. Bu çerçevede, protokol yapılan 29 bankanın 12 bini aşkın şubelerinde vergi tahsilatı, PTT şubelerinde ise trafik idari para cezası, geçiş ücreti ve idari para cezası tahsilatı yapılması; banka şubeleri, internet bankacılığı ve Başkanlığımız internet sitesi üzerinden de sanal POS yöntemi ile tahsilat işlemlerinin

gerçekleştirilmesi mümkün hale gelmiştir.

- KDV iadelerinin doğru ve hızlı yapılabilmesi için hazırlanan Eylem Planı tamamlanmış ve bu çerçevede; ülke genelinde KDV iadeleri için 16 ihtisas müdürlüğü kurulması, mükelleflerin iadelerini 5 iş günü içinde almalarını sağlayan artırılmış teminat uygulaması gibi birçok eylem gerçekleştirilmiştir.
- 6824 sayılı Kanun ile vergisel ödevlerini düzgün yerine getiren mükelleflere 5 puan vergi indirim imkanı getirilmiştir.
- Elektronik ticaretin izlenmesine ve denetimine yönelik analiz çalışmaları yapılmakta olup e-ticaretteki kayıt

dışılığın önlenmesi amacıyla, internet ortamında ticaret yapan gerçek ve tüzel kişilerin faaliyetlerinin kavranmasına yönelik mevcut düzenlemeler gözden geçirilmesi ve bu kapsamda yapılacak denetimlerin artırılması hedeflenmiştir. Bu kapsamda örneğin; Kargo ve Lojistik İşletmelerine, Aracı Hizmet Sağlayıcılarına (Platformlara) ve İnternet Reklamcılığı Hizmet Aracılarına 01/07/2016 tarihinden itibaren sürekli bilgi verme yükümlülüğü getirilmiş, bankalardan e-ticaret faaliyetlerine ilişkin belli bilgilerin Başkanlık sistemine elektronik ortamda alınması öngörülmüş, internet üzerinden satış yapan ve 5 milyar TL ve üzerinde brüt

satış hasılatı elde eden mükelleflere e-arşiv uygulamasına geçiş zorunluluğu getirilmiştir.

- Özel tüketim vergisine tabi bir kısım malların imalat ve ithalatından başlayarak nihai tüketicie ulaşmasına kadar olan tüm süreçleri kavrayan elektronik ortamda bir denetim modülü oluşturulmuştur.
- Karayolu nakliyesi sektöründe, malın yüklenmesinden teslimine kadar tüm aşamaların etkin şekilde takip edilmesine imkân sağlayacak e-irsaliye uygulamasının teknik altyapısı hazırlanmıştır. Konuyla ilgili uygulamaya ilişkin Tebliğ taslağı, Başkanlığımız internet sitesinde yayınlanmış olup uygulamaya

Dalaman Uluslararası Havalimanı Yeni Terminal Binası, YDA Group

01 Ocak 2018 itibarıyla geçilmesi hedeflenmiştir.

- 2015-2017 döneminde, Türkiye genelinde; 219 yurt müdürlüğünde 15.528 öğrenciye, 212 gençlik merkezinde 8.058 öğrenciye 'Vergi Bilinci' ve 'Sosyal Güvenlik' konularında eğitim verilmiştir.
- Kayıt dışı ekonomiyle mücadele konusunda farkındalığın artırılması için logo ve afişler tasarlanmış olup bu afişler, 81 il merkezinde billboardlarda, kamu kurum ve kuruluşlarında, üniversitelerde yayımlanacaktır. Yine bu konuda hazırlanan televizyon ve radyo spotları en kısa sürede yayıma girecektir.

6. Kayıt Dışılıkla Mücadele ve Gönüllü Uyumun Artırılması

Vergiye gönüllü uyum, mükelleflerin vergisel yükümlülüklerini zamanında ve eksiksiz olarak yerine getirmesi olarak tanımlanabilir. Ülkede yerleşik vergi bilinci, diğer mükellef davranışları, vergi denetiminin yaygınlığı, vergi cezalarının etkinliği, vergi gelirlerinin kullanılmasında vatandaşta oluşan algı ve vergisel düzenlemelerin karmaşıklığı gibi birçok faktör, ülkemizdeki gönüllü uyum seviyesini etkilemektedir. Kayıt dışı ekonomiye ilişkin gerek önceki eylem planlarımızda gerek yeni eylem planımızda hedeflenen temel konulardan biri de vergiye gönüllü uyumu artırmaktır.

Son olarak uygulamaya geçirdiğimiz "Kayıt Dışı Ekonominin Azaltılması Programı Eylem Planı'nda (2015-2017)" yer alan eylemlere ilişkin yürütülen çalışmaların sonuçları kısmen alınmaya başlanmış olup bir kısmı ise 2018 yılında alınmaya başlanacaktır. Elde edilen çıktılar, analiz edilerek iyileştirmeye açık alanlarda gereken önlemler alınacaktır. Yapılan tüm bu çalışmalar, mükelleflerimizin gönüllü uyum seviyesinin doğrudan veya dolaylı olarak artmasına vesile olmaktadır.

Önümüzdeki dönemde, Başkanlığımız bünyesinde kurulacak Risk Analiz Merkezi ile veri işleme ve analiz kapasitesi artırılarak kayıt dışılıkla daha etkin bir şekilde mücadele edilecektir.

Vergi mevzuatımızın daha açık, sade ve kapsayıcı olması için de birçok yeni düzenlemeler yapılmakta ve mevcut düzenlemeler sürekli gözden geçirilmektedir.

Yürütülen KDV iade Eylem Planıyla etkin, hızlı ve doğru bir KDV iade sisteminin oluşturulması için gerekli iyileştirmeler yapılarak tüm vergi dairelerinde standart hale getirilmiş uygulamaların altyapısı oluşturulacaktır. Belirli bir iş kapasitesine sahip olan ve vergiyle ilgili ödevlerini zamanında ve tam olarak yerine getiren mükellefler için uygulanan hızlandırılmış iade sisteminin kapsamı genişletilecek söz konusu sistemden daha çok mükellefin yararlanması sağlanacaktır.

Sistem dışında kalan beyanname ve bildirimlerin de elektronik ortamda alınmasını sağlamak için bağlı vergi dairesi (mal müdürlükleri) mükelleflerinin de e-beyanname kapsamına alınması çalışmalarının tamamlanmasıyla mükelleflerimizin tamamı, beyannamelerini evlerinden, iş yerlerinden vergi dairesine gelmeksizin gönderebileceklerdir.

Ayrıca beyanname ve bildirimlerin gönüllü uyumu artırmaya yönelik olmak üzere güncellenmesine ve yeniden dizayn edilmesine yönelik çalışmalara devam edilecektir.

Muhtasar beyanname ile Sosyal Güvenlik Kurumu bildirelerinin birleştirilmesiyle mükelleflerin aynı bilgileri, farklı Devlet kurumlarına tekrar tekrar vermelerinin önüne geçilecektir. Ayrıca kayıtlı istihdam ve vergisel yükümlülüklerin tam olarak yerine getirilmesi teşvik edilmiş olacaktır.

Mükelleflere, vergi ödeme kanallarını her geçen gün çeşitlendirerek hem zamandan tasarruf hem de ödeme kolaylığı sağlanmaya devam edilecektir.

Vergi dairelerine yapılacak başvuruların tamamının elektronik ortamda alındığı, vergi dairesi iş süreçlerinin elektronik ortamda yürütüldüğü ve işlem sonuçlarının da mükelleflere elektronik ortamda iletildiği bir sistem hayata geçirilecektir. Bu yazılımın ülke geneline hızla yaygınlaştırılmasıyla zaman ve maliyet tasarrufu sağlanırken mükelleflerimizin vergiye uyum maliyetleri de azaltılacaktır.

Posta yoluyla yapılan resmi tebligat işlemleri ve diğer bildirimler elektronik ortama taşınarak evrak basım ve posta masraflarından tasarruf edilmektedir. Bu noktada e-tebligat uygulamasına başlanılmış ve kademeli olarak bu uygulama yaygınlaştırılacaktır.

e-posta bilgilendirme hizmeti ile sistem aboneleri mükelleflerimize her türlü güncel bilgi ve mevzuat değişikliklerinin ücretsiz olarak gönderilmesine devam edilecektir.

Sonuç

Kayıt dışılıkla mücadele konusunda kaydettiğimiz tüm ilerlemeler, sosyal güvenlik sistemimizin gelişmesine, verginin tabana yayılmasına, kamu gelirlerinin kalitesinin artırılmasına, ekonomimizin daha rekabetçi olmasına ve refahımızın artmasına katkı sağlamaktadır.

Kayıt dışılıkla sürdürülen mücadelede, ülkemizde kayıt dışı ekonominin boyutu azalmış olsa da kayıt dışı ekonomi oranı hala istenilen düzeyde değildir. Dolayısıyla mücadeleye her alanda kararlılıkla devam edilmesi gerekmektedir.

Kayıt dışı ekonomi ile mücadele dinamik bir süreçtir. Dünya ile birlikte Türkiye ekonomisi de büyümekte,

Tüm vergi dairelerimizde otomasyona geçiş tamamlanmıştır. Kâğıtsız vergi dairesi hedefine emin adımlarla yaklaşmaktadır.

ülkeler arasındaki ticaret hacmi sürekli artarken yeni sektörler ve ticaret araçları oluşmaktadır. Küresel düzeyde gerçekleşen bu değişimleri kaçırmamak, kayıt dışılıkla etkin bir şekilde mücadele etmeyi gerektirmektedir.

Başta Maliye Bakanlığı olmak üzere, tüm kurum ve kuruluşlarımız bu gerçeğin farkında olup ekonomimizin sağlıklı bir zeminde büyümeye devam etmesini sağlamak için kayıt dışılıkla mücadeleye aynı azimle devam edilecektir.

Kayıtlı ekonomiye geçiş sürecinde başarılı olabilmek için kamu kurum ve kuruluşları, birlikler, sivil toplum kuruluşları ile toplumun tüm kesimlerinin desteği ve tüm kurum ve kuruluşlarımızın etkin bir şekilde iş birliği içinde olması büyük önem taşımaktadır. İnanıyoruz ki bu mücadele, toplumun bütün kesimlerinin topyekün katkısıyla hedefine ulaşacak ve ülkemizin mali, ekonomik ve sosyal açıdan daha müreffeh yarınlara kavuşmasına vesile olacaktır.

Türkiye MYM İskele Kurulum Elemanı, Mesleki Yeterlilik Sınavı

DOSYA

Dr. Mehmet Selim Bağlı

Türkiye Cumhuriyeti Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanı

Kayıt Dışıyla Mücadelede Öncelik Bilgi ve Bilinçlendirme

İnşaat sektöründe istihdam artışı yoğundur ancak sektörde çalışan kişiler kayıt dışına yönelmektedir.

Türkiye’de kayıt dışı istihdamın nedenlerini genel olarak, mali ve ekonomik nedenler, hukuki ve idari nedenler, sosyal ve kültürel nedenler şeklinde üç başlık halinde sınıflandırılabiliriz. Enflasyon, işsizlik, gelir dağılımının adaletsizliği gibi nedenler ekonomik; yasaların karmaşık olması veya sık değişikliğe uğraması hukuki; toplumda kayıt dışı çalışmanın zararlarının bilinmemesi

ve nüfus artışının hızlı olması gibi nedenler de sosyal ve kültürel nedenlere örnek olarak gösterilebilir.

Türkiye’de kayıt dışı istihdamın kapsamına bakıldığında üç çeşit kayıt dışı çalışma karşımıza çıkmaktadır. Bunlar:

- Çalışma günlerinin ve kazançlarının hiç bildirilmemesi,
- Çalışma günlerinin eksik bildirilmesi ve
- Kazancın eksik bildirilmesi şeklindedir.

Ülkemizde kayıt dışı istihdam oranları Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yapılan Hane Halkı İşgücü İstatistikleri ile belirlenmekte ve kamuoyuna açıklanmaktadır. Söz konusu istatistiklere göre 2002 yılında kayıt dışı istihdam oranı %52’ler seviyesinde iken yıllar itibariyle yapılan çalışmalar

neticesinde azalarak Haziran 2017 ayı verilerine göre %34,71 olarak gerçekleşmiştir. Tarım dışı kayıt dışı istihdam oranı ise %22,43’dür.

İnşaat sektöründe kayıt dışılığın nedenleri

TÜİK tarafından açıklanan 2017 yılı Haziran ayı Hane Halkı İşgücü İstatistiklerine göre, inşaat sektöründe kayıt dışı istihdam oranı %36,99 olarak gerçekleşmiştir. İnşaat sektöründe kayıt dışı istihdam oranları TÜİK tarafından ölçülmeye başlandığından itibaren (2014 Ocak) %32-37 aralığında değiştiği ve bu oranın yaz aylarında genellikle yükselme eğilimine girdiği görülmektedir. Bu artışın nedenlerine baktığımızda, yaz döneminde inşaat sektöründeki diğer aylara göre daha fazla istihdam artışının

Kayıt dışılığın azaltılması için Kurumumuz hizmetlerinin birçoğu elektronik ortama aktarılmış ve işlem süreçleri kısaltılarak bürokrasiyi ve kırtasiyeciliğin olabildiğince azaltılması sağlanmıştır.

oluşu ve bu sektörlerde çalışan işçilerin niteliksiz işçiler olmaları sebebiyle kayıt dışı çalışmaya yöneldikleri tespitini yapabiliriz. TÜİK verilerine bakıldığında, istihdam sayılarındaki artışın genel itibarıyla inşaat sektöründe yoğunlaştığı görülmektedir. Bu kapsamda değerlendirdiğimizde, söz konusu sektörün yoğun olarak istihdam artışına neden olduğu ancak sektörde çalışan kişilerin kayıt dışına yöneldiği sonucu karşımıza çıkmaktadır.

Kayıt Dışılıkla mücadele stratejileri

Son yıllarda kayıt dışı istihdamla mücadelede yapılan çalışmalar ile Türkiye önemli bir mesafe kat etmiştir. 2002 yılında %52'ler seviyelerinde olan kayıt dışı istihdam oranı yapılan çalışmalar neticesinde bugün % 34'ler seviyesine düşürülmüştür. Ancak söz konusu oranın 2023 hedefi olan % 15 seviyesine indirilebilmesi için sorunun ekonomik sosyal ve hukuki

nedenlerinin ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Bu amaçla gerek Kurumumuz gerekse de ilgili kamu kurumları, stratejik planlarında kayıt dışılıkla mücadele politikalarını oluşturmuşlardır.

Kayıt dışı istihdamın makul seviyelere indirilmesi için Kurumumuzca yürütülen çalışmalar beş strateji çerçevesinde yürütülmektedir.

Bunlar;

Sosyal güvenlik hizmetlerinin kalitesinin artırılması,
Kurumlar arası bilgi ve veri paylaşımı ile yapılan çapraz denetim çalışmaları,
Denetim sisteminin daha etkin hale getirilmesi,
Teşvik uygulamaları ve Sosyal güvenlik konularında yapılan bilgilendirme,
çalışmalarıdır.

Denetim yapılmadan önce yazılan bilgilendirme yazıları ile hakların ve yükümlüklerin işverenlere hatırlatılması yani işverenlere rehberlik edilmesi kayıt dışı istihdamla mücadele konusunda önemli bir adım olmuştur.

Bu çerçevede; Kurumumuz hizmetlerinin birçoğu elektronik ortama aktarılmış ve işlem süreçleri kısaltılarak bürokrasiyi ve kırtasiyeciliğin olabildiğince azaltılması sağlanmıştır.

Ayrıca Sosyal Güvenlik Merkezlerinin de sayısının artırılması yolu ile daha kolay erişilebilir bir sosyal güvenlik hizmeti sunumu sağlanmaktadır.

Bu konuda yürüttüğümüz ikinci stratejimiz kurumlar arası veri paylaşımı sistemidir. Bankalar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları, vatandaş ile yaptıkları işlemlerde kişilere ait mesleki bilgilerine yönelik verileri toplamakta ve bunları periyodik olarak Kurumumuzla paylaşmaktadır. Toplanan veriler il müdürlüklerimiz bünyesinde kurulan “Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele (KADİM) Servisleri” vasıtasıyla titizlikle kontrol edilmekte ve bu sayede sigortasız çalışanlar herhangi bir denetime gerek kalmadan kolayca tespiti yapılabilmektedir. Bu kapsamda: 14 bakanlık ile 3 farklı kurum tarafından yapılan yaklaşık 100 işleme ilişkin işlem yaptıran kişilerin “T.C. kimlik numaraları” ile birlikte

“mesleki bilgileri” alınarak, sigortalılık kontrolleri yapılmaktadır.

Diğer taraftan Sosyal Güvenlik Reformu ile Kurum olarak denetimde farklı bir anlayışla hareket ederek rehberlik hizmetini ön plana çıkarmış bulunmaktayız. Denetim yapılmadan önce yazılan bilgilendirme yazıları ile hakların ve yükümlüklerin işverenlere hatırlatılması yani işverenlere rehberlik edilmesi kayıt dışı istihdamla mücadele konusunda önemli bir adım olmuştur.

Diğer bir stratejik hedefimiz ise denetim gücünün artırılmasıdır. Bu amaçla Kurumumuz taşra denetim gücünü oluşturan Sosyal Güvenlik Denetmeni sayılarının artırılmasına yönelik çalışmalarımız devam etmektedir. Bugün itibarıyla Kurumumuzda yaklaşık 1.900 Denetmenimiz görev almakta ve bu sayının 5.000’e çıkarılması hedeflenmektedir.

Ayrıca, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının denetim elemanlarıncı işyerlerinde yapılan denetimlerde, sigortalılık kontrolünün de yapılması ve sigortasız olarak tespit edilenlerin Sosyal Güvenlik Kurumuna bildirmeleri zorunluluğu getirilerek diğer kamu kurumlarının denetim gücünden faydalanma imkânı sağlanmıştır.

Diğer önemli mücadele aracımız ise prim yükünün azaltılarak kayıt için teşvik edilmesidir. Teşvik kapsamında, özellikle işverenlerin üzerindeki mali yükü azaltmak ve primini tam ve düzenli ödeyen işverenleri desteklemek amacıyla; 5 Puan Prim Teşviki, Kalkınmada Öncelikli İllerde İstihdamın Teşviki, Kadın ve Genç İstihdamının Teşviki, İşsizlik Ödeneği Alanları İstihdamının Teşviki, Özürlü İstihdamı Teşviki gibi uygulamalar hayata geçirilmiştir. Uygulanan teşviklerle hem işverenleri daha fazla işçiyi sigortalı çalıştırmaya teşvik hem de dezavantajlı bazı kesimlere

de istihdam olanağı sağlanmasını amaçlamaktayız.

Kayıt dışı istihdamla mücadele noktasında en çok önem verdiğimiz çalışmalardan biri de bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmalarıdır. Bu kapsamda afişlerin sergilenmesi, bilgilendirici broşürlerin dağıtılması ve reklam filmlerinin oynatılması, bilgilendirici toplantı-seminerlerin gerçekleştirilmesi gibi faaliyetler sürekli olarak gerçekleştirilmektedir.

Bu çalışmalardan en önemlilerinden olan KİTUP I ve KİTUP II Projeleri 2012-2016 yılları arasında başarıyla tamamlanmıştır. Bu projelerde yenilikçi yöntemlerle bilgilendirme bilinçlendirme çalışmalarının yanında denetimin etkinliğinin artırılması, yeni politikaların belirlenmesi ve risk analizlerinin yapılması gibi birçok faaliyet yürütülmüştür. Yine bu kapsamda KİTUP I ve KİTUP II Projelerinden elde edilen başarılar ve deneyimler, bu projelerde elde edilen çıktılarının devamının sağlanması, bütüncül projelerin etkili sonuçlar doğurması ve projelere kamuoyunun ilgi düzeyinin yüksek olması nedenleriyle «Kayıtlı İstihdamın Desteklenmesi Projesi» KİDEP hayata geçirilmiştir.

Kayıtlı İstihdamın Desteklenmesi Projesi (KİDEP) iki bileşenden oluşmaktadır.

1. Rehberlik ve Denetim Faaliyetleri
2. Bilinçlendirme Faaliyetleri

2017 yılının Mayıs ayında açılışı yapılan proje rehberlik ve denetim ile bilinçlendirme konularını içeren 14 ayrı faaliyetten oluşmaktadır. Proje kapsamında 2017 Eylül-2019 Mayıs döneminde yürütülen ve önümüzdeki süreçte yürütülecek faaliyetler ise şunlardır:

- SGK Yüksek Danışma Kurulu’na katılan tüm paydaşlarla iki günlük “2023 Vizyonunda Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele Forumu”

gerçekleştirildi. İnşaat Sektöründe Kayıt Dışı İstihdam, Sosyal Güvenlik Sisteminde Eksik Bildirim, İletişimin Olanak ve Sınırları ve Suriyeli Mülteciler ve Sosyal Güvenlik başlıklı panellerde taraflardan gelen öneriler doğrultusunda rapor oluşturulacaktır.

- Küçük işletmeler ve esnaflara yönelik Bursa'da bilgilendirme çalışmaları yapılmış ve Esnaf rehberlerinin dağıtıldığı faaliyet 14 farklı ilde daha devam edecektir.

- Din Görevlileri Sosyal Güvenlik Rehberi hazırlandı ve Bursa'da müftü, imam ve vaizlere yönelik yapılan bilgilendirme seminerinde dağıtıldı. Ayrıca İslam Tarihinde Sosyal Güvenlik konulu sunum gerçekleştirildi. Esnaflarla eş zamanlı yürütülen faaliyet 14 farklı ilde daha yapılacaktır.

- Kayıt dışılığın yaygın olduğu mevsimlik tarım işçilerine yönelik Mersin ve Ankara illerinde bilgilendirme faaliyetlerinin yapılarak broşürler dağıtıldı. Faaliyet Şanlıurfa, Adıyaman ve Adana illerinde devam edecektir.

- 15 farklı ilde ilkokul öğrencilerine yönelik bilgilendirme faaliyetleri düzenlenecektir.

- 15 farklı ilde ortaokul öğrencilerine yönelik sosyal güvenlik temalı tiyatro gösterileri gerçekleştirilecektir.

- Tüm lise öğrencilerinin katılım sağlayabileceği bilgi yarışması yapılacaktır.

- Tüm üniversitelerin iletişim fakültesi öğrencilerine yönelik kısa film yarışması organize edilecektir.

- Prime esas kazanç seviyesi azaldığı tespit edilen sigortalılara yönelik bilgilendirme amaçlı SMS gönderilmesinin sağlanması için çalışmalar başlatılmıştır.

- 100.000 İşverenin bilgilendirilmesi amacıyla rehberlik mektupları gönderilecektir.

- Ülke genelinde toplam 70.000 işyerine yönelik risk analizine dayalı programlı denetimleri gerçekleştirilecektir.

- Kurulacak altyapı ile denetimlerin elektronik ortamda yapılmasının sağlanması için bilgisayar alımı yapılarak internet bağlantısı temin edilecektir.

DOSYA

Cafer Uzunkaya

Türkiye Cumhuriyeti Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
Türkiye İş Kurumu Genel Müdürü

Kayıt Dışı İstihdam Türkiye'nin Gelişmesinde Engeldir

Ülkemizin ekonomik gelirlerinde önemli bir kayba yol açan kayıt dışılık, yeni işlerin oluşturulmasını ve mevcut işlerin sürdürülebilirliğini olumsuz etkilemekte dolayısıyla istihdam imkânlarının artırılmasını engellemektedir.

Sürdürülebilir kalkınma, günümüz kuşaklarının kalkınmasını sağlarken gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayabilme imkânlarından ödün vermeyen bir kalkınma modelidir. 20. yüzyıl sonlarına doğru dünya gündemine girmiş olan 'Sürdürülebilir Kalkınma' kavramı, küresel bir nitelik kazanmıştır. Sadece günümüzü değil, geleceği de sahiplenen bu ortak gaye, herkesin temel ihtiyaçları ile daha iyi bir hayata ilişkin beklentilerinin karşılanmasına imkân vermektedir.

Onuncu Kalkınma Planı'nda da yer verildiği üzere Türkiye, son yıllarda, sürdürülebilir kalkınma sürecinde toplumun bütün kesimleri için eşit fırsatlar oluşturulması, temel hakları koruyarak kültürel çeşitliliğe önem verilmesi, demokratik, bütünleştirici, sağlıklı, güvenli ve adil bir toplum yapılanmasını teşvik eden politika

ve yaklaşımların hayata geçirilmesi, sosyal hakkaniyetin ve içermenin sağlanması hedefine yönelik önemli mesafeler kat etmiştir.

Kayıt dışı istihdam, Türkiye'nin gerek toplumsal gerekse ekonomik açıdan gelişmesinin ve sürdürülebilir kalkınmasının önünde bir engel olarak dikkat çekmektedir. En basit tanımıyla kayıt dışı istihdam, işveren tarafından sosyal güvenlik kurumlarına, çalışanın hiç bildirilmemesi ya da çalışma gününün eksik bildirilmesi veya çalışanın ücretinin eksik bildirilmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Kayıt dışı istihdam bir yandan devletin önemli kayıplar yaşamasına; diğer yandan ise çalışanın sosyal güvenliği ilişkin pek çok haktan mahrum kalmasına, çalışanın yoksulluğunun artmasına ve çalışanın verimliliğinin azalmasına yol açmaktadır. Sosyal

güvenliğe ilişkin yükümlülüklerini yerine getiren firmalar karşısında kayıt dışı çalışan firmalar rekabet üstünlüğü elde etmektedir.

Kişilerin çalışmasını ekonomik açıdan motive eden iki temel unsur bulunmaktadır. Bunlardan ilki, almış olduğu ücret iken ikincisi, öngöremediği riskler karşısında veya gelecek dönemler için kendisini maddi açıdan güvence altına alıp alamayacağıdır. Söz konusu unsurların beklentileri karşılamaması ya da iş gücü piyasası dışında kalmanın, istihdamda olmaktan daha makul hale gelmesi ve iş gücünün korumasız bırakılması durumunda zaten iş gücü piyasasına tutunmakta zorluk çeken kişilerin tamamen iş gücünden kopuşu da hızlandırılmış olmaktadır. Ayrıca ülkemizin ekonomik gelirlerinde önemli bir kayba yol açan kayıt dışılık, yeni işlerin oluşturulmasını

ve mevcut işlerin sürdürülebilirliğini olumsuz etkilemekte dolayısıyla istihdam imkânlarının artırılmasını engellemektedir.

Türkiye iş gücü piyasasının sorunlarından biri olan kayıt dışı istihdam konusunda, son yıllarda, çok önemli mesafeler kat edilmiştir. 2017 yılı Temmuz döneminde bu oran %35,2'dir. Kayıt dışı istihdam oranımızı bu seviyelere indirmek hiç de kolay olmamıştır. 2000 yılında %50,6 olan kayıt dışı istihdam oranımız, kayıt dışılık ile mücadelede uygulanan etkin politikaların etkisi ile önemli oranda düşüş yaşamıştır. İstihdam içerisinde tarım sektörünün payının yüksek olması, kayıt dışı istihdam oranını artırmaktadır. Tarım sektöründe kayıt dışı istihdam oranı %80'lerin üzerindedir. Tarım sektöründe çalışanların genellikle kendi tarım arazilerinde çalışan ücretsiz aile

işçileri olmaları, kayıt dışılığın yüksek seviyede olmasına neden olmaktadır. Günümüzde hala tarım sektörünün istihdam içerisindeki payının yüksek olmasına rağmen, uygulanan politikalarının etkisi ile kayıt dışı istihdam oranında önemli bir düşüş gözlemlenmiştir.

İŞKUR olarak istihdamın artırılması ve işsizliğin azaltılması gayesiyle temel vazifelerimizden biri de kaliteli istihdam imkânlarının artırılmasına ve iş gücü piyasasına girişin önündeki engellerin kaldırılmasına destek olmaktır.

İş gücü piyasasında dezavantajlı konumda bulunan gençler, kadınlar ve sığınmacılar başta olmak üzere, tüm bireylerin tam ve üretken istihdamı, insana yakışır işlere erişimi ve eşit işe eşit ücretin sağlanmasında kayıtlı istihdam kilit rol oynamaktadır.

İŞKUR olarak istihdamın artırılması ve işsizliğin önlenmesi maksadıyla çok sayıda aktif iş gücü piyasası programı uygulamaktayız.

İŞKUR'un kayıtlı istihdamın artmasına katkıları

İŞKUR olarak istihdamın artırılması ve işsizliğin önlenmesi maksadıyla çok sayıda aktif iş gücü piyasası programı uygulamaktayız. Uygulamakta olduğumuz proje ve programlar, temel olarak kişilerin istihdam edilebilirliğini artırmaya ve iş gücü piyasasına ilişkin çalışma disiplini kazanmalarını sağlamaktadır.

Kurumumuz aracılığı ile gerçekleştirilen işe yerleştirme faaliyetlerinde kayıt dışılığın önlenmesi hususuna büyük önem vermekteyiz. Ayrıca Toplum Yararına Programlarımızdan yararlanan katılımcılarımızın sosyal güvenliğe ilişkin tüm ödemelerini, İŞKUR olarak gerçekleştirmekteyiz. Bu sayede iş gücü piyasasında dezavantajlı durumda olan bu kişilerin sigortalı olmanın kendilerine sağlayacağı faydaları tecrübe etmelerini ve program sonunda özel sektör işlerindeki istihdamlarında da sigortalı çalışan olma konusunda talepkâr olmaları yönünde bir kültür edinmelerini sağlamaktayız. İşbaşı Eğitim Programlarımızda ve Mesleki Eğitim Kurslarımızda eğitimin gereklerine uygun şekilde ve yasaların emrettiği doğrultuda sosyal güvenceye ilişkin sorumluluklarımızı yerine getirmekteyiz.

İşverenlerimiz, hiçbir maliyete katlanmaksızın işbaşı eğitim programı kapsamında aldığı kursiyere bir taraftan işi öğretmekte, diğer taraftan ise bu kişinin o işe yatkınlığını ve iş yerine uyumunu yakından izleme

fırsatına sahip olmaktadır. Bu süreçte, kısa vadeli sigortalılığa ilişkin tüm yükümlülükler İŞKUR tarafından karşılanmakta ve kişilerin deneme sürecinde sigortasız çalışması riskinin de önüne geçilmiş olmaktadır.

İŞKUR'un işçi ve işverenlere yönelik istihdam teşvikleri

İŞKUR olarak yürütmüş olduğumuz istihdam politikaları ile ilişkili olarak kayıt dışılığın altında yatan unsurları tespit etmenin ve bu unsurlarla mücadele etmenin son derece önemli olduğuna inanmaktayız. Bir taraftan, özellikle iş gücü piyasasında dezavantajlı konumda olan grupların istihdamını artırmak ve istihdamda kalmalarını sağlamak, diğer taraftan ise bu kişilerin emeğinin korunmasının desteklenmesi gayesiyle çeşitli teşvik mekanizmalarını hayata geçirmiş bulunmaktayız.

İstihdamı korumak ve artırmak için istihdam teşviklerimiz bulunmaktadır;

- İlave istihdam teşviki;
- İşbaşı eğitim programı teşviki;
- Kadın, genç ve mesleki yeterlilik teşviki;
- İşsizlik ödeneği alanların istihdamı teşviki, şeklinde sıralamak mümkündür.

İlave istihdam teşviki, uygulamadaki en güncel ve en kapsamlı sigorta prim desteğidir. 31/12/2017 tarihine kadar işe alınan her bir sigortalı için geçerli olmak üzere, 1/2/2017 tarihinden itibaren özel sektör işverenlerince İŞKUR'a kayıtlı işsizler arasından işe alınanların; işe alındıkları tarihten itibaren 31/12/2017 tarihine kadar geçerli olmak üzere sigortalının aylık prim ödeme gün sayısının 22,22 TL ile çarpılması sonucunda bulunacak tutar, işverenin Sosyal Güvenlik Kurumuna ödeyeceği sigortalı hisseleri dâhil tüm primlerden mahsup edilmektedir. Söz konusu teşvik bir taraftan işverenin işçi maliyetini önemli ölçüde azaltmış, diğer taraftan ise çok sayıda kişinin ilk kez sigortalı olarak iş hayatına adım atmasını kolaylaştırmıştır.

Dezavantajlı grupların istihdamının artırılması ve korunması gayesiyle kadın, genç ve mesleki yeterlilik belgesi sahibi kişileri istihdam eden işverenleri de 12 aydan 54 aya kadar değişen sürelerle desteklemekteyiz. Ayrıca işsizlik ödeneği, sosyal yardımlar gibi gelirle bağımlılığı azaltmak, iş gücünden azami ölçüde istifade etmek için bu gruplara özel teşvikler de hâlihazırda uygulamadadır. Çalışma hayatına ilişkin yeterince tecrübe sahibi olmayan kişilerin işbaşı eğitim programları ile tecrübe elde etmesi neticesinde istihdamının sağlanması maksadıyla teşvik uygulamalarımızı sürdürmekteyiz.

İş gücü piyasasına önemli etkileri olan iki teşvik uygulamasını da burada zikretmeliyim. Bunlardan ilki engelli istihdamı teşviki; ikincisi ise sosyal yardım alan kişilerin istihdamının teşvikidir.

Yasal yükümlülükleri kapsamında veya kontenjan fazlası engelli istihdam eden, yükümlü olmadığı halde engelli çalıştıran işverenlerin istihdam ettikleri her bir engelli için prime esas kazanç alt sınırı üzerinden hesaplanan sigorta primine ait işveren hisselerinin tamamı Hazinece karşılanmaktadır.

Engelli istihdam eden işverenler için sağlanmakta olan bu kolaylığın yanı sıra sosyal yardım istihdam bağlantısının etkinleştirerek çalışabilir durumdaki sosyal yardımlardan yararlananların üretken ve kendine yetebilir duruma gelmesini sağlamak gayesiyle de birtakım yaptırımlarla desteklenen bir teşvik uygulaması bulunmaktadır. Böylelikle bir taraftan çalışabilir durumdaki sosyal yardım yararlanıcılarının kendi alın terleriyle hayatlarını kazanmaları sağlanırken, diğer taraftan sosyal yardım sisteminin daha etkin ve hakkaniyetli bir işleyiş kazanması mümkün olacaktır. Bu işleyiş; yardım bağımlılığını önleyebilecek, sosyal yardım sisteminin sürdürülebilirliğini sağlayacak ve bunların yanı sıra yardımların kesilmemesi için kayıt dışı işlere yönelen kişilerin, kayıtlı

istihdama geçişlerini sağlamış olacaktır.

Bahsetmiş olduğumuz bu desteklerle işverenler üzerindeki çalışan maliyetleri önemli ölçüde azalmakta ve işverenin kayıt dışı istihdama yönelmesi engellenmektedir. Bu şekildeki uygulamaların çalışana, sigortalı çalışma bilinci edindirmek gibi faydaları da bulunmaktadır.

Eğitilmiş iş gücü ile kayıtlı çalışma ilişkisi

Günümüzde eğitim düzeyi fark etmeksizin iş gücünün kayıtlı bir işte çalışma konusundaki talebinin çalışmaya ilişkin en az diğer haklar kadar güçlü olduğunu, farkındalık düzeyinin önemli ölçüde arttığını görmekteyiz. Ancak maalesef, zaman zaman farklı sebeplerle kişiler söz konusu taleplerini karşılamayan işlerde çalışmak zorunda kalabilmektedir.

Her ne kadar yapılan pek çok araştırmada, kayıt dışılık eğitim düzeyi ile önemli ölçüde ilişkilendirilse ve çalışanın hiç bildirilmemesi genellikle beceri düzeyi düşük kişiler için sıklıkla karşılaşılan bir sorun olarak karşımıza çıksa bile ülkemizde eğitim düzeyi yüksek olan kişilerin kayıt dışılığı da önemli bir sorun olmaya devam etmektedir ve bu sorun, genellikle kişilerin ücretlerinin eksik bildirilmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Ülkemiz iş gücü piyasasında tarım sektörünün ağırlığının devam etmesi, kayıt dışı istihdamın en büyük nedenlerinden biridir. Tarım sektöründe de genellikle eğitim ve nitelik düzeyi düşük iş gücünün istihdam edilmesi, aslında eğitim düzeyi ile kayıt dışı istihdam arasındaki bağlantıyı çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır.

Üretken faaliyetleri, insana yakışır işlere erişimi ve yenilikçiliği destekleyen kalkınma odaklı politikaların teşvik edilmesi ile özellikle emek yoğun sektörlerde faaliyet gösteren küçük ve orta ölçekli işletmelerde, istihdamın kayıt altına alınması için ilgili tüm kurum ve kuruluşlarla iş birliğine açık olduğumuzu belirtmek isterim.

DOSYA

Kudret Önen

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
Yönetim Kurulu Başkanı

Kayıtlı İstihdamın Artırılması Önemlidir

Kayıt dışı ekonomi ve kayıt dışı istihdam; haksız rekabet yaratan, büyümeyi, yatırımları, ihracatı, verimliliği, yenilikçiliği sınırlandıran, çalışanlar bakımından sosyal hakların kullanımını engelleyen, ekonomik ve sosyal kalkınmayı sekteye uğratan bir olgudur.

Günümüzde nitelikli istihdamın yaratılması ve işsizlikle mücadelede belirleyici en önemli faktör, iş aleminin küresel piyasalardaki rekabet gücüdür. Ancak rekabet gücüne sahip olan ülkeler ekonomik büyümede sürekliliği yakalayabilmekte, kayıtlı sektörde iş yaratabilmekte ve sosyal sorunlarına çözüm üretebilmektedir.

“Dünya Bankası Doing Business 2017” raporu verilerine göre, küresel piyasalarda rekabet edebilirliğin en önemli göstergelerinden biri olan “iş yapma kolaylığı” açısından Türkiye, 190 ülke arasında 69’uncu sıradadır. Ülkemiz, 2016 yılında 55’inci sırada iken bu yıl 69’uncu sıraya gerilemiştir.

Ülkemizin rekabet ettiği ülkeler dikkate alındığında Türkiye, kendi gelir grubuna (üst orta gelirli ülkeler)

dahil 51 ülke arasında 20’nci sırada yer alırken Doğu Avrupa ve Asya Bölgesi’nde 25 ülke arasında 19’uncu sıradadır.

Dünya Ekonomik Forumu’nun “Küresel Rekabetçilik Endeksi 2015-2016” verilerine göre de Türkiye, 140 ülke arasında 51’inci sıradadır. Türkiye’nin rekabet gücünün artmasının önündeki en önemli engelin, iş gücü piyasasının etkin olmaması olduğu tespit edilmektedir. Ülkemiz, belirtilen gösterge bakımından, 140 ülke arasında 127’nci sırada bulunmaktadır.

Kayıt dışı ekonomi ve kayıt dışı istihdam, kayıtlı işletmeler bakımından, haksız rekabet yaratan, iş yerlerinin büyüyüp kurumsallaşmasını önleyen, büyümeyi, yatırımları, ihracatı, verimliliği, yenilikçiliği

sınırlayan, çalışanlar bakımından sosyal hakların kullanımını engelleyen, kamu gelirlerini azaltarak ekonomik ve sosyal kalkınmayı sekteye uğratan bir olgudur.

Kayıt dışı istihdam oranı, geçmiş yıllara kıyasla azalmış olmakla birlikte, Temmuz 2017’de bir önceki yılın aynı dönemine göre 0,9 puan artarak toplam istihdamın %35,2’sini oluşturmuştur. Diğer bir ifadeyle her üç kişiden biri kayıt dışı çalışmaktadır. Tarım dışı sektörlerde kayıt dışı çalışan ücretli sayısı 3 milyon kişidir. Suriyeli sığınmacılar, Türk iş gücü piyasasında işsizlik ve kayıt dışı istihdam baskısını artırmıştır.

Yüksek oranlı işsizlik, istihdamda tarımın payının halen yüksek olması, kayıtlı işletmeler üzerindeki ağır vergi, sosyal sigorta primi ve tazminat yükleri, yetersiz eğitim düzeyi, iş gücü piyasasının katılımı ve

esnek çalışma biçimlerinin yeterince yaygınlaşmaması, etkin olmayan idari sistemler ve yetersiz denetim ülkemizde kayıtlı istihdamı engelleyen temel unsurlardır.

İşsizlikle mücadele edilmesi ve kayıtlı istihdamın artırılması, hükümetin de üzerinde titizlikle durduğu ve tedbirler geliştirdiği bir alandır.

Son yıllarda, istihdamın ve mesleki eğitimin özendirilmesi, kayıt dışı istihdamın önlenmesi, iş gücü piyasasına ilişkin mevzuat altyapısının güçlendirilmesi yönünde önemli gelişmeler kaydedilmiş ve yol haritaları belirlenmiştir.

Sayın Cumhurbaşkanınca liderliği üstlenilen “Çalışma Hayatında Milli Seferberlik” girişimi kapsamında 2017 yılında, yeni işe alınacak çalışanlar için yasal asgari ücret üzerinden ödenecek primlerin ve gelir vergisinin devlet

tarafından karşılanmasına yönelik bir düzenleme gerçekleştirilmiştir.

Endüstri ilişkileri tarihimize kaydedilmesi gereken bir başka olumlu gelişme de asgari ücret için 2017 yılında 110 TL olarak uygulanan devlet desteğinin, toplu iş sözleşmesi uygulanan özel sektör iş yerleri için 1 Mayıs 2017 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere 164,70 TL olarak düzenlenmiş olmasıdır. Böylece, ilk kez toplu iş sözleşmesini özendiren, sendikalı işçi ve işvereni gözetken bir istihdam teşvikinin uygulanmasının yolu açılmıştır.

Hükümet tarafından yürürlüğe konulan son teşvik düzenlemeleri, verimli yatırımlar yapmak ve istihdamda ilerleme kaydetmek konusunda, işveren kesiminin azmini ve cesaretini güçlendirmiş olup bunun zaman içinde istihdam göstergelerine olumlu yansıtacağına inanıyoruz. Bu

Ülkemizde işçi çalıştırmaya bağlı olarak devletin tahsil ettiği vergi ve sosyal sigorta primlerinin yüksekliği, istihdam artışını engellemekte kayıt dışını özendirilmektedir.

çerçevede, 2017 yılında uygulanan “Asgari Ücret Teşviki” ve toplu iş sözleşmeli iş yerleri için sağlanan teşvikin, kalıcı hale getirilmesini önemli görüyoruz.

Vergi ve prim yükünde azalış sürmeli

35 ülkenin kapsandığı OECD verilerine göre, 2016 yılında Türkiye’de ortalama işçilik maliyetinin %36,4’ü istihdam vergilerine (ücretten alınan vergiler ile işçi ve işveren sosyal güvenlik primleri) ayrılmaktadır. Bu oran, OECD genelinde %26,6 düzeyindedir. Türkiye ile OECD ortalaması arasında 9,8 puanlık çok önemli bir fark bulunmaktadır.

Ülkemizde işçi çalıştırmaya bağlı olarak devletin tahsil ettiği vergi ve sosyal sigorta primlerinin yüksekliği; istihdam artışını engellemekte, çalışan gelirini azaltmakta, Türkiye’deki işletmelerin üretim maliyetlerini

yükselterek iç ve dış piyasalardaki rekabet gücünü zayıflatmakta, işçi ve işvereni kayıt dışı kalmaya özendirilmektedir. Sık sık gündeme gelen sosyal güvenlik primlerine ilişkin yeniden yapılandırmalar da sosyal güvenlik prim yükünün işletmelerin ekonomik gücünün üzerine çıktığının bir göstergesidir.

Dolayısıyla kayıt dışı istihdamla etkin mücadele için vergi ve prim yükü azaltılmaya devam edilmeli, en azından OECD ortalaması hedeflenerek belirli bir takvime bağlı ve kademeli şekilde indirim tabi tutulmalıdır.

Ülkemizde, çalıştırılmaya devam edilen personelin vergi ve prim yükünün ağır oluşu, ilave istihdam için getirilen güçlü teşviklerin etkisini de zayıflatmaktadır. Özellikle sosyal güvenlik primlerinin, geçici nitelik taşımayan bir yaklaşımla ülke genelinde azaltılması gereklidir.

Bağbaşı Barajı ve Mavi Tüneli İnşaatı, İlci İnşaat A.Ş.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu çerçevesinde elde edilen tüm kazançlardan prime kesilmesi, prime esas kazanç tavanını aşan ikramiye ve diğer yan ödemelerin verildiği ayı izleyen aylarda prime tabi tutulması, prime esas kazançların üst sınırının 6,5 kattan 7,5 kata yükseltilmiş olması, özellikle 5763 sayılı Kanun’la getirilen 5 puanlık indirimle sağlanan olumlu etkinin kısmen zarar görmesine yol açmaktadır.

İstihdam teşvikleri, kayıtlı istihdamı destekleyen önemli bir araç

İstihdam teşvikleri, kayıtlı istihdamın desteklenmesi bakımından çok önemli bir araçtır. Ancak teşviklerin çok sayıda ve karmaşık olması, pek çok teşvikin uygulanmasında “ortalama işçi sayısına ilave yapma,” “işsiz kalma süresi” gibi kriterler aranması, alt işverenin prim borcu nedeniyle asıl işverenin teşvikten yararlanamaması gibi sorunlar, işverenleri teşviklerden yararlanmadan caydırabilmektedir.

Çok sayıda teşvik yerine etkin ve bütünleştirilmiş bir sisteme ihtiyaç olduğu görüşündeyiz. Prim teşviklerinin, prime esas kazanç üzerinden verilmesi, ücretin düşük gösterilmesi uygulamalarını da engelleyecektir. Teşviklerden yararlanma koşullarının esnetilmesi gerekli olup, teşviklerle istihdamı sağlanan kişilerin daha önce sigortasız olarak geçirdiği sürelerle ilişkin kısıtlar konulmamalıdır. Ayrıca işletmelerin otomatik olarak teşviklerden faydalandırılmalarını sağlayacak bir sistem geliştirilmelidir.

İş yeri büyüklüğü arttıkça, kayıt dışılığın azaldığı; sendikalı, toplu iş sözleşmeli, küresel ekonomi ile bütünleşmiş büyük ölçekli işletmelerde ise böyle bir sorunun yaşanmadığı bilinmektedir. Dolayısıyla toplu iş sözleşmesi uygulayan iş yerlerine pozitif ayrımcılık yapılmalı ve teşvik oranları bu iş yerleri için yükseltilmelidir.

Katı çalışma mevzuatı, kayıt dışı istihdam demek

Çalışma hayatını düzenleyen mevzuatın, kayıtlı istihdam artışını desteklemesi kritik önemdedir. İşletmelerin esnekliğini azaltan ve kayıtlı işletmelerin faaliyetlerini olumsuz etkileyen düzenlemeler ve yükler gözden geçirilmelidir. Bir ülkede çalışma mevzuatı ne denli katı ise işsizlikle ve kayıt dışı istihdamla baş etmek de o ölçüde zor olmaktadır.

Ülkemizde bir işletme, çalışma mevzuatı açısından, 100'ü aşkın sayıda yükümlülükle karşı karşıyadır. Üstelik işletmeler, kimi zaman mükerrer cezalarla da karşılaşabilmektedir.

İşletmeler üzerindeki engelli, iş yeri hekimi, iş güvenliği uzmanı, avukat, çevre görevlisi, mühendis istihdam etme, iş yeri sağlık ve güvenlik birimi oluşturma, kreş açma gibi işçi çalıştırmaya bağlı çok sayıdaki

yükümlülük, iş gücü maliyetini artırarak istihdamla doğrudan sınırlayıcı etki yapmakta ve kayıt dışılığı artırmaktadır. Söz konusu yükler, teşvik edici yönü ağır basan bir yaklaşımla düzenlenmelidir.

“Güvenceli esneklik” yaklaşımı çerçevesinde istihdam modelleri, iş gücü piyasasına girişi kolaylaştıran yeni modellerle çeşitlendirilmeli, sosyal güvenlik sistemi ile adaptasyonu sağlanmalı ve İş Kanunu'nun esneklik hükümlerine ilişkin uygulama sorunları giderilmelidir.

Eğitim-istihdam ilişkisini güçlendirmeli, iş gücünü dijital ekonomiye hazırlamalıyız

Yeterli nitelik ve mesleki becerilerden yoksun olan bireylerin, özellikle gençlerin ve kadınların çoğu bakımından iş gücü piyasasına girişte karşılaştıkları çalışma ortamı, kayıt dışı sektör olmaktadır. İstihdamdaki gençlerin neredeyse yarısı kayıt dışı sektörde çalışmaktadır. Tarım sektöründeki gençlerin ise hemen hemen tamamı kayıt dışıdır.

Bugün ülkeler, sanayi 4.0 ya da dijital ekonomi olarak adlandırılan süreç için gerekli iş gücü becerilerinin ve bu çerçevede eğitim politikalarının, dijital ekonominin ihtiyaçlarına hızla uyum sağlaması için yapılması gerekenleri tartışmakta, politikalar geliştirmektedir.

Dijital ekonomi, yeni bir iş gücü piyasası ve çalışma düzeni yaratmakta olup şu an mevcut pek çok iş ve mesleğin kaybedilmesi ya da değişime uğraması, buna karşılık yeni mesleklerin doğması ve yeni istihdam fırsatlarına erişim anlamına gelmektedir.

İşletmeler, yaratıcı, yenilikçi, disiplinler arası düşünebilen, bilişim becerilerine

sahip, sorun çözme becerileri yüksek iş gücüne ihtiyaç duymaktadırlar.

Bu nedenle eğitim-istihdam ilişkisinin güçlendirilmesi ve Türkiye'nin yüksek katma değerli mal ve hizmet üretme hedefine ulaşabilmesi için iş gücü niteliğinin, bugünün ve yarının ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Kayıt dışı istihdamla mücadele, kesimlerin ortak çabası ile mümkün

Konfederasyonumuz, kayıt dışı istihdamla mücadelenin bütünsel bir yaklaşım gerektirdiği ve etkin politikalar için sosyal diyalogun ve üçlü yapının önemli bir role sahip olduğu görüşündedir.

Bu çerçevede, üçlü diyalog ve iş birliği yöntemiyle hazırlanan ve 2014-2023 dönemini kapsayan Ulusal İstihdam Stratejisi, Türkiye'nin yapısal nitelikteki istihdam ve işsizlikle ilgili sorunlarını giderme doğrultusunda bütüncül bir yaklaşıma sahiptir.

Kayıt dışılığın azaltılması, Strateji'nin dayandığı politika çerçevesinden biri olup, tarım dışı sektörlerde kayıt dışı istihdam oranının 2023 yılında %15'in altına indirilmesi hedeflenmiştir. Bu hedefe ulaşılmasında sosyal güvenlik politikaları, dolayısıyla Sosyal Güvenlik Kurumu uygulamaları büyük önem taşımaktadır. Sosyal güvenlik sisteminin kayıtlı olmanın avantajlarını artıracak biçimde düzenlenmesi, kayıtlı istihdamı olumlu yönde etkileyecektir.

Toplu iş sözleşmeleri kapsamındaki iş yerleri kayıt dışı temelli Kurum uygulamalarının dışında tutulmalı, kayıt dışılıkla mücadele için geliştirilen asgari işçilik, emsal ücret benzeri uygulamaların dışında olmalı, denetimler de şikâyet halleri ile sınırlandırılmalıdır.

DOSYA

Masis Yontan
TÜRMOB Genel Başkanı

Kayıtlı Ekonomi, Kayıtlı İstihdamla Haksız Rekabetin Önlenmesi

Kayıt dışı ekonomiyle vergi üzerinden rekabet avantajı sağlanmakta, bu da haksız rekabete yol açarak ticari ahlakı da ortadan kaldırmaktadır.

Günümüzde kayıt dışı ekonomi kavramı, çok tartışılarak varlığını sürdürüyor. Bütün dünyada ve özellikle belge düzeninin ve kontrol mekanizmasının yetersiz olduğu gelişme yolundaki ülkelerde, kayıt dışı ekonomi kavramının son derece yaygın kullanıldığını görüyoruz. Dünyanın tüm ülkelerinde kayıt dışılık yaşanıyor. Kayıt dışılık oranı, ülkeden ülkeye ve ülkelerin ekonomik, sosyal ve kültürel yapılarına göre farklılık gösteriyor.

Kayıt dışı ekonomi aslında, özü itibarıyla vergi dışı ekonomidir. Kayıt dışına kaymanın temel gerekçelerinin en başında, vergi ve sosyal güvenlik yükü gelmektedir. Kayıt dışı ekonomiyle vergi üzerinden rekabet avantajı sağlanmakta, bu da haksız rekabete yol açarak ticari ahlakı da ortadan kaldırmaktadır. Kayıtlı ekonomiden zarar görenler, kurtuluşu kayıt dışına yönelmekte buluyorlar.

Bunun sonucu olarak kayıt dışı ekonomi, kayıtlı ekonomiyi de adeta bir bataklık gibi içine çekiyor.

Kayıt dışı ekonomi, sonucu itibarıyla vergisel olmasına karşın, aynı zamanda etik, sosyal, ekonomik ve sonuçta yapısal bir sorundur. Kayıt dışı ekonomiyle mücadelede vergi ve istihdam politikasının ayrı bir yeri ve önemi vardır. Kayıt dışı ekonomi ile mücadelede zahmetli, detaylı ve yorucu bir süreç bulunmaktadır. Yapılacak olan eylemler, detaylı ve oldukça yoğundur.

Kayıt dışı ekonominin azaltılması, orta ve uzun dönemde ekonomik istikrara, gelir dağılımı ve istihdam gibi birçok makroekonomik unsurun iyileşmesine, ekonomide verimlilik düzeyi ve rekabet gücünün yükselmesine ayrıca kamu gelirlerinin artmasına katkıda bulunacaktır. Kayıt dışı ekonominin

STY İnşaat Şantiye Sahası

azaltılmasında, her ne kadar kayıtlı sektörlerin güçlendirilmesi ve kayıtlı sisteme girişlerin teşvik edilmesi önem arz etse de Onuncu Kalkınma Planı kapsamında diğer programların doğrudan ya da dolaylı olarak bu hususlara katkı sağlayacağı dikkate alınarak bu programda, söz konusu bileşenlere yer verileceği hükümet tarafından açıklanmıştır.

Kayıtlı ekonomi ise sosyal dengenin sağlanması, gelir dağılımının iyileşmesi ve sürdürülebilir büyümenin yakalanmasıdır. Aynı zamanda, dolaylı-dolaysız vergi dağılımının iyileşmesi ve vatandaşın vergi adaletine olan güveninin artması, vergi dışı alanların azalması, vatandaş-devlet bütünleşmesinin sağlanması, kamu finansman dengesinin daha sağlıklı bir yapıya kavuşması, kamu hizmetlerinin daha etkin bir şekilde sunulması, tüketicilerin aldıkları mal ve hizmetlerdeki haklarını daha rahat bir şekilde kullanmaları ve tüketici mağduriyetinin ortadan kaldırılmasıdır.

Kayıt dışı ekonomideki en büyük sorunlardan biri, kayıt dışı istihdamdır. Temmuz 2017 döneminde herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmadan çalışanların oranı, bir önceki yılın aynı dönemine göre 0,9 puan artarak %35,2 olarak gerçekleşti. Tarım dışı sektörde kayıt dışı çalışanların oranının ise bir önceki yılın aynı dönemine göre 0,4 puanlık artışla %22,2 olduğunu görüyoruz.

Kayıt dışı istihdam, bütün ülkelerde temel bir sorundur. Kayıt dışı istihdam, ekonominin iş gücü ayağını oluşturur. Kayıt dışı çalışan sadece kendisine değil, ailesine, işverenine ve ülkesine büyük zarar verir.

İstihdam imkanlarının artması ve insanımızın yaşam kalitesinin yükselmesi, işçilerin sosyal haklarını tam anlamıyla kullanmaları ve daha iyi koşullarda çalışmaları kayıtlı ekonomiyi destekleyecektir.

Kayıt dışı ekonominin artması, kayıtlı ekonomi aleyhinde haksız

*Kayıtlı ekonomi;
sosyal dengenin
sağlanması, gelir
dağılımının iyileşmesi
ve sürdürülebilir
büyümenin
yakalanmasıdır.*

rekabete yol açar. Bu da vergilendirme sistemini doğrudan etkiler. Böylece, vergi gelirleri yoluyla da sağlanması beklenen finansman kaynaklarının azalmasına yol açarak kamu finansman dengesinin bozulmasına da neden olur.

Kayıt dışı ekonomi, ekonomik gelişimin önündeki en büyük engeldir. Bu yüzden toplumun tüm kesimlerinin bu mücadeleye inanarak aktif bir şekilde katılması, başarının temelini oluşturacaktır.

DOSYA

Ergün Atalay
TÜRK-İŞ Genel Başkanı

Kayıt Dışı Çalışma Hakların İhlalidir

Kayıt dışı istihdam, ülkemizde yıllardır önemli bir sorun olarak gündemdeki yerini korumaktadır. Kayıt dışı çalışma, her platformda dile getirdiğimiz ILO'nun "İnsana yakışır iş" tanımına uymadığı gibi ayrıca ILO'nun 8 temel sözleşmesini göz ardı ederek çalışmak anlamına da gelmektedir.

Kayıt dışılık sorunu, sosyal diyalog mekanizmasını oluşturan tüm tarafları ve toplumu yakından ilgilendiren ve olumsuz etkileyen bir durumdur. Bu durum, ekonomimizi olumsuz etkileyen ciddi maddi kayıplar anlamına gelmektedir. Fakat her şeyden önce haksız rekabete yol açarak adalet duygusunu zedelemektedir. İşini kurallara uygun yapan insanların bir anlamda cezalandırılmasına neden olmaktadır.

Kayıt dışı istihdam, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de başta tarım olmak üzere hizmetler, inşaat ve imalat sanayii sektörlerinde yaygındır.

Ülkemizde, genellikle küçük çaplı işletmelerde, geçici ve mevsimlik işlerde, kayıt dışılığın diğer sektör ve işletmelere göre daha yoğun olarak görüldüğü bilinmektedir. Ancak ülkemizde yaşanan kayıt dışılığın tek bir nedeni yoktur. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin sayıca çokluğu, ekonominin tarım ve hizmetler sektörüne dayanıyor olmasının yanı sıra etkin denetimin gerçekleştirilememesi, sendikalaşma oranının düşük olması, artan esnek üretim ve iş ilişkileri, küreselleşme sürecinin neden olduğu haksız rekabet, istihdam ile mesleki eğitim arasındaki ilişkinin zayıflığı, gelir dağılımındaki adaletsizlik ve yoksulluk, işsizlik oranının yüksekliği, eksik istihdam oranlarının yüksekliği, büyük sanayinin iş gücü arzını emebileceği yeni iş ilişkileri sağlayamaması gibi çok önemli nedenleri vardır.

İşverenlerin bürokratik işlemlerden, vergi ve sigorta prim yükümlülüklerinden kurtulmak amacıyla da kayıt dışı istihdam ilişkilerinde bulunduğu söylenebilmektedir.

Gelir dağılımından adaletsiz pay alan ve her türlü sosyal korumadan yoksun bırakılan kesimler, kayıt dışı istihdama yönelebilmektedir. İnsanlar yaşamak için çalışmak ve gelir elde etmek zorundadır. Özellikle uzun dönem işsizlik, insanları kötü çalışma koşullarına rağmen kayıt dışı çalışmaya mecbur bırakmaktadır.

Kayıt dışı çalışan insanlar, bugünlerini kurtarmak için yarınlarından vazgeçmek zorunda kalmaktadır. Şüphesiz ki çaresizlik dışında hiçbir şey insanları böyle güvencesiz çalışmaya yönlendirmez. Kayıt dışı çalışanlar devletin sağladığı sağlık hizmetlerinden, emekli olma hakkından, işsiz kaldıklarında işsizlik

Suriyeli sığınmacılar, Türk işçilerinden çok daha düşük ücretlerle çalışmayı kabul ettikleri için kayıt dışı sektörde tercih edilmektedir.

ödeneği almak gibi birçok haktan vazgeçmek zorundadır.

Ülkemizde kayıt dışı istihdamda genellikle yabancı kaçak işçiler, çocuklar, kadınlar ve gençler çalıştırılmaktadır. Ayrıca 2011 yılından itibaren ülkemize sığınmaya başlayan ve bugün sayıları 3,5 milyona yaklaşan Suriyeli, bulunduğu bölgelerde ağırlıklı olarak kayıt dışı çalıştırılmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların durumu, kayıt dışı istihdamla mücadele konusunda özel olarak üzerinde durulması gereken bir konudur. Suriyeli sığınmacıların büyük bir bölümü genç ve vasıfsızdır. Suriyeli sığınmacılar, Türk işçilerinden çok daha düşük ücretlerle çalışmayı

kabul ettikleri için kayıt dışı sektörde tercih edilmektedir. Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı illerde, zamanla Türk işçilerin işsizliğini artırması toplumsal huzursuzluğun artmasına da sebep olabilecektir. Bu nedenle ülkemizin ekonomik ve toplumsal durumunu yakından ilgilendiren Suriyeli sığınmacıların gelecekteki durumu ile ilgili uzun vadeli politikaların belirlenmesi büyük önem taşımaktadır.

Genel olarak istatistiklere baktığımızda, 2002 yılında %52,14 olan kayıt dışı istihdamın 2016 yılı sonunda %33,49'a düştüğü görülmektedir. Buna göre, 14 yıl içerisinde %18,65 puanlık bir azalış meydana gelmiştir ki bu

Melen Boğaz Geçişi, STFA İnşaat A.Ş.

Uygulanan teşviklerin etkinlik analizleri yapılmalı, olumlu etkileri görülmediği takdirde bu uygulamalardan vazgeçilmelidir. İşsizlik sigortası fonu, amacı dışında kullanılmamalıdır.

da kayıt dışı istihdamla mücadelede uzun vadede bir yerlere gelindiğini göstermektedir. Ancak Suriyeli sığınmacıların etkisiyle son yıllarda bu fark bir miktar yükselmiştir.

Uzun vadeli hedeflerde bu rakam, tarım dışı sektörde %15 seviyesine çekilmek isteniyor. Bu rakamlar birlikte değerlendirildiğinde, önümüzdeki yıllar içinde kayıt dışı istihdam konusunda çalışmaların daha özen ve kararlıkla sürdürülmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

TÜRK-İŞ her dönem olduğu gibi bugün de çalışma hayatının en büyük problemlerinden biri olan kayıt dışı çalışmayla mücadeleye büyük önem vermektedir. Önceki yıllarda konu ile ilgili raporlar hazırlanmış, mücadele için TÜRK-İŞ uzman ve danışmanları tarafından bir yol haritası belirlenmiştir.

Ulusal İstihdam Stratejisi ile ilgili hazırlanan görüş ve değerlendirmelerimizde belirttiğimiz gibi yaşanan krizleri aşabilmenin önemli noktalarından biri de kayıt dışılığın kayıt altına alınmasıdır.

Kayıt dışıyla mücadelede üretilecek çözümler üzerinde işçi, işveren ve hükümet temsilcilerinin görüşlerinin alınması, sosyal diyalog ve toplumsal uzlaşma açısından önemlidir.

Ortak hedefimiz, iş yerlerimizin kayıtlı bir şekilde ve eşit koşullarda rekabet etmesi, ekonomik ve sosyal hakların korunması ve geliştirilmesi olmalıdır. Bunlar yapılırsa ülkemizin saygınlığının artacağı gibi yoksulluğun önlenmesi ve toplumsal barışın korunmasında da önemli katkı sağlanacaktır.

Kayıt dışı istihdam ile birlikte esnek çalışma biçimlerinin getirmiş olduğu düşük ücret ile güvencesiz çalıştırılma, özellikle taşeron uygulamasının yaygınlaşması sonucunda ekonomik kayıplar yanında sosyal güvenlik haklarını da olumsuz yönde etkilemektedir. Bu yönde gerekli

olan değişiklikler yapılmalıdır. Şu an gündemde olan taşeron işçilerin kadroya geçirilmesi sosyal güvenlik haklarını geliştirerek hak kaybına uğramayacakları şekilde düzenlenmeli ve uzun süredir çalışma şartları konusunda mağdur olan geçici işçiler için de uygulanmalıdır.

İşsizlik ve yoksulluğu önleyecek teşvikler ve tedbirler, bir plan dahilinde uygulamaya konulmalıdır. Uygulanan teşviklerin etkinlik analizleri yapılmalı, olumlu etkileri görülmediği takdirde bu uygulamalardan vazgeçilmelidir. İşsizlik sigortası fonu, amacı dışında kullanılmamalıdır.

Eğitim seviyesi ile kayıt dışı çalışma ters orantılıdır. Eğitim, istihdam dengesinin kurulması ve kayıt dışılıkla mücadelede önemli rol oynayacaktır. Mesleki yeterlilik konusunda, sosyal tarafların iş kolu bazında birlikte çalışması olumlu sonuçları beraberinde getirmektedir.

Son dönemde yapıldığı gibi kayıt dışı çalışmanın sektörel düzeyde yapısı detaylı incelenmelidir. Kayıt dışı çalışmanın yaygın olduğu sektörler için hukuki düzenlemeler gözden geçirilmeli, denetimler artırılmalı ve gerekli özendirici tedbirler hızla hayata geçirilmelidir.

Kayıt dışı çalışmayı zorlaştıran yasal düzenlemelerin yanında, kayıtlı çalışmayı özendiren çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik düzenlemeler yapılmalıdır. Son dönemde hazırlanan "Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı Eylem Planı" bu konuda atılan önemli bir adımdır fakat çalışmalara hız verilmelidir.

Yabancı kaçak işçiliğinin engellenmesine ilişkin çalışmalar gerçekleştirilmelidir. 6735 sayılı Uluslararası İş Gücü Kanunu'nun yürürlüğe girmesi bu konuda ihtiyaç duyulan mevzuat çalışmaları açısından önemli bir

gelişmez. Ancak Suriyelilerin kayıtlı çalışması için düzenlenen “Geçici Koruma Altındaki Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” beklenen olumlu etkiyi yaratamamıştır. Çalışma izni olarak kayıtlı çalışan Geçici Koruma Altındaki Suriyeli sayıları, ülkemizde bulunan Suriyeli sayısıyla kıyaslandığında çok düşük bir orana denk gelmektedir.

Eğitim hakkı, sendikal haklar, sosyal güvenlik hakları, kısaca bireylerin çalışma hayatını ilgilendiren birçok konuda hukuksal ve yapısal düzenlemeler gözden geçirilmelidir.

Ailelerin gelir düzeylerini yükseltecek sosyo-ekonomik önlemler alınmalıdır. Geniş kitleler lehine uygulanacak sosyal politikalar çerçevesinde ekonomik önlemler alınırken; gelir

dağılımı, ücret, asgari ücret, istihdam, maliye, sanayileşme, verimlilik, sosyal güvenlik vb. alanlara sistematik biçimde yaklaşılmalıdır.

Örgütlü iş yerlerinde kayıt dışı çalışmaya rastlanmamaktadır. Bu iş yerlerinde verimlilik yüksektir. Örgütlü iş yerlerini kayıt dışı konusunda denetlemeye gerek yoktur, bu iş yerlerinde örgütlenme sayesinde gerçekleşen bir iç denetim sistemi vardır.

Çalışanların örgütlenmesinin önündeki engellerin kaldırılması, kayıt dışı ile mücadelede etkili araçlardan biri olacaktır. Kayıt dışı istihdamla mücadele etmek ve kayıtlı istihdamı artırmak için yapılan teşviklerin örgütlü iş yerleri için yapılması, iş gücü piyasasında oluşan haksız rekabeti önlemeye büyük katkı sağlarken

örgütlenmeyi ve kayıtlı çalışmayı da birlikte teşvik edecektir. Bu sebeple örgütlenme ve toplu sözleşmeden yararlanma oranlarını Avrupa Birliği ülkeleri seviyesine çıkarmak için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Bu seviyeye ulaşmak ülkemiz çalışma hayatı için oldukça önemlidir. Ücret seviyeleri, çalışma şartları, iş sağlığı güvenliği koşulları açısından örgütlü iş yerleri her anlamda daha iyi standartlara sahiptir. Örgütlenme oranlarının artması ile çalışma hayatındaki birçok sorun da ortadan kalkmış olacaktır.

TÜRK-İŞ, çalışma hayatının sorunlarını bir bütün olarak görmektedir. Bu kapsamda, bahsettiğim konuların sosyal taraflarla birlikte değerlendirilmesi ve çözüme yönelik kararların katılımcı bir anlayışla ele alınması gerekmektedir.

Kızıldere Jeotermal Elektrik Santrali Projesi, Zorlu Enerji A.Ş.

DOSYA

Mahmut Arslan

Hak İşçi Sendikalar Konfederasyonu
Genel Başkanı

Kayıt Dışılık Sendikal Örgütlenmeye Engeldir

Kayıt dışının olduğu yerde verimden, kaliteden, üretimden, sendikadan, sosyal haklardan, modern üretim yapısından, ekonomik gelişmişlikten bahsedilemez.

Ülkemizin ve çalışma hayatımızın en önemli sorun alanlarının başında, kayıt dışı istihdam gelmektedir. Bu sorundan en fazla etkilenenler de çalışanlardır. Kayıt dışı istihdam, çalışanlarının haklarını geriye götürmekte ve ülke ekonomisine de zarar vermektedir.

Bilindiği üzere, başlıca 3 tür kayıt dışı istihdam yapısı mevcuttur: Çalışanların SGK'ye hiç bildirilmemesi, çalışma gün sayılarının eksik bildirilmesi ve sigorta prime esas kazanç tutarlarının eksik bildirilmesidir.

Kayıt dışı sorunu, sosyal güvenlik açıklarının kapatılmasının önünde önemli bir engel teşkil etmektedir. Aynı zamanda kayıt dışı istihdam, ekonominin reel dengelerinin oluşmasını zorlaştırmakta, haksız rekabet yaratmakta ve sendikal

örgütlenmenin önünde büyük bir engel olarak durmaktadır.

Kayıt dışının olduğu yerde verimden, kaliteden, üretimden, sendikadan, sosyal haklardan, modern üretim yapısından, ekonomik gelişmişlikten bahsedilemez.

Türkiye'de, başta tarım ve inşaat sektörü olmak üzere imalat, tekstil ve hizmetler sektörlerinde kayıt dışı istihdam uygulanmaktadır.

Sigortasız işçi çalıştırmanın yanı sıra bir başka kayıt dışı uygulaması ise çalışanların ücretlerinin, asgari ücret üzerinden gösterilmesidir. Oysa ki çalışan daha yüksek bir ücret alırken kayıtlarda asgari ücret aldığı görülmektedir. Bu tür yasal olmayan uygulamalar, çalışanlar kadar işletmeler için de telafisi imkansız sonuçlara neden olabilir.

Her ne durumda olursa olsun çalışanların hakları geriye gitmemeli, hakların ileriye gitmesi için çaba vermeliyiz.

Kayıt dışı oranları, son yıllarda düşüş göstermekle birlikte hala %33 seviyelerinde seyretmektedir. Kayıt dışı ekonominin tam olarak ortadan kaldırılmasının mümkün olmadığını belirtmemiz gerekmektedir. Ancak gerçekleştirilecek yasal ve idari düzenlemeler, teşvikler, denetlemeler, en önemlisi vergi ahlakının tesis edilmesi ve sosyal diyalogun geliştirilmesi ile kayıt dışı ekonominin boyutları en aza indirilebilir.

Gerek işveren gerek sendikalar ve işçiler gerekse kamu olarak hep birlikte ortak bir tavır geliştirmemiz gerekmektedir. İş yerlerinin ayakta durması elbette çok önemlidir ama her ne durumda olursa olsun çalışanların hakları geriye gitmemeli, hakların ileriye gitmesi için çaba vermeliyiz. Ancak böyle gelişen, kurumsallaşan, daha ileriye adım atan bir çalışma sistemini hayata geçirmiş oluruz. İş gücü piyasası işleyişinin bozulmaması için el birliği ile çalışmamız gerekmektedir.

İş yerindeki verim ve kalite kayıtlı çalışmayla mümkündür. Ayrıca kayıt dışı çalıştırmak, çalışanın ülkedeki katma değerden daha az pay alması, daha az kamu hizmeti alması demektir. Tüm bunlarla birlikte, kayıtlı çalışma ile bütçe açıkları da azalmış olacaktır.

Kayıt dışı istihdamla mücadele, çok boyutlu ele alınması gereken bir konudur. Sadece teşvikler, yasal düzenlemeler veya bireysel çabalar bu sorunun tek başına çözümü olamaz. Kayıtlı çalışma, yalnızca işçiyi değil, işvereni, iş yerini ve toplumu da korumaktadır.

Son yıllarda, özellikle küçük ölçekli işletmelerde, ağır vergi yükü ve primlerden dolayı kayıt dışına yönelme görülmektedir. Fakat hükümet tarafından getirilen teşvik ve destekler, bu sorunu az da olsa gidermiştir. Kayıt dışının ortadan kalkması, çalışma kültürünün ve endüstriyel dönüşümün gerçekleşmesi için zihniyette bir değişime ihtiyaç duyulmaktadır. Bu zihniyet dönüşümünü, işverenlerimizle birlikte ortak eğitimlerle, faaliyetlerle ve en önemlisi sosyal diyalog mekanizmalarını harekete geçirerek çözeceğimize inanıyoruz.

Kayıt dışı ile mücadele, çalışma hayatının örgütlü bir yapıya kavuşturulması için en hayati noktadır. Sendikalı çalışma ortamında, kayıt dışı istihdam yoktur.

Kayıt dışı ile mücadelede istihdam çok önemlidir. İstihdam, herhangi bir işte çalışmak olarak görülmemelidir. İstihdamı bilimsel olarak zihniyet dönüşümü ile birlikte anlamamız ve tanımlamamız gerekir.

İstihdam, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) tanıma göre: İnsana yakışır işler çerçevesinde üretken ve adil bir ücret getiren, iş yerinde güvenli ve ailelere sosyal konum sağlayan, kişisel gelişim ve topluma bütünleşme açısından daha iyi fırsatlar sunan, insanların kaygılarını serbestçe dile getirme özgürlüğüne sahip oldukları, örgütlenerek yaşamlarını etkileyen kararların alınmasına katılabilirler, tüm kadınlar ve erkeklerin eşit fırsatlardan yararlanıp eşit muamele gördükleri işleri kapsamaktadır.

Konfederasyonumuz HAK-İŞ, geçmişten günümüze; kayıt dışı istihdamla mücadelede hangi önlemlerin ne zaman ve ne şekilde ele alınacağını ortaya konulması için kapsamlı bir stratejinin ve ona göre bir eylem planının hazırlanması, başarı için mücadelenin "devlet politikası" olarak benimsenmesinin gerekliliği

ve mücadelenin ancak kararlı bir biçimde, toplumsal destek ve katılım sağlanarak etkili bir iş birliği ile sürekli hale gelebileceği gibi konularda daima ısrarcı olmuştur.

Örgütlenme; kayıt dışılığın önlenmesi, düzgün iş, adil gelir dağılımı gibi sosyal amaçlarla bütün çalışanları kucaklamak ve onlara hizmet etmektir.

Sendikalar, mevcut sistem gereği ancak kayıtlı işçileri üye yapabilmektedir. Ancak kayıtlı olmayan işçiler kaydedilememektedir. E-devlet sisteminde kayıtsız işçiler için ayrı bir kategori açılarak kayıtsız çalışma engellenebilir.

Çalışanların kayıtlı, sendikalı, güvenli ve tam anlamıyla bir işçi olarak insan onuruna yakışır işlerde ve kayıtlı olarak çalışacakları bir sisteme ihtiyaç bulunmaktadır. Bu nedenle HAK-İŞ, 13. Olağan Genel Kurul'da kayıt dışı istihdam ile mücadelenin sürdürülmesi yönünde doğrudan kararlar almıştır.

Karar başlıkları şunlardır;

4. Karar/ HAK-İŞ, nicel olarak büyümeye, nitel olarak güçlenmeye devam edecektir.

27. Karar/ Kayıt dışı istihdam ve ekonomi sorunu ile mücadele etkin bir şekilde sürdürülmelidir.

Bu kararlar, başarılı ve etkin bir şekilde yürütülmektedir.

Ülkemizde sigortalı çalışan sayıları dikkate alındığında, sendikalı çalışanlar oldukça düşük kalmaktadır. Öyle ki şu an sigortalı 13,5 milyon çalışan bulunmaktadır. Sendikalı işçi sayısı ise 1,6 milyondur. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın son yayımlanan sendikalı istatistiklerine göre, sendikalı işçi oranı %11.95'tir. Bununla birlikte, toplu iş sözleşme oranları da düşüktür. Bundan dolayı, sendika üyeliği oranlarının daha çok artması gerekmektedir. Ortak bir mücadele anlayışı geliştirilmelidir.

Gerek kayıt dışı ile mücadele çalışmalarında gerekse iş yerlerinde sendikali çalışanların sayısının artması ve daha çok toplu iş sözleşmesi imzalanabilmesi için sosyal paydaşların tümüyle daha fazla iş birliği yapılmalı ve eşgüdümlü girişimlerde bulunulmalıdır.

HAK-İŞ, işletmelerin sorunlarının çözülmesi noktasında ortak olmaya hazırdır. Ama tüm bunları yaparken de işçi kardeşlerimizin, asgari haklarından olan, Toplu İş Sözleşmesi hakkı ve en azından ücretlerini insanca bir noktaya taşıyabilme çabamıza herkesin riayet etmesi oldukça önemlidir.

İşverenler, işçi sendikaları için rakip sosyal bir partnerdir. Bu sebeple işverenlerin sendikalara karşı, varsa, ön yargılı tutumlarının değişmesi gerekmektedir. HAK-İŞ, ön yargıları kırmak ve sosyal diyalogu artırmak için işverenlerle birlikte sendikali ve kayıtlı işçinin eğitimi ve verimli işçi olduğu inancını oluşturmak üzere çalışmalar ve projeler yürütmektedir.

Projeli çalışma kültürünü benimsemiş ve bu doğrultuda çalışmalarını gerçekleştiren konfederasyonumuz gerek projelerle gerekse sendikal faaliyetlerle eğitime büyük önem vermektedir.

Bu kapsamda, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın sözleşme makamı olduğu, Konfederasyonumuz HAK-İŞ ve Türkiye'nin en büyük işveren örgütlerinden biri olan MÜSİAD'ın koordinatörlüğünde, İşçi ve İşverenlerin Uyum Yeteneklerinin Sosyal Diyalog Yaklaşımıyla Artırılması Teknik Destek Projesi başarıyla yürütülmektedir. Daha önce HAK-İŞ Konfederasyonu, TİSK ile aynı konuda başarılı ve örnek bir proje uygulamıştır.

Sosyal diyalogun güçlendirilmesi yoluyla işçi ve işveren kuruluşlarının ve mensuplarının ortak faaliyetler yapması, aynı çatı altında birlikte eğitimler alması ve çalışma hayatına yönelik ortak politikalar geliştirmesi gibi "ilk"lere imza atan bu projemizle üyelerimiz ve işverenlerimiz buluşmaktadır.

HAK-İŞ, çalışma hayatının tüm tarafları ile sosyal diyalogu artırmak üzere çalışmaya hazırdır. Sloganlarla konuşmak yerine, bilimsel verileri esas alarak konuşmak, kavga etmek yerine oturup müzakere etmek önemlidir.

Bu hususlara ek olarak; bilindiği üzere, ülkemizin en önemli gündem maddesi de göç konusudur. Yoğun bir göçe ev sahipliği yapan ülkemizin çalışma hayatında da göçün etkileri kaçınılmazdır.

Mültecilerin toplumsal uyumlarını sağlamak ve kayıt dışılığın önlenmesi için neler yapmalıyız kaygısıyla çıktığımız yolda, göçmen konusu ve beraberinde getirdiği sorunlara ilişkin bir “işaret fişegi” atmak hedefiyle Mesleki Eğitim Yoluyla Mültecilerin Sosyal Entegrasyonu Projesi hayata geçirilmektedir.

Adı geçen proje kapsamında, mültecilere yönelik olarak; Temel Düzeyde Yabancılara Yönelik Türkçe Öğretim Modülü Kitabı ile Bulaşıkhanecilik Görevlisi (Seviye 2), Çamaşırhane Görevlisi (Seviye 2) mesleklerinde program ve modül kitapları oluşturulmuştur. Sözü geçen mesleklerde, modüllerin (fikri çıktılarının) test edilmesi amacıyla Gaziantep ilinde mesleki eğitimler verilecektir.

Ayrıca mesleki eğitimlere katılan mültecilerin, İŞKUR’a kayıtları yapılarak kayıtlı istihdamda yer almalarının yolu kolaylaştırılmış olacaktır.

Konfederasyonumuzun çalışmaları, projeleriyle birlikte bağlı sendikalarımız da bu konuda çeşitli projeleri hataya geçirmektedir. Tüm teşkilatımız ile birlikte, slogandan öteye geçerek somut öneriler ve çalışmalar başarıyla yürütülmektedir.

Kayıt dışı istihdamın önlenmesinde, işsizlik sigortasının da olumlu bir payı vardır. Sigortalı işsiz, işsiz kaldığı bu dönem için işsizlik ödeneği ile çaresiz bırakılmamakta ve kayıt dışı istihdama yönelmesi önlenmektedir. Fakat işsizlik ödenekleri ile birlikte işsizlerin vakit kaybetmeden kayıtlı istihdama girmeleri için destek verilmeli, mevcut destekler artırılmalıdır.

Bu çerçevede, sosyal koruma çerçevesinde, Düzenli Bireysel Gelir Yardımı sisteminin ülkemizde kurulması gerekir. Bu sistem ile istisnasız bütün vatandaşlarımız sisteme alınmış olacaktır. Bu yöntemle toplumun tamamı için sistem kurmak, izlemek ve önlem almak mümkün olacaktır.

Sonuç olarak, aktif istihdam politikalarının geliştirilmesi, sosyal diyalog mekanizmasının güçlendirilmesi, kayıt dışılığın yoğun olduğu sektörlerde ağırlık verilerek yeni stratejilerin geliştirilmesi, modern üretim yöntemlerine geçilmesi ve sendikalaşmanın her iki tarafı da koruduğu gerçeğinin benimsenmesiyle kayıt dışı istihdamla etkili mücadele edilmiş olacaktır.

DOSYA

Burak Çağatay Doğan
Avrupa Birliği ve Mali Yardımlar Dairesi Başkanı

İstihdam, Eğitim ve Sosyal Politika Alanında 435 Milyon Avroluk Destek Alınacak

Bakanlığımız, ülkemizle Avrupa Birliği arasındaki mali İşbirliği kapsamında geliştirilen ve kısaca IPA olarak adlandırılan “Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı” fonlarının uygulanması ve yönetilmesinden sorumlu olan birkaç Bakanlıktan birisidir.

Program Otoritesi olarak Bakanlığımız, İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi, diğer bir deyişle, istihdamın, eğitim kalitesinin ve sosyal kapsayıcılığın artırılması alanlarındaki proje tekliflerinin toplanıp değerlendirilerek seçilmesi, yönetilmesi, izlenmesi ve değerlendirilmesinden sorumludur.

AB mali yardımları kapsamında IPA 2014-2020 yılları arasında uygulanmak üzere 10. Kalkınma Planı ve Ulusal İstihdam Stratejisi dikkate alınarak “İstihdam, Eğitim ve Sosyal Politika Sektörel Operasyonel Programı” hazırlanmıştır. IPA ikinci döneminde aşağıdaki öncelikli alanlarda

yürütülecek projeler aracılığıyla 435 Milyon Avroluk AB fonu Ülkemizde kullanılacaktır:

- Çalışma koşullarının iyileştirilmesi,
- İstihdam politikaları ve hizmetlerinin kalitesinin artırılması,
- İstihdamın ve istihdam edilebilirliğin desteklenmesi,
- Herkesin eğitime erişimi sağlanarak eğitim ve beceri düzeylerinin artırılması,
- Eğitim ve öğretimin kalitesinin artırılması,
- Ulusal kalite sisteminin güçlendirilmesi ve hayat boyu öğrenme ve uyum yeteneğinin geliştirilmesi,
- Sosyal politikaların geliştirilmesi ve uygulanmasına ilişkin kapasitenin artırılması,
- Dezavantajlı kişilerin sosyal koruma hizmetlerine ve iş gücü piyasasına erişiminin sağlanması.

Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA-Instrument for Pre-Accession)

IPA fonları, üyelik kriterlerini yerine getirmede ve üyelik gerçekleşikten sonra söz konusu olacak AB Yapısal Fonlarına hazırlık kapsamında Türkiye’ye yardımcı olmak amacıyla karşılıksız olarak verilir ve ‘Avrupa Yatırım Bankası Kredileri’ ile ‘Topluluk Programları’ndan farklıdır.

Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) ise hibe nitelikli mali yardımlardandır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, IPA’nın Eğitim, İstihdam ve Sosyal Politikalar Sektöründeki programların hazırlanması, proje tekliflerinin toplanıp değerlendirilerek seçilmesi, yönetilmesi, uygulanması, izlenmesi, denetlenmesi ve değerlendirilmesinden sorumlu Program Otoritesi’dir.

ÇSGB tarafından hazırlanan Operasyonel Programlar (İKGOP

ve İKGSOP), insan kaynaklarının geliştirilmesi ve özellikle istihdam, eğitim ve sosyal içerme alanlarında, Türkiye'deki mevcut durum hakkında bilgi veren, sosyo-ekonomik analizler içeren, öncelik eksenlerini, tedbirleri ve faaliyetleri tanımlayan ana belgedir.

Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilen **İKGSOP'un** nihai hedefi, "Türkiye'nin Avrupa sosyal modeli yolundaki ilerlemesini ve ülkenin istihdam, eğitim ve sosyal politika alanlarında AB müktesebatı ile uyumunu arttırmaktır.

Operasyonel Program kapsamında %85'i Avrupa Birliği ve %15'i ulusal kaynaklardan olmak üzere tahsis edilen fonlar, hem ulusal düzeyde kamu kurum ve kuruluşları tarafından yürütülen operasyonlar hem de üniversiteler, belediyeler, sivil toplum kuruluşları, sendikalar, dernekler gibi kurumlar tarafından yerelde uygulanan hibe projeleri aracılığıyla kullanılmaktadır.

Kayıtlı istihdamı destekleyen Bakanlığımızın ilgili kuruluşlarınca yürütülen AB destekli projelerden örnekleri İnşaat Sanayi Dergisi için aktarmak istiyoruz.

Kayıtlı İstihdamın Yenilikçi Yollarla Teşviki Operasyonu (SGK)

Proje Genel Amacı: Kayıtlı istihdamı teşvik etmek. İşverenleri kayıt dışı istihdamın zararları ve kayıtlı istihdamın faydaları konusunda bilinçlendirmek. Mesleki yetersizlik sebebiyle kayıt dışı çalışmak zorunda kalan bireylere mesleki eğitim vermek suretiyle meslek sahibi olmalarını ve kayıt dışı çalışmalarını önlemek. Ortak ya da iştirakci olarak projeye dahil ederek bu konuda kayıt dışı istihdam konusunda ortak proje geliştirmelerini sağlamak ve proje kapasitelerini geliştirmek olarak belirlenmiştir.

Bölgede kayıtlı istihdama katkıda bulunma amacı çerçevesinde;

Kırsal bölgelerde kayıtlılıkla ilgili bilgilendirme/bilinçlendirme araçlarının geliştirilmesi ve farkındalığın artırılması,

Özellikle kadınların iş gücüne katılım oranlarının çok düşük olması bölgenin iş gücüne katılım ortalamasını düşürmektedir. TRA2 Bölgesinde kadınları iş gücüne katmak, öncelikli politikalar arasında yer almasını sağlayacak çalışmaların başlamasına, Bölgede, özellikle 60-65 yaş ve üzeri kişilerin hibe ve kredi alımlarında şanslarının azaldığını işleyerek, bu yolla daha fazla kadın ve gençleri istihdama çekmeyi, istihdamda tutmayı ve özellikle gençler için işsizlik oranlarını düşürmeyi,

Bölgedeki SGK'nın ve ilgili kurumlar ile sosyal ortakların kayıtlı istihdamı teşvik etme kapasitelerinin geliştirilmesine örnek teşkil edilmesi, Bölgedeki SGK ve diğer ilgili taraflar arasında iş birliği ve koordinasyonun

AB mali yardımları kapsamında IPA 2014-2020 yılları arasında uygulanmak üzere 10. Kalkınma Planı ve Ulusal İstihdam Stratejisi dikkate alınarak İstihdam, Eğitim ve Sosyal Politika Sektörel Operasyonel Programı hazırlanmıştır.

artırılmasına ilişkin yeni bir sürecin başlaması,

Bölgesel ve yerel düzeyde kayıtlı istihdamın ve sosyal güvenliğin önemine ilişkin bilinç düzeyinin artırılması,

Bölgede ortak akıl ve bilinçlendirme yoluyla kayıtlı istihdamın teşvik edilmesi,

Proje sonucunda ortaya çıkacak ve benimsenecek yeni yöntemlerin diğer bölgelerde yaygınlaştırılmasının sağlanması,

olarak tanımlanan genel hedeflere katkıda bulunmayı amaçlanmaktadır.

Proje ile:

- Kurumlarda kayıtlı istihdama yönelik duyarlılık geliştirdi.
- Farklı sektörlerdeki kayıtlı-kayıtsız istihdam durumu etkileri ve sonuçlarıyla çarpıcı bir şekilde ortaya kondu.
- İşverenlerin mevcut yasal yükümlülükler çerçevesinde kayıtlı eleman çalıştırma konusunda bilinç düzeyleri geliştirildi.
- Bölgede uzun süreli etki oluşturacak kalıcı materyal geliştirildi.
- Kadınların erkeklerin ve öğrencilerin kayıtlı istihdam konusunda duyarlılıkları geliştirildi.
- Kurumlarda, kayıtlı istihdamın faydaları ve birlikte hareket etmeye yönelik ortak bir anlayış oluşturuldu.

Kayıt dışı istihdamın azaltılması, kayıt dışı istihdamla mücadele eden yerel aktörlerin kapasitelerinin güçlendirilmesi, ilgili sektörler, işverenler ve çalışanlar düzeyinde farkındalığın artırılmasına yönelik olarak tasarlanmıştır. Operasyon için ayrılan toplam bütçe 13.1 milyon avrodur. Operasyon üç bileşenden oluşmuştur.

Teknik destek bileşeni 2010-2012 yılları arasında, yaklaşık 2.4 milyon bütçe ile yürütülmüştür. Bu kapsamda başta SGK olmak üzere, ilgili kurum ve kuruluşların kapasitelerinin artırılmasına yönelik çok sayıda eğitim sağlanmış, kayıt dışı istihdam ile

mücadeleye yönelik ulusal strateji hazırlanması ve kayıt dışı istihdam ile mücadeleyi destekleyecek bilgi işlem altyapısı oluşturulması desteklenmiştir. Bu kapsamda,

- SGK, ilgili kurumlar ve sosyal ortakların kayıtlı istihdamı teşvik etme kapasiteleri geliştirilmiştir.
 - Gelecekte SGK'da görev alacak personelin eğitim ihtiyaçlarını gidermeye yönelik bir eğitmen grubu oluşturulmuştur.
 - SGK ve ilgili bakanlıklar arasında iş birliği güçlendirilmiş, koordinasyon artırılmıştır.
 - Bakanlıklar arası iş birliği için İstihdam İzleme Sistemi ve benzeri modeller geliştirilmiştir.
 - Kurumlar arası kullanım için ortak bir veri tabanı geliştirilmiş ve kullanılmaya başlanmıştır.
 - Ulusal ve yerel düzeyde kayıtlı istihdam ve sosyal güvenliğin önemine ilişkin bilinç düzeyi artırılmıştır.
 - Belirli sektör ve bölgelerdeki kayıt dışı istihdam yapılarını belirlemek üzere alan çalışmaları yapılmış ve iş piyasası analizleri oluşturulmuştur.
 - Hibe projelerinin sonuçları ulusal ve yerel düzeyde yayılmıştır.
- Hibe bileşeni altında ilgili kurum ve kişilere verilen eğitimler ve gerçekleştirilen farkındalık artırma faaliyetleri ile kayıtlı istihdamın artırılması desteklenmiştir. Bu kapsamda yürütülen 41 hibe projesi için yaklaşık 10 milyon avro bütçe ayrılmıştır. Projeye sağlanan faydalardan bazı maddeler aşağıda sıralanmıştır:
- Projeler kapsamında düzenlenen eğitimler sonrasında kursiyerlerin yarısından fazlasının SGK kaydı yapılmıştır.
 - İki binden fazla şirkete kayıtlı istihdamın teşvikine yönelik ziyaretlerde bulunulmuştur.
 - Projeler genel olarak imalat (KOBİ), tarım sektörlerinde faaliyet gösteren meslek örgütleri, esnaf ve sanatkar odaları ve yerel otoriteleri hedef alarak tasarlanmıştır.

- Tarım, otomotiv, lojistik, gıda, el sanatları, açılış, sigorta, muhasebe, hizmet elemanı yetiştirme gibi pek çok sektör kapsanmıştır. Her projede odaklanılan sektör üzerine fizibilite ve analiz çalışmaları yürütülmüştür.
- Hemen her hibe projesinde yöneticileri, işletme sahiplerini, çalışanları ve bölge halkını bilinçlendirmeye yönelik seminer, konferans, toplantı gibi en az iki etkinlik gerçekleştirilmiştir.
- Tanıtım faaliyetleri birçok hibe projesinin önceliğini oluşturmuş, bu kapsamda çok sayıda kamu spotu, televizyon ve radyo tanıtımları hazırlanmış ve yayınlanmış, broşür, kitapçık, el ilanı gibi çok sayıda basılı materyal oluşturulmuştur.
- Projelerde açılış, güvenlik elemanlığı, tekstil işçiliği, muhasebe, bakır işçiliği gibi çeşitli ve çok sayıda sertifikalı meslek eğitimi sağlanmış, bu eğitimler genel işletme, yabancı dil, dış ticaret, iletişim vb. kişisel gelişim ve girişimcilik eğitimleriyle desteklenmiştir.
- Güneydoğu illerinde faaliyet gösteren 35 şirketin ISO 9000 belgesi alması desteklenmiştir.
- Kayıt dışı istihdamla mücadele hattı olan ALO 170 SGK İletişim Hattı'nın tanıtımına yönelik aktiviteler yürütülmüştür.
- Diyarbakır ili içerisinde benzer bir "Kayda Değer İhbar Hattı " kurulmuştur.
- SGK'nın kayıt verilerini ilgili kurumlarla karşılaştırmasına imkân verecek bir bilgi teknolojileri programının yazılımı gerçekleştirilmiştir.
- Hibe projelerinin uygulama bölge ve illerinde kayıt dışı istihdamla ilgili bilinç düzeyi artırılmıştır.

Etkin Rehberlik ve Denetim Yoluyla Kayıtlı İstihdamın Teşviki Operasyonu (SGK)

SGK'nın faydalanıcı olarak yer aldığı Operasyon çerçevesinde, 80 ilde 2000 tablet denetmenlere ve müfettişlere mobil denetim yapabilmeleri için dağıtılmış; 35 Laptop ve 35 yazıcıya ek olarak 28 il müdürlüğüne panelvan

şeklinde 35 Mobil Denetim Aracının teslimi yapılmıştır. Teknik yardım projesinde, sektörel kılavuzlar, eğitimler ve inceleme gezileri yoluyla merkezi ve yerel düzeyde SGK'nın yönlendirme ve teftiş kapasitesinin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Evde Çocuk Bakım Projesi - Kayıtlı Kadın İstihdamının Artırılması - (SGK)

Projeyle bebek sahibi olan ve iş yaşamına giren kadınlara, 0-24 aylık çocuklarının 36 aylık olana kadarki bakımı için bir çocuk bakıcısı istihdam etmeleri halinde, bakıcının sigorta primleri ve ücretinin bir kısmına tekabül edecek şekilde Ülkemiz ve AB tarafından oluşturulan fonlardan 320 a vro tutarında 24 ay süreyle bir maddi destek sağlanması söz konusudur.

Proje kapsamında 11.327 anne ve 15.232 çocuk bakıcısı faydalanıcı olmuştur. Proje sayesinde aksi halde çalışma hayatından çekilecek 5.736 kadın iş yaşamında kalmaya devam etmiş, 1.345 kadın yeniden çalışmaya başlamış ve 14.775 kadın ilk kez çocuk bakıcısı olarak sigortalı çalışmaya başlamıştır.

Proje, bütçesinin çok ötesinde bir ekonomik büyüklük yaratmıştır. Proje sayesinde istihdamdan ayrılmayan ve ilk kez işe başlayan anneler ile hayatlarında ilk kez sigortalı bir işte çalışan bakıcıların iş gücü piyasasında kalmaları halinde emekli oluncaya kadar 968,7 Milyon TL net gelir elde etmeleri beklenmektedir.

Kadın İstihdamının Desteklenmesi Operasyonu (İŞKUR)

Kadınların istihdamını artırmaya yönelik olarak, etkili aktif iş gücü piyasası politikaları geliştirmek ve ilgili kurum ve kuruluşların kapasitesini artırmak amacıyla uygulanmıştır. Bu kapsamda,

- Kadın istihdamı için "Aktif İş gücü Piyasası Politikaları Modeli" geliştirilmiştir.
- Kadınların önündeki engeller ve erişilebilir istihdam fırsatları belirlenmiştir.
- Hedef gruplara mesleki danışmanlık ve bilgilendirme hizmetleri sağlanmıştır.

• İŞKUR ve paydaşların toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili duyarlılıkları artırılmıştır.

• Hibe projeleri ve faydalanıcılar arasında iletişim ağları güçlendirilmiştir.

• Hibe programı sonuçları, ilgili paydaşlar arasında yaygınlaştırılmıştır.

• Farkındalık artırılmasına, sosyal ve kültürel engellerle mücadeleye, yerel iş gücü stratejileri oluşturulmasına, iletişim ağlarının güçlendirilmesine yönelik faaliyetler gerçekleştirilmiştir.

2010-2011 yılları arasında uygulanan Hibe Programı ile kadınlara mesleki eğitimler sağlanmış, sosyal ve kültürel engellerle mücadeleye, iş olanaklarının artırılmasına ve ilgili taraflar arasında iş birliğinin güçlendirilmesine yönelik faaliyetler yürütülmüştür. Projeyle sağlanan faydalardan bazı maddeler aşağıda sıralanmıştır:

• Projelerle ulaşılan 9 bin 856 kadından 780'i girişimcilik kurslarına katılmıştır.

• Büro Yönetimi, Muhasebe, Tasarım, Tekstil, Yiyecek İçecek, Geleneksel El Sanatları gibi çok çeşitli başlıklarda eğitimler verilmiştir.

• Kadınların iş gücü piyasasına girmelerine destek olabilecek motivasyon ve güçlendirme faaliyetleri yürütülmüştür.

• Kadınların proje faaliyetlerine katılmasını desteklemek ve sürekliliği sağlamak amacıyla çocuk ve yaşlı bakım hizmetleri, ulaşım gibi kolaylaştırıcı imkânlar sağlanmıştır.

• Toplumsal gelişim için kapasite geliştirme ve sosyal diyalogu da içeren yerel ortaklık yaklaşımları geliştirilmiş; kanaat önderleri, işverenler ve kadınlara istihdam hizmeti sunan kurumlar arasında iş birlikleri kurulması desteklenmiştir.

• İstihdama kazandırılmak amacıyla mesleki kurslara katılarak eğitim alan 9 bin 856 kadın kursiyerin; 9 bin 557 kadın mesleki sertifika almaya hak kazanmıştır.

• 914'ü hedeflenen sektörlerde olmak üzere 1134'ü istihdam edilmiş, 118'i kendi işini kurmuş, 112'si ev ve bahçe eksenli üretime başlamıştır.

DOSYA

Prof. Dr. Ahmet Burçin Yereli

Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Maliye Bölümü Öğretim Üyesi

Kayıt Dışı Ekonomi ve Türkiye'deki Durum

Kayıt dışı ekonomi, yarım yüzyıla yakın bir süreden bu yana üzerinde tartışılan, tanımlanmaya çalışılan ve mücadele edilen önemli bir olgudur. Ancak kayıt dışı ekonomi sadece ekonomik bir olgu olmayıp aynı zamanda sosyolojik ve politik yönüyle de ele alınıp üzerinde düşünülmesi gereken bir sorundur.

Ekonomik faaliyetler neden kayıt altına alınmalıdır?

Öncelikle anlaşılması gereken en önemli husus, ekonominin neden kayıt altına alınması gerektiğidir. Kayıt dışı ekonomi, sürekli vergi kaybıyla ilişkilendirildiği için kişiler de ekonominin kayıt altına alınmasının vergi gelirleri açısından çok önemli olduğunu düşünürler. Esasen müdahaleci devlet anlayışıyla beraber devletin tanımı baştan aşağı

değişmiştir. Sanayi devrimi boyunca büyüyen ekonomilerin içinde yoksulluk önemli bir sorun haline gelmiştir. Yoksulluk, üretim faktörlerinin üretim sürecine katılmalarından dolayı hak ettikleri gelirin dağılımında ortaya çıkan bozulma şeklinde tanımlanmış ve sermaye faktörü, emek ve toprak faktörlerine nazaran hızla zenginleşmiştir. On dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde, yoksulluğun nedenini mülkiyet düzeninde gören sosyalistler, kolektivist mülkiyet anlayışı ve merkezi planlama ile gelir dağılımının iyileştirilebileceğini iddia ederek tam müdahaleci bir devlet modelini savunmuşlardır. Buna karşın bazı düşünürler de gelir akımlarına müdahale edilerek gelir dağılımının düzenlenebileceğini ve bunun için artan oranlı bir gelir vergisi tarifesinin uygulanabileceğini ortaya atmışlardır.

Her iki görüşün ortak paydası, müdahaleci devlet anlayışıdır. Böylece sanayi devrimi sadece toplumu, kentleri, insan yaşamını ve sosyal ilişkileri değil, aynı zamanda bireyin devlete bakışını da değiştirmiştir. Yıllarca zorba ve zalim iktidarlara karşı başkaldıran, devletin kendilerine fazla karışmamasını arzulayan insanlar, artık devletin daha görünür olmasını, kendilerine yeni birtakım hizmetleri sunmasını istemeye başlamışlardır. İşte tam bu sırada, devletin ekonomik görevleri de yeniden tanımlanmıştır. Yirminci yüzyıla girerken artık devlet, 1) Ekonomik istikrarı sağlayan 2) Kaynakları etkin kullanan ve 3) Gelir dağılımını düzenleyen bir siyasi organ haline gelmiştir. Siyasi beklentiler ile ekonomik hedefler arasında kurulması gereken denge, müdahaleci devletin daha büyük

bir bütçe ile yönetilmesi anlamına gelmektedir. Artan gelirler ve artan harcamalar daha hesaplı ve daha planlı hareket etmeyi de beraberinde getirmiştir.

Devletin ilk ekonomik görevi olan "istikrar," ekonominin düzenli ve reel olarak büyümesine yönelik politikalar izlenmesi anlamını taşımaktadır. Bu hedefe ne derece ulaşılabilirdiğini anlayabilmek için ekonominin bir büyüklük olarak tanımlanması gerekmektedir. İşte bu büyüklük milli gelir olarak ifade edilir. Siyasi iktidarlar, kendilerinden hizmet bekleyenlere bunu ne ölçüde yerine getirdiklerinin ya da getiremediklerinin hesabını vermekle mükelleftirler. Dolayısıyla ekonomiyi büyütmek durumunda olan, bunun için kaynakları etkin kullanması gereken ve ortaya çıkan gelirin adil paylaşımından sorumlu olan devletin, bu amaçları ne ölçüde gerçekleştirebildiğini anlayabilmek

için sistemin kayıt altında olması gerekir. Yani ekonominin kayıtlı olması başka şeydir, kayıtlı ekonominin vergilendirilmesi başka şeydir. Ekonomide kayda aldığımız her şey vergilendirilecek diye bir yargıya kapılmak son derece yanlıştır. Dolayısıyla biz kayıt dışı ile mücadele ederken vergi gelirlerini artırma hedefini ön plana çıkarırsak bu, kayıt altına alınacak faaliyetler açısından rahatsızlık verici bir durum olarak algılanabilir. Burada önemli olan makro düzeyde ekonominin gerçek büyüklüğünü yani ne kadar zengin olduğumuzu ortaya koymaktır.

Kayıtlılık hem devletin hem de özel sektörün tüm ekonomik faaliyetleri açısından söz konusudur. Devlet, bütçe ile idare edildiği için tüm gelir ve giderlerinin kaydı tutulur. Dolayısıyla kamuda kayıt dışılık konusu bir sorun olarak tartışılmaz. Ancak özel sektör kendi içinde kayıtlarını tam ve doğru olarak tutmakla birlikte

her zaman bunu resmi kayıtlarına intikal ettirmeyebilir. İşte bu noktada, kayıt dışılık ortaya çıkmaktadır ki bu durumda ekonomik hedeflere ne ölçüde ulaşıldığı konusunda bir şeyler söyleyebilmek için bu kayıt dışılığın ayrıca tahmin edilmesi gündeme gelmektedir.

Kayıt dışı ekonomi tam ve doğru olarak bilinebilir mi?

Ölçme işlemi, ölçme araçları kullanılarak somut olarak algılanabilen şeyler üzerinde ve matematik ile yapılır. Kayıt dışılık, tam olarak algılanamadığı için ölçülemez; işin doğrusu kayıt dışı ekonomi, istatistiki yöntemler kullanılarak tahmin edilir. Ekonomi açısından asıl sorun, bu tahminin ne derece doğru olduğundan ziyade kayıt dışılığın mevcudiyetidir. Çünkü kayıt dışılık nedeniyle ekonomide öngörülen hedeflere ne ölçüde ulaşılabildiğini anlamak güçleşirken bu tür tahminlerle konu

Ekonomiyi büyütmek durumunda olan, bunun için kaynakları etkin kullanması gereken ve ortaya çıkan gelirin adil paylaşımından sorumlu olan devletin, bu amaçları ne ölçüde gerçekleştirebildiğini anlayabilmek için sistemin kayıt altında olması gerekir.

Tizi Ouzou Şehrini Djebahia Kavşağı Seviyesinde Doğu - Batı Otoyoluna Bağlayan 48 km Otoyol Yapım İşİ, Özgün İnşaat A.Ş.

Piyasa kültürünü yerleştirmeden, girişimcileri desteklemeden, tasarruf eğilimini ve sermaye birikimini sağlamadan sadece reel gelir düzeyini yükseltmekle kayıt dışı ekonomi ile mücadele edileceğini düşünmek ciddi bir yanılgıdır.

daha uygun ölçekte izah edilmeye çalışılmaktadır. Bu nedenle ekonomik açıdan öncelikli olan kayıt dışı ekonomiyi en iyi şekilde tahmin etmek değil, kayıt dışı ekonomiyi en aza indirmektir.

Kayıt dışı ekonomiye yol açan ekonomik faktörler nelerdir?

Kayıt dışı ekonomiye yol açan en önemli ekonomik faktör, reel gelir düzeyinin düşüklüğüdür. Gerçek kişiler ve işletmeler elde ettikleri gelirleri harcamadan önce kamu yüklerini dikkate alırlar. Kamu yükleri, kendi harcama planlarını sektöre uğratabilecek düzeyde ise kayıt dışı kalma tercihi bulunurlar. Ya gelirlerini gizlerler ya servetlerini olduğundan düşük gösterirler ya da sair kayıt yükümlülüklerine uymazlar. Bu irade, ekonomide kayıt dışı kalan ile kayıt dışı kalamayan arasında bir dengesizliğe yol açar. Kayıt dışı kalan kendi refahını artırabilme şansı elde ederken kayıt dışı kalamayanlar fakirleştiklerini düşünürler. Hatta kayıt dışı kalanların haksız zenginleştiği yolunda bir kanaat oluşur. Bu kanaat, sosyal dengeleri alt üst edecek pek çok farklı sürecin tetikleyicisi olur. İşte bu noktada devlet, kayıt dışılık ile mücadele konusunda acil adımlar atmak zorundadır.

Piyasa ekonomisinin yeterince gelişmediği, teknik altyapının yetersiz olduğu, ticaret kültürünün oluşmadığı ya da ticaretin engellendiği, sermaye birikiminin düşük, tasarruf eğiliminin zayıf kaldığı ortamlarda, kayıtlı ekonomiyi tesis etmenin de zor olduğu bir gerçektir. Piyasa kültürünü yerleştirmeden, girişimcileri desteklemeden, tasarruf eğilimini ve sermaye birikimini sağlamadan sadece reel gelir düzeyini yükseltmekle kayıt dışı ekonomi ile mücadele edileceğini düşünmek ciddi bir yanılgıdır.

Kolektivist gelenekten gelen doğu Avrupa ile eski Sovyet coğrafyasında ve mistik kolektivist yapıya sahip Orta Doğu ve Kuzey Afrika ile Güney

Avrupa ve Amerika kıtasının Latin coğrafyasında, kayıt dışı ekonominin yüksek olmasının nedenlerini incelerken sadece ekonomik değil, sosyolojik faktörlerin de kayıt dışı ekonomi üzerinde etkili olduğu görülmektedir.

Kayıt dışı ekonomiye yol açan sosyolojik faktörler nelerdir?

Kolektivist kültürün en önemli açmazı, rekabete bakışıdır. Rekabeti benimsemeyen ya da zararlı sonuçları olduğunu düşünen kolektivist anlayış, verimi düşük ya da tembel iş gücünü verimli veya üretken iş gücünden ayıramamış ve herkese üretimden eşit pay dağıtmayı bir meziyet olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla tembel iş gücü ile aynı payı alan üretken iş gücü, bir süre sonra tembeli esas alarak verimini düşürmüştür. Toplumda ciddi bir özgüven sorunu oluşmuş ve bireyler, diğerlerinin üretkenliğinin arasına sığınarak üretim sürecinde daha az emek harcayarak toplam çıktıdan eşit pay alma peşinde koşturmaya başlamışlardır.

Kolektivist sistem çöktükten sonra da maalesef bu toplumlarda üretken bir ekonomik yapı oluşturulamamıştır. Aynı durum vergi sisteminde de kendisini göstermiştir. Diğerleri vergi ödesin ben toplam kamu harcamalarına diğerlerinin arasında en az payı sağlayarak kazanayım anlayışı şeklinde izah edebileceğimiz bu anlayışı kırabilmek için birkaç kuşağın çok iyi eğitilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, devletin mevcudiyetini kendisine her şeyi sağlamaktan ibaret gören, her şeyi devletten bekleyen ve devlete kendi inanç yapısı içinde gereğinden fazla kutsiyet atfeden bu anlayışı değiştirmek pek de kolay değildir.

Bunu başarabilen Japonya, Kuzey Avrupa ve Kuzey Amerika ile İngiliz Milletler Topluluğu coğrafyasına baktığımızda ise buralarda ticaret kültürünün egemen olduğunu, tasarruf eğiliminin yüksek ve sermaye

birikiminin yeterli olduğunu, diğer coğrafyalardan farklı bir demokrasi anlayışının benimsendiğini görüyoruz. Hepsinden önemlisi toplumu oluşturan bireylerin özgüveninin yüksekliği dikkat çekicidir. Bu ülkelerde birey, toplumun içine kendini kaybettirerek değil, toplumun içinde kendine bir statü edinme gayretiyle hareket eder. Dolayısıyla vergi yükümlülüğünü de bu bakış açısıyla ele alır ve devletin sunacağı hizmetlerin bedeline katıldığını peşinen kabullenir. Birey için vergiden kaçınmak ahlaki bir sorundur. Böyle bir ahlaksızlığa da kimse meyletmek istemez. Aksi takdirde toplumun onu dışlayacağını bilir.

Kayıt dışı ekonomiye yol açan politik faktörler nelerdir?

Kayıt dışı ekonominin bir diğer önemli nedeni ise politik tercih haline gelmesidir. Yukarıda bahsettiğimiz kolektivist kültürde devlet, toplumun gözünde her şey olduğu için devleti yönetmeye talip olanlar, seçmenlere birtakım kolaylıklar sağlamak suretiyle devlet mekanizmasını kendi politik hedefleri doğrultusunda kullanabilirler. Örneğin, transfer harcamalarını artırırlar, kamu hizmetlerini bedelsiz hale getirirler, vergi ve prim borçlarını affederler ve benzeri uygulamaları düzenli hale getirirler. Bu tür politik yozlaşmalar, bedavacılık sorununa yol açar ve zamanla bunlardan yararlananlar ile yararlanamayanlar arasında adaletsizliklere neden olurlar. Haksız rekabete kadar varan bu süreci engelleyebilmek ise çok güç, hatta bazen imkânsızdır.

Her siyasi iktidar dönemi, kendi sermaye gruplarına sermaye aktarma eğilimi içine girer ve zamanla siyaset dönemleri de ayrı birer ekonomik döngü haline gelir. Sermaye birikimi (temerküz) süreci ekonomide doğal yollarla olması gerekirken politikada bu süreç, sermayenin temerküz ettirilmesi şeklinde yapay bir sürece dönüşür. Bu ise son derece

tehlikelidir. Sonradan görme diye tanımlanabilecek bu tür sermaye grupları, meşakkatli sermaye birikimi sürecinden uzak ve kolay yoldan birikim elde ettikleri için ekonomik kararlarında yanlış davranarak ya da bir sonraki politik döngü döneminin şartlarına bağlı olarak hızlı bir biçimde tasfiye olurlar.

Bu süreci takip eden işletmeler ise diğerlerine yapılan ayrıcalıklardan istifade etmediklerini düşünerek zamanla kayıt dışı kalma eğilimi içine girerler. Onlara göre, bu hareket tarzı ile ancak haksız rekabetten kurtulabilmektedirler. Yüz yüze mülakat tekniği ile gerçekleştirilen anketlerde mükellefler bu hususu açıkça dile getirmektedirler. Aslında bu yaklaşım, siyasete ya da devlete olan güven noktasında ciddi bir sorun olduğu gerçeğini açıkça ortaya koymaktadır.

Türkiye açısından kayıt dışı ekonomi ve kayıt dışı istihdam hakkında neler söylenebilir?

Türkiye’de kayıt dışı çalışmanın nedenleri çok çeşitli ve karmaşıktır. Kayıt dışı çalışmanın anlaşılabilirliği için toplumun yapısı, gelirin toplum katmanları arasında dağılımı, toplumun kamu harcamalarına ve hizmetlerine bakış açısı hakkında bilgi sahibi olmak gerekir. Öte yandan iş mevzuatı, işsizlik, reel ücret düzeyi, istihdam üzerindeki vergi ve sosyal güvenlik payları da kayıt dışı çalışmayı tetikleyen faktörler olarak düşünülebilir. Kayıt dışı istihdamla mücadele etmek için kayıt dışı istihdamın yoğunlaştığı kesimlerin yapısının ciddi bir şekilde ele alınması gerekmektedir.

Kayıt dışılıkla mücadelede atılması gereken en önemli adım, kayıt dışılığa yol açan etkenlerin iyi belirlenmesidir. Kayıt dışılık bir sonuçtur. Sosyoekonomik yapı ve değişkenlerin analizi doğru yapılmadan ve sorunun kaynağına inilmeden alınacak önlemler yetersiz kalacaktır.

Kendi bireysel kâr ve fayda maksimizasyonunu rasyonel bir biçimde yapabilen birey, kayıtlı olmakla olmamak arasındaki tercihini de kendi rasyonalitesine göre yapmaktadır. Ekonomik krizler sonucunda artan işsizlik ve bozulan gelir dağılımına bağlı olarak artış gösteren yoksulluk, kayıt dışılığın büyümesinde etkili olmaktadır.

Türkiye’de kayıt dışılığı tetikleyen unsurlardan bir diğeri de gelirler üzerindeki kamu yüklerinin fazlalığıdır. Aşırı mali yükler, özellikle kriz dönemlerinde kayıt dışına çıkışı hızlandırmaktadır. Sınai ve ticari kesimler üzerindeki mali engeller ile ücretliler üzerindeki sosyal güvenlik yükleri, kriz sonrasında kayıt dışı ekonominin hacmini hızlı bir şekilde büyütmektedir. 2001 ve 2008 yıllarını izleyen yıllar buna örnek olarak gösterilebilir.

Türkiye için kayıt dışılığı, aşağıdaki başlıklar altında ele alabiliriz:

1. İşsizlik ve Göç Hareketleri:

Kayıt dışı çalışmanın en önemli nedenlerinden biri, işsizlik sorunudur. Özellikle 1950’den sonra köyden kente ve son yıllarda da komşu ülkelerden ülkemize göç şeklinde yaşanan nüfus hareketleri, vasfı düşük kimselerin büyük şehirlerdeki emek arzını artırmıştır. Buna bağlı olarak artan işsizlik, iş bulamayan insanları kayıt dışı işlerde çalışmaya sevk etmektedir. Bu da kayıt dışı istihdam sorununu büyütmektedir.

2. Gelir Dağılımında Adaletsizlik ve Yoksulluk

Küresel ekonomik ve siyasi krizlere dayalı olarak bozulan gelir dağılımı ve artan yoksulluk, insanların bugünlerini kurtarabilmek için kayıt dışı işlerde çalışmalarını tetiklemektedir. Kayıt dışı ekonomi ise gelirin daha da adaletsiz dağılmasına yol açmaktadır. Kayıt dışı çalışanlar, her türlü sosyal korumadan yoksun oldukları için hastalık, kaza, işsizlik gibi risklere yetecek kadar gelir elde edememektedirler. Kısa dönemde

temel ihtiyaçlarını karşılarlarken uzun dönemde mevcut durumları iyice kötüleşmekte ve giderleri artmakta, yoksullukları şiddetlenmektedir.

Yoksul bireyler, iktisadi faaliyet kollarına göre incelendiğinde, yoksulluk oranları ile kayıt dışı çalışma oranları arasında bir korelasyon mevcuttur. Yoksulluğun yüksek olduğu iktisadi faaliyet kollarında, kayıt dışı çalışma oranları da yüksektir. Bununla beraber, kayıt dışı çalışmanın tek nedeni olarak yoksulluğu görmek yanılıdır. Nitekim yoksul nüfus oranının kayıt dışında çalışabileceği göz önüne alınsa bile kayıt dışı çalışma oranının yoksul nüfustan fazla olması sadece yoksulluktan değil, diğer nedenlerle de (vergi ve sigorta primi ödememek, bürokrasi vb.) kayıt altına girmeyenlerin varlığını göstermektedir.

3. Vergi Uyum Maliyetleri

Mükelleflerin vergi ile ilgili yükümlülüklerini yerine getirmekten dolayı katlandıkları zaman ve nakit maliyetleri de kayıt dışı kalma tercihi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Türkiye, teknolojik altyapı konusunda çok hızlı bir gelişim göstermiştir. Elektronik kayıt ve beyan sistemine mükellefler, çok hızlı bir şekilde uyum sağlamışlardır. Dolayısıyla vergi uyum maliyetleri açısından ciddi tasarruflar elde edilmiştir. Bu maliyetlerdeki düşüşe rağmen vergi gelirlerinde istenilen düzeyde artış sağlanamamıştır. Bu gelişmeyi sadece vergi uyum maliyetleri ile açıklamak yetersiz olacaktır.

4. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Finansman Sorunları

Türkiye’de krizlerin etkisi en hızlı küçük ve orta ölçekli işletmelerde hissedilmektedir. Bu işletmelerin sermaye yapılarının yetersizliği ve üretim kapasitelerinin düşüklüğü adeta bir kısır döngüye yol açarak finansman temin etmek suretiyle işlerini büyütmelemlerini engellemektedir. Hepsinden önemlisi, finansman yapıları güçlü olanlar da yüksek reel faizler nedeniyle finansman kullanmakta temkinli davranmaktadırlar. Bu işletmeler

ancak ağır mali yükümlülüklerden (vergi, sigorta primi vb.) kaçınarak kendilerine finansman kaynağı sağlayabilmektedirler. Oysa bu işletmeler, ülkemizdeki toplam istihdamın yarısından fazlasına sahiptirler. Dolayısıyla bu kesimin desteklenmesi, diğer kesimlerin desteklenmesine oranla daha ciddi ekonomik ve sosyal etkilere yol açacaktır. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansman sorunları çözümlerse bu işletmeler, kamu yükümlülüklerinden kaçınmak yerine kayıtlı istihdamı destekleyeceklerdir.

5. Ekonomik İlişkilerde Yaşanan Hızlı Değişime Ayak Uydurma Zorunluluğu

1970’lerden itibaren tüm dünyada artan rekabet, işletmelerin verimliliğini esas alacak şekilde çalışma şekillerini ayarlamalarına neden olmuş; maliyetleri düşürmek için iş, sosyal güvenlik ve vergi mevzuatından kaynaklanan ödevlerden kaçınarak işletmeler küçültülmeye başlanmıştır. Günlük sekiz, haftalık kırk beş saati esas alan geleneksel (fordist) istihdam şekillerinin yerini kısmi süreli çalışma, geçici iş ilişkisi, eve iş verme, işin çeşitli bölümünde aracı (taşeron) kullanma almıştır. Post-fordist olarak adlandırılan bu yeni üretim tarzı, iş yerlerini küçültürken işçilerin ekonomik ve sosyal haklarından kısıntılar yapılmasına da neden olmuştur.

Bir başka açıdan bakılırsa artan iş gücü arzına istihdam sağlayabilmek açısından bu uygulamalar can simidi olmuştur. Özellikle saat başı çalışma ile birlikte günlük çalışma süresi bölünerek işsizlik ile mücadele edilmeye çalışılmıştır. Nitekim daha kısa sürede daha verimli çalışan iş gücü, ekonomik büyümeye hizmet etmiş ve gelir dağılımından aldığı pay kısa sürede eski düzeyine ulaşmıştır. İş gücü verimliliği artmış, işsizlik azalmış, reel gelir yükselmiştir.

Özellikle son dönemde, hizmetler sektöründe ve bilgisayar başında çalışanlar açısından evde çalışma giderek yaygınlaşmaktadır. İnternet ortamında yapılan ticaretin yaygınlaşması da bu örneğe

Capitol Vista, DVK İnşaat A.Ş.

eklenebilir. Ekonomik yaşamda giderek artan yeniliklere bağlı olarak ortaya çıkan yeni üretim ve tüketim biçimlerine maliyenin kısa zamanda ayak uydurması çoğu zaman mümkün olamamaktadır. Bu da teknolojik gelişmelere bağlı kayıt dışı ekonomik faaliyetleri cazip hale getirmektedir.

6. Kamu Kesimine Karşı Güvensizlik ve Kamu Hizmetlerinden Memnuniyetsizlik

Gerek bağımlı ve gerekse bağımsız çalışanların kamu harcamalarına bakışlarındaki olumsuzluk, beraberinde vergiye karşı direnci de getirmektedir. Toplanan vergilerin sadece belli kesimlere aktarıldığına yönelik haberler ya da toplumda bu yönde oluşan kanaat, vergi ödeyen kesimleri rahatsız etmekte ve kayıt dışı ekonomiyi güçlendirmektedir. Ayrıca sık sık çıkarılan vergi ve prim afları da zamanında bu yükümlülüklerini yerine getirenleri rahatsız etmekte; sonuçta bu kesimlerin ya süresinde borçlarını ödememelerine ya da kayıt dışı kalmalarına neden olmaktadır. Mükellefler, ödedikleri vergiler

karşılığında daha kaliteli hizmet beklemektedirler. Hizmet kalitesinde yaşanan memnuniyetsizlikler de kayıt dışı ekonominin önemli nedenlerinden biri olarak görülmektedir.

Sonuç

Ülkemizde kayıt dışı ekonomi ile mücadelede ciddi yol kat edilmiştir. Buna karşın, Türkiye’de ve dünyada son yıllarda yaşanan sosyoekonomik gelişmeler, kayıt dışı ekonomi baskısını tetiklemeye devam etmektedir. Özellikle göç hareketleri, çok hızlı gelişen teknoloji ve bölgesel düzeydeki çatışmaların genişleme riski ile hızla artan nüfus ve kentleşme olgusu, kayıt dışı ekonomiyi güçlendiren süreçler arasında sayılabilir.

Gelir İdaresi Başkanlığı, kayıt dışı ekonomi ile mücadele konusunda faaliyet göstermek üzere müdürlük düzeyinde bir birim tesis etmiş ve vergi uyum maliyetleri ile kayıt dışı ekonomiyi ölçmeye yönelik akademik düzeyde çalışmalara ağırlık vermiştir. Buradan elde edilen bilgiler ışığında, mevzuata dayalı

düzenlemeler dinamik bir şekilde sürdürülmektedir. Son yıllarda vergi uyum maliyetlerinin düşürülmesi yönünde başarılar elde edilmesine rağmen sosyoekonomik gelişmeler ve siyasi beklentiler çerçevesinde vergi gelirlerinde arzu edilen artışlar sağlanamamaktadır. Yani kayıtlı mükellef sayısının artmasına ve kayıt dışı ekonominin hacminin küçülmesine rağmen mükelleflerin vergilerini zamanında ödememeleri sebebiyle vergi hasılatında beklenen artış gerçekleşmemektedir. Af ve benzeri ödeme kolaylıklarına yönelik düzenlemelerin çok sık aralıklarla yapılmış olması, bu tür beklentilerin vergi ödememe eğilimine dönüşmesine yol açmıştır. Dolayısıyla Maliyemiz en az kayıt dışı ekonomi kadar önemli bir sorunla karşı karşıya bulunmaktadır. Bu sorun, kayıtlı vergi mükelleflerinin beyan ettikleri vergileri zamanında ödememe ya da hiç ödememe alışkanlığı edinmeleri sorunudur. Bir tür politik yozlaşma sürecinin ekonomik sonucu olarak karşımıza çıkan bu sorun, uzunca bir süre gündemi işgal edecek gibi görünmektedir.

DOSYA

Prof. Dr. Ramazan Aktaş
TOBB ETÜ İşletme Bölüm Başkanı

Kayıt Dışı Ekonominin Nedenleri ve Alınabilecek Önlemler

Her ne kadar kayıt dışı ekonominin ölçümü, güç ve karmaşık bir olgu olsa da tamamen de imkânsız değildir.

Belge düzeni ve kontrollerin yetersiz olduğu tüm ekonomiler için “Kayıt Dışı Ekonomi” bir sorun olarak ortaya çıkmakla beraber, gelişmekte olan ülkeler açısından ayrı bir yer ve önem teşkil etmektedir. Kayıt dışı ekonomi, nedenleri ve sonuçları itibarıyla ekonomi içinde son derece karmaşık bir yapı sergilemektedir. Fakat daha da önemlisi kayıt dışılık, iktisadi faktörler dışında sosyal, psikolojik, siyasi ve ahlaksal boyutlar da içermekte ve belki de bu yüzden çözüm önerileri sıralanan fakat bir türlü ortadan kaldırılamayan bir sorun olarak devam etmektedir.

Kayıt dışı ekonominin hacminin, son yıllarda özellikle az gelişmiş ekonomiler başta olmak üzere bütün dünya ekonomisinde önemli bir boyuta ulaştığı göze çarpmaktadır. Her ne kadar kayıt dışı ekonominin

ölçümü, güç ve karmaşık bir olgu olsa da tamamen de imkânsız değildir. Para talebi yaklaşımı gibi metotlarla OECD ülkelerinde kayıt dışı ekonominin boyutları hakkında bazı istatistikler elde edilebilmektedir. Ülkemizde yapılan araştırmalar sonucunda, Türkiye'deki kayıt dışı ekonominin boyutları çeşitli araştırmacılarca %1,50 ile %13,78 arasında tahmin edilmiştir. En son gazetelerde yer alan bir habere göre, Türkiye ekonomisi, %28,72'lik kayıt dışılık oranı ile OECD üyesi 34 ülkesinin en yükseği olarak dikkati çekmektedir. Bu habere göre, ABD sadece %7,95 olan kayıt dışı ekonomi oranıyla OECD'nin en iyisi olurken yapılan araştırmalar, 2023'te ülkemizdeki kayıt dışılık oranının %24 olacağını gösteriyor. Söz konusu habere göre, ülkemizde 1950'den 90'ların sonuna kadar kayıt dışı ekonomide düşüş trendi görülmele

Kayıt dışı ekonomi nedeniyle vergi gelirlerinin azalması, devleti ya borçlanmaya ya da para basmaya yani enflasyon yaratmaya iter.

Botan Köprüsü, Burakcan İnşaat A.Ş.

beraber son 10 yılda kayıt dışı ekonomi ne yazık ki yerinde sayıyor.

Kayıt Dışı Ekonominin Unsurları

Yukarıda ülke ekonomisi açısından ne kadar önemli boyutta olduğu açıklanan kayıt dışı ekonominin üç temel unsuru vardır. Bunlar sırasıyla yeraltı ekonomisi (yasa dışı faaliyetler), yarı kayıtlı ekonomi ve hiç kayıtlara girmeyen ekonomi olarak ifade edilebilir.

Yasa dışı faaliyetler, kamunun zararlı ve ahlak dışı olarak gördüğü, kötü olarak nitelendirdiği kanunen yasaklanmış faaliyetlerdir. Kayıt dışı ekonomik faaliyetler, tespit edilmesi halinde sadece vergi cezaları ile cezalandırılırken yasa dışı faaliyetler vergi cezalarından ayrı olarak ilgili kanunlardaki hapis ve para cezalarına da muhatap olur. "Daha çok kamu düzenini ilgilendiren ve devletin

güvenlik güçlerinin uğraşı alanı içinde olan bu faaliyetleri; silah, uyuşturucu, kıymetli maden ve tarihi eser kaçakçılığı, kalpazanlık, sahte pasaport, vize ticareti, gayri yasal iş takibi, çek-senet tahsilatı, tefecilik, rüşvet, kadın ticareti ve organ ticareti olarak saymak ve bu sayılanları artırmak mümkündür," (AYDEMİR, 1994: 14). Bu yasa dışı faaliyetlerden elde edilen gelire, kara para ve bu paraya yasal bir kazanç görünümü kazandırılmasına işlemine de kara paranın aklanması denilmektedir.

Yasal olmakla beraber elde edilen gelirlerin büyük bir kısmının kayıt dışında bırakıldığı faaliyetler, yarı kayıtlı ekonomi kapsamı içerisinde yer almaktadır. Bu tür faaliyetleri yürüten mükellefleri iki grupta incelemek mümkündür. Bunlar, yasal olarak gelirleri kayıt dışında kalan mükellefler

ile gelirlerini yasalara aykırı olarak kayıt dışına çıkaran mükelleflerdir.

Bazı mükellefler, daha az vergi ödemek ya da hiç ödememek amacıyla faaliyetlerinin bir kısmını veya tamamını kayıt dışında tutmaktadırlar. Bu kayıt dışılık durumu hemen hemen her sektörde görülmekle beraber, kayıt dışılığın büyüklüğünü aslında sektörün kendi özel yapısı belirlemektedir. Ne yazık ki bazı sektörlerde yürütülen faaliyetlerin yarattığı gelirin tespit edilmesi ve denetlenmesi çok güç olduğu için bu tür gelirler, daha kolay kayıt dışında kalabilmektedir. Bu mükelleflere örnek olarak, serbest meslek erbabı (Doktorlar, Avukatlar ve Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler), kereste ve mobilya ticareti yapanlar, oto galerileri, emlak komisyoncuları, kum ocakları, kuyumcular, döviz büroları, özel inşaat yapan

Osman Gazi Köprüsü, Oto Yol Yatırım ve İşlerme A.Ş.

İşveren açısından da kayıtlı işçi çalıştırmayı teşvik etmek için sigorta prim oranları düşürülmeli, kıdem ve ihbar tazminatları yükü hafifletilmelidir.

müteahhitler (yap-satçılar), proje büroları, gayrimenkul kiraya verenler, spot piyasasında dayanıklı tüketim malları ve elektronik cihaz ticareti yapanlar, küçük sanayi bölgelerinde oto tamir bakımı yapanlar, oto yedek parçası satanlar, deri imalatı ve satışı ile uğraşanlar, sahte ve muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge düzenleyenler, tarımsal ürünleri alıp satanlar verilebilir.

Yukarıda örnek verilen işlerle uğraşan herkesi, kayıt dışı ekonominin bir unsuru ve vergi kaçıran kişi olarak görmemek gerekir. Tabii ki her sektörde vergisini tam olarak ödemeye çaba gösteren kişi ve kuruluşlar da bulunmaktadır. Kolay denetlenebilir olan sektörlerin faaliyetlerinin her aşamasında belirli yaptırımların uygulanabilir olması, kayıt dışılığı azaltabilirken ne yazık ki denetimin zor olduğu sektörlerde kayıt dışı çalışma, kişiler tarafından bir avantaj olarak görülebilmekte ve sonuç olarak da bu sektörlerde faaliyet gösterenler, gelirlerinin büyük bir kısmını gizleme eğilimlerine girebilmektedir.

Hiç kayıtlara girmeyen ekonomi ise ekonomik faaliyetlerini aktif olarak yürütenlerin vergi idaresinin bilgisi dışında faaliyet gösterebilmesi durumudur. Bu kişilerin vergi idaresinde herhangi bir mükellefiyet kayıtları da yoktur. Bu mükelleflere

örnek olarak işportacılar, hamallar, iş takipçileri, boş buldukları yerleri otopark olarak işletenler, valeler, belediye hallerine girmeyen sebze-meyve satıcıları, şehir içi nakliyat yapan bir kısım kişiler, belli bir iş yeri olmaksızın küçük çapta imalat ve ticaret yapanlar, canlı hayvan ticareti yapanlar, küçük çaplı tamir-bakım işleriyle uğraşanlar, inşaat işçileri ve jeton ve bilet satanlar verilebilir.

Mükelleflerin bazıları, daha az vergi ödemek ya da hiç ödememek amacıyla faaliyetlerinin bir kısmını veya tamamını bazı nedenlerle kayıt dışında tutmaktadırlar. Bu tür mükellefler, hemen hemen her sektörde faaliyet gösterirken, kayıt dışılığın boyutlarını aslında sektörün kendi özel yapısı belirlemektedir. Bazı sektörlerde yürütülen faaliyetler, yapıları gereği tespit edilmesi ve denetlenmesi çok güç olduğu için daha kolay kayıt dışında kalabilmektedir.

Kayıt Dışı Ekonominin Nedenleri

Hiçbir ülkede sınırlanamayan, bizim ülkemizde de önemli boyutlara ulaşan ve vergi kayıp ve kaçaklarının nedenleri arasında gösterilen sebepleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Mali ekonomik nedenler. (Yüksek enflasyon, gelir dağılımının bozukluğu, vergi adaletinin sağlanamaması, ekonomideki verimsizliğin ve işsizliğin kayıt dışı çalışmayı beslemesi, düşük milli gelir düzeyi.)

2. Hukuki nedenler. (Yasaların basit ve açık olmaması, sık sık değişikliğe uğraması, vergi oranlarının yüksek oluşu, vergiyle ilgili çok sayıda istisna ve muafiyetin olması, vergilendirme ortamının belirsizliği, defter tutma hadlerinin yüksek oluşu, devletin ekonomiye yasaklayıcı ya da düzenleyici müdahalelerinin aşırılığı, muhasebe ve mali müşavirlik hizmetlerinin yetersizliği.)

3. İdari nedenler. (Vergi idaresi ve denetiminin yetersizliği ve vergi inceleme elemanlarının sayıca yetersiz olması.)

4. Sosyal nedenler. (Vergi ahlakının toplum düzeyinde yeterli düzeyde olmayışı ve mükellef psikolojisi ya da devletin mükellef gözünde saygınlığı.)

5. Siyasi iktidarların kayıt dışılığın üzerine gitme konusundaki isteksizliği.

Kayıt Dışı Ekonominin Etkileri

Kayıt dışı ekonominin kayıtlı ekonomi üzerinde hem negatif hem de pozitif etkileri bulunmaktadır.

Kayıt dışı ekonominin, genel ekonomiye ve birey refahına olumlu katkı yaptığını söyleyenler, kayıt dışı ekonominin yaygın olduğu sektörlerde fon birikimine ve bu yolla da istihdama katkı yaptığını ileri sürmektedir. Bu görüşe göre, kayıt içi olunması durumunda, vergi olarak

devlete aktarılacak olan fonlar, kayıt dışına alınarak işletmelerce yatırım amacıyla kullanılabilir. Bu sayede daha bol kaynağa kavuşan firmalar, faaliyet alanlarını ve istihdamı yükselterek dışsallık etkisi ile çevreye yarar sağlar ve ekonomiyi canlandırabilir. Özel sektörün daha verimli çalıştığı varsayımında savunulabilecek bu görüş, özellikle gelişmekte olan ülkeler söz konusu olduğunda daha fazla savunulmaktadır. Kayıt dışı ekonomi vasıtasıyla elde edilen kazançların, kayıtlı ekonomiyi de beslediğini iddia edenler de bulunmaktadır. Almanya ve Avusturya'daki bazı araştırmalar, kayıt dışı ekonomide elde edilen kazançların yarısından daha fazlasının doğrudan resmi sektörde harcandığını ve kayıtlı ekonomide bir patlamaya yol açtığını göstermektedir. Bu yüzden, bu harcamaların ekonomik büyüme ve vergi gelirleri (özellikle dolaylı vergi gelirleri) üzerindeki pozitif etkileri de bulunmaktadır.

Kayıt dışı ekonominin olumsuz etkileri, olumlu etkilerinden daha fazladır. Her şeyden önce, kayıt dışı ekonominin oransal olarak büyümesi kayıtlı ekonominin oransal olarak küçülmesi ve böylece toplanabilecek vergi gelirlerinin azalması demektir. Vergi gelirlerinin azalması devleti ya borçlanmaya ya da para basmaya yani enflasyon yaratmaya iter. Borçlanma halinde, özel sektörün verimli yatırımlarını devlet kendisine çekerek özel sektörün yatırımlarını azaltır, aşırı borçlanma sonucunda piyasada faiz oranları artar ve özel sektör sermaye piyasasından dışlanır. Ayrıca aşırı borçlanma sonucunda, maliyet enflasyonu ortaya çıkar. Açıkları, diğer bir kapatma yöntemi olan para basma politikasında da sonuç benzer olacaktır. Kayıt dışı ekonomide, istatistiki veriler anlamını yitireceği için ekonomik tahmin ve buna dayalı planların gerçekçiliği bundan ciddi zarar görebilecektir. Bunlara ilaveten kayıt dışılık, doğrudan vergi gelirlerinin azalmasına yol açtığından, devletin bu açığı kapatma gayesi ile dolaylı ya da dolaysız vergilerde artırıma gitmesi hem vergi adaletini bozar hem de bireylerin sisteme olan güvenini azaltır.

Kayıt dışılık, aynı sektörde faaliyet gösteren firmalar arasında haksız rekabete de yol açar. Çünkü kayıt dışı çalışanlar, bu durumda maliyetler konusunda avantajlı olacaktır. Kayıt dışı çalışan firmalar, sosyal güvenlik kurumlarına az prim yatırarak ya da hiç yatırmayarak onların finansal durumunu da bozabilir. Yine, kayıt dışı faaliyet gösteren firmalar, devletin vergi gelirini azaltır ve bu yüzden düşük gelir gruplarına devletçe sağlanan sosyal transferler sınırlı kalabilir. Ayrıca kalitesi düşük ve hijyen açısından yeterli düzeyde olmayan kayıt dışı ürünleri satın alma durumunda kalan tüketiciler, bu yüzden mağduriyet yaşayabilir.

Kayıt Dışı Ekonominin Azaltılması İle İlgili Tedbirler

Kayıt dışı ekonomiyi ortaya çıkaran veya boyutlarını genişleten unsurlar ortadan kaldırıldığı ölçüde kayıt dışı ekonomi, kayıt altına alınmış olacaktır.

Kayıt dışı ekonomiyi önlemek veya küçültmek için daha önce açıklanan Türkiye'de kayıt dışı ekonomiye neden olan unsurlara yönelik orta ve uzun vadeli politikalar geliştirilmeli ve bu amaçla bu unsurların ortadan kaldırılması için gerekli yasal ve idari düzenlemeler yapılmalıdır. Bu amaçla alınabilecek önlemler şunlar olabilir:

Her şeyden önce siyasi irade tam anlamıyla bu konuda kararlı olmalıdır.

Enflasyonun yüksek seviyede seyretmesi kayıt dışı ekonominin büyümesine neden olduğu için enflasyonu düşürmeye yönelik ekonomik politikalar uygulanmalıdır.

Ayrıca ülkeye kaçak malların girişi engellenerek kayıt dışı faaliyetler önemli ölçüde engellenebilir.

Kayıt dışı ekonomiyi azaltmak için mümkün olduğu ölçüde ekonomik işlemler hamiline değil, nama yazılı hale getirilmelidir.

Devletin kamu harcamalarını yerinde ve verimli alanlara yapıp vergi ödeyenlerin kendisine karşı saygınlığını ve bağlılığını artırdığı ölçüde vatandaş da vergi ödemeye daha gönüllü olacaktır. Bu noktada, devletin saygınlığını ortadan kaldıran rüşvet, yolsuzluk ve kayırmacılık gibi olayların üzerine ciddiyetle gidilmesi ve mükellefler, ödedikleri vergilerin kendilerine hizmet olarak tekrar döneceğine inandırılmalıdır.

Kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması için Türk vergi sisteminde kayıt ve belge düzeninin yerleştirilmesi çalışmalarına devam edilmelidir.

Kayıt dışı ekonominin küçültülmesi için vergi idaresi yeniden yapılandırılmalı ve bu amaçla vergi idaresi yer ve teknolojik açıdan geliştirilmeli, vergilerin toplanmasına ve denetimine etkinlik kazandırılmalıdır. Merkezi ve taşra teşkilatlarına bağlı olarak çalışan denetim elemanlarının özlük hakları ve çalışma koşulları iyileştirilmelidir. Böylece nitelikli denetim elemanlarının özel sektöre geçmesi engellenerek vergi idaresi çalışanlarının sayıca ve nitelikçe azalmasının önüne geçilebilir.

Vergi denetimleri daha etkin hale getirilerek mükellef beyanları, sürekliliği denetim altında bulundurulmalıdır. Bu sayede gerek vergiden kaçınma gerekse vergi kaçırma güdüsü gibi vergiye karşı dirençler zamanla azaltılacaktır. Vergi cezaları artırılarak caydırıcılık özelliğine kavuşturulmalı ve hapis cezaları, para cezalarına çevrilemez ve ertelenemez hale getirilmelidir. Vergisini zamanında ödemeyen mükelleflere uygulanacak gecikme zammı ve faizleri de yükseltilecek vergi cezalarının caydırıcılık gücü artırılmalıdır. Ayrıca vergi afları, dürüst ve dürüst olmayan mükellefler arasında adaletsizliklere neden olduğu ve dolayısıyla vergi kaçakçılığını teşvik ettiği için sık sık vergi affına gidilmemelidir.

Vergi sistemindeki vergi çeşitleri azaltılmalı ve bunların tek başlıklar altında toplanması sağlanmalıdır.

Türkiye'de kaynağı yasal olmayan gelirin ekonomiye kazandırılması amacıyla 1984 yılında 2995 sayılı Kanun'la yürürlükten kaldırılan servet beyanı esaslı, tekrar Türk vergi sistemi içerisine dâhil edilmelidir.

Gelir ve Katma Değer vergilerinin oranları düşürülerek vergi tabanının genişletilmesi sağlanmalıdır. Bu da vergi tabanının genişletilmesi ve vergilendirilmeyen alanların (sektörlerin) vergilendirilmesi ile ya da muafiyet ve istisnaların mümkün olduğunca sınırlandırılmasıyla gerçekleştirilebilir.

Türkiye'de vergi denetimleri, daha çok kayıtları bulunan mükellefler üzerinde yapılmakta ve bu yüzden de kayıtları bulunmayan mükellefler genelde vergi denetimi dışında kalmaktadır. Bundan dolayı vergiye tabi işlemleri kayıt altına alabilecek otomatik vergi güvenlik tedbirleri, Türk vergi sistemine daha sistematik biçimde eklenmelidir.

Ayrıca ücretliler üzerindeki vergi, sigorta primi ve işsizlik primi kesintisi (sadece işçi ücretlerinden kesilen) gibi mali yükler azaltılarak istihdam üzerindeki maliyetler düşürülmeli ve böylece kayıtlı olarak çalışma teşvik edilmelidir. İşveren açısından da

kayıtlı işçi çalıştırmayı teşvik etmek için sigorta prim oranları düşürülmeli, kıdem ve ihbar tazminatları yükü hafifletilmelidir.

Tarım ve hizmet sektörlerinin üretim, tüketim ve istihdam ilişkilerinin yapısı itibariyle kayıt dışılığa elverişli olması ve bunun sonucunda kayıt dışı faaliyetlerin bu sektörlerde yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Bu yüzden, tarım ve hizmet sektörleri kayıt altına alınarak hem bu sektörlerde hem de bu sektörlerle irtibatlı diğer sektörlerde kayıt dışılık önemli ölçüde engellenebilir.

Hizmet sektöründe faaliyette bulunan seyyar satıcıların, bakkalların, emlak komisyoncularının, berberlerin, lokanta sahipleri gibi işleri yapanların faaliyetlerini tespit etmek güç olduğu için bu tür faaliyetlerin kayıt altına alınması ancak etkin bir denetim mekanizması ve caydırıcılığı yüksek olan cezaların uygulanmasıyla gerçekleştirilebilir.

İnşaat sektörünün her alanında istihdam edilen işçilerin sigortalı olmaları sağlanmalıdır.

Eğlence sektörü denetim altına alınarak bu sektörün mümkün olduğu ölçüde kayıtlı hale gelmesine gayret gösterilmelidir.

Ekonomide iş gücünün eğitilerek uzmanlaşmasının sağlanması, kayıt dışı ekonominin kontrol altına alınmasına yardımcı olabilir.

Sonuç

Hemen hemen tüm ülkelerde “Kayıt Dışı Ekonomi,” bir sorun olarak ortaya çıkmakla beraber özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından ayrı bir önem taşımaktadır. Kayıt dışılık, iktisadi faktörler yanında sosyal, psikolojik, siyasi ve ahlaksal boyutlar da içermekte ve belki de bu yüzden çözüm önerileri sıralanan fakat bir türlü ortadan kaldırılamayan bir sorun olarak devam etmektedir. Kayıt dışı ekonominin üç temel unsuru vardır. Bunlar sırasıyla yeraltı ekonomisi (yasa

dışı faaliyetler), yarı kayıtlı ekonomi ve hiç kayıtlara girmeyen ekonomi olarak ifade edilebilir. Vergi kayıp ve kaçaklarının nedenleri arasında gösterilen sebepler; mali, hukuki, idari, sosyal ve siyasi nedenler olarak beş başlık altında sıralanabilir. Kayıt dışı ekonominin kayıtlı ekonomi üzerinde hem negatif hem de pozitif etkileri bulunmakta ise de olumsuz yönleri daha ağır basmaktadır. Bu yüzden de her ülke, kayıt dışılığını azaltmaya büyük önem vermektedir.

Kayıt dışı ekonomiyi ortaya çıkaran veya boyutlarını genişleten unsurlar ortadan kaldırdığı ölçüde, kayıt dışı ekonomi kayıt altına alınmış olacaktır. Kayıt dışı ekonomiyi önlemek veya küçültmek için daha önce açıklanan Türkiye’de kayıt dışı ekonomiyi neden olan unsurlara yönelik orta ve uzun vadeli politikalar geliştirilmeli ve bu amaçla bu unsurların ortadan kaldırılması için gerekli yasal ve idari düzenlemeler yapılmalıdır.

Kaynakça

- AĞBAL, Naci (2002), “Büyüyen Kayıt Dışı Sektör”, Yaklaşım, Sayı: 113, Mayıs, 40-46.
- ALTUĞ, Osman (1994), Kayıt Dışı Ekonomi, Cem Ofset Matbaacılık, İstanbul.
- AYDEMİR, Şinasi (1994), KOBİ’ler ve Kayıt Dışı Ekonomi, TOSYÖV, Ankara.
- (1995a), “Kayıt Dışı Ekonomi Üzerine (I)”, Vergi Dünyası, Sayı: 161, Ocak, 72-86.
- (1995b), “Kayıt Dışı Ekonomi Üzerine (II)”, Vergi Dünyası, Sayı: 162, Şubat, 35-47.
- BEKTAŞ, Erol (1998), “Kayıt Dışı Ekonomik Hareketlerin Kavranabilmesi Açısından Tek Vergi Numarası Uygulaması Neden Gereklidir ve Uygulama Nasıl Olmalıdır?”, Vergi Dünyası, Sayı: 199, Mart, 150-183.
- ÇOLAK, Mustafa (2001), “Kayıt Dışı Ekonominin Vergisel Görüntüsünün İrdelenmesi”, Yaklaşım, Sayı: 103, Temmuz, 195-198.
- ÇETİNTAŞ, Hakan ve Hasan VERGİL (2003), “Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Tahmini”, Doğu Üniversitesi Dergisi, 4 (1), 15-30.
- DERDİYOK, Türkmen (1993), “Türkiye’nin Kayıt Dışı Ekonominin Tahmini”, Türkiye İktisat Dergisi, Mayıs, 54-63.
- DURA, Cihan (1997), “Kayıt Dışı Ekonomi Kavramı, Sebep ve Etkileri, Ölçülmesi, Mücadele Yolları ve Türk Ekonomisindeki Yeri”, Maliye Dergisi, Sayı: 124, Ocak-Nisan, 3-12.
- KIRBAŞ, Sadık (1995), Kayıt Dışı Ekonomi Nedenleri, Boyutları ve Çözüm Yolları, TESAV Yayınları, Yayın No: 9, Ankara.
- KIRKULAK, Berna (1999), “Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Vergilendirilmesi”, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı: 132, Eylül, 153-165.
- MAVRAL, Ülker (2001), “Kayıt Dışı Ekonomi ve Kayıt Dışı Ekonomiyi Önlemek İçin Alınabilecek Tedbirler”, Vergi Raporu, Sayı: 52, Nisan-Mayıs, 21-32.
- ÖNDER, Merve (2012), Türkiye’de Kayıt dışı Ekonomi ve Uluslararası uygulamalar Işığında Çözüm Önerileri, Mesleki Yeterlilik Tezi.
- ÖZEL, Salih (1998), “Kayıt Dışı Ekonomi Kavramı Sorunları ve Çözümleri”, Yaklaşım, Sayı: 71, Kasım, 11-24.
- SARAÇOĞLU, F. (2004) “Vergi Aflar , Vergiye Uyum ve Türkiye Uygulamalar ”, Finans-Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Sayı:483,s.27.
- SARILI, Mustafa Ali (2002), “Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Boyutları, Nedenleri, Etkileri ve Alınması Gereken Tedbirler”,Bankacılar Dergisi, sayı 41, s:32-50.
- SUGÖZÜ, F. H. (2008), “Kayıt Dışı Ekonomiyi Önlemede Vergi Politikaları: Türkiye Örneği”, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, ss.8-237.
- ŞENGÜL, S. (1997), “Bir Hurafe Kayıt Dışı Ekonomi”, İmaj Yayınevi, Ankara, ss.15-210.
- TEMEL, Adil; ŞİMŞEK, Ayşegül; YAZICI, Kuddusi (1994), “Kayıt Dışı Ekonomi Tanımı, Tespit Yöntemleri ve Türk Ekonomisindeki Büyüklüğü”, İşletme ve Finans, Sayı: 104, Kasım, 10-33.
- TOPTAŞ, Ülker (1998), Kayıt Dışı Ekonominin Nedenleri, TES-AR Yayınları No: 26, Ankara.
- TOSUNER, Mehmet (1995), “Vergi Kayıp ve Kaçakları Sorununa İlişkin Cürüş ve Öneriler”, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı: 85, Ekim, 65-72.
- YILMAZ, Gülay (1998), “Yeraltı Ekonominin Doğurduğu Vergi Kaybının Hesabı ile İlgili Yaklaşımlar ve Türkiye’de Yeraltı Ekonominin Doğurduğu Vergi Kaybı”, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Özel Sayı -Prof. Dr. Halil NADAROĞLU’na Armağan, Cilt: XIV, Sayı: 1, 483-500.

DOSYA

Doç. Dr. Ceyhun Elgin
Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi Bölümü

Türkiye’de ve Dünyada Kayıt Dışı Ekonomi

Kayıt dışılığın, vergilerin yüksekliğinden beslendiğini söyleyemeyeceğimiz gibi ekonomi politikası önerisi olarak da “kayıt dışılığı bitirmek için vergileri düşürmelisiniz” diye bir reçete yazamayız.

Gazetelerin ekonomi haberlerine ayrılan sayfalarında en çok yer alan konulardan biridir kayıt dışılık. “Kayıt dışı ekonomi ile mücadelede yeni kararlar alındı.” “Kayıt dışılığa savaş açtık.” “Kayıt dışını yeniyoruz.” “Kayıt dışını kayıt altına alıyoruz.” hepimizin aşına olduğu ekonomi sayfası haber başlıklarından bazıları olarak gösterilebilir. Bu haberlerin altında ise genelde kayıt dışılığın ekonomi için ne kadar kötü bir şey olduğu, ekonomiye yüzlerce milyar TL’ye mal olduğu çarpıcı istatistikler sunularak anlatılmaya çalışılır. Hemen her ülkede hükümetlerin de oldukça şikayetçi olduğu bir şeydir kayıt dışılık. Genelde maliye, ekonomi, finansal sistem veya türevi konulardan sorumlu bakanlar, hatta bazen başbakanlar, “Kayıt dışılıkla mücadele edeceğiz!” şeklinde demeçler verirler. Bu beyanlar çoğu zaman söz olarak da kalmaz, eyleme dökülür, kayıt dışılıkla nasıl mücadele edilebileceği ile ilgili politikalar geliştirmek üzere proje çağrıları açılır, konferanslar, sempozyumlar ve

hatta ödüllü yarışmalar düzenlenir.¹ Türkiye’de de farklı hükümetler ve altlarında çalışan devlet birimleri, 1980’lerden bu yana popülerleşen kayıt dışılık olgusuyla mücadele etmek için kimi adımlar atmış ve halen de atmaktadırlar.²

Peki, kamu otoritesinden gizlenen, yasal mallar üreten ama kamusal gözetim dışında, yasa ve kurallara uymadan üretim yapan, bundan dolayı kayda geçirilmeyen/geçirilemeyen ve bu sebeple denetlenemeyen ekonomik faaliyetler olarak tanımlayabileceğimiz, enformel, gayri-resmi, gizli, gölge ekonomi ya da yeraltı ekonomisi diye de adlandırılmakta olan kayıt dışı ekonomi tam olarak nedir? Kayıt dışı ekonomi, gazete haber başlıklarının bilinçaltımıza kazıdığı gibi gerçekten

¹ Bakınız: <http://www.haberler.com/kayıt-disi-ekonomi-ile-mucadele-proje-yarisma-si-4561218-haberi/>

² Gelir İdaresi Başkanlığı’nın konuyla ilgili internet sayfası için: <http://kayitliekonomiye-gecis.gov.tr/>

Katar Al Rayyan Yolu Yapımı ve İyileştirmesi, Dağuş İnşaat A.Ş.

mücadele edilmesi gereken kötü bir canavar mıdır? Kayıt dışılığın boyutu ölçülebilir mi? Kayıt dışı ekonomimiz büyük olsa ne olur? Kayıt dışı ekonomiyi hangi araçlarla nasıl kayıt altına alabiliriz? Kayıt altına alsak bunun ne gibi ekonomik etkileri oluşur?

Tüm bu soruların potansiyel olarak farklı olabilecek cevaplarını, tabii eğer varsa, makroekonomik bir perspektif yardımıyla aramak ve bunları değerlendirmek, bu kısa yazının konusunu oluşturuyor.

Kayıt dışı ekonomi nedir?

“Kayıt dışı ekonomi nedir” sorusuna Türkiye gibi bir ülke ekonomisinde yanıt aramak belki de pek de zor değil. Türkiye'nin de aralarına dahil olduğu gelişmekte olan ülkeler (veya daha popüler ve politik bir deyişle yükselen piyasalar) grubunda, ekonominin oldukça kanıksanan ve amiyane tabiriyle kanayan yarası olarak nitelendirilebilecek bir olgusudur kayıt dışı ekonomi. Değil politikacılara ya da iktisatçılara, iktisatla alakası olmayan sokaktaki herhangi birine bile sorulsa, kayıt dışılık hakkında mutlaka bir fikir sahibi olunduğu görülebilir.

Oysa, tecrübeyle sabittir ki gelişmiş ülke ekonomilerinde, kayıt dışı ekonomi üzerine bir şeyler söylemek istediğinizde örneğin, bir konferansta ya da seminer serisinde konuyla ilgili bilimsel bir makale sunduğunuzda, genelde sizi dinleyenler önce bir şaşırır ve sizden önce kayıt dışı ekonominin ne olduğunu tanımlamanızı isterler. Peki, nedir kayıt dışılığın tanımı? Hangi ekonomik aktivite kayıt dışılık içinde kabul edilir, hangisi edilmez?

Kayıt dışılığı farklı şekillerde tanımlayan farklı akademik çalışmalar bulunabilir. Örneğin, Ihrig ve Moe (2004) yılında yazdıkları bir makalede, kayıt dışı ekonomiyi yasal mallar üreten ama kamusal gözetim dışında, yasa ve kurallara uymadan üretim yapan bir sektör olarak tanımlamaktadırlar. Kayıt dışı ekonomi yazınının adeta gurusu olarak kabul edilebilecek olan Avusturyalı iktisatçı Friedrich Schneider ise farklı çalışmalarında kayıt dışı ekonomiyi, benzer şekilde, devletten gizlenen, kayda geçirilmeyen/geçirilemeyen ve bu sebeple denetlenemeyen faaliyetler olarak tanımlamaktadır. Burada önemli bir ayrıntı, tanım gereği, illegal ekonomik aktivitelerin kayıt dışı

ekonomi içerisinde sayılmadığıdır. Tabii ki illegal ekonomik aktiviteler (yasa dışı uyandırucu mal üretimi/satışı, bazı ülkeler için fuhuş, alkol, yasal olmayan silah üretimi, satışı vs.) bir ülke ekonomisinde ciddi bir yere sahip olabilir ancak iktisat yazınının kayıt dışı ekonomiden kastı bu aktiviteler değildir. Bu doğrultuda kayıt dışı ekonomi, üzerine gelişen iktisat yazınında enformel, gayri-resmi, siyah, gizli, gölge ekonomi ya da yeraltı ekonomisi diye de adlandırılabilir. Örneğin, sigortasız ya da çalıştığı ücretten daha düşük ücret üzerinden sigortalandırılan işçinin ürettiği katma değer, kayıt dışı sayılabilir. Ya da vergi ödememek veya belli kurallardan (örneğin; çevre, iş güvenliği vs.) kaçınmak için devletin ilgili kurumuna rapor edilmeyen üretim, kayıt dışı üretimdir. Sokakta işporta tezgahı açan, zabıta görünce yere serdiği tezgahı hızlıca toplayıp kaçmak zorunda kalan satıcı da kayıt dışıdır. Belki biraz daha şaşırtıcı bir örnek vermek gerekirse, üst düzey bir bankada, danışmanlık şirketinde ya da holdingde çalışıp sektörde süregeldiği üzere mesai saatleri yasal limitlerin

Üst düzey bir bankada, danışmanlık şirketinde ya da holdingde çalışıp sektörde süregeldiği üzere mesai saatleri yasal limitlerin üzerinde olan ve gece yarısına kadar çalışan ancak buna rağmen bu ek çalışmalarının karşılığında herhangi bir fazla mesai ücreti almayan beyaz yakalı çalışanın da bu ek çalıştığı sürede yaptığı hizmet üretimi kayıt dışıdır

üzerinde olan, gece yarısına kadar çalışan, ancak buna rağmen bu ek çalışmalarının karşılığında herhangi bir fazla mesai ücreti almayan beyaz yakalı çalışanın da bu ek çalıştığı sürede yaptığı hizmet üretimi kayıt dışıdır. Tanım ve örneklerden de anlaşılacağı gibi kayıt dışılık, özellikle ülkemizde günlük hayatta, sıklıkla karşımıza çıkan bir olgudur.

Hangi Faktörler Kayıt Dışılığı Neden Olur?

Yukarıda tanımını yaptığımız kayıt dışı ekonomi, hangi ekonomik faktörlerden etkilenir? Niçin bir ülkede kayıt dışı ekonomi oldukça büyükken başka bir ülkede daha küçüktür? Bu sorulara cevap verebilmek için kayıt dışı ekonominin farklı ekonomik faktörlerle ilişkisine detaylıca bakmamız gerekiyor.

Tanım yapmadan önce kayıt dışılığın, daha ziyade, gelişmekte olan

ülkelerin bir problemi olduğundan bahsetmiştik. Ülkeler arası veriye baktığımızda, kişi başı milli gelir ile kayıt dışı ekonominin kayıtlı ekonomiye oranı arasında açık bir negatif ilişki olduğunu görürüz. Diğer bir deyişle, zengin ülkelerde genel olarak kayıt dışı ekonomi oldukça küçük, daha fakir ülkelerde ise göreceli olarak daha büyüktür. Doğaldır ki iki ekonomik değişken arasındaki ters yönlü bir ilişkinin varlığı sadece ikisi arasındaki basit ilişkiyi tek bir korelasyon hesabıyla inceleyerek değil, iktisadi anlamda ceteris paribus (çizimde gösterilen iki değişken dışındaki tüm değişkenlerin sabit olduğu) varsayımını sağlayabilmek adına gerekli kontrol değişkenlerini de içeren ciddi bir ekonometrik analizle gösterilmelidir. Kayıt dışı ekonomi bağlamında, bu türden analizleri içeren bu satırların yazarının da katkıda bulunmuş olduğu pek çok makale vardır. Farklı makalelerde, farklı makroekonomik değişkenlerin kayıt dışılığa ciddi ölçüde etkide bulunduğu sıklıkla gösterilmektedir.

Peki bu noktada, kayıt dışı ekonomiden mustarip ülke ekonomilerine bir reçete yazacak olsak, “daha zengin olun ve zenginleştikçe kayıt dışılıktan kurtulun” demekten başka bir şey diyemez miyiz? Tabii bu noktada, tam olarak böyle bir reçete yazabilmemiz için yine daha derinlikli bir istatistiksel analiz yapmalı ve basit bir korelasyondan öte kişi başı milli gelir ile kayıt dışı ekonomi arasında bir nedensellik ilişkisi olup olmadığını da sorgulamalıyız. Buna ek olarak bir şeyler söyleyebilmek için kayıt dışı ekonominin diğer belirleyici değişkenlerine bakmamız gerekiyor.

Kayıt dışı ekonominin belirleyicileri üzerine düşünmeye başlanıldığında ilk akla gelen değişkenlerden biri de vergi oranlarıdır. Öyle ki bazen vergiden kaçınma (tax evasion) terimi, kayıt dışılıkla eş anlamda dahi kullanılır. Bu akıl yürütme yapılırken kurulan mantık oldukça basittir: Yüksek (düşük) vergiler insanların o vergilerden kaçma güdülerini artırır (azaltır) ve böylece kayıt dışılık artar

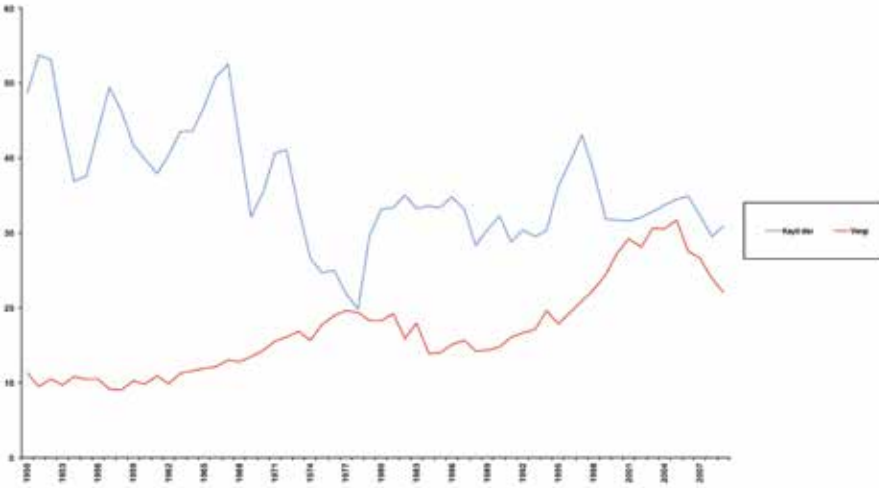
(azalır) diye düşünebiliriz. Bu mantıkla yaklaştığımızda, vergi oranları ile kayıt dışı ekonominin büyüklüğü arasında pozitif bir korelasyon gözlemlemeyi beklememiz gerekir. Diğer bir deyişle, yine ceteris paribus varsayımı altında, yüksek vergilerin olduğu ülkelerde kayıt dışı ekonominin görece daha büyük, düşük vergilerin olduğu ülkelerde ise daha küçük olması iktisadi mantığa uygun görünmektedir.

Oysa yine ülkeler arası vergi yükü-kayıt dışı ekonomi büyüklüğü ilişkisi incelendiğinde, ekonomik mantıkla beklediğimiz pozitif korelasyon yerine, biraz da şaşırtıcı bir şekilde açık bir negatif korelasyon görülmektedir. Daha da ilginç, yapılacak bir ekonometrik analizde kayıt dışı ekonominin belirleyicisi olabilecek örneğin, yukarıda bahsedildiği gibi kişi başı milli gelir ya da buna ek olarak reel faiz oranları, bürokratik sistemin kalitesi, asgari ücret, kamu harcamaları, yolsuzluk seviyesi gibi çeşitli değişkenler kontrol edildiğinde dahi bu negatif korelasyon kaybolmamaktadır. Dolayısıyla kayıt dışılığın vergilerin yüksekliğinden beslendiğini söyleyemeyeceğimiz gibi ekonomi politikası önerisi olarak da “kayıt dışılığı bitirmek için vergileri düşürmelisiniz” diye bir reçete yazamayız.

Bu şaşırtıcı gözlemin Türkiye ekonomisi için alacağı şekli merak edenler ise 1 numaralı grafiğe bakabilirler. Bu grafikte, bilhassa Türkiye ekonomisi için yaptığımız ve Türkçe olarak yayınlanmış olan başka bir çalışma (Elgin, 2011) için büyüklüğünü tahmin ettiğim kayıt dışı ekonominin kayıtlı ekonomiye (gayrisafi yurt içi hasıla) oranı ile vergi yükü diye tanımlanan vergi gelirlerinin milli gelire oranının Türkiye’de 1950 ile 2010 arasında zaman içinde seyirini gözlemliyoruz. Vergi yükü yerine bir dinamik genel denge modeli kullanılarak aynı tarih aralığında hesaplanmış marjinal gelir vergisi kullandığımızda da pek farklı bir grafik ortaya çıkmıyor. Grafikten biraz göz kararı da olsa görülebiliyor ve vergi yükü ile kayıt dışı ekonomi

Türkiye MYM Panel Kalıp Mesleki Yeterlilik Sınavı

Grafik 1: Türkiye'de Vergi Yükü ve Kayıt Dışı Ekonomi • Kaynak: Elgin (2012) ve DPT-TUIK internet siteleri

arasındaki korelasyon katsayısı -0.51 olarak hesaplanıyor. Dolayısıyla dünya genelinde ülkeler arası yatak kesit verisi kullanarak tespit ettiğimiz bulgunun bir benzerini Türkiye için de yapabiliyor ve Türkiye'de vergilerin yüksek olduğu dönemlerde kayıt dışı ekonominin daha büyük olduğunu da söyleyemediğimizi görüyoruz.

Peki, dünya genelinde ve Türkiye'de vergilerle kayıt dışı ekonomi arasında gözlemediğimiz bu negatif korelasyondan hareketle

yazacağımız reçete, "kayıt dışı ekonomiyi küçültmek istiyorsanız, vergileri artırın" mı olmalıdır? Tabii ki hayır. Öncelikle yukarıda yaptığımız gözlemlerde, vergilerden kayıt dışılığa ya da kayıt dışılıktan vergiler yönünde herhangi bir nedensellik analizi yapmadığımızı hatırlatalım. Yani kayıt dışılık ile vergiler arasında tespit ettiğimiz, sadece bir negatif korelasyondan ibaret. Zaten literatürde yapılmış olan nedensellik analizlerinde de vergilerle kayıt dışılık

arasında güçlü bir nedensellik bağının varlığı ortaya konulabilmiş değil. Bu durum, az önce sorduğumuz soruya verdiğimiz "hayır" cevabının da önemli bir gerekçesi. Ancak, belki de bundan daha önemli olan gerekçe ise gerek dünya ölçeğinde kullandığımız veride gerekse Türkiye örneğinde, yapılan ekonometrik analizlerin çıkardığı genel sonucun, vergilerle kayıt dışı ekonomi arasındaki şaşırtıcı negatif korelasyonun, vergilerin içsel (endojen) bir değişken olmasından kaynaklandığı yönündeki bulgulara dayanması. Diğer bir deyişle vergilerle kayıt dışılık arasındaki ilişki aslında salt bu ilişkiye bakarken gözden kaçırdığımız farklı diğer değişkenlerin, bu ilişkiyi etkilemesinden kaynaklanıyor.

Bu gözden kaçan değişkenlerin ne olabileceği ile ilgili literatürde çeşitli çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalardan, kendi yapmış olduğum bir tanesinde, örneğin Elgin (2015), kayıt dışında olup olmama kararını verecek işveren, işçi ya da hane-halklarının vergi oranlarından çok, bu vergi oranlarıyla toplanacak vergi gelirlerinin nasıl ve neye harcanacaklarına göre karar verdiklerini iddia ediyor. Yüksek

vergi oranları altında dahi (örneğin, marjinal gelir vergisi oranlarının %60'ların üzerine çıktığı İsveç gibi bir sosyal refah ekonomisinde) eğer bu yüksek vergilerden toplanan vergi gelirleri, kayıtlı ekonomiyi kayıt dışına göre daha cazip kılacak kamu harcamalarına yönlendirilirse, vergilerin yüksek olmasına rağmen, kayıt dışı ekonominin büyüklüğü azalabiliyor. Söz konusu makale, vergiler ve kayıt dışı ekonomi arasındaki bu negatif korelasyona neden olan dışsal (eksojen) değişken olarak da “politik istikrar” adı verilen bir siyasi göstereyi işaret ediyor. Buna göre, iktidarda olan ve kamu maliyesi politikalarını belirleme gücünü elinde bulduran bir siyasi parti, gelecek dönemde iktidarda kalamayacağını öngörürse, vergi oranlarını düşürse dahi topladığı vergi gelirlerini kayıtlı ekonomiyi cazip kılacak kamu yatırımlarına değil, daha “yolsuz” aktivitelere harçayabiliyor. Bu da kayıt dışılığı cazip kılacığından, düşük vergiler büyük bir kayıt dışı ekonomi ile aynı anda var olabiliyor. Mantık tersten okunduğunda ise yüksek vergiler ve küçük kayıt dışı ekonomi sonucuna, dolayısıyla da vergi oranları ile kayıt dışı ekonomi büyüklüğü arasında negatif korelasyona ulaşılmış oluyoruz.

Kayıt dışılığın bilimsel yazında öne çıkan diğer belirleyicileri ise yukarıda da kontrol değişkenleri arasında saydığım reel faiz oranları, asgari ücret, bürokratik sistemin kalitesi, kamu harcamaları, yolsuzluk seviyesi gibi makroekonomik, siyasi ve kurumsal kimi değişkenler. Bunların kısaca kayıt dışılıkla olan ilişkilerinin yönünü açıklayacak olursak; örneğin, faizlerin artmasının, kayıt dışı ekonomiye göre daha sermaye yoğun olarak çalışan kayıtlı ekonominin cazibesini azalttığından kayıt dışı ekonomiye yönelişi artırması ve haliyle faiz oranlarının kayıt dışı ekonominin büyüklüğü ile pozitif bir korelasyona sahip olması bekleniyor. Benzer şekilde “a priori” olarak asgari ücretin de kayıt dışı ekonomiyle pozitif korelasyona sahip olması öngörülebilir. Bürokratik sistemin kalitesi, yolsuzluğun kontrolü gibi kurumsal kalite göstergeleri ise kayıt altına alınmayı kolaylaştırdıklarından, bu değişkenlerin kayıt dışı ekonomi ile negatif korelasyona sahip olmaları düşünülebilir. Kamu harcamaları (özellikle yatırım harcamaları) da genelde bu harcamalardan, kayıtlı ekonomiden, işveren ve işçiler daha rahat ve hızlı yararlanabildiklerinden, kayıtlı ekonomiyi cazip kılarak,

kayıt dışı ekonominin büyüklüğü ile negatif korelasyona sahip olmaktadır. Yukarıda da değindiğim gibi bu negatif yönlü ilişkileri nedensellik olarak değerlendirmek için ek analizler ve çalışmalar gerekiyor; bunları yapan kimi çalışmalar olsa da iktisat yazınının bu konuda daha birkaç fırın eklemek yemesi gerektiğini söylemek çok da yanlış olmayacaktır.

Kayıt Dışılığı Nasıl Ölçebiliriz?

Buraya kadar, kayıt dışılığın ne olduğunu tanımladık, hangi faktörlerin kayıt dışılığa neden olabileceğini de tartıştık. Peki ama tüm bu analizleri yapabilmek için öncelikli olarak kayıt dışı ekonominin büyüklüğünü de ölçebilmemiz gerekiyor. Bu ölçümü nasıl yapacağız? Tanıma geçmeden önce, kayıt dışı ekonominin temel özelliklerine bakmakta fayda var: Kayıt dışı ekonominin bir önceki bölümde verilen tanımından da yola çıkarak temel özelliklerini; kayıtlı ekonomiye göreceli olarak emek yoğun ve küçük ölçekli olması, ciddi ölçüde vergiden kaçan, sosyal güvenlik, üretim koşulları, çevresel koşullar, çalışma yaşı vs. gibi akla gelebilecek birçok konuda yasa ve yönetmeliklere bağlı olmaması olarak sıralayabiliriz.

Kayıt dışılığın bilimsel yazında öne çıkan belirleyicileri arasında, reel faiz oranları, asgari ücret, bürokratik sistemin kalitesi, kamu harcamaları, yolsuzluk seviyesi gibi makroekonomik, siyasi ve kurumsal kimi değişkenler de bulunmaktadır.

Yukarıda sıralanan tanım ve özellikleri ışığında, kayıt dışı ekonomiyi ölçülmesi çok da kolay olmayan bir sektör olarak düşünebiliriz. Eğer kayıt dışılığın boyutu mükemmel bir şekilde ölçülebilseydi, devlet de bu ölçümü pekala yapabileceği için ortada kayıt dışılık diye bir sektör kalmayacağını görmek çok da zor olmasa gerek. Bu haliyle kayıt dışı ekonomi, devletçe tahmin edilebilse dahi tanımı gereği bu tahminler tartışmaya açık olacağı için milli gelir hesaplarında da çoklukla gözükmeyen, ekonomiyeye ve ekonomi politikasına etki eden ama devleti oldukça zorlayan bir sektör olarak da düşünülebilir.

Kayıt dışı ekonomi, hem kayıtlı ekonomiyi ilgilendiren diğer makroekonomik değişkenlere hem de ekonomi politikasına ciddi şekilde etki etmektedir. Dolayısıyla, kayıt dışı ekonominin büyüklüğünü, belli bir hata aralığında olsa dahi tahmin edebilmek ve bu tahmin doğrultusunda zaman içindeki seyrini, ekonomi politikalarına nasıl tepki verdiğini ve kayıtlı ekonomiyi nasıl etkilediğini tespit edebilmek oldukça önemlidir.

Kayıt dışı ekonominin büyüklüğünü ölçmek için geliştirilen ve günümüzde

sıklıkla kullanılan yöntemler üç temel kategori altında incelenebilir: Doğrudan ölçüm yöntemleri, dolaylı yöntemler ve model temelli yöntemler.

Doğrudan Ölçüm Yöntemleri: Adından da anlaşılacağı üzere bu yöntemler, kayıt dışılığın büyüklüğünü doğrudan kayıt dışılık tanımını kullanarak ölçen yöntemlerdir. Bu yöntemlerin başında hane-halkı ve firma anket ya da mülakatları, ulaşması oldukça güç olsa da kimi ülkelerde araştırmacıların kullanımına açık olan vergi denetim verilerini kullanmak gelmektedir. Firmalara ya da hane-halklarına sorulan çeşitli sorularla kayıt dışılık konusunda bulgulara ulaşılabilir. Doğaldır ki ne firmaların ne de hane-halklarının bu sorulara doğru ve tam cevap vermelerinin bir garantisi yoktur. Bir firma temsilcisine gidip, “Çalışanlarınızın yüzde kaç sigortalı?” ya da “Ticari işlemlerinizin yüzde kaçını faturalandırıyorunuz?” diye sorduğunuzu düşünün. Ya da hane-halkları seviyesinde yaptığınız bir araştırma için bir eve gittiğinizi ve “Çalıştığınız iş sigortalı mı?” “Vergilerinizi düzenli olarak ödüyor musunuz,” “Geçen ay aldığınız bu ev için gerçek fiyatından mı alım-satım vergisi ödediniz?” diye sorduğunuzu. Sizce alacağınız cevaplar ne kadar dürüst olacaktır? Dolayısıyla bu yöntem kullanılarak yapılan ölçümlerin ne derece doğru olduğu tartışmalı hale gelmektedir. Tabii anket yapmak, sosyal bilimlerin önemli araçlarından biri olduğu için anket teknikleri de oldukça gelişmiş durumda. Çapraz sorular veya farklı sözcüklerle sorulan ama aynı şeyi soran sorularla ankete cevap veren kişinin cevaplarının ne kadar “dürüst” olduğunu sınamanın yöntemleri de mevcut. Ancak yine de anket yönteminin kayıt dışılığın ölçmede mükemmel olmayan bir yöntem olduğu da sanırım gayet açıktır. Bu probleme ek olarak örneğin, bir anket yardımıyla yapılacak bir ölçümün, doğru, temsili ve yeterince büyük bir örnekleme yapılması gerekmektedir. Ancak daha önceden hem de kayıt dışılığı firma seviyesinde ölçmek için böyle bir anket çalışması yapmış biri olarak da söyleyebilirim ki bu örneklemelerin belirlenmesinde hem

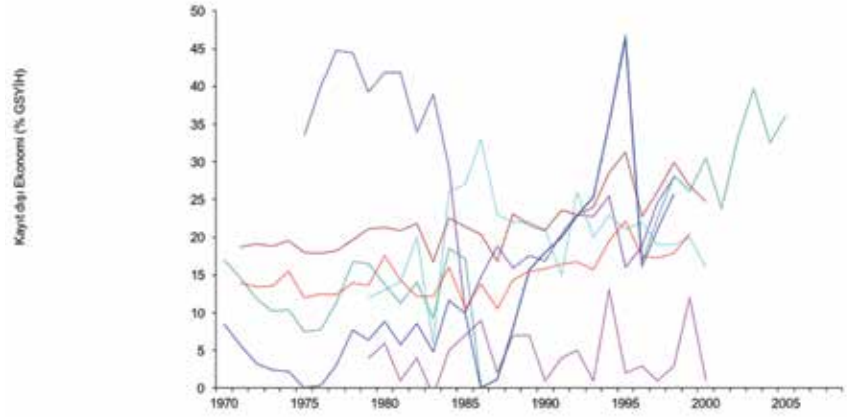
teknik yönden hem de yapılan anketin maliyeti açısından, çeşitli zorluklar ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla elde edilen ölçümün istatistiksel ölçüm hatasına açık olması ve oldukça maliyetli olduğu için farklı zamanlarda tekrar edilerek yapılmasının zorluğu, bu yöntemin dezavantajları arasında sayılabilir.

Dolaylı Yöntemler: Bu yöntemler, kayıt dışılığın ölçüme açık farklı boyutları yardımıyla kayıt dışılığın seviyesini belirlemeye dayanmaktadır. Bu yöntemler arasında en sık kullanılan iki tanesi, Kaufman-Kaliberda yöntemi ve para talebi yöntemleridir:

Kaufman-Kaliberda Yöntemi: İki iktisatçı, Kaufman ve Kaliberda tarafından, 1996 yılında, bir Dünya Bankası projesi için yazılan makalede detaylandırılan bu yöntem, kayıt dışı ekonomiyi elektrik tüketimi üzerinden ölçme esasına dayanmaktadır. Basitçe özetlemek gerekirse, kayıt dışı ekonominin katma değer üretimi sırasında en temel girdilerden biri olarak elektrik tükettiği ama bu tüketim sonucunda oluşan kayıt dışı ekonomiyeye ait katma değerinin milli gelir hesaplarında gözükmediği varsayımından hareket edilir. Bu doğrultuda, öncelikle elektrik tüketiminin gayrisafi yurt içi hasılaya göre esnekliği ile ilgili bir varsayım yapılır. Örneğin, bu esnekliğe 1 dersek, teorik olarak gayrisafi yurt içi hasıla %3 artarken, elektrik tüketiminin de %3 artması beklenmelidir. Ancak eğer esneklik değeri 1 olmasına rağmen, gayrisafi yurt içi hasıla örneğin, %3 artıyorken elektrik tüketimi %5 artıyorsa, aradaki %2'lik bu farkın kayıt dışı ekonominin üretim sürecinden geldiği varsayılır.

Para Talebi Yöntemi: Kaufman-Kaliberda yöntemine benzer olan para talebi yönteminde ise elektrik tüketimi yerine, kayıt dışı ekonominin kayıtlı ekonomiyeye göre ticari işlemlerde daha fazla nakde dayanması varsayımından hareket edilir. Bu doğrultuda yine benzer örneği verecek olursak, öncelikle para talebinin gayrisafi yurt içi hasılaya göre esnekliği ile ilgili bir varsayım

İyisiyle kötüsüyle kayıt dışı ekonomiyi belli varsayımlarla da olsa ölçen yöntemlerimiz var ve bunlar, her geçen gün daha da geliştiriliyorlar ve tabii halen de geliştirilmeye muhtaçlar.

Grafik 2: Farklı Akademik Çalışmaların Türkiye'de Kayıt Dışı Ekonomi Büyüklük Tahminleri
Kaynak: Elgin (2012)

yapılır. Örneğin, bu esnekliğe yine 1 dersek, teorik olarak gayrisafi yurt içi hasıla %3 artarken, para talebinin de %3 artması beklenmelidir. Ancak eğer esneklik değeri 1 olmasına rağmen, gayrisafi yurt içi hasıla %3 artıyorken para talebi %5 artıyorsa, aradaki %2'lik bu farkın kayıt dışı ekonomideki katma değer üretim sürecinden geldiği varsayılır.

Görüldüğü gibi her iki dolaylı ölçüm yöntemi de çok fazla basitleştirici ve kısıtlayıcı varsayıma dayanmakta ve kayıt dışı ekonominin sadece tek bir boyutuna odaklanmaktadır. Bu haliyle kayıt dışı ekonomi büyüklüğünü ne derecede doğru ölçtükleri kanımca tartışmalı hale gelmektedir.

Model Temelli Yöntemler: Son olarak, model temelli yöntemler ise, kayıt dışı ekonomi büyüklüğünü bir model çerçevesinde kayıt dışılığı etkileyen ve kayıt dışılığın etkilediği çeşitli değişkenleri bir araya getirerek ölçme amacını taşımaktadırlar. Bu yöntemlerden günümüzde iki tanesi öne çıkmaktadır.

MIMIC (Multiple-Indicators-Multiple Causes) Yöntemi: Çoklu Gösterge Çoklu Neden modeli olarak da Türkçeye çevirebileceğimiz bu model yaklaşımı, temel olarak, kayıt dışı ekonomi büyüklüğünün gizli değişken olarak ortaya konulduğu bir yapısal eşitlik modeli tahminlemesine dayanmaktadır. Adı her ne kadar oldukça havalı gözükse de yapısal eşitlik modeli denen şey, temelde

bir istatistik programına yaptırılan, farklı değişkenlerin birbirlerinin etkilediğinin varsayıldığı istatistiksel bir tahmin yöntemidir. Bu doğrultuda, öncelikle vergiler, kurumsal kalite endeksleri, kişi başı milli gelir vs. kayıt dışı ekonomiye neden olduğu düşünülen değişkenler (çoklu nedenler), sonrasında ise kayıt dışı ekonominin etkilediği düşünülen, iş gücüne katılma oranı, milli gelirin büyüme oranı, para talebi gibi değişkenler sıralanır. Bu değişkenlerin bir arada bulunduğu yapısal eşitlik modeli ise kimi varsayımlar altında oluşturulan ekonometrik bir model çerçevesinde tahmin edilir. Bu tahminleme yönteminin olumlu yanlarından en önemlisi, bu yöntemin Buehn ve Schneider adlı iki iktisatçının bu yöntemi çok sayıda ülkeye ve önemli sayılabilecek bir zaman uzunluğunda uygulamış olmasını gösterebiliriz. Daha önce de adı geçen, kayıt dışı ekonomi üzerine çok sayıda çalışması bulunan ve bu yazında oldukça saygın bir yere sahip olan Friedrich Schneider'in de ortak yazarı olduğu, Buehn ve Schneider (2012) makalesinde de görülebileceği gibi bu yöntem kullanılarak 162 ülke için 1999'dan 2007'ye kayıt dışı ekonominin gayri safi yurt içi hasılaya oranı yıllık olarak tahmin edilmiş ve bu şekilde 1300 gözlemin üzerinde bir veri tabanı oluşturulmuştur. Hatta, daha yeni çalışmalarında Schneider ve ortak yazarları bu veri tabanını 30 civarında gelişmiş ülke

için 2012'ye kadar uzatmışlardır. Bu yöntem, her ne kadar kullanım yaygınlığı nedeniyle çeşitli avantajlara sahip olmasına, hatta bu yöntemle oluşturulmuş veri tabanı bu satırların yazarının arasında bulunduğu birçok iktisatçı tarafından kullanılarak çeşitli makalelere ve araştırmalara konu olmuş olmasına rağmen, bu yöntemin de çeşitli olumsuzlukları mevcuttur. Öncelikle yöntem, ekonometrik tahminleme yöntemine dayandığı için tanımı gereği istatistiksel ölçüm hatasına hayli açıktır. Buna ek olarak, yöntemin dayandığı yapısal eşitlik modeli, iktisat yazınında Lucas kritiği olarak geçen, mikro ekonomik temelden yoksun olma özelliğine de sahiptir. (Lucas, 1976) Tüm bu olumsuzluklarına rağmen söz konusu modele dayandırılarak oluşturulan veri tabanı yakın zamana kadar oldukça sık kullanılmış ve yazarlarına yüzlerce bilimsel atıf olarak olumlu katkı yapmıştır.

Model temelli yöntemlerden ikincisi ise bu satırların yazarının da ortak yazar olarak katkıda bulunduğu Elgin ve Öztunalı (2012) makalesinde geliştirilmiş olan ve iki sektörlü (kayıtlı ve kayıt dışı) bir dinamik genel

denge modeline dayanarak kayıt dışı ekonomi büyüklüğünü ölçmeye çalışan bir yöntemdir. Mikro ekonomik temele dayanan ve bu haliyle Lucas kritiğindeki eleştirileri karşılamakta olan bu modelde, kayıtlı ve kayıt dışı sektörler için iki farklı üretim fonksiyonunun varlığı altında rasyonel bir şekilde hane-halklarının fayda, firmaların ise kar maksimizasyonu yaptıkları varsayılmaktadır. Modelin içinde içsel değişken olarak yer alan çeşitli gözlemlenebilen değişkenler (büyüme oranı, gayri safi yurt içi hasıla, çalışabilir nüfus, yatırımlar, tüketim, vergi yükü vs.) modele verilerek, modeldeki aktörlerin rasyonel davranışlarıyla uyumlu olacak kayıt dışı ekonomi büyüklük serisi model tarafından içsel bir şekilde belirlenerek hesaplanmaktadır. Boğaziçi Üniversitesi'nden öğrenci Oğuz Öztunalı ile söz konusu matematiksel modeli kullanarak 161 ülke için 1950-2010 yılları arasında yıllık bazda kayıt dışı ekonomi büyüklük veri tabanını oluşturmayı başardık. Bu veri tabanı, Buehn ve Schneider (2012)'de ortaya konulan veri tabanının yaklaşık 6 katı büyüklüğünde, 8000'e yakın gözlemden oluşan bir veri tabanıdır.

Buna ek olarak, bu yöntemin bir diğer olumlu özelliği de herhangi bir ekonometrik ya da istatistiksel varsayıma dayanmaması ve bu haliyle bir tahminleme yapmaması dolayısıyla istatistiksel ölçüm hatası içermemesidir.

Her ne kadar farklı yöntemlerin farklı avantaj ve dezavantajları olsa da yine sonuçta bu yöntemlerin benzer sonuçlara ulaşmasını bekliyor olabilirsiniz. Ne yazık ki bu beklentiniz boşa çıkacak. 2 numaralı grafikte, Türkiye ekonomisi için farklı akademik çalışmaların farklı yöntemler kullanarak yapmış oldukları kayıt dışı ekonomi büyüklük tahminlerini görüyoruz. Birbirine hiç benzemeyen hatta kimi yıllar aksi yönlerde hareket eden farklı tahminler, bir yıl kayıt dışı ekonomiyi GSYİH'nin %35'i olarak tahmin edip, ertesi yıl %0'a düşürenler...Ne acı (!) bir görsel değil mi?

Yine de 2 numaralı grafik moralimizi çok bozmamalı. Zira iyisiyle kötüsüyle kayıt dışı ekonomiyi belli varsayımlarla da olsa ölçen yöntemlerimiz var ve bunlar, her geçen gün daha da geliştiriliyorlar ve tabii halen de geliştirilmeye muhtaçlar.

Gdynia Askeri Deniz Üssü Rihtım Yenileme Polonya, Yenigün İnşaat A.Ş.

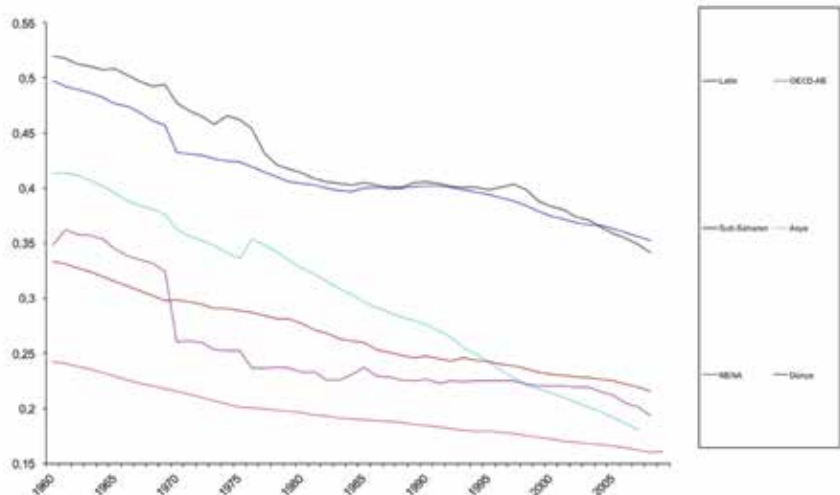
Kayıt dışı ekonomi, Türkiye'de günümüzde GSYİH'nın yaklaşık %30'u civarındadır. Bu oran, zengin ülkeler kulübü olarak nitelendirebileceğimiz OECD ve AB ülkeleri ortalamasının (%17 civarı) hayli üstündedir.

Grafik 3: Türkiye'de Kayıt Dışı Ekonomi •Kaynak: Elgin (2012) ve Elgin ve Schneider (2016)

Tüm bu yöntemleri özetledikten sonra son olarak, bu yöntemlerden öne çıkan son ikisi kullanılarak tahmin edilmiş olan kayıt dışı ekonomi büyüklük serilerini inceleyebiliriz. Bu grafiklerden ilkinde üç numaralı grafikte, 1950'den 2010'a kadar uzanan bir zaman serisi içinde Türkiye'de MIMIC ve Elgin-Öztunalı yöntemiyle genel-denge modeli yöntemiyle oluşturulmuş iki farklı kayıt dışı ekonomi büyüklük serisini ve yine aynı grafik üzerinde karşılaştırma sağlaması amacıyla OECD ve AB üyesi ülkelerin ortalama kayıt dışı ekonomi büyüklük serisini görmekteyiz. Bu grafikte görülen ve her iki yöntemle ölçülen seride de Türkiye'nin OECD ve AB bölge ortalamasına

oranla çok daha büyük bir kayıt dışı ekonomi büyüklüğüne sahip olduğu gerçeğidir. Buna ek olarak gözlemlediğimiz diğer bir olgu ise Türkiye için yapılan iki farklı tahminin, her ne kadar genel düşüş eğilimi yönünden birbiriyle örtüşse de (iki seri arasındaki korelasyon 0.63'tür) kimi yıllarda her iki seri birbiriyle farklı yönde hareket etmektedir. Kayıt dışı ekonomi büyüklüğü kesin olarak gözlemlenemeyen bir olgu olduğu için de iki seriden hangisinin birbirine üstün geldiğini tam olarak söyleyebilmek ne yazık ki imkansızdır. Ancak söz konusu grafiğe bakarak iki şeyi net olarak söyleyebiliriz. Birincisi, kayıt dışı ekonomi Türkiye'de günümüzde GSYİH'nın yaklaşık

Grafik 4: Dünya'da Kayıt Dışı Ekonomi • Kaynak: Elgin ve Öztunalı (2012)

%30'u civarındadır. İkinci olarak ise bu oran, zengin ülkeler kulübü olarak nitelendirilebileceğimiz OECD ve AB ülkeleri ortalamasının (%17 civarı) hayli üstündedir.

Dört numaralı grafikte ise Elgin-Öztunalı genel denge modeli kullanarak tahmin edilmiş serileri kullanarak, dünyadaki çeşitli bölgelerin; sırasıyla Latin Amerika, OECD-AB, Sahra güneyi Afrika, Asya ve Avustralya, Ortadoğu ve Kuzey Afrika (MENA) ve dünya genelinin, 1960'dan 2010'a ortalama kayıt dışı ekonomi büyüklüklerinin seyrini görmekteyiz. Serilerden görüldüğü kadarıyla dünyada kayıt dışı ekonominin en büyük olduğu bölgeler Latin Amerika ve Orta ve Güney Afrika'yı kapsayan,

Afrika'nın Sahra Çölü'nün güneyinde kalan kısmı olmaktadır. Buna ek olarak gözlemimiz, dünya genelinde kayıt dışı ekonominin 1960'tan günümüze düşüş trendinde olduğu ancak büyüklükte düşüş hızının son yıllarda azalmış olmasıdır.

Kayıt dışı ekonomiyi ölçmek, bir noktada, gözlemlenemeyeni tahmin etmeye dayalı haliyle bir sihirbazın şapkadan tavşan çıkartmasına benzer. Her ne kadar bu bölüm boyunca da anlatmaya çalıştığımız gibi bu konuda çeşitli yöntemler geliştirilmiş olsa da iktisat yazınının bu konuda kat etmesi gereken yol, henüz hayli uzun gözükmektedir. Ancak yine de geliştirilen bu yöntemler sayesinde, en azından belli zaman aralıklarında,

politika yapıcılar için politika önerileri geliştirmeye dönük reçeteler oluşturulabilmekte ve kayıt dışı ekonominin zaman içindeki seyriyle ilgili sonuçlar ortaya konabilmektedir.

Kayıt Dışı Ekonomi Mücadele Edilmesi Gereken Bir Canavar mıdır?

Kayıt dışı ekonomiyi tanımladık, etkilendiği faktörleri inceledik, iyi-kötü nasıl ölçüldüğünü de tartıştık. Son olarak sorabileceğimiz bir soru da kayıt dışı ekonominin varlığının bir ekonomiyi nasıl etkilediği olacaktır. Diğer bir deyişle, "kayıt dışı ekonominin varlığı gerçekten kötü bir şey midir?", "kayıt dışılık mücadele edilmesi gereken bir canavar mıdır?" sorularını soracağız.

Kayıt dışı ekonomi, düşük ekonomik büyüme olarak ekonomiye geri döndüğü için kayıt dışılığın, kamu maliyesine etkisi yoluyla ekonomi için bir canavar olduğunu söylememiz yanlış olmayacaktır.

Bu sorulara cevap verebilmek için öncelikle iynin ya da kötünün ekonomik anlamda ne olduğunu tanımlamamız gerekmektedir. Sonuçta kayıt dışılığı bir canavar olarak göreceksak ekonomide belli göstergelere zarar verdiğini göstermemiz gerekir. Her ne kadar son yıllarda özellikle de ekolojik iktisatçılarca oldukça sert ve kabul edilebilir eleştirilere konu olsa da günümüzde birçok ekonomi için başarı göstergesi olarak ekonomik büyüme kabul edilmektedir. Dolayısıyla biz de kayıt dışılığın varlığının kayıtlı ekonominin büyüklüğüne ve dolaylı olarak sosyal refaha etkisine bakarak kayıt dışılığın bir canavar olup olmadığını değerlendirebiliriz.

Kayıt dışı ekonominin olumsuz etkisini gösterdiği en göze batan alan, kamu maliyesindedir demek abartı olmayacaktır. Yukarıda kayıt dışı ekonomi ile vergiler arasındaki ilişkiyi incelerken değinmiştik, literatürde kayıt dışılık ile vergi kaçırma kimi zaman eş anlamlı olarak dahi görülmektedir. Bu ilintiden de anlaşılacağı üzere, kayıt dışı ekonominin, özellikle de vergi boyutu, devletin kamu maliyesi üzerinde oldukça olumsuz etkide bulunmakta ve devletin vergi toplama gücünü sınırlamaktadır. Düşük vergi geliri, yetersiz ve kalitesiz bir kamu yönetimi, verimsiz bir bürokrasi ve haliyle düşük ekonomik büyüme olarak ekonomiye geri döndüğü için kayıt dışılığın, kamu maliyesine etkisi yoluyla ekonomi için bir canavar olduğunu söylememiz yanlış olmayacaktır.

Peki kayıt dışılığın kayıtlı ekonomiye etkisi ile ilgili söyleyeceklerimiz sadece bu kadarla mı sınırlı kalacak? Kayıt dışılığın hiç mi olumlu bir tarafı yok? Devlet, kayıt dışılıkla mücadele için çok sert tedbirler alsa örneğin, abartırsak, kayıt dışı üretimi idamla cezalandırmaya kalksa, bir şekilde kayıt dışı ekonomiye tamamen sıfırlasa, sonuç ne olur? Kayıt dışı üretim yapan firmalar bu yaptıkları üretimi tamamen kayıtlı ekonomiye taşıyor mu? Ya da kayıt dışı çalışmak zorunda kalan işçiler, devletin bu sert

tedbirleri sonucu kayıtlı ekonomide iş bulabilirler mi? Belki bazıları için evet ancak kayıt dışı ekonomi bir şekilde zorla sıfırlandığında kayıt dışı firmaların önemli bir kısmı üretimi durduracak, kayıt dışı çalışan işçilerin de önemli bir kısmı işsiz kalacaktır. Zira kayıtlı ekonominin bu üretimi, kayıtlı ekonomi şartlarında emecek durumu yoktur, eğer olsaydı, zaten devletin bu müdahalesine gerek kalmadan da edebilirdi. Diğer bir deyişle, Türkiye'de GSYİH'nin %30'u civarında olduğunu tahmin ettiğimiz kayıt dışı ekonomiye sert önlemlerle tamamen sıfırlayabilsek bu sıfırlama, kayıtlı ekonomiye %30'luk bir artış getirmeyecektir. Bu konuda, bir kredi kartı şirketi için 2013 yılı verileri kullanarak yaptığımız bir çalışmada, %30'u sıfırlamanın kayıtlı ekonomiye getirisinin %1,4 gibi düşük bir artış oranı olduğunu göstermiştik. [1]

Benzer şekilde, kayıt dışı ekonominin ekonomik büyümeye katkısı ile de ilgili farklı ampirik çalışmalar, net bir sonuç ortaya koymaktan uzak durumdadır. Belli koşullarda bir miktar kayıt dışılığın, ekonomik büyüme için olumlu olabileceği ancak belli bir seviyenin üstünde olmasının ekonomiye zarar vereceği, bu konudaki çalışmaların ortak paydasını oluşturuyor.

Dolayısıyla kayıt dışı ekonomi belki de o kadar büyük bir canavar değildir ya da bir ölçüde tahammül edilmesi gereken bir canavardır da denebilir. Tabii, ne kadarlık bir kayıt dışılığın tahammül edilebilir olduğu ve hangi orandan sonra ekonomiye zarar vereceği de ayrıntılı olarak araştırılması ve hesaplanması gereken bir olgu.

İnsan ve Firma Davranışlarında Kayıt Dışılık

Önceki bölümlerde, tanımı yaparken de ölçüm yöntemlerini incelerken de kayıt dışılığa daha makro bir pencereden baktık. Oysa ekonominin bireyler ve firmalardan oluştuğu gerçeğinden hareketle mikro bir pencere ile birey ve firma davranışlarında kayıt dışılık kendini nasıl gösteriyor, inceleyebiliriz.

“İnsanlar ya da firmalar neden vergi kaçırır?” “Firmalar neden sigortasız ya da düşük sigortalı işçi istihdam eder? Neden her zaman yasalara/kurallara uymazlar?” gibi sorular, mikro ekonomik bakış açısıyla yapılan kayıt dışı ekonomi çalışmalarının cevap aradığı soruların bazılarını oluşturuyor. Bu sorular üzerine gelişen iktisat yazınında ise cevaplar, genel olarak ikiye ayrılıyor diyebiliriz. İnsanlar ya da firmalar, kayıt dışı faaliyette bulunuyorlar zira ya kayıtlı olmanın ödülü olan havuçlar az geliyor ya da kayıt dışına girmenin cezası olan sopalar. Doğaldır ki bu noktada, bu havuç ve sopaların varlığı konusunda devlete oldukça büyük görev düşüyor.

İnsan ve firmaların vergi ödemek için motive edilmesi, ödenen vergilerin-amiyane tabirle-kaliteli yol, su ve elektrik olarak geri döneceğine; kural ve yasalara uymayanların da yandaş olup olmamasına bakılmaksızın eşit bir şekilde cezalandırılacağına olan güvenin tesisini sağlamak, devletin öncelikli görevi olarak karşımıza çıkıyor. Bunun içinse olmazsa olmaz ön koşulun tarafsız, etkin ve güvenilen bir hukuk ve denetim sisteminin varlığı olduğunu söylememize herhalde gerek yok.

Sonuç Niyetine

Her ne kadar, iktisat bilimi ve iktisatçılar, ne yazık ki ezici

bir çoğunlukla, gelişmiş ülke problemlerini araştırmaya eğilimli olsalar da kayıt dışı ekonomi, sadece ekonomik değil, sosyolojik, siyasi, kültürel ve hatta psikolojik nedenleri ve sonuçları araştırmaya değer, oldukça karmaşık bir ekonomik kavramdır. Türkiye'nin de içinde bulunduğu az gelişmiş ya da daha kibar bir deyişle gelişmekte olan ülke ekonomilerinin, küçümsenemeyecek bir gerçeğidir. Bu nedenle kayıt dışılık kavramı ile bu yazı boyunca sorduğumuz sorular, hem Türkiye özelinde hem de dünya genelinde gelecek yılların popüler araştırma konuları olma potansiyelini taşımaktadırlar.

Notlar

[1] <http://www.carettaitelisim.com/images/Bulten/Dosya/mastercardcostofcash30561573.pdf>

Kaynakça

- Buehn, A., Schneider, F. 2012. Shadow Economies around the World: Novel Insights, Accepted Knowledge, and New Estimates. *International Tax and Public Finance* 19 (1): 139-171.
- Elgin, C. 2015. Informality in a Dynamic Political Framework. *Macroeconomic Dynamics*, 19, 578-617.
- Elgin, C. 2012. Vergiler ve Kayıt Dışı Ekonomi: Bir Değerlendirme ve Türkiye Örneği. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 39, 237-258.
- Elgin, C., Öztunalı, O. 2012 Shadow Economies around the World: Model Based Estimates, Working Papers 2012/05, Bogazici University Department of Economics.
- Elgin, C., Schneider, F. 2016. Shadow Economies in OECD Countries: DGE vs. MIMIC Approaches. *Bogazici Journal*. (2016) 30 (1), 51-75
- Ihrig, J., Moe, K., 2004. Lurking in the shadows: The informal sector and government policy, *Journal of Development Economics*, 73, 541-77.
- Kaufman, D., Kaliberda, A. 1996. Integrating the unofficial economy into the dynamics of post-socialist economies: A framework of analysis and evidence, *World Bank Policy Research Working Paper No. 1691*.
- Lucas, R. 1976. *Econometric Policy Evaluation: A Critique*, in Brunner, K.; Meltzer, A., *The Phillips Curve and Labor Markets*, Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy, 1, New York: American Elsevier, pp. 19-46.

TÜRKİYE MYM'DEN

Gülden Arıkan

Mesleki Yeterlilik Kurumu
Gıda Mühendisi
Birim Koordinatörü
Sınav ve Belgelendirme Dairesi Başkanlığı

Mesleki Yeterlilik Kurumu Faaliyetleri Yaşam Kalitemize Katkı Sağlıyor

Bugüne kadar, Yetkilendirilmiş Belgelendirme Kuruluşlarımız tarafından, 211.000'i tehlikeli ve çok tehlikeli mesleklerde olmak üzere toplam 233.000 kişiye MYK Mesleki Yeterlilik Belgesi düzenlenmiştir.

Uluslararası arenada güçlü bir ülke olmanın en önemli unsurlarından biri, istikrarlı gelişme gösteren güçlü bir ekonomiye sahip olmaktır. Ekonomide başarı ise nitelikli insan kaynağıyla sağlanmaktadır. Nitelikli insan kaynağının yetişmesinde, ilgili kurum ve kuruluşların birbiriyle uyumlu meslek eğitim ve istihdam politikalarını uygulamaları, eğitimin iş piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda verilmesi ve eğitim ile istihdam arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi önem arz etmektedir.

Ülkemizde nitelikli insan kaynağının oluşmasında önemli görevler üstlenen Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK), 2006 yılında 5544 sayılı Kanun ile

ulusal yeterlilik sistemini oluşturmak ve işletmek üzere kurulmuştur. Bu amaç doğrultusunda MYK; nitelikli insan kaynağının yetişmesinde eğitime girdi sağlayan; ulusal meslek standartlarının (UMS) ve ulusal yeterliliklerin (UY) hazırlanması, bu meslek standartları ve yeterlilikleri temel alan kalite güvencesi sağlanmış ölçme, değerlendirme ve belgelendirme sisteminin kurulması ve işletilmesi ile Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin geliştirilmesine yönelik görevleri yerine getirmektedir.

MYK tarafından yürütülen faaliyetlerle meslekleri icra eden kişilerin niteliklerinin doğru tanımlanması

ve bu niteliklere sahip kişilerin istihdam edilmesi ile de iş süreçlerinin etkin ve etkili şekilde yürütülerek israfın önüne geçilmesi, böylelikle iş gücü verimliliğinin artarak ülke ekonomisine önemli katkılar sunulması hedeflenmektedir.

Sınav ve Belgelendirme Faaliyetleri ve MYK Mesleki Yeterlilik Belgesi Zorunluluğu

Ulusal yeterlilik, ulusal meslek standardı veya uluslararası standartlar temel alınarak hazırlanan, Mesleki Yeterlilik Kurumu Yönetim Kurulu tarafından onaylanan, belgelendirme ve eğitim akreditasyonu süreçlerinde kullanılan belgedir. Ulusal yeterlilikler,

MYK Mesleki Yeterlilik Belgesi sahipleri, sigorta prim teşvikleri yoluyla işverenin istihdam maliyetinde önemli avantajlar sağlamaktadır. Söz konusu teşvikin geçerlilik süresi, 31.12.2020 tarihine kadar uzatılmıştır.

İhtiyaca bağlı olarak sektörü temsil kabiliyeti bulunan kurum/kuruluşlar tarafından hazırlanır. Ulusal yeterlilikler bir bireyin sahip olması gereken bilgi, beceri ve yetkinliklerin ölçme ve değerlendirilmesine ilişkin ölçütleri belirlemektedir. Ulusal yeterlilik formatı, yurt dışı örnekleri incelenerek ülkemiz gereklilikleri doğrultusunda oluşturulmuştur. Gelişen teknoloji ve iş piyasasının yenilenen teknolojiye bağlı olarak değişime uğraması göz önünde bulundurularak ulusal yeterlilikler, en geç 5 yılda bir güncellenmektedir. Aynı zamanda sahada gerçekleştirilen ölçme ve değerlendirme faaliyetleri sonucu, Kurumumuza yetkilendirilmiş belgelendirme kuruluşlarınca yapılan geri dönüşler doğrultusunda da ulusal yeterlilikler gözden geçirilmektedir.

Ulusal yeterlilik sisteminin diğer bileşeni olan sınav ve belgelendirme süreci, belirlenen ulusal yeterliliklerde akredite olmuş ve MYK tarafından yetkilendirilmiş kurum kuruluşlarca yürütülmektedir. Kurumumuz tarafından yetkilendirilmiş sınav ve belgelendirme kuruluşları; Türkiye Yeterlilik Çerçevesinde tanımlı ulusal yeterliliklere göre sınav ve belgelendirme faaliyetlerini yürüten, TÜRKAK ya da Avrupa Akreditasyon Birliği bünyesinde çok taraflı tanıma anlaşması imzalamış başka akreditasyon kurumlarınca ilgili yeterliliklerde TS EN ISO/IEC 17024 standardına göre akredite edilmiş, MYK tarafından yapılan inceleme, denetim ve değerlendirme sonucunda

gerekli şartları sağladığı tespit edilen personel belgelendirme kuruluşlarıdır.

Belgelendirme için gerekli tüm işlemler ilgili yetkilendirilmiş kuruluş tarafından yürütülmektedir. MYK tarafından yetkilendirilmiş kurumun yapacağı sınav ve değerlendirme öncesinde, bireylerin herhangi bir eğitime tabi tutulmaları zorunlu değildir, başvuru şartlarını karşılayan adaylar sınavlara dâhil olmakta ve başarılı olanlara durumlarına uygun MYK Belgeleri verilmektedir. 22.09.2017 tarihi itibarıyla 89 yetkilendirilmiş belgelendirme kuruluşu bulunmaktadır. Bugüne kadar Yetkilendirilmiş Belgelendirme Kuruluşlarımız tarafından, 211.000'i tehlikeli ve çok tehlikeli mesleklerde olmak üzere toplam 233.000 kişiye MYK Mesleki Yeterlilik Belgesi düzenlenmiştir. Ayrıca 146 kuruluşun akreditasyon ve yetkilendirme işlemleri halen devam etmektedir. Mevcut yetkilendirilmiş belgelendirme kuruluşlarının yıllık sınav ve belgelendirme kapasitesi, 1.750.000 kişiye ulaşmış olup bu kapasitenin ülkemizin nitelikli insan kaynağının tespit edilip belgelendirilmesinde yeterli olduğu değerlendirilmektedir.

YBK'ların faaliyetlerini TS EN ISO/IEC 17024 standardına ve MYK mevzuatına uygun şekilde yürütmelerinin temini için söz konusu kuruluşlar, yılda birer kez TÜRKAK ve MYK tarafından programlı gözetim denetimlerine tabi tutulmaktadır. Ayrıca MYK Web Portalı üzerinden yapılan sınav bildirimleri doğrultusunda, MYK tarafından, habersiz/programsız denetimler gerçekleştirilerek sınavların güvenilirlik, şeffaflık ve kalite güvencesi kapsamında doğrulanması yapılmaktadır. Kalite güvencesinin sağlanması ve sürdürülmesi adına denetim ve kontrol faaliyetleri, ilerleyen dönemlerde de artırılarak sürdürülecektir. MYK, 14 sektörde toplam 219 alanda yetkilendirdiği 89 belgelendirme kuruluşu aracılığıyla belgelendirme faaliyetlerini sürdürmektedir. Bilindiği üzere, ülkemizde özellikle 2014 yılında yaşanan üzücü iş kazaları sonrasında 6645 sayılı Kanun ile "Tehlikeli ve

çok tehlikeli işlerden olup MYK tarafından standardı yayımlanan ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca çıkarılacak tebliğlerde belirtilen mesleklerde, tebliğlerin yayım tarihinden itibaren on iki ay sonra 5544 sayılı MYK Kanunu'nda düzenlenen esaslara göre MYK Mesleki Yeterlilik Belgesine sahip olmayan kişiler çalıştırılmaz." hükmü getirilmiştir. Bu kapsamda, MYK Mesleki Yeterlilik Belgesi zorunluluğu ile iş kazalarının en aza indirilmesi amaçlanmış, ayrıca ülkemizin ihtiyaç duyduğu nitelikli iş gücünün oluşturulup belgelendirilmesi noktasında ciddi bir adım atılmıştır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının 25 Mayıs 2015 tarihinde yayımlanmış olduğu ilk Tebliğ ile 40 meslekte, 24 Mart 2016 tarihinde yayımlanmış olduğu ikinci tebliğ ile 8 meslekte olmak üzere toplam 48 meslekte belge zorunluluğu başlatılmıştır. Kanun çalışmasında ceberut bir anlayıştan ziyade işin ödülü tanımlanarak çalışan ve işverenlerin MYK Mesleki Yeterlilik Belgesine yönelmesi sağlanmıştır.

Bahsi geçen tebliğlerde, belge zorunluluğu getirilen mesleklere ilişkin belge masrafı ile Bakanlar Kurulu tarafından belirlenecek miktarı geçmemek üzere sınav ücreti, başarılı olan adaylar için İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanmaktadır. Konuyla ilgili Bakanlar Kurulu kararına ve ayrıntılı bilgiye Kurumumuzun internet sitesinden ulaşabilmektedir. <http://www.myk.gov.tr/belgezorunlulugu>

Şu ana kadar işsizlik sigortası fonundan yaralanan kişi sayısı 148.666, işsizlik sigortası fonundan karşılanan sınav ve belge ücretleri toplamı ise 100.356.117,60 TL olarak gerçekleşmiştir.

Kurumumuzca yürütülen çalışmalarda, 33 meslek daha zorunluluk kapsamına alınmak üzere belirlenmiş ve Bakanlığımız tarafından Başbakanlığa iletilmiş, Resmi Gazete'de yayımlanarak üçüncü tebliğ ile söz konusu 33 meslek daha zorunluluk kapsamına alınmıştır.

İlk aşamada, Bakanlar Kurulu'nun belirlediği ücret tarifesi listesinde 115 meslek yer almakta iken 15 Ağustos 2017 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile 46 meslek daha listeye eklenerek meslek sayısı 161'e çıkarılmıştır.

Belgeli Personel Çalıştırmaya Yönelik Diğer Teşvikler

İşverenlere yönelik MYK Mesleki Yeterlilik Belgeli personel çalıştırmayı teşvik için; 6111 sayılı Kanun ile somut teşvikler getirilmiş, MYK Mesleki Yeterlilik Belgesi sahibi bireyleri istihdam edenler için sigorta primi işveren payının, 48 aya kadar İşsizlik Sigortası Fonu'ndan karşılanmasına imkân sağlanmıştır. Böylelikle MYK Mesleki Yeterlilik Belgesi sahipleri, sigorta prim teşvikleri yoluyla işverenin istihdam maliyetinde önemli avantajlar sağlamaktadır. Söz konusu teşvikin geçerlilik süresi, 21.12.2015 tarihli ve 2015/8321 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 31.12.2020 tarihine kadar uzatılmıştır.

MYK portalından 6111 sayılı Kanun'da belirtilen şartları taşıyan tüm mesleki yeterlilik belgesi sahipleri, SGK sistemine çevrim içi olarak iletilmekte, böylelikle işveren primi muafiyetlerinden yararlanacak işverenler, belge ibrazıyla SGK'ye başvuru yapmak zorunda kalmamaktadır. Bu kapsamda, 2017 yılı Temmuz ayı itibarı ile MYK Mesleki Yeterlilik Belgesi sahibi 24.633 kişiye ait sigorta primlerinin işveren hisselerine ait tutarının en az bir ay süreyle İşsizlik Sigortası Fonundan karşılandığı tespit edilmiştir.

Mesleki Yeterlilik Kurumu tarafından, tehlikeli ve çok tehlikeli işler sınıfındaki sektörler dışında da MYK Mesleki Yeterlilik Belgesi vermek üzere kuruluşlar yetkilendirilmektedir. Bu sektörlerde MYK Mesleki Yeterlilik Belgesi sahibi olmak isteyen bireylerin de Avrupa Birliği fonlarından faydalanması sağlanmaktadır. "Ulusal Mesleki Yeterlilik Sisteminin Geliştirilmesi ve Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin Uygulanması (UYEP-II)" Projesinin,

Belgelendirme için Doğrudan Hibe Programı kapsamında MYK tarafından yetkilendirilmiş belgelendirme kuruluşları tarafından gerçekleştirilen sınavlarda başarılı olarak MYK Mesleki Yeterlilik Belgesi almaya hak kazanan bireylerin sınav ücretleri, hibe fonlarından karşılanmaktadır.

Bu kapsamda, şu ana kadar 19.382 kişi belgelendirilmiş ve toplam 7.169.213,82 TL tutarındaki sınav ücreti, hibe fonundan karşılanmıştır. Böylelikle İşsizlik Sigortası Fonundan ve bünyemizdeki AB Fonlarından toplam 168.048 kişi sınav ve belgelendirme desteklerinden yararlanmıştır. Dolayısıyla MYK Mesleki Yeterlilik Belgeleri, işveren ve işçilerimize ilave mali yük getirmemektedir. Önümüzdeki yıllarda da Kurumumuz bünyesinde MYK Mesleki Yeterlilik Belgesine ilişkin yeni teşviklerin uygulamaya konulması ve mevcut teşviklerin genişletilmesi konularında çalışmalar yapılması planlanmaktadır.

Yukarıda belirtilen teşvik ve desteklere ek olarak, çalışanlarına MYK Mesleki

Yeterlilik Belgesi aldırın işletmeler; KOSGEB Genel Destek Programından faydalanabilmektedir. Söz konusu destek kapsamında, her bir belge için destek üst limiti 2.500,00 TL ve desteğin program süresince toplam üst limiti 30.000,00 TL'dir.

Mesleki Yeterlilik Kurumu olarak mesleki yeterlilik belgesinin tüm ülke genelinde yaygınlaştırılması kapsamında, ilgili Bakanlıklar ve Kamu Kurumlarımız ile iş birliği içerisinde çalışmalarımızı sürdürüyoruz.

MYK Hizmetlerinin e-Devlet Kapısı Platformuna Taşınması

MYK tarafından yürütülen hizmetlere e- Devlet kapısından ulaşılabilmesi amacı ile Mesleki Yeterlilik Kurumu ve TÜRKSAT arasında Mesleki Yeterlilik Kurumunun e-Devlet Kapısına Hizmet Entegrasyonuna İlişkin Protokol imzalanmıştır.

Bu protokol ile;

- Vatandaşların MYK Mesleki Yeterlilik Belgelerini online sorgulayabilmesi,
- Mesleki Yeterlilik Kurumu tarafından yayımlanan Ulusal Meslek Standardı ve Ulusal Yeterliliklere erişim,
- Kuruluşların ve işverenlerin kendilerine sunulan MYK Mesleki Yeterlilik Belgelerinin gerçekliğini doğrulayabilmesi,
- Vatandaşların almak istedikleri belgelerin hangi kuruluşlar tarafından nerede verildiğini ve ne kadar ücret ödeyerek sınava girebileceklerini sorgulayabilmesi,
- Sınavlara giren adayların sınav geçmişlerini ve aldıkları notları görebilmesi,
- Vatandaşların sınav ve belgelendirme teşviklerinden yararlanma durumlarını sorgulayabilmesi,
- Projeler kapsamında staj, gönüllülük, eğitim, öğretim gibi konularda uluslararası hareketlilik yapan bireylerin Hareketlilik Belgelerini sorgulayabilmesi,
- Bu hareketlilik belgeleri ilgili makamlarca doğrulanabilmesi,
- Çeşitli mercilerden alınan sertifikaların öğrenme çıktılarını tanımlayan

sertifika eklerinin görüntülenebilmesi, mümkün olacaktır.

MYK Mesleki Yeterlilik Belgesinin Çalışma Hayatında Etkileri:

Verimlilik; günümüzde kalkınmanın, kalkınmış ülke ya da toplum olmanın en vazgeçilmez ölçütlerinden biri ve kalkınmanın itici gücü olarak kabul edilmektedir. MYK Mesleki Yeterlilik Belgesinin çalışma hayatına ve verimliliğe getireceği etkileri değerlendirebilmek için öncelikle belgenin sahip olduğu avantajları hatırlatmak gereklidir.

Şöyle ki MYK'nin Avrupa Birliği ile uyumlu olarak kurmak ve işletmek ile görevli olduğu Ulusal Yeterlilik Sisteminin nihai çıktısı olan MYK Mesleki Yeterlilik Belgelerinin orta ve uzun vadede işsizliğin azalmasına, istihdamın gelişmesi ve rekabet gücünün artmasıyla ülke ekonomisinin güçlenmesine katkı sağlaması, nitelikli ve belgeli iş gücü istihdamının artmasıyla birlikte, daha kaliteli ürün ve hizmet sunumunu yaygınlaştırarak yaşam standartlarımızın yükselmesine katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Mesleki Yeterlilik Kurumu tarafından yürütülen faaliyetler ile "ne iş olsa yaparım" devrinin bitmesi hedeflenmektedir. Bireyler için mesleğini en iyi şekilde yapabildiğini ispat edebilmek MYK Mesleki Yeterlilik Belgeleri ile mümkün ve anlamlı hale gelmiştir.

Her iş önemlidir. Önemsiz meslek diye bir kavram yoktur. Evimizi boyayan, otomobillerimizin mekanğinde görev alan, asansörlerimizi monte eden kişiler çok önemli görevleri icra etmektedir. Bunların herhangi birinin yaptırılmaması, tamiri mümkün olmayan zararlara yol açmaktadır. Bir mesleğin en iyi şekilde nasıl yapıldığını tanımlayan Ulusal Meslek Standartları, bu mesleği yapacak kişilerin sahip olduğu bilgi, beceri yetkinliklerin nasıl ölçüleceğini tanımlayan Ulusal Yeterlilikler, bu mesleklerde sınav ve belgelendirme yapan Yetkilendirilmiş Belgelendirme

MYK Mesleki Yeterlilik Belgesine ilişkin yeni teşviklerin uygulamaya konulması ve mevcut teşviklerin genişletilmesi konularında çalışmalar yapılması planlanmaktadır.

Kuruluşlarının hepsi; görevini iyi yapan ile yapmayı ayırt etmek için kurulan Ulusal Yeterlilik Sisteminin önemli bileşenleridir.

Bu bileşenler ile mesleki eğitim ve öğretime de katkı sağlayarak eğitim ve istihdam arasında köprü olma görevi, yerine getirilmekle birlikte; belge zorunluluğuna ilişkin düzenlemeler ile daha güvenli ve daha verimli bir Türkiye hedeflenmektedir.

Ülke ekonomisinin herhangi bir sektöründeki verimlilik artışı, başka kesimleri de harekete geçirici bir rol oynayabilmektedir. Nitelikli iş gücü temininin tüm sektörlerin ortak paydası olduğu düşünülürse; MYK'nin faaliyet gösterdiği sektörlerin ve bu sektörlerdeki nitelikli insan kaynağının artışı, sınav ve belgelendirmeye temel teşkil eden ulusal yeterliliklerde mevcut olan ve bireyin belge sahibi olabilmesi için başarması zorunlu olan; çalışma ve iş organizasyonu, çevre ve kalite, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yeterlilik birimleri ile de çalışma hayatında İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) konusunda gerçekleştirilecek iyileşme ve çevre ve kalite bilinci ülke ekonomisinin tüm alanlarında itici güç haline gelerek kaynakların en iyi biçimde değerlendirilmesine imkân sağlayacak ve verimlilik artışına destek olacaktır.

Ayrıntılı bilgi için www.myk.gov.tr ve www.myk.gov.tr/sbd

BİR ŞEHİR BİR İNSAN

Yaşar Öncan
Yöntaş İnşaat A.Ş.
Yönetim Kurulu Başkanı

YAŞAR ÖNCAN'DAN MALATYAM

Malatya , ülkemizin önemli kentlerinden birisidir. Çok sayıda sanatçı, iş adamı ve siyasetçi Malatya'dan çıkmıştır. Tarihi, coğrafi konumu doğal zenginlikleri, olaylarıyla bilinmesi, daha önemlisi yaşanması gerekli bir kentimizdir.

Başkent Ankara'nın Malatya'ya açılan kapısı Yaşar Öncan memleketinin sevdalısı. Her fırsatta anlatır memleketini öyle ki onu dinleyen doğasıyla, kültürel birikimiyle, tarihiyle, insanı ve lezzetli yemekleri ile gidip ziyaret etmek ister. Türküdeki gibi " Eşi Bulunmaz Malatya'yı" sektörümüzün duayeni Yaşar Öncan'dan daha iyi kim anlatabilir.

Okuyalım bakalım

İster bir insan bir şehir, ister bir şehir bin insan, milyon insan hepsi de bizimdir. Doğusu, batısı, kuzeyi, güneyi, güney doğusu, kuzey batısı, egesi benim öz vatanımdır. Her karış toprağı mukaddestir, mukaddestimden bir parçadır.

Fakat Malatya benim hamurum ve nefesimdir. Orada doğduk, orada büyüdük, yetiştik, orada güldük, orada ağladık. Çok şeyler belki söylenir ama benim gücüm anlatmaya yetmiyor.

Battalgazi, Ulu Camii

Ispanaklı ve mercimekli ekşili köfte, yarmadan etsiz patlıcanlı köfte, yoğurtlu kabaklı köfte, sıkma köfte, pat köfte, içli köfte gibi yemekleri Malatya'yı ziyaret edenlere tatmasını kesinlikle öneririm.

Malatya Anadolu'nun ilk yerleşim alanlarından birisidir. Hatta ilklerinden diyebiliriz. Merak edenler Orduzu kasabesindeki Aslantepeler kazısını ziyaret edebilir ve müzeyi gezebilirler ise daha iyi kanaat sahibi olabilirler.

Malatya ülkemizin çimentosudur. Hangi siyasi görüşte olursanız olun, hangi tarikat ve mezhepten olursanız olun bir arada huzurla yaşanan illerimizin başında gelmektedir.

Allah nazardan korusun. Bizler de kışkırtmalara meydan vermeyelim bu güzellik, bu mutluluklar ve barış vatanımızda sonsuza kadar devam etsin.

Malatya Mutfağı

Malatya'nın oldukça zengin bir o kadar lezzetli ve özgün mutfağı vardır. Etli yemeklerin yanında, Malatya'da hepsine küfte denen et konmadan yapılan sarma ve dolmalar kaynamamış buğdaydan elde edilen adı yarma olan bulgur ile yapılır. Tarifi zor olan bu yemeklerimizin tadı ise dillere destandır.

Kaynak: Medeniyetin Beşiği Malatya

Bu yarma ile insan sağlığına yararlı yemekler ve küfteler yapılır. Et yemeyen vejeteryanların çok seveceği ayva yaprağı sarma, fasulye yaprağı sarma, siğirdili otundan sarma, kiraz yaprağı sarma ve asma yaprağı ile yapılan sarma yemekler pek meşhurdur.

Sarma (Dolma) yemeklerini ve kâğıt kebabı, tava, gelelli kebabı et yemeklerinin yanı sıra dilberdudağı ile yassı kadayıf tatlılarımızı ve kuru kayısıdan yapılan tatlılarımızı da tavsiye ederim.

Bu yemeklerin dışında sarmasız yalnız yarmadan yapılan ıspanaklı

ve mercimekli ekşili köfte, yavandan patlıcanlı köfte, yoğurtlu kabaklı köfte, sıkma köfte, pat köfte, içli köfte gibi yemekleri Malatya'yı ziyaret edenlere tatmalarını kesinlikle öneririm.

Bu yemeklerin yanı sıra erik ekşisi ile yapılan pepekuşu salatasını da tatmalarını tavsiye ederim.

Malatya'da Sosyal Hayat

Geniş ve verimli ovalara sahip olan Malatya, kayısı ağaçlarıyla bezenmiş mekânları, derin kanyonlar, her türlü meyve bahçeleri, çiçeklerle bezenmiş doğal mekanlar, tarihin izlerini geçmişten günümüze kadar taşıyan tarihi mekanları ile büyük bir zenginliği barındırır.

Malatya'yı ziyaret ettiğinizde kaliteli otellerde konaklama imkânı bulabilir, modern tesislerinde alışveriş ihtiyacınızı karşılayabilirsiniz. Ayrıca yöresel ürünlerin satıldığı geleneksel çarşı ve pazarlarda yapacağınız alışveriş modern dünyanın karmaşasından sizi uzaklaştırır.

Orduzu Pınarbaşı, Horata, Gündüzbey, Davullu Pınar, Sürgü, Takas, Yeşilyurt, Gürpınar Şelalesi, Somuncu Baba, Korucuk ve çevresi mesire yerleri arasındadır.

Malatya'nın Darende ilçesinde bulunan Gürpınar Şelalesi hem yüksekten düşen suların görkemi ile

hem de çevresini saran ağaçları ile doğa güzelliği sunar.

Davullu Pınar Yeşilyurt ilçe merkezine 2 kilometre mesafedeki Taftacık mevkiinde kaynak sularının kayaların arasından çıkıp dereye karıştığı bir dinlenme yeridir. Malatya'ya her gelen hayran kalır. Yeşilyurt ve Gündüzbey'de su kanalları adeta vals yaparak akarlar.

Yer yer dik ve sarp kayalıkların yer aldığı Arapgir Kozluk Çayı Kanyonu'da doğaseverleri kendine çeker.

Malatya il sınırları içinde bulunan Karakaya Baraj Gölü Malatya için önemli bir turizm merkezi alternatifidir. Fırat Nehri üzerindeki Atatürk Barajı'ndan sonra nehir üzerinde kurulu en büyük ikinci baraj olan Karakaya'nın işletmeye uygun maksimum su kotu 693 metre, minimum su kotu ise 675 metredir.

Malatya görenlerde iz bırakan bir şehirdir. Fransız seyyah Poujoulat' ın Malatya ile mektubunda şöyle yazar:

*Veryüzünde bir Cennet

Bir aydan beri kızgın ve kıraç tarlalardan başka bir şey görmeyen gözlerim artık elemli yalnızlığından sıyrılıyordu. Bu o kadar büyüdü, o kadar zengin ve insana gülen doğanın bağrında adeta kendimi yeniden hayata doğmuş gibi hissediyor, büyük bir mutluluk içinde şırıldayan suların sesini, bülbüllerin şarkılarını, yaprakların insanları ferahlatan hışırtısını dinliyorum. Yeni Malatya'da da tabiat Avrupa'nın hiç bilmediği doğunun harikalarından birisidir. Malatya ıssız ve sonu olmayan çirkin bir çölün ortasında harikulade bir vaha gibidir. Bu şehir göz kamaştırıcı meyve bahçeleri ile çevrilidir. Bu güzel bahçelerde yeşil bir beşiği andıran iki tarafı ağaçlı ıssız yolların uzandığı görülür.

Sonra bu korulukların arasında açmış binlerce çiçek ve yüze gülen çayırıllıklar.... Beydağı'nın eteklerinden kaynakayan şırl şırl dereler...Tanrının dünyayı yarattığı ilk günlerdeki saf ve temiz olarak ovaya doğru yayılır. Burada sessizliği, geçip giden zamanı ve yaşamı adeta solur gibi olursunuz.

**Zaman Siyah Beyaz Akarken Malatya*

Malatya Belediyesi

Aragir, Gümrükçü Osman Paşa Camii · Kaynak: Medeniyetin Beşiği Malatya

Ayrıca büyük Seyyah Evliya Çelebi ise Malatya ile ilgili olarak buranın insanları cömert ve mert insanlardır demiş.

Malatya'nın Tarihi Yerleri

Battalgazi ilçesi (Eski Malatya) Roma devri ve Memlûklular zamanından kalma eserlerle doludur.

Ulucami Selçuklulardan kalma Anadolu'nun ilk camilerinden biridir.

Şehrin merkezindeki Yeni Caminin (Teze Cami) yapımına Osmanlı İmparatorluğu zamanında başlanmış Cumhuriyet zamanında tamamlanmıştır.

Darende Sömcubaba Külliyesi ziyaretçilerin tercih ettiği nadir ibadet mekânlarıdır.

Malatya Ekonomisi

Malatya sosyo ekonomik yapısıyla cazibe merkezidir. İlimizin demiryolu ağı; Doğu, Batı, Kuzey ve Güney'i birbirine bağlayan bir köprü vazifesi

Sahabiye-i Kübra Medresesi

görmektedir. 1.108 km karayolu ağı ve havalimanı ile ulaştırmada ziyaretçilerine önemli alternatifler sunar.

Malatya ekonomisi genel olarak tarıma dayalıdır. Son yıllarda teşviklerle sanayi hamlesi artmış olup, kalkınma kaynaklarını çeşitlendirerek pek çok kişiye istihdam sağlamaktadır.

Malatya'nın ekonomisinin can damarı kayısıdır. Önemli bir ihracat ürünü olarak şehrin kalkınmasına ve ülke ekonomisine önemli katkı sağlamaktadır. Dünyada markalaşan kuru kayısı lezzeti ve sağlığı bir araya getiren nadir ürünlerdendir. Taze olarak tükettiği gibi kuru olarak ta tüketilen kayısıdan elde edilen ürünler tam bir lezzet çeşitliliği sunar.

İsli ve gün kurusu olarak da satılan kayısının insan sağlığına pek çok faydası vardır.

Kayısı içerisinde Kalsiyum, Potasyum, Fosfor, A vitamini, C vitamini ve demir barındırır.

Sindirim sisteminin dostu kayısı vücudumuzun birçok hastalıkla savaşmasına katkıda bulunur. Öyle ki mükemmel bir ateş düşürücü özelliği vardır. Selüloz ve petkin içeren kuru kayısı kabızlığa iyi gelir. İçinde barındırdığı demir sayesinde anemi, kansızlık hastaları içinde şifadır. Deri için de faydaları vardır. Kuru kayısı suyu, güneş yanıklarından, kaşıntıya, egzamada ve uyuzda problemlili bölgenin üzerine kullanılabilir. Kuru kayısı mükemmel bir potasyum kaynağıdır. Bu mineraller kalp ritmini düzenler. İçerisindeki A vitamini dolayısıyla gözlere iyi gelir. Kuru kayısı K vitamini içerir. K vitamini ise kanın pıhtılaşmasına yardımcı olan bir vitamindir. Potasyum içeriğinden dolayı metabolizmayı iyileştirir yani bir bakıma diyetlerin baş ürünlerinden birisidir.

Kansere iyi gelen B17 vitamini, kayısı çekirdeğinde bol miktarda bulunduğu bilinmektedir. Koruyucu etkisi olduğu söylenir.

Kaynak: Dört Mevsim Malatya

Kaynak: Medeniyetin Beşiği Malatya

Kayıya Malatya'da Mişmiş denir. Kayısının Malatya da çeşitli türleri vardır. Yüzyıllardır dünya literatüründe aynı isimler kullanılmaktadır. Hacıhaliloğlu, Hasan bey, Kabaası, Çöloğlu, Hacıkız, Yeğen, Soğancı belli başlı çeşitleridir.

Tavsiyelerim

Simge olmuş Malatya'da 1930'lu yıllarda yapılmış olan Sümerbank'a ait mensucat pamuklu sanayi işletmesi fabrikasını yıkmamalıydık.

Tekel sigara fabrikaları, İstanbul sineması, Cumhuriyetimizin ilk betonarme binalarından olan Belediye binası ve istasyon caddesi üzerindeki ceza evinin yıkılması Malatyalıları üzmüştür, şöyle ki uzun zaman gurbette yaşamış bir hemşehrimiz Malatya'ya gittiğinde nerede bulunduğunu anlayamamaktadır, gençlere sorarak öğrenmektedirler. Eski evleri bulmakta sıkıntı çekmektedirler. Bez fabrikamızın havuzu ve saat kulesi yıkılmayabilirdi.

Gittikçe modernleşen Malatya'mızda bu yapılar kalmalı, en azından yıkmadan muhafaza edip restore edilerek kullanılmalı idi.

Bu yıkım işlerine mutlaka son verilmeli bu nedenle daha dikkatli olmamız gerekmektedir.

Mensucat fabrikamızın ekonomiye ve işsizliğe katkıları yanında sosyal çevreye çok faydaları ve öğrettikleri olmuştur. Bunları inkâr edemeyiz.

Mesela ben ve benim gibi pek çok kişi yüzmeyi bu fabrikaların havuzlarında öğrendik. Bahar şenliklerinde öncelikle 19 Mayıs Bayramı'nda bu havuzlarda su topu maçları yapılırdı. İstanbul'dan Su Spor, Galatasaray, Adana'dan milli mensucat takımları gelir ve Malatya karması ile su topu maçları yaparlardı.

Maçlar çok çekişmeli geçerdi. Havuzda bu top nasıl oynanır diye aklımıza sığmayan maçları biz burada gördük ve öğrendik.

Havuz başının yanındaki revir, fakir fukara için mahallenin sağlık hizmetlerini ücretsiz karşılar ve çok dua alırlardı. Dr. Yusuf Turfanda'nın çalışmaları takdirle karşılanır ve hala günümüzde takdirle anılırlar.

1939 yılı, Malatya Mensucat Fabrikası (Adnan Işık arşivi) · Kaynak: Zaman Siyah Beyaz Akarken Malatya

Tekel Tütün Fabrikası'nın 1960'lı yıllardan görünümü (Celal Yalvaç arşivi)
Kaynak : Zaman Siyah Beyaz Akarken Malatya

1947 yılı, Malatya şampiyonu Sümerspor (Adnan Işık arşivi) · Kaynak: Zaman Siyah Beyaz Akarken Malatya

Sümer Futbol Sahası Malatya'nın tek futbol sahası idi, sonradan Şeker Fabrikaları Sahası, Demir spor sahası ve şehir stadyumu yapıldı ve bu sahalarda Malatya'ya çok futbolcu yetiştirdi. Ayrıca Mensucat Fabrikası'nın bahçesinde 2 adet tenis kortu vardı. Biz ilk defa tenis sahasını burada gördük.

Malatya'da yetişen, İbrahim Fendoğlu Beşiktaş kulübüne kadar yükselmiş, meşhur Hakkı Yeten ile futbol oynamıştır. Erkal Anakara Demir Sporda birinci ligde futbol oynamıştır. Kılılı Vahap, Musa, İbo, Özkan Akbulut, Göral, Tuncay, Adnan Işık, Hayati, Ünal, Ayhan, Çetin, Naci, Ali Baba, Candaş, Elgin Kardeşler ve Çeto bu sahalarda yetişen sporculardan bazılarıdır.

Sümerbank'ın havuz başındaki masa düzeni ve servis şekli yer sofrasında yemek yemeğe alışmış bizleri masa düzeninde yemek yemeğe alıştırmıştır. Masadaki beyaz porselen tabaklar ile yemek bıçağı ve çatalla yemek yemeyi bizler orada gördük ve evlerimizde uyguladık.

Malatyalı Ünlüler

Siyasetten sanata kadar Malatyalı pek çok ünlü vardır.

Malatya'mızın yetiştirdiği siyasetçiler ülkemizin kalkınmasına büyük hizmetler vermiş ve tarihe mal olmuş kişilerdir.

Malatyalı olan İkinci Cumhurbaşkanımız ve Başbakanımız İsmet İnönü ve Sekizinci Cumhurbaşkanımız ve Başbakanımız Turgut Özal, daha birçok adlarını sayamayacağım siyasiler ülkemize hizmet vermişlerdir. Kendilerini ayrıca rahmetle anıyoruz. Hayatta olanlara sıhhat ve mutluluklar, vefat edenlere rahmet dilerim.

Malatya'mızın yetiştirdiği sanatçılar arasında Udi Nevres, Malatyalı Fahri Kayahan müzik alanında önemli isimlerdir ayrıca Cüneyt Gökçer, Selahaddin Alpay, Dilaver Uyanık,

1939 yılı, İsmet Paşa cumhurbaşkanı olduktan sonra Malatya'yı ilk ziyareti (Hasan Demirbağ arşivi) Kaynak: Zaman Siyah Beyaz Akarken Malatya

Kömürhan Köprüsü (İsmet Paşa Köprüsü) İlhan Aksoy arşivi · Kaynak: Zaman Siyah Beyaz Akarken Malatya

Cumhurbaşkanı Turgut Özal Malatya Belediye Başkanı A. Münir Erkal tarafından karşılanırken (Ersin Şeftalicioğlu arşivi) Kaynak: Zaman Siyah Beyaz Akarken Malatya

Uluköy Sinecik yolunda bahar çiçekleri · Kaynak: Dört Mevsim Malatya

Kenan Işık, İlyas Salman, Belkız Akkale, Sezen Cumhuri Önal ve Kemal Sunal gibi daha nice sanatçılar bulunmaktadır.

Malatya'nın önemli ziyaretçilerinden bazı anılarını da aktarmak istiyorum.

Mustafa Kemal Atatürk Malatya'yı iki defa ziyaret etmiştir. Birincisi 13 Şubat 1931, ikincisi 14 Kasım 1937 tarihinde gerçekleşmiştir. Atatürk'ün ziyareti, şehrin kalkınma ve sanayileşme sürecinin ilk adımı olmuştur.

Atatürk birinci ziyaretinin akabinde Malatya'nın kalkınması için yapılacak yatırımların belirlenmesi için uzman bir grup görevlendirmiştir. Bu ziyaretinde beyaz bir tren ile yola çıkmış, ertesi gün saat 17.30 sıralarında Malatya istasyonuna varmıştır. Bu seyahat, aynı zamanda Fevzi Paşa-Malatya Demiryolu bağlantısının da açılışıdır.

Malatyalı olan İsmet İnönü pek çok kez memleketini ziyaret etmiştir. 12 Eylül 1928'de Malatya'ya gelen Paşa şehirde yapılan çalışmaları incelemiştir. 5 Kasım 1932 yılındaki ziyaretinde ise coşkuyla karşılanan İsmet Paşa, Kömürhan Mevkiinde Fırat Nehri üzerinde inşa edilen İsmet Paşa Köprüsü'nün açılışında bulundu. Son ziyaretini 1972 yılında gerçekleştiren

SEVGİLİ MALATYAMA SİLA ÖZLEMİ

Malatya'yı şiirlerde yaşayan rahmetli Adil Bulun hemşehrimiz ve ağabeyimiz Malatya'ya olan hasretini şiiri ile şöyle dile getirmiş,

Yavru Ceylan gözlü güzel
Sevdan ile özlü güzel
Benim ile sözlü güzel
Seni öyle özledim ki

Karı, yağmuru, seli güzel
İpek zülfün teli güzel
Beni ettin deli güzel
Seni öyle özledim ki

Gül fıdanın bir dalıyım
O toprağın öz malıyım
Sana kara sevdalıyım
Seni öyle özledim ki

Kerneğin hoş Vengin güzel
Zümrüt gibi rengin güzel
Yoktur bence, dengin güzel
Seni öyle özledim ki

Hasret ile yandı özüm
İki çeşme iki gözüm
Anlatmağa yetmez sözüm
Seni öyle özledim ki

Ne köşk ister ne de yalı
Can ciğerim Malatyalı
Gurbet ise karaçalı
Seni öyle özledim ki

Hiç dinmedi gözüm yaşı
Sende koydum üç gardaşı
Çatlayacak sabır taşı
Seni öyle özledim ki

Gözlerimde acı bir nem
Sende dedem, babaannem
Senden başka kaldı ki nem
Seni öyle özledim ki

Pılı, pırtıyı satarım
Handa, kahvede yatarım
Gelem diye can atarım
Seni öyle özledim ki

Türkülerin sazın güzel
Cilvelerin nazın güzel
Baharınla yazın güzel
Seni öyle özledim ki

Gurbet asla insaf etmez
Anlatmağa gücüm yetmez
Gelip görsem yeter bir kez
Seni öyle özledim ki

15 Ağustos 1927 doğumlu
Adil Bulun

İsmet Paşa'yı halk yine coşkuyla karşılamıştır.

Celal Bayar da Malatya'yı ziyaret eden ünlüler arasındaydı

4 Eylül 1975 yılında CHP Genel Başkanı olarak Bülent Ecevit Malatya'ya miting için gelmiş ve halk tarafından büyük bir ilgi ile karşılanmıştır.

Türkiye Cumhuriyetinin 8. Cumhurbaşkanı olan Turgut Özal

Malatya'da doğmuştur. Özal'ın memleketini ziyaretlerinde farklı bir coşku olurdu.

Biz birlik ve beraberliğimizi arttırdıkça, daha çok birbirimizle kaynaştıkça birliğimizi kimsenin bozamayacağını biliyoruz.

Yerinde görüp yaşayın Malatya'yı Battalgazi, Yeşilyurt, Darendede, Arguvan, Arapgir, Doğanşehir, Doğan yolu, Hekimhan, Kale, Kuluncak,

Pötürge ve Yazıhan İlçeleriyle sizleri bu güzel ve huzurlu şehrimize bekliyoruz.

Ülkemiz tam bir kültür mozaigi elbette. Her şehri ayrı güzel her şehri başka zengin. İNTES bu seriye benim şehrimle başladı. Devam etmesini önemsiyorum. Bu yazı serisi için tüm meslektaşlarımı davet ediyorum.

Bana şehrimi tanıtmaya fırsatı veren İNTES yönetimine teşekkürlerimi sunuyorum.

Ufuklara yaslanmış yorgun dağlar sırasıyla
Bir rüya müjdesidir bana ulaşan sesin
Kan verirsin toprağa kıvrak Tohma Çayı'yla
Bahtımın ak yıldızı gönlümdeki güneşsin
Malatya Malatya bulunmaz eşin

Kemekte köpüç sesi kaysın türkün dillerde
Yiğitliğin şan vermiş unutulmaz ellerde
Fırat coşkun akıyor bak ilerde ilerde
Beydağı'nın düzündeki çiçekli bahçesin sen
Malatya Malatya bulunmaz eşin

ACEMKÜRDİ

[Malatya'ya Güzelleme]

Beste: Yaşar ÖNCAN
Söz: Suat ÇAĞLAR

Uşulü: Cürceuna

♩ = 13 6 6'

Aranagme

U fuk la ra Yas lan mış Yor gun Dağ lar
Ker mek te Köp püç Se si Kay sın Tür kün

Sı ray la (Saz -----) Bir Rü ya Müj de si dir
Dil ler de Yi ğit li ğin Şan Ver miş

Ba na U la şan Se sin (Saz -----)
U nu tul maz El ler de

Kan Ve rir sin Top ra ğa Kıv rak Toh ma Ç a y ı la
Fı rat Coş kun A kı yor Bak i ler de İ ler de

(Saz -----) Bah tı mın Ak Yıl dı zı de
Bey Da ğ ı nın Dü zün de

Gön lüm de ki Gü neş sin (Saz -----) Ma lat ya
Çi çek li Bah çe sin Sen

Ma lat ya Bu lun maz E şin (Saz -----) D.C
-SOI

1937 yılı, Atatürk yanında Başbakan Celal Bayar, Sabiha Gökçen ve orgeneral Kazım Orbay ile Malatya Garı'ndan çıkarken (Malatya Valiliği arşivi) · Kaynak: Siyah Beyaz Akarken Malatya

1937 yılı, Atatürk Halkevi'ne (şimdiki Atatürk Evi Müzesi) girerken (Nilüfer Özbek arşivi) · Kaynak: Siyah Beyaz Akarken Malatya

TOPLANTI

Yüz Yetmiş Altıncı Geleneksel Toplantı: Kalkınmada Yeni Dönem

Başkan Koloğlu, "Orta Vadeli Program'ın uygulanmasında tüm tarafların duyarlılıkla üzerine düşen görevleri yerine getireceğine inanıyoruz. İnşaat sektörü olarak biz de üzerimize düşen görevleri yapacağız."

İNTEŞ'in Tekfen İnşaat ve Tesisat A.Ş. ev sahipliğinde düzenlediği 176. Geleneksel Toplantısı, 10 Ekim 2017 Salı akşamı JW Mariott Otel'de yapıldı. "Kalkınmada Yeni Dönem" konulu toplantının onur konuğu ve konuşmacısı Kalkınma Bakanı Lütfi Elvan oldu.

İNTEŞ Başkanı Celal Koloğlu, toplantının açılışında yaptığı konuşmasına Türkiye'nin önemli günler yaşadığını ancak hükümetin sağduyulu ve etkili dış politikalarıyla bu sürecin aşılabacağına olan inancını vurgulayarak başladı ve "Türkiye güçlü bir ülkedir, milletimizin, birlik, beraberlik ve duyarlılığı ile güçlü olmaya devam edecektir." dedi.

Ekonomideki gelişmeleri değerlendiren Koloğlu, Türkiye ekonomisinin dokuz aylık süreçte oldukça iyi bir performans sergilediğini anlattı ve Türkiye'nin 2017'nin ilk 6 ayında %5,1 büyüdüğünü, bunun önemli fakat yeterli olmadığını, büyümenin sürdürülebilir olması gerektiğini ifade etti.

Koloğlu, sözlerine şöyle devam etti: "Hükümetimiz Orta Vadeli Program'da; makroekonomi istikrarını sağlanması, beşeri sermaye ve iş gücünün kalitesinin artırılması, yüksek katma değerli üretimin yaygınlaştırılması, iş ve yatırım ortamının iyileştirilmesi, kamuda kurumsal kalitenin artırılmasını hedeflemiştir. Programın uygulanmasında tüm tarafların duyarlılıkla üzerine düşen görevleri

yerine getireceğine inanıyoruz. İnşaat sektörü olarak biz de üzerimize düşen görevi yapacağız."

Yurt içinde inşa edilen eserlerin kalkınmaya güç katmakta olduğunu belirten Koloğlu, inşaat sektörünün genel ekonomiden daha hızlı büyümesinde kamunun ulaştırma, enerji, tarımsal altyapı ve şehir hastaneleri gibi büyük ölçekli yatırımları ile özel sektör yatırımlarının etkin olduğunu söyledi. Başkan Koloğlu sözlerinin devamında, bahsi geçen bu eserlerin, işini sadece fen ve sanat kurallarına göre uygulayan müteahhitlerin yapmasının doğru olacağını, mesleğin itibarını zedeleyen firmaların iş üstlenmemesi gerektiğine ilişkin düşüncelerini paylaştı.

Başkan Koloğlu, kayıtlı istihdamın önemine ilişkin konuya da değindi ve "İNTEŞ olarak sektörde nitelikli ve kayıtlı iş gücü istihdamının önemini her platformda vurguluyoruz." ifadesini kullandı. Kayıtlı istihdamda %50'ler seviyesinden %30'lar seviyesine gerileme olduğunu ancak son dönemde yeniden artış eğilimi olması hususunda önlem alınması gerektiğini ifade etti. Koloğlu, sosyal yardımların, vergi ve prim aflarının kayıt dışı ekonomiyi olumsuz etkilediğini daha nitelikli, belgeli ve sendikali işçi çalıştırmak ile bu sorunların üstesinden gelineceğini söyledi. Koloğlu konuşmasının devamında, yeni bir İş Yasası'na ihtiyaç olduğunu, asgari ücret kavramının yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini ve istihdam

teşvik sistemlerinin basitleşmesi ve uygulanabilir hale getirilmesi gerektiği yönündeki önerilerini de sıraladı.

Kamu projelerinin yatırıma dönüşmesinde ortaya çıkan sorunlar konusunda yeni bir bakış açısının gerekli olduğuna inandıklarını ifade eden Koloğlu, "Ancak artık kamu yatırımlarında bir öncelik sıralaması yapılmasına ihtiyaç olduğu bir gerçektir." dedi.

İnşaat sektörü sorunları

Koloğlu, kamu ihale mevzuatından kaynaklanan sorunlara da değinerek kamu ihale mevzuatı ile mega projelerin ihalesini ve yapımını sağlıklı bir şekilde yürütmenin mümkün olmadığını söyleyerek aşırı düşük teklifler konusunda şu ifadeleri kullandı: "En ucuz teklif, kamuya daha pahalıya mal olmaktadır. İhalelerdeki fiyatlara değil, işin bitimindeki fiyatlara odaklanmalıyız. Yalnızca fiyat odaklı bir bakış açısı ve aşırı düşük teklifler ile iş yapma kültürünün gelişmesi ülkemiz için ciddi bir tehliktir. Aşırı düşük tekliflerle alınan bir ihalede, yapı güvenliğinden ve kaliteden söz edilemez. Ayrıca düşük fiyatlı yapım işlerinde insan hayatı hiçe sayılıyor, iş sağlığı ve güvenliği göz ardı ediliyor."

Koloğlu, son olarak sektör mensuplarının son dönemde yaşadıkları inşaat malzeme fiyatlarındaki artış konusuna değindi. Malzeme fiyatlarındaki artışa en önemli örnek olarak demir

Kafkaslı “Küresel piyasa koşullarına rağmen Türk müteahhitlik sektörünün yurt içinde ve yurt dışında elde ettiği başarılar, ülkemizin ve sektörümüzün itibarını artırarak ülke ekonomisinin büyümesi noktasında da diğer sektörlere örnek olacak niteliktedir.

ve çimentodaki artışların büyük sıkıntılara neden olduğunu belirtti. İnşaat sektöründe ana girdilerin ağırlıklı ortalaması ile fiyat farkının düzenlenmesine ilişkin önerilerini paylaşan Koloğlu, “İşlerin tasfiye edilmesi, devletimize zaman ve maliyet kaybı yaşatacaktır. Zor duruma düşen firmalarımız birçok sektörde soruna neden olmaktadır.” dedi.

Levent Kafkaslı “ İnşaat sektörü büyümeye devam edecek”

Tekfen İnşaat ve Tesisat A.Ş. Genel Müdürü ve İNTES Yönetim Kurulu Başkan Vekili Levent Kafkaslı da toplantıda konuklara hitap etti. Kafkaslı, ekonomideki gelişmelere ilişkin değerlendirmesinin ardından Tekfen İnşaat olarak sektöre yaptıkları katkıları anlattı.

Türkiye’de son yıllarda, özellikle ekonomik olarak çok yol kat edildiğini, ülke ekonomisinin yakaladığı bu büyüme hikâyesinde en önemli katkı ve hizmetin Türk inşaat sektörü temsilcileri tarafından sağlandığını söyleyen Kafkaslı, bu başarıların jeopolitik risklere rağmen elde edildiğini belirterek, “Türkiye, etrafına, bu büyüme ve gücünü göstererek büyük bir ders olmaktadır.” dedi.

İnşaat sektöründe son yıllarda yaşanan büyüme trendinin ise karşılaşılan olumsuzlara rağmen 2018 yılında da artarak süreceğine inandıklarını aktararak bir ülkenin gelişmesinin ana eksenini oluşturan otoyollar, demir yolları, enerji üretim tesisleri, depolama ve iletim tesisleri gibi birçok alt ve üstyapı projelerinin ülkemizin genel kalkınma politikası

içinde önemli bir yer aldığına da vurgu yaptı. Kafkaslı sözlerine, "Küresel piyasa koşullarına rağmen Türk müteahhitlik sektörünün yurt içinde ve yurt dışında elde ettiği başarılar, ülkemizin ve sektörümüzün itibarını artırarak ülke ekonomisinin büyümesi noktasında da diğer sektörlere örnek olacak niteliktedir." ifadeleriyle sürdürdü.

Tekfen İnşaat ve Tesisat A.Ş.'nin faaliyetleri

Kafkaslı konuşmasının devamında, Tekfen İnşaat'ın çalışmalarına değindi. Yurt içinde 1956, yurt dışında 1977 yılından beri petrol, doğal gaz, petrokimya tesisleri, boru hatları, kara terminalleri, deniz terminalleri, deniz platformları, tank çiftlikleri, çok katlı binalar ve büyük spor kompleksleri gibi 350'nin üzerinde başarılı projeye imza attıklarını, bugün özellikle enerji ve üstyapılarda devam eden 18 projesi ile Türkiye'den Katar'a, Azerbaycan'dan

Suudi Arabistan'a farklı iklim koşulları ve saat dilimlerini kapsayan coğrafyalarda iş üstlendiklerini anlattı.

Kafkaslı, Katar'da 2022 Dünya Olimpiyatları için yapılacak olan statlardan birinin daha yapımını üstlendiklerini anlatarak, "Atatürk Olimpiyat Stadı ve Bakü Olimpiyat Stadı'ndan sonra üstlendiğimiz üçüncü uluslararası boyuttaki stadyum bizim için onur kaynağıdır." dedi.

Kafkaslı, Tekfen inşaat olarak üstlendikleri projelerde çevre bilinciyle hareket ettiklerini, faaliyetlerini gerçekleştirirken toplumsal yarar ön planda tuttuklarını, iş sağlığı ve güvenliği ve kalite performansı ile de uluslararası standarda uyum sağlamış bir taahhüt şirketi olduklarını söyledi.

İnsan kaynaklarına önem verme ilkesi ile çalışan Tekfen'in yurt içi projelerinde, YOL-İŞ Sendikası

ile birlikte toplu iş sözleşmeleri imzaladıklarını ve çalışanların %98'nin sendikalı olduğu hususuna vurgu yaptı. Çalışanların sağlık ve güvenliğinin her şeyden önemli olduğunu söyleyen bu nedenle İNTES rehberliğinde Avrupa Eğitim Fonu ve Mesleki Yeterlilik Merkezi iş birliği ile standartlara uygun tüm personelin kendi mesleklerinden ayrı olarak iş sağlığı ve güvenliğine destek elemanı programından geçirildiklerini belirten Kafkaslı, düşüncelerini şu sözlerle ifade etti: "Çünkü sürdürülebilir bir gelecek sağlamak, bizim şirket mottomuz olan sürdürülebilir geleceği inşa etmekte olduğu gibi hepimizin görevi olduğunu düşünüyorum. Çünkü biz, bir önceki jenerasyondan aldığımız miras olan bu dünyayı, bir sonraki jenerasyondan borç olarak yaşadığımızı düşünerek sürdürülebilir bir dünya teslim etme borcumuz olduğunu düşünüyorum."

Bakan Elvan, “Orta Vadeli Program’da makroekonomik istikrar bizim için olmazsa olmazların başındadır.”

Toplantıda son olarak onur konuğu olarak katılan Kalkınma Bakanı Lütfi Elvan konuştu. Bakan Elvan, 33 yıldır süren Geleneksel Toplantıya katılmaktan mutluluk duyduğunu ifade ederek “1964 yılında kurulan yarım asrı geride bırakan Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası, yaptığı işlerle, mesleğin çıtasını yükselten adımlarıyla, bilinçli ve örgütlü yapısıyla, oluşturduğu istihdamla, öncelikle Türkiye’yi inşa edenlerin çatı kuruluşudur. Bu yapıyı kuran, kurumsallaştıran, bugünlere getiren, yurt dışına açılmasını sağlayan, özellikle yurt dışı müteahhitlik hizmetlerinde ülkemizin yüzünü ağartan herkese huzurlarınızda çok teşekkür etmek istiyorum.” sözleriyle konuşmasına başladı.

Gelişmekte olan ülkelerin altyapı ve üstyapı ihtiyacı nedeniyle küresel inşaat sektörü büyüklüğünün 2015 yılında yaklaşık 9 trilyon dolarken 2030 yılında yaklaşık iki katına çıkacağını tahmin edildiğini kaydederek sektörün ekonomik canlanmaya hızlı ve etkili katkı sağladığını ifade etti.

İnşaat sektörünün özellikle devam eden yatırımlar aracılığıyla ekonomik canlanmaya hız ve etkili bir katkı sağladığını, öncelikli kamu yatırımlarının hızlandırılmasının sektörde ihtiyaç duyulan ileriye yönelik güvenli öngörü ortamının tesis edilmesine katkı sunduğunu söyleyen Elvan, sektörün etkilediği yan sektörlerle ekonomimize önemli katkı verdiğini ifade etti.

İnşaat sektörünün ürettiği teknoloji odaklı çevreye duyarlı projeleri ile rekabet gücü yüksek bir sektör olduğunu vurgulayan Elvan, son yıllarda inşaat müteahhitlerimizin, sadece yapıyla sınırlı kalmayıp yatırımların işletme dönemlerinde de roller üstlenmekte olduklarını ve tecrübe birikimine ulaştıklarına dair gözlemlerini aktardı.

Bakan Elvan, "İnşaat izin süreçlerini kısaltacak ve inşaat ruhsatlarını tek imzayla vereceğiz."

Bakan Elvan, inşaat sektörü büyüme verilerine ilişkin değerlendirmelerde bulundu. Sektörün genel ekonomik konjonktüre duyarlı olduğunu aktararak bu kapsamda, inşaat sektörünün son 15 yılda özellikle küresel koşulların belirleyici etkisiyle büyüme performansı gösterdiğini belirten Elvan, "2002 yılından itibaren büyüme eğilimine giren sektör, 2007 yılına kadar oldukça yüksek bir büyüme performansı ortaya koymuştur. 2008 ve 2009 yıllarında küresel krizle etkisiyle bu performans, biraz yavaşlarsa da 2010 yılından itibaren tekrar toparlanarak büyüme hızını yükseltmiştir. İnşaat sektörü istihdamı ise son 10 yıllık dönemde belirgin bir artış eğilimi göstermiştir. Sektör istihdamı 2017 yılı Nisan ayında son on yılın zirvesine çıkmış ve yaklaşık 2 milyon 200 bin kişiye

ulaşmıştır. Sektörün toplam istihdam içindeki payı da son on yılda yükselmiş ve 2006 yılında %6 iken 2016 yılında %7,3 olmuştur." şeklinde konuştu. Sözlerine, sektörün 2.200.000 kişiye istihdam yarattığını ve toplam istihdamdaki payının da yükselerek 2006 yılında %6 iken, 2016'da %7,3'e çıktığı bilgisini vererek devam etti.

Türk müteahhitliğinin dünyada edindiği saygınlığa değinen Bakan Elvan, Türk müteahhitlerin, 1972 yılından bu yana 118 ülkede toplam 346 milyar dolara yaklaşan 9 binden fazla proje taahhüdü üstlendiğini vurguladı. Elvan, bu faaliyetler sonucunda müteahhitlik firmalarının kayda değer bir konum elde ettiğini söyledi.

Bakan Elvan, yurt dışında başarılı olabilmek için müteahhitlere önerilerini şu sözlerle ifade etti: "Müteahhitlerimiz, dünyanın en büyük müteahhitlik firmaları arasında kayda değer bir konum elde etmiştir. Yurt dışı müteahhitlik hizmetleri sektöründe genellikle emek yoğun alanda faaliyet gösterilmektedir. Ancak gelişmiş ülke pazarlarında da pay sahibi olabilmek için yüksek katma değerli alanlara daha hızlı bir geçiş yapma ihtiyacı devam etmektedir."

Önümüzdeki dönemde ülke kalkınmasına yön verecek projelere karşı sektörün hazırlıklı olması gerektiğine vurgu yapan Elvan, çeşitli finansman alternatifleri kullanılarak gerçekleştirilecek olan kamu yatırımlarının, kalite ve verimlilik odaklı inşaat müteahhitliği hizmetlerine yönelik önemli bir talep oluşturacağına ilişkin görüşlerini paylaştı.

Sektörün en önemli hedeflerinin; kalite odaklı rekabet anlayışının benimsenmesi, küresel gelişmeleri ve eğilimleri yakından takip ederek devamlı bir yenilik arayışı içerisinde olunması, iş ölçeğini büyütür ve küresel rekabet gücünü artırmaya çalışarak ülkemiz kalkınmasındaki rolünü güçlendirmesi olması gerektiğinin altını çizdi.

Bakan Elvan, Kalkınma Bakanlığı tarafından yürütülen Orta Vadeli Program'a (OVP) ilişkin değerlendirmelerde bulundu. OVP'deki temel yaklaşımı makroekonomik istikrar olarak ifade etti.

Elvan, inşaat sektörünün büyümesi için 2018-2020 dönemini kapsayan

Orta Vadeli Program'da da belirli politika ve tedbirler öngördüklerine değinerek, "Bu kapsamda, inşaat izin süreçlerini kısaltacak ve inşaat ruhsatlarını tek imzayla vereceğiz. İnşaat teknik mevzuatı ile malzeme standartlarının uluslararası uygulamalar dikkate alınarak güncellenmesini ve yenilikçi uygulama ve malzemelerin kullanılmasını teşvik edeceğiz. İnşaat sanayisinde yerli girdi kullanımını, yenilikçi şartname ve sözleşmeler yoluyla artıracacağız. Yapı denetim alanındaki uygulamaların geliştirilerek güncel standartlar dahilinde, yapım kalitesinin etkili bir şekilde izlenmesi ve denetlenmesini sağlayacağız. Kentsel dönüşümü, yerli imalat sanayi için yenilikçi ürünlerin üretilmesi yönünde değerlendireceğiz. Ayrıca, OVP'de yer verdiğimiz yatırım yeri tahsis işlemlerini kolaylaştırmak üzere alacağımız tedbirler de inşaat sektörünün iş ve işlemlerini hızlandıracaktır." ifadelerini kullandı.

Bakan Elvan, Başkan Koloğlu'nun sözlerinde ifade ettiği gibi kayıt dışılıkla mücadeleye kararlı adımlarla devam edileceğini söyleyerek iş

gücü niteliğini artırıcı ve kayıt dışılığı azaltıcı tedbir ve çalışmalarını olduğunu, bunları sonuçlandırıp nihai hale getireceklerini kaydetti.

OVP hedeflerinden birinin iş dünyasının şikayet ettiği bürokrasinin azaltılması olduğunu ifade eden Bakan Elvan, bu yönde kamu kurum ve kuruluşları arasındaki ilişkilerin daha da güçlendirilmesi, hızlandırılması, insan kalitesinin artırılması ve iş ve işlem süreçlerinin kısaltılmasına yönelik çalışmaların gerçekleşeceği bilgisini verdi. Konuya ilişkin sözlerine şöyle devam etti: "İş ve yatırım ortamının iyileştirilmesi bizim öncelikli alanlarımızın başındadır. Bu noktada istenilen seviyede değiliz. Sorunları biliyoruz, sivil toplum kuruluşlarımızı, meslek kuruluşlarımızı dinledik ve inşallah iş ve yatırım ortamını geliştirici, özellikle hukuki alanda öngörülebilirliği artırıcı, yargılama süreçlerinde iş dünyasına yönelik uygulamaların daha da öngörülebilir hâle gelmesine yönelik birtakım tedbirlerimizi alacağız. İş dünyamızın önünü açacak çalışmalarımız söz konusu olacak. OVP'de bunlara kapsamlı olarak değindik ve bu

noktada da somut adımlar atmaya başladık."

Bakan Elvan, Türkiye'nin, Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın önderliğinde tüm engelleri aşarak büyümeye ve güçlenmeye devam edeceğini söyleyerek, "Gerçekten girişimci ruhu yönüyle, rekabet gücü yönüyle iş dünyamızda yatırımcılarımızla, üreticilerimizle gurur duyuyoruz." dedi.

Bakan Elvan sözlerini, "Bakın, kaynak nedir diyorsunuz; kaynak insanımızdır, kaynak Türkiye'dir. Türkiye'den daha zengin kaynağımız olur mu? Biz her türlü potansiyele sahibiz. Yeter ki biz bir olalım, beraber olalım ve çalışalım, çalışalım, çalışalım. Biz çalışmalıyız, sizler çalışmalısınız." ifadeleri ile tamamladı.

Toplantı, İNTES Başkanı Celal Koloğlu'nun Kalkınma Bakanı Lütfi Elvan'a ve Tekfen İnşaat ve Tesisat A.Ş. Genel Müdürü Levent Kafkaslı'ya İNTES Hatıra Ormanı'nda adına dikilen fidanlarla ilgili sertifikayı sunmasıyla sona erdi.

TOPLANTI

Elli Beşinci Çözüm Arama Konferansı

Koloğlu, "İş sözleşmesinden kaynaklanan bazı davalarda arabulucuya başvurulmasının, dava şartı olarak karşımıza çıkması tarafların adil ve makul bir anlaşmaya varabilmelerine yardımcı olacak."

Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası tarafından düzenlenen Çözüm Arama Konferansı'nın Elli Beşincisi, 27 Ekim 2017 Cuma günü Ankara'da Sheraton Otel'de düzenlendi.

İş Mahkemeleri Kanunu ile Getirilen Yeni Düzenlemeler konusunda düzenlenen toplantıya Yargıtay mensupları, hakimler, avukatlar, mali müşavirler, İNTES üyesi firmaların yöneticileri, hukuk ve ihale birimi uzmanları, özel sektör temsilcileri ve hukuk uzmanları katıldılar.

Toplantı, Başkan Celal Koloğlu'nun açış konuşması ile başladı. Koloğlu, İş Mahkemeleri Kanun Tasarısı ile iş hayatını düzenleyen kurullarda önemli değişiklikler meydana geleceğini aktararak iş sözleşmesinden kaynaklanan bazı davalarda arabulucuya başvurulması, dava şartı olarak karşımıza çıkmasının taraflara adil ve makul bir anlaşmaya varabilmelerine yardımcı olmayı amaçladığını aktararak görüşlerini, "Mahkemelerde yıllarca çözülemeyen sorunlarınız daha kısa sürede çözüme kavuşmuş olacak." sözleriyle ifade etti.

İşverenler olarak çalışma hayatında dengelerin korunmasının önemli olduğuna inandıklarını aktaran Koloğlu, tarafların haklarda ve yükümlülüklerde eşit olarak kabulünün önemine işaret ederek, "Günümüzde işçi lehine yorum kavramı, hâkimlerimizin vicdani kararlarına neden olmaktadır. İşçinin tanıkları dikkate alınmakta, işverenin

tanıkları ve kayıtları ispat yönünden yeterli olmamaktadır." dedi.

Kanun Tasarısı'ndaki önemli düzenlemelerden birisinin, zaman aşımı süresindeki değişiklikler olduğunu aktaran Koloğlu, konuya ilişkin görüşlerini şu ifadelerle aktardı: "Kıdem tazminatı yönünden, on yıllık genel zaman aşımı süresi dikkate alınıyordu. Birçok yargı kararında bu sürelerin bilhassa fasılalı çalışmalar, aralıklı çalışmalar, yönünden esnetildiğine ve sürelerin yirmi-otuz yıla kadar geriye götürüldüğüne şahit olduk. Özellikle yurt dışı işlerimizde işverenlerimiz, otuz-kırk yıl geriye dönük tazminatlara muhatap oldular. Yeni düzenlemeyle zaman aşımı süresi beş yıl olmuştur. Hatta Kanun'da bu konuda bir geçiş maddesine de yer verildiğini görmekteyiz. Zaman aşımı süresinin kısalması, işçinin alacağına kısa vadede ulaşması ve işverenlerin de önünü görebilmeleri açısından önemli bir gelişmedir."

Koloğlu'nun açış konuşmasının ardından Oturum Başkanlığı Yargıtay Dokuzuncu Hukuk Dairesi Üyesi Bektaş Kar'ın yönettiği Panel bölümüne geçildi. Panelde konuşmalarını yapmak üzere; Arabuluculuk Daire Başkanı Hakan Öztatar ve Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi İş ve Sosyal Güvenlik Hukuk Ana Bilim Dalı Başkanı Avukat, Arabulucu Prof. Dr. Levent Akın davet edildi.

Panel bölümünde söz alan Arabuluculuk Daire Başkanı Hakan

Öztatar, arabuluculuğun özünü ve esasında neyi amaçladığını anlattı.

Öztatar konuşmasına, artık yeni gelen Kanun ile iş dünyasının sadece dava yoluna mahkûm olmayacağını ve taraflara alternatifler üreten, uygun çözüm yöntemleri bulan bir sistemin hayata geçeceğini anlatarak başladı. Arabuluculuk müzakerelerinin bir gün ve bir günden daha az bir zamanda sonuçlandığını ve dünyanın gelişmiş ülkelerinde de iş uyuşmazlıklarının çözümünde arabuluculuğun etkin bir yöntem olarak uygulandığından, bir iş davası 434 gün sürerken arabuluculuk müessesesi ile bir günde dahi çözülebilen uyuşmazlıklar olduğundan söz etti.

Arabuluculuğun en önemli özelliklerinden birisinin, adalete hızlı erişim ve taraflar arasında anlaşmanın sağlanmasının olduğunu anlatan Öztatar, görüşlerini şu sözlerle ifade etti: "Mahkeme, hukuki sorunu, hukuk dünyası içerisinde çözüyor sen haklısın, sen haksızsın diyor. Taraflar arasındaki ilişkiyi çözemiyor. Mahkemede binlerce karar verdikten sonra Hâkim Beyin, "Teşekkür ederiz, davacı, davalı, gel kardeşim, kucaklaşalım. Bu sorun burada bitti," diyenini duymadım. Çünkü orada birisi kazanıyor, birisi kaybediyor. Oysa bugün arabuluculuğun en önemli özelliklerinden birisi, 'kazan-kazandır,' özelliğidir.

Öztatar, arabuluculuğun en önemli özelliklerinden birisinin, taraflar arasındaki ilişkiyi devam ettirmesi

Öztatar, “Arabuluculuk tarafların adalete erişiminde hızlı bir mekanizmadır.”

ve kararı tarafların anlaşarak vermesi olduğunu ifade ederken sistemi, “Arabuluculukta tarafsız ve bağımsız üçüncü kişinin yardımıyla lehimize olan ne ise kendi kararınızı kendiniz vererek sorunu çözmeyi sağlıyor. Yani sorunu, bir üçüncü kişinin sizin adınıza çözmesi değil de sizin sorununuzu çözmenizi sağlıyor.” sözleriyle anlattı.

İş Mahkemeleri Kanunu'nun çıkarılması amacının, tüm tarafların kazanmasının olduğunu ve arabuluculuğun mantığının da buna dayandığını anlatan Öztatar, “İnsanları güzel bir ortamda, karşılıklı oturup, konuşup, müzakere edecekleri ortamlara çağırıyoruz.” dedi.

Arabuluculuk dairesi tarafından 20 bine yakın uyuşmazlığın çözüldüğünü, bunun hemen hemen 19 bininin işçi uyuşmazlığı olduğunu aktaran Öztatar, dünyadaki arabuluculuk uygulamalarındaki başarı oranının %70'in altına düşmediğine ilişkin bilgi verdi.

Öztatar, adliyelerin içerisinde arabuluculuk merkezleri ile arabulucuya çok rahat ulaşılacağını, büroların içerisine personel görevlendirmesi yapıldığını, Adalet Bakanlığı Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP) sistemi üzerinden arabuluculuk portalı kurulduğunu ve böylece her şeyin elektronik ortamda yapılabileceğini anlattı ve sözlerine, “Adliyedeki arabuluculuk merkezine başvuracaksınız, adliye arabuluculuk merkezimiz otomatik sistemden bir arabulucuyu atayacak. Şu anda ülkemizin tüm illerinde 7.100'ü geçen arabulucumuz var.” ifadesiyle devam etti.

*Prof. Dr. Akın,
“Arabuluculukla
ilgili uzlaşma
kültürünün yerleşmesi
gerekmektedir.”*

Arabuluculuk sisteminde zaman kısıtlılığı olmadığını aktaran Öztatar, tarafların seçeceği zaman ve mekanda uyuşmazlıkların görüşülebileceğini belirterek, “Arabuluculuk merkezleri kuruluyor. Bunların adliye ve avukatlık bürolarıyla ilişkisi yok. Sürecin sonunda eğer anlaşamazsanız da arabulucumuz size son bir çözüm önerisinde de bulunacak.” dedi ve Kanun’a atıfta bulunarak, “Arabulucuda anlaştıysanız, anlaşlığınız hususlarda bir daha dava açılmayacak.” sözlerine vurgu yaptı.

Öztatar’ın paylaştığı önemli bilgilerden biri de İdareler için de artık özel hukuk uyuşmazlıklarında, arabuluculuğa gitme yolunun açıldığını ve belediyeler, özel idareler, bütün kamu kurumlarıyla olan davaların da arabulucu yoluyla çözmenin yolunun açıldığı şeklindedir.

Amerika Birleşik Devletleri’nde 5,6 milyon dosyanın online olarak çözüldüğü bilgisini paylaşan Öztatar, on-line sistemin Türkiye’de de uygulanması için çalışmaların

sürdüğünü anlattı ve “Biz modern dünyaya ayak uydurmak istiyoruz. Biz biliyoruz ki iş adamlarımız da zaten modern dünyaya uymak istiyorlar. Yeniliklere açık olduğunuzu biliyoruz.” dedi.

Öztatar sözlerini şu ifadelerle noktaladı: “Ben inanıyorum ki bu kültürü yaygınlaştıracamız. Arabuluculuk merkezleri kuracağız ve sorunlarımızı barışçıl şekilde çözeceğiz. Barışçıl şekilde çözümlenmeden, biz kazanacağız, ülkemiz kazanacak, insanlarımız kazanacak. Benim bir şirkete gidip de ihtiyati tedbir koymamdan, o şirketin elini kolunu bağlamamdan bir fayda yok. İşverenin istihdam edememesinin, vergi ödeyememesinin zararı toplumdur. Yani sonuçta toplum kazanacak, çalışma barışı kazanacaktır.” dedi.

Konferansta Öztatar’ın ardından Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Levent Akın sunum yaptı.

Prof. Dr. Akın konuşmasında, Almanya’da komisyon çalışmalarında edindiği tecrübeleri paylaştı. Akın, Almanya’nın en büyük istinaf mahkemesi, Berlin İstinaf Mahkemesinde, duruşmalara girdiklerini, orada davaların %15’nin istinaf mahkemelerine geldiğini, duruşmaların %3’nün de Yargıtay’a geldiğini söyledi.

Arabuluculukla ilgili uzlaşma kültürünün yerleşmesi gerektiğini ifade eden Prof. Dr. Akın, tecrübelerini şu örnekle paylaştı: “Berlin’deki duruşmalarda bir şey öğrendim. Başkana, “Size duruşma öncesi uzlaşma kısmına gelen Türkler de vardır. Türk arkadaşlar müracaat ettiğinde onlardaki uzlaşma oranı nedir dedim, ‘Sıfır’ dedi.” Akın bu örnekten yola çıkarak Yasa’nın çıkarılmasının büyük bir aşama olduğunu ama öncelikle uzlaşabilme kültürünü kendi içimize yerleştirmemiz gerektiğine vurgu yaptı. “Tarafları arabulucuya götürürken uzlaşma ruhuna sahip olarak götürmek lazım.” dedi.

Prof. Dr. Akın, uzlaşmanın en büyük sırrının ödün verebilme kabiliyetine sahip olmak olduğunu, “Ben hakkımı alıp döneceğim diye giderseniz, o uzlaşma kültürü olmuyor. Uzlaşma ruhu olmazsa, yasa ne getirirse getirsin hepsi metin olarak kalır.” sözleriyle anlattı.

Prof. Dr. Akın, konuşmasında, iş uyuşmazlıkları olduğunda artık arabulucuya gidebilecek hâle geldiğini hatırlattı. Arabuluculuğun bir diğer ilkesinin de gizlilik ve belgelerin paylaşılmaması olduğunu ve arabuluculuk müzakerelerinde, taraflar dışında görüşmelere katılanların da bu görüşmelerde sunulan belgelerin gizliliğini muhafaza edeceğini aktaran Prof. Dr. Akın, “Düzenlenmiş evrakların tarafların aleyhine sonuç doğurmayacağını bilmesi gerekiyor ki rahat konuşabilsinler. Arabuluculuk süreci sağlıklı ilerlesin.” dedi.

Prof. Dr. Akın, arabuluculuk ücretine ilişkin aksi kararlaştırılmadıkça taraflarca eşit bölündüğünü, tarafların

arabuluculuk faaliyetine vekilleri aracılığıyla katılabilmelerinin de mümkün olduğunu, arabulucuya başvuruda, teklif yapıldığı andan itibaren diğer tarafın otuz gün içerisinde cevap vermesinin beklendiğini belirtti.

Prof. Dr. Akın, arabulucunun seçimiyle ilgili otomatik seçime gidilebilmekle birlikte tarafların da arabulucuyu bulabileceklerini ancak kendi buldukları arabulucuyla anlaşamazlarsa zorunlu olarak atanan arabulucuya gitmek durumunda kalacaklarını şu sözlerle destekledi: “İsteyerek seçebileceğiniz arabulucular olabilir. Sistem bunu engellemiyor ama o arabulucuyu seçtiğiniz zaman başarılı olması hâlinde arabuluculuk hizmetine dönüştürüyor. Bu da bence sistemin çok güzel bir tarafı. Çünkü gerçekten iyi niyetli arabulucu seçimi, tarafların uzlaşmaya niyetli oldukları noktalarda daha da işlevsel oluyor.”

7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu’nda hemen tüm iş hayatını ilgilendiren mevzuların arabulucuya gidebildiğini hatırlatan Prof. Dr. Akın, özellikle işe iadelerle ilgili davalarda arabulucuya gidilmesinin mahkemelerin iş yükünün azalması nedeniyle önemli olduğuna ilişkin görüşlerini paylaştı.

Prof. Dr. Akın, iş kazalarından doğan maddi-manevi tazminat davaları ya da destekten yoksun kalma tazminat davalarında zorunlu arabuluculuğa gidip olmadığını ama buna gitmek isteyenler olduğu zaman tarafların uzlaşabileceğini söyledi. Ancak sonucu, işçi tarafının tekrar dava açma olasılığına karşılık yapılan ödemelere ilişkin ilam niteliği taşıyan bir belgeye bağlamak bu anlamda faydalı olacaktır diye belirtti.

Arabulucu taraflara ulaşılamaması, anlaşmaya varılamaması hallerinde, arabulucunun faaliyeti sona erdirdiği

ve bir son tutanağın hazırlandığını, tarafların ilk toplantıya katılmaması durumunda yargılama giderlerine mahkûm olunduğunu anlatan Prof. Dr. Akın, arabuluculuk ücretlerinin de belirlenen tariflere göre ödendiği bilgisini paylaştı.

Arabuluculuk sisteminin, tarafların bizzat, avukatlarıyla, temsilcileriyle veya yetkilendirdikleri kişiler ile katılabilmelerine imkan tanıdığını aktaran Prof. Dr. Akın, “Özellikle işverenler için bu düzenleme çok daha önemli. İşverenlerin, patronların, bütün toplantılara katılması beklenmez, yetkilendirdiği çalışanlar da bu anlamda toplantılara katılarak bu kararları imzalayabilecekler.” dedi.

Konferansta ihtiyarî arabuluculuğa ilişkin örnekler vermesi amacıyla Avukat Cihan Orhan da kürsüye davet edildi. Orhan, deneyimlerine dayanarak arabuluculukta örneklerin tarafları en tatmin eden sonuçlar olduğunu söyledi.

Kar, “Kanun, sadece usul hükümlerini değil, maddi hukuk kurallarına ilişkin düzenlemeleri de içermektedir.”

Orhan konuşmasında, şu anekdotu paylaştı “Bana gelen uyuşmazlıklardan birinde bir işçi, bir parmağının fonksiyonlarını kaybetmişti ve çok ciddi anlamda işvereni eleştiriyordu. Onu her kuruma şikâyet edeceğini, dava açacağını söylüyordu. Tarafları bir araya getirdiğimizde, işveren de katıldı toplantımıza ve işçinin durumunu anladığını, ona belirli yönlerden hak verdiğini ve burada kendisinin de kırgınlıkları olduğunu dile getirdi. Bunun sonucunda, gerçekten de çok güzel bir ortam oluştu ve taraflar bir saat gibi çok kısa bir sürede anlaşmaya vardılar. En sonunda, en şaşırtıcı noktalardan bir tanesi, o başta işvereni çok eleştiren işçi, işverenin oğlunun yakındaki düğünü için onu tebrik etti. Eğer biz orada o uyuşmazlığı çözmeseydik bugün halen o uyuşmazlık mahkemede devam ediyordu. Ama ne oldu? Taraflar anlaştilar, belirli oranda tabii ki bir ödeme yapma gereği duydu. Hatta oğlunun düğünü nedeniyle taksit de yaptık. Yani böyle bir anlaşma olanağı da var arabuluculukta.”

Son olarak Yargıtay Dokuzuncu Hukuk Dairesi Üyesi Bektaş Kar söz aldı. Kar, sözlerine 25.10.2017 tarihinden itibaren 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu yürürlüğe girmiş olduğunu Kanun'un, sadece usul hükümlerini değil, maddi hukuk kurallarına ilişkin düzenlemeleri de içermekte olduğunu ifade ederek başladı.

Bektaş Kar, Kanun'a ilişkin, “Kanun'un getirdiği en büyük

yenilik ve olumlu taraf, görev ve yetkinin genişletilmesidir. Kanun yolları standart hâle getirildi. 6100 sayılı HMK hükümlerine tabi tutuldu. Böylece bütün basit yargılama usulünde temyiz yolu, istinaf yolu bütün davalarda aynı standarda kavuşmuş oldu. Temyiz sınırlaması getirildi, özellikle iş güvencesine ilişkin hükümlerde, bölge adliye mahkemesinde kararların kesinleşeceği kuralına yer verildi.” dedi.

7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun iş barışına, yargı yükünün hafifletilmesine katkı sunacağını düşündüğü aktaran Kar, “İnşallah faydalı bir Kanun olur, bizim iş yükümüzü de azaltır.” dedi.

Kar, Kanun'un 3'üncü maddesi 1'inci fıkrasında arabuluculuğun zorunlu dava şartı olarak öngörüldüğünü belirterek, buna göre: “Kanun'a, bireysel veya toplu iş sözleşmesine dayanan işçi veya işveren alacağı ve tazminatı ile işe iade talebiyle açılan davalarda, arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır.” ifadelerini kullandı.

Bektaş Kar, “Arabuluculuğa elverişli iş uyuşmazlıkları olarak alacakların ve tazminatların doğduğu kanunlar; başta Anayasa ve Anayasa'nın 90'ncı maddesinin son fıkrası uyarınca iç hukuk düzenlemesi haline gelen ve doğrudan uygulanan Uluslararası Sözleşmeler olmak üzere; 4857 sayılı İş Kanunu, 854 sayılı Deniz İş

Kanunu, 5953 sayılı Basın İş Kanunu, 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu, 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile Sözleşmeler; bireysel iş sözleşmeleri, ekleri iç düzenlemeler ve iş yeri uygulamaları, Toplu İş Sözleşmeleri kapsamında da 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun yürürlük maddesi uyarınca 01.01.2018 tarihinden itibaren feshin geçersizliği ve işe iade istemi ile dava açmak isteyen işçi, öncelikle dava şartı olduğundan arabulucuya başvurmak zorundadır.” dedi.

Bektaş Kar, konuya ilişkin şu açıklamalarda bulundu: “İş sözleşmeleri ekleri, iç düzenlemeler, iş yeri iç yönetmeliği, genelgeler şeklindeki düzenlemeler, sözleşmenin eki niteliğindedir ki bu iç düzenlemelerde de prim uygulamasına, ikramiye uygulamasına da yer verilebilir. Dolayısıyla buradan doğan alacaklar da arabuluculuk önce götürülmesi gereken alacak olarak nitelendirilebilir. Aynı şekilde herhangi bir düzenleme olmaksızın iş yeri uygulamasından kaynaklanan örneğin, prim uygulaması, ikramiye uygulamasına ilişkin bu tür alacaklar da arabuluculuğa konu edilecektir.”

Kar, arabuluculukta 18'inci maddede getirilen en önemli değişikliklerden biri, feshin geçersizliği ve işe iade konusunda tarafların anlaşması hâlinde, öncelikle işe başlama tarihi,

3'üncü fıkrada düzenlenen yani dört aya kadar boŖta geçen ücret ve diğerk haklar, işçinin işe başlatılmaması hâlinde de dört ve sekiz ay arasındaki sürede tazminatın parasal miktarını belirlemek zorunda olduğunu aktardı ve arabuluculuk faaliyeti sonunda tarafların anlaşması halinde, infaz edilebilmesi açısından tutanağın sonuç kısmının açık ve infazda tereddüde yer vermeyecek şekilde yazılması, mahkemelerin hüküm fıkrasına benzer şekil içermesi gerektiğini vurguladı.

Feshin geçersizliğı ve işe iadeye ilişkin konuyu ise Bektaş Kar, Ŗu ifadelerle açıkladı: "Geçerlilik koşullarını, dava açma süresini, işe başlatmama tazminatının miktarını, boŖta geçen süre için tazminat (ücret) üst sınırını belirleyen hükümler, emredici hükümlerdir. Kural olarak 6325 sayılı Kanun'a göre tarafların üzerinde tasarruf edemeyecekleri bir uyumsuzluktur. Ancak yürürlüğe giren ve İş Kanunu'nun iş güvencesi hükümlerini değıştiren 7036 sayılı İş Mahkemeleri bunu bertaraf etmiş, arabuluculuk faaliyetinde uyumsuzluğın çözümünde tarafların burada tasarrufta bulunacaklarını öngörmüştür. Arabuluculuk Kanunu, genel kanundur. İş Kanunu ile özel olarak düzenleme getirildiğinden, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmediğı sürece bu özel hükümler dikkate alınacaktır.

Kural olarak başvuracak işçi, iş güvencesi hükümlerinden yararlanan işçi olmalıdır. Ancak iş güvencesi kapsamında olmayan işçi de feshin geçersizliğı ve işe iade istemi ile dava açabilir. Bu açtığı davada da arabulucuya başvurulması zorunlu olacaktır. Burada temel sorun, kapsamda kalmayan işçinin feshin geçersizliğı ve işe iade istemini arabulucu dikkate alabilecek midir? Arabulucu yargılayan olmadığına göre işçi ve işveren anlaşığıında, kapsamda olmasa bile feshin geçersizliğı ve işe iade konusunda anlaşmaları halinde anlaşma tutanağı düzenlemelidir."

İş sözleşmesi feshedilen işçinin, fesih bildiriminde sebep gösterilmediğı veya gösterilen sebebin geçerli

olmadığı iddiası ile bildirimden itibaren, bir ay içinde işe iade talebiyle arabulucuya başvurmak zorunda olduğunu belirten Kar, arabulucu huzurunda anlaşılabilmesi halinde, son tutanağın düzenlendiği tarihten itibaren, iki hafta içinde iş mahkemesine dava açılabilmesine vurgu yaparak, dava tarihinin arabuluculuk bürosuna başvuru tarihi olması gerektiğine açıklık getirdi.

Kar, 4857 sayılı İş Kanunu veya 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenen hizmet sözleşmelerine tabi işçiler ile işveren vekilleri arasında sözleşmeden doğan uyuşmazlıkların da artık iş mahkemesinde görüleceğini, buradaki temel değişikliğin, Türk Borçlar Kanunu'nun hizmet akdine ilişkin 393 ve devamı maddelerinde öngörülen hükümlerle ilgili çıkan uyuşmazlıkların da artık iş mahkemesinde görülebileceği, dolayısıyla alacak ve tazminatlar için öncelikle arabuluculuğa gidilmesi gerektiğini vurguladı.

İş kanunları kapsamında olmanın ilk koşulunun, taraflar arasında hukuki ilişkinin iş sözleşmesine dayanması olduğunu belirten Kar, tasarı ilk hazırlandığında, asıl-alt işveren arasındaki rücu davasında asıl işveren-alt işveren ilişkisinin de hizmet akdinden kaynaklandığı, bu tür uyuşmazlıkların da iş mahkemesinde

görülmesi gerektiği şeklinde bir düzenleme de yapıldığını ancak bu hükmün daha sonra çıkarıldığını nitekim asıl işveren ile alt işveren arasındaki rücu davasındaki uyuşmazlıkların iş mahkemesinde görülme olanağının bulunmadığını söyledi.

Yetkiyle ilgili düzenleme konusuna da değinen Kar, 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nda yerleşim yeri veya işin yapıldığı yer mahkemelerinin yetkili olduğunu bunlara ilave olarak işlemin yapıldığı yer mahkemesi de yetkili kılındığı bilgisini aktardı.

İş kazasında doğan tazminat davalarında, iş kazasının veya zararın meydana geldiği yer ile zarar gören işçinin yerleşim yeri mahkemesinin de yetkili kılındığını, zarar gören davacı veya kişi ölmüşse mirasçıları da zarar gördüğü için herhangi bir mirasçının da kendi yerleşim yerindeki iş mahkemesinde dava açabileceğini belirtti.

Kar, Kanun'un dava şartı olarak arabuluculuğa ilişkin hükümlerinin, yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemeleri ve bölge adliye mahkemeleri, Yargıtay'da görülmekte olan davalar hakkında uygulanmayacağına, dolayısıyla mevcut davalar ve 1.1.2018 tarihine kadar açılacak davaların zorunlu

arabuluculuğa tabi olmadığına dikkat çekti.

Kar, Kanun'da zaman aşımı düzenlemesine ilişkin olarak, iş sözleşmesinden kaynaklanmak kaydıyla hangi kanuna tabi olursa olsun -Deniz İş Kanunu, Basın İş Kanunu, Borçlar Kanunu vb.- yıllık ücretli izin ve belirtilen diğer tazminatlarda zaman aşımı süresinin beş yıl olduğunu belirtti.

Kar, yıllık ücretli izin konusunun tartışmalı olduğuna dikkat çekerek, 1.7.2012 tarihinde 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu dönemsel edimlerde zaman aşımı süresinin beş yıl olarak belirtildiğini, Yargıtay 7. ve 9. Hukuk Dairesinin yıllık ücretli izin alacağına dönemsel olmadığı için on yıllık zaman aşımına tabi olduğu yönünde kararlar verdiğini, 22. Hukuk Dairesinin ise bu konuda 4857 sayılı İş Kanunu'na göre, beş yıllık zaman aşımına tabi olacağı yönünde kararlar verdiğini, bu hususun içtihadı birleştirme konusu olduğunu açıklayarak, 7036 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesi ile bu içtihadı birleştirme konusunun da konusuz kaldığını ifade etmişti.

Sunumların ardından, soru cevap bölümüne geçildi. Toplantı, konuşmacılara, İNTES Hatıra Ormanı'nda adlarına dikilen fidan sertifikalarının takdimi ile son buldu.

HUKUK

Bektaş Kar¹

Yargıtay Dokuzuncu Hukuk Dairesi Üyesi

Dava Şartı Olarak Arabuluculuk²

a) Giriş

Dava şartları gerçekleşmeden bir davanın esasına girilemez. Hâkim, dava şartı eksikliğini kendiliğinden dikkate alır, tarafların bu konuda ayrıca talepte bulunmasına gerek yoktur. Dava şartları, esasa ilişkin olmadığından, usulü olarak öncelikle dikkate alınmalıdır.

Dava şartları, 6100 sayılı HMK'un 114. Maddesinde sayılmıştır. Yeni İş Mahkemeleri Kanunu özellikle Kanun'a, bireysel veya toplu iş sözleşmesine dayanan işçi veya işveren alacağı ve tazminatı ile işe iade talebiyle açılan davalarda, arabulucuya başvurulmuş olmasının dava şartı olduğunu belirtmiştir.

¹ Yargıtay 9. HD. Üyesi. Eğitim dokümanıdır.

² 27036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu. 12.10.2017 tarihinde kabul edilen kanun 25.10.2017 tarih ve 30221 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 2003/21-30/57 ve 2012/21-176/382 sayılı kararlarında açıkça belirtildiği üzere; dava şartları, mahkemenin davanın esası hakkında yargılamada bulunabilmesi için gerekli olan şartlardır.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 14.11.2007 tarih, 2007/13-848 Esas ve 2007/840 Karar sayılı ilamında da belirtildiği üzere; açılmış bir davanın esasının incelenebilmesi (davanın mesmu, yani dinlenebilir olabilmesi) bazı şartların tahakkukuna bağlı olup, bunlara dava şartları denir. Dava şartlarından bir kısmı olumlu (varlığı mutlaka gerekli), diğer bir kısmı da olumsuz (yokluğu mutlaka gerekli) niteliktedir. Hakim, önüne gelen bir davada, dava şartlarının mevcut olup olmadığını re'sen gözetmelidir.

Arabulucuya başvurmaksızın doğrudan dava açılması sebebiyle davanın 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun

115'inci maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesi uyarınca usulden reddi halinde, kesinleşen kararın tebliğinden itibaren iki hafta içinde arabulucuya başvurulabilir. (4857 sayılı İş Kanunu Mad. 20/1)

6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun **1/2 maddesine göre kanun**, "yabancılık unsuru taşıyanlar da dâhil olmak üzere ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden doğan özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümlenmesinde uygulanır."

b) Arabuluculuk

Sistematik teknikler uygulayarak, görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, **tarafların çözüm üretmediklerinin ortaya çıkması**

Çan Dekapaj İşi, MET GÜN İnşaat A.Ş.

Arabuluculuk, tarafları bir araya getiren, çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim kurulmasını gerçekleştiren, tarafların çözüm üretememeleri hâlinde çözüm önerisi de getirebilen, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyarî olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemidir.

hâlinde çözüm önerisi de getirebilen, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyarî olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemidir. (6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu. Mad. 2)

Değişiklik ile yargılama faaliyetine aktif olarak katılmayan arabulucuya, çözüm önerisi getirme yetkisi verilmiştir. (6325 sayılı Kanun Mad. 7). Böylece değerlendirci arabuluculuğa geçilmiştir.

c) Arabuluculuğa elverişli iş uyuşmazlıkları

25.10.2017 tarihinde yürürlüğe giren 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu 3. Maddesinin 1. Fıkrasında arabuluculuğun zorunlu dava şartı olarak öngörüldüğü uyuşmazlıklar belirtilmiştir. Buna göre: “Kanuna, bireysel veya toplu iş sözleşmesine dayanan işçi veya işveren alacağı ve tazminatı ile işe iade talebiyle açılan davalarda, arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır.” O halde;

1) Taraf: İşçi (Gemi adamı-Basın çalışanı) ve işveren (Gemi sahibi veya

işleteni)’dir. Bunun için de mutlaka aralarında iş ilişkisi bulunması, uyuşmazlığın iş sözleşmesinden kaynaklanması gerekir.

2) Alacakların ve tazminatların doğduğu kanunlar; Başta Anayasa ve Anayasa’nın 90/son maddesi uyarınca iç hukuk düzenlemesi haline gelen ve doğrudan uygulanan Uluslararası Sözleşmeler olmak üzere;

- 4857 sayılı İş Kanunu,
- 854 sayılı Deniz İş Kanunu
- 5953 sayılı Basın İş Kanunu (Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştırılanlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkındaki Kanun)
- 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu
- 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu
- 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
- 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
- 6012 sayılı Türk Ticaret Kanunu (Bölünmede işveren şirketin sorumluluğu. Mad. 178, Gemi

Arabulucuya başvurulmadan dava açıldığının anlaşılması hâlinde, herhangi bir işlem yapılmaksızın davanın, dava şartı yokluğu sebebiyle usulden reddine karar verilir.

adamlarına ilişkin 934 ve devamı maddeler, Geminin kiralanmasında gemi adamları ücretlerinden sorumluluk. Mad. 1128, Gemi adamlarının gemi alacaklısı hakkı. Mad. 1320).

* 6772 sayılı İlave Tediye Kanunu

İşe iadenin doğduğu kanunlar:

- o 4857 sayılı İş Kanunu (Madde 18-21, 22, 25 ve 29)
- o 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu (Madde 24 ve 25).
- o 5953 sayılı Basın İş Kanunu (Mad. 6/son)

3) Sözleşmeler

- Bireysel iş sözleşmeleri, ekleri iç düzenlemeler ve iş yeri uygulamaları
- Toplu İş Sözleşmeleri

Sözleşmeler kapsamında da feshin geçersizliği ve işe iade düzenlenebilir.

7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun **yürürlük maddesi uyarınca** 01.01.2018 tarihinden itibaren feshin geçersizliği ve işe iade istemi ile dava açmak isteyen işçi, öncelikle dava şartı olduğundan arabulucuya başvurmak zorundadır. (Mad. 3/1).

Davacı, arabuluculuk faaliyeti sonunda anlaşmaya varılamadığına ilişkin son tutanağın aslını veya arabulucu tarafından onaylanmış bir örneğini, dava dilekçesine eklemek zorundadır. Bu zorunluluğa uyulmaması hâlinde, mahkemece davacıya, son tutanağın bir haftalık kesin süre içinde mahkemeye sunulması gerektiği, aksi takdirde davanın usulden reddedileceği ihtarını içeren davetiye gönderilir. İhtarın gereği yerine getirilmez ise dava dilekçesi, karşı tarafa tebliğe çıkarılmaksızın davanın usulden reddine karar verilir. Arabulucuya başvurulmadan dava açıldığının anlaşılması hâlinde, herhangi bir işlem yapılmaksızın davanın, dava şartı yokluğu sebebiyle usulden reddine karar verilir. (Mad. 3/2)

Özellikle arabuluculuğa başvurma üzerine, arada iş ilişkisi olup olmadığı, kanun ve sözleşme kapsamında kalıp kalmadığı tartışma konusu olduğunda, kanımca, burada arabuluculuğa son verilmesi isabetli olacaktır. Zira arabulucu bu konularda değerlendirme yetkisine sahip değildir.

Belirtmek gerekir ki feshin geçersizliği ve işe iadeye ilişkin, özellikle kapsamı, geçerlilik koşullarını, dava açma süresini, işe başlatmama tazminatının miktarını, boşta geçen süre için tazminat (ücret) üst sınırını belirleyen hükümler, emredici hükümlerdir. Kural olarak 6325 sayılı Kanun'a göre, tarafların üzerinde tasarruf edemeyecekleri bir uyumsuzluktur. Ancak yürürlüğe giren ve İş Kanunu'nun iş güvencesi hükümlerini değiştiren 7036 sayılı İş Mahkemeleri bunu bertaraf etmiş, arabuluculuk faaliyetinde uyumsuzluğun çözümünde tarafların burada tasarrufta bulunacaklarını öngörmüştür. Arabuluculuk Kanunu genel kanundur. İş Kanunu ile özel olarak düzenleme getirildiğinden, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmediği sürece bu özel hükümler dikkate alınacaktır.

Kural olarak başvuracak işçi, iş güvencesi hükümlerinden yararlanan işçi olmalıdır. Ancak iş güvencesi kapsamında olmayan işçi de feshin geçersizliği ve işe iade istemi ile dava açabilir. Bu açtığı davada da arabulucuya başvurulması zorunlu olacaktır. Burada temel sorun, kapsamda kalmayan işçinin feshin geçersizliği ve işe iade istemini arabulucu dikkate alabilecek midir? Arabulucu, yargılayan olmadığına göre işçi ve işveren anlaşırken kapsamda olmasa bile feshin geçersizliği ve işe iade konusunda anlaşmaları halinde anlaşma tutanağı düzenlemelidir.

d) Başvuru şekli

İş sözleşmesi feshedilen işçi, fesih bildiriminde sebep gösterilmediği veya gösterilen sebebin geçerli olmadığı iddiası ile bildirimden itibaren, bir ay içinde işe iade talebiyle İş Mahkemeleri Kanunu hükümleri uyarınca arabulucuya

başvurmak zorundadır. Arabulucu huzurunda anlaşılmasını halinde, son tutanağın düzenlendiği tarihten itibaren, iki hafta içinde iş mahkemesine dava açılabilir. Taraflar anlaşılırsa uyuşmazlık aynı sürede iş mahkemesi yerine özel hakeme de götürülebilir. (7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu ile değişen 4857 sayılı İş Kanunu'nun 20/1)

Başvuru, arabuluculuk bürosuna (büro bulunmayan yerlerde Sulh Hukuk Mahkemesine) bir dilekçe ile yapılmalıdır. Başvuran, talebini açıkça belirtmelidir. Bu bir talep olduğuna göre en azından talep açık olmalıdır. Dilekçe ile başvurulması halinde 6100 sayılı HMK'un 119'uncu maddesinde belirtilen dilekçede bulunması gereken zorunlu unsurlara kural olarak yer verilmesi isabetli olacaktır. En azından;

- Başvuranın kimlik ve iletişim bilgileri (işveren unvanını)
- Karşı tarafın unvan, adres ve iletişim bilgileri
- Hangi hakların talep edildiği (Alacak, tazminat veya işe iade)
- Bunların yasal dayanağı ve dayandığı deliller,

yer almalıdır.

Sözlü müracaat halinde ise büro; başvuruyu tutanağa bağlamalı, talebi açıkça almalı ve taraf bilgilerini tutanağa yazmalıdır.

Başvuran taraf, kendisine ve elinde bulunması hâlinde karşı tarafa ait her türlü iletişim bilgisini arabuluculuk bürosuna vermelidir. (Mad.3/7)

Arabuluculuğa başvuru usulü, arabulucunun görevlendirilmesi ve arabuluculuk görüşmelerine ilişkin diğer hususlar, Adalet Bakanlığınca yürürlüğe konulan yönetmelikle belirlenir. (Mad.3/22).

e) Yetkili arabulucu

Başvuru, karşı tarafın, karşı taraf birden fazla ise bunlardan birinin, yerleşim yerindeki veya işin yapıldığı yerdeki arabuluculuk bürosuna, arabuluculuk bürosu kurulmayan

yerlerde ise görevlendirilen yazı işleri müdürlüğüne yapılır. (Mad. 3/5)

Arabulucu, görevlendirmeyi yapan büronun yetkili olup olmadığını kendiliğinden dikkate alamaz. Karşı taraf en geç ilk toplantıda, yerleşim yeri ve işin yapıldığı yere ilişkin belgelerini sunmak suretiyle arabuluculuk bürosunun yetkisine itiraz edebilir. Bu durumda arabulucu, dosyayı derhâl ilgili sulh hukuk mahkemesine gönderilmek üzere büroya teslim eder. Mahkeme, harç alınmaksızın dosya üzerinden yapacağı inceleme sonunda yetkili büroyu kesin olarak karara bağlar ve dosyayı büroya iade eder. Mahkeme kararı, büro tarafından 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümleri uyarınca taraflara tebliğ edilir. Yetki itirazının reddi durumunda, aynı arabulucu yeniden görevlendirilir ve onuncu fıkrada belirtilen süreler, yeni görevlendirme tarihinden başlar. Yetki itirazının kabulü durumunda ise kararın tebliğinden itibaren bir hafta içinde yetkili büroya başvurulabilir. Bu takdirde, yetkisiz büroya başvurma tarihi, yetkili büroya başvurma tarihi olarak kabul edilir. Yetkili büro, altıncı fıkra uyarınca arabulucu görevlendirir. (Mad. 3/9)

Arabuluculuk görüşmeleri, taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, arabulucuyu görevlendiren büronun bağlı bulunduğu adli yargı ilk derece mahkemesi adalet komisyonunun yetki alanı içinde yürütülür. (Mad. 3/19)

f) Arabulucu belirlenmesi

Arabuluculuk Daire Başkanlığı, sicile kayıtlı arabuluculardan bu madde uyarınca arabuluculuk yapmak isteyenleri, varsa uzmanlık alanlarını da belirterek, görev yapmak istedikleri adli yargı ilk derece mahkemesi adalet komisyonlarına göre listeler ve listeleri ilgili komisyon başkanlıklarına bildirir. Komisyon başkanlıkları, bu listeleri kendi yargı çevrelerindeki arabuluculuk bürolarına, arabuluculuk bürosu kurulmayan yerlerde ise

görevlendirecekleri sulh hukuk mahkemesi yazı işleri müdürlüğüne gönderir. (Mad. 3/4)

Arabulucu, komisyon başkanlıklarına bildirilen listeden büro tarafından belirlenir. Ancak tarafların listede yer alan herhangi bir arabulucu üzerinde anlaşmaları hâlinde bu arabulucu görevlendirilir. (Mad. 3/6)

g) Arabulucunun görevleri:

Tarafların iletişim bilgilerini bürodan alan arabulucu, bu bilgileri esas alır, ihtiyaç duyduğunda kendiliğinden iletişim için araştırma da yapabilir. Elindeki bilgiler itibarıyla her türlü iletişim vasıtasını kullanarak görevlendirme konusunda tarafları bilgilendirir ve ilk toplantıya davet eder. Bilgilendirme ve davete ilişkin işlemlerini belgeye bağlar. (Mad. 3/8)

Arabulucu, yapılan başvuruyu görevlendirildiği tarihten itibaren üç hafta içinde sonuçlandırır. Bu süre, zorunlu hallerde arabulucu tarafından en fazla bir hafta uzatılabilir. (Mad.3/10)

Arabulucu, taraflara ulaşılamaması, taraflar katılmadığı için görüşme yapılamaması yahut yapılan görüşmeler sonucunda anlaşmaya varılması veya varılamaması hallerinde, arabuluculuk faaliyetini sona erdirir ve son tutanağı düzenleyerek durumu derhal arabuluculuk bürosuna bildirir. (Mad.3/11)

h) Arabuluculuk faaliyetine katılacaklar

Arabuluculuk görüşmelerine taraflar bizzat, kanuni temsilcileri veya avukatları aracılığıyla katılabilirler. İşverenin yazılı belgeyle yetkilendirdiği çalışanı da görüşmelerde işvereni temsil edebilir. (7036 S.K. Mad.3/18) Uyuşmazlığın çözümüne katkı sağlayabilecek uzman kişiler de **müzakerelerde** hazır bulundurulabilir. (6325/Mad.14/6)

İşçi ve işveren taraf olacaklardır. Kanun 3'üncü maddesinin 20'inci fıkrası ile 13/6/1952 tarihli ve 5953 sayılı Basın

Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun'da düzenlenen gazeteci ile 20/4/1967 tarihli ve 854 sayılı Deniz İş Kanunu'nda düzenlenen gemi adamının bu madde kapsamında işçi sayılacağını açıkça belirtmiştir.

Asıl işveren-alt işveren ilişkisinin varlığı hâlinde, işe iade talebiyle arabulucuya başvurulduğunda, anlaşmanın gerçekleşebilmesi için işverenlerin arabuluculuk görüşmelerine birlikte katılmaları ve iradelerinin birbirine uygun olması aranır. (7036 S. K. Mad. 3/15)

İşverenin kamu veya kuruluşu olması halinde, arabuluculuk müzakerelerinde idareyi, üst yönetici tarafından belirlenen iki üye ile hukuk birimi amiri veya onun belirleyeceği

bir avukat ya da hukuk müşavirinden oluşan komisyon temsil eder. (6325 S. K. Mad.15/8)

ı) Arabuluculuk faaliyeti

Taraflar, zorunlu olarak başvuru arabuluculukta, süreci devam ettirmek, sonuçlandırmak veya bu süreçten vazgeçmek konusunda serbesttirler. Taraflar, tüm süreç boyunca eşit haklara sahiptirler. (6325/Mad.3)

Arabulucu, arabuluculuk faaliyetinin başında, tarafları arabuluculuğun esasları, süreci ve sonuçları hakkında gerektiği gibi aydınlatmakla yükümlüdür. (Mad. 11)

Arabulucu, tarafların her biri ile ayrı ayrı veya birlikte görüşebilir ve iletişim

kurabilir. Taraflar bu görüşmelere vekilleri aracılığıyla da katılabilirler. (Mad. 8)

Arabulucu, görevini özenle, tarafsız bir biçimde ve şahsen yerine getirir. Arabulucu olarak görevlendirilen kimse, tarafsızlığından şüphe edilmesini gerektirecek önemli hâl ve şartların varlığı hâlinde, bu hususta tarafları bilgilendirmekle yükümlüdür. Bu açıklamaya rağmen taraflar birlikte, arabulucudan görevi üstlenmesini talep ederlerse arabulucu, bu görevi üstlenebilir yahut üstlenmiş olduğu görevi sürdürebilir.

Arabulucu, taraflar arasında eşitliği gözetmekle yükümlüdür. Arabulucu, bu sıfatla görev yaptığı uyuşmazlıkla ilgili olarak açılan davada, daha sonra

tarafardan birinin avukatı olarak görev üstlenemez. (Mad. 9)

6325 sayılı Kanun'un 4'üncü maddesi uyarınca, taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça arabulucu, arabuluculuk faaliyeti çerçevesinde kendisine sunulan veya diğer bir şekilde elde ettiği bilgi ve belgeler ile diğer kayıtları gizli tutmakla yükümlüdür. Keza aksi kararlaştırılmadıkça taraflar **ve görüşmelere katılan diğer kişiler de** bu konudaki gizliliğe uymak zorundadırlar. Bu yükümlülüğe aykırı hareket ederek bir kişinin hukukun korunan menfaatinin zarar görmesine neden olan kişi, altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçların soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlıdır. (6325 S. K. Mad. 33)

5'inci madde uyarınca, **(1)** taraflar, arabulucu veya arabuluculuğa katılanlar da dâhil üçüncü bir kişi, uyuşmazlıkla ilgili olarak hukuk davası açıldığında yahut tahkim yoluna başvurulduğunda, aşağıdaki beyan veya belgeleri delil olarak ileri süremez ve bunlar hakkında tanıklık yapamaz:

a) Taraflarca yapılan arabuluculuk daveti veya bir tarafın arabuluculuk faaliyetine katılma isteği.

b) Uyuşmazlığın arabuluculuk yolu ile sona erdirilmesi için taraflarca ileri sürülen görüşler ve teklifler.

c) Arabuluculuk faaliyeti esnasında, taraflarca ileri sürülen öneriler veya herhangi bir vakıya veya iddianın kabulü.

ç) Sadece arabuluculuk faaliyeti dolayısıyla hazırlanan belgeler.

(2) Birinci fıkra hükmü, beyan veya belgenin şekline bakılmaksızın uygulanır.

(3) Birinci fıkra da belirtilen bilgilerin açıklanması mahkeme, hakem veya herhangi bir idari makam tarafından istenemez. Bu beyan veya belgeler, birinci fıkra da öngörülenin aksine, delil olarak sunulmuş olsa dahi hükme esas alınmaz. Ancak söz konusu bilgiler, bir kanun hükmü tarafından emredildiği veya arabuluculuk süreci sonunda varılan anlaşmanın

uygulanması ve icrası için gerekli olduğu ölçüde açıklanabilir.

(4) Yukarıdaki fıkralar, arabuluculuğun konusuyla ilgili olup olmadığına bakılmaksızın, hukuk davası ve tahkimde uygulanır.

(5) Birinci fıkra da belirtilen sınırlamalar saklı kalmak koşuluyla hukuk davası ve tahkimde ileri sürülebilen deliller, sadece arabuluculukta sunulmaları sebebiyle kabul edilemeyecek deliller haline gelmez.

i) Arabuluculuk faaliyetinin sona ermesi:

6325 sayılı Kanun'un 17'inci maddesi uyarınca, aşağıda belirtilen hâllerde arabuluculuk faaliyeti sona erer:

a) Tarafların anlaşmaya varması.

b) Taraflara danışıldıktan sonra arabuluculuk için daha fazla çaba sarf edilmesinin gereksiz olduğunun arabulucu tarafından tespit edilmesi.

c) Taraflardan birinin karşı tarafa veya arabulucuya, arabuluculuk faaliyetinden çekildiğini bildirmesi.

ç) Tarafların anlaşarak arabuluculuk faaliyetini sona erdirmesi.

d) Uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli olmadığı veya 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu gereğince uzlaşma kapsamına girmeyen bir suçla ilgili olduğunun tespit edilmesi.

Arabuluculuk faaliyeti sonunda tarafların anlaştikları, anlaşamadıkları veya arabuluculuk faaliyetinin nasıl sonuçlandığı bir tutanak ile belgelendirilir. Arabulucu tarafından düzenlenecek bu belge, arabulucu, taraflar, **kanuni temsilcileri veya avukatlarınca** imzalanır. Belge taraflar, **kanuni temsilcileri veya avukatlarınca** imzalanmazsa, sebebi belirtilmek suretiyle sadece arabulucu tarafından imzalanır. (17/2)

Arabuluculuk faaliyeti sonunda düzenlenen tutanağa, faaliyetin sonuçlanması dışında hangi hususların yazılacağına taraflar karar verir. Arabulucu, bu tutanak ve sonuçları konusunda taraflara gerekli

Taraflar, zorunlu olarak başvuru olarak arabuluculukta, süreci devam ettirmek, sonuçlandırmak veya bu süreçten vazgeçmek konusunda serbesttirler.

Taraflar, tüm süreç boyunca eşit haklara sahiptirler.

açıklamaları yapar. (17/3)

Arabuluculuk faaliyetinin sona ermesi hâlinde, arabulucu, bu faaliyete ilişkin kendisine yapılan bildirim, tevdi edilen ve elinde bulunan belgeleri, ikinci fıkraya göre düzenlenen tutanağı beş yıl süre ile saklamak zorundadır. Arabulucu, arabuluculuk faaliyeti sonunda düzenlediği son tutanağın bir örneğini, arabuluculuk faaliyetinin sona ermesinden itibaren bir ay içinde Genel Müdürlüğe gönderir. (17/4)

j) Tarafların anlaşması

Arabuluculuk faaliyeti sonunda varılan anlaşmanın kapsamı taraflarca belirlenir; anlaşma belgesi düzenlenmesi hâlinde bu belge, taraflar ve arabulucu tarafından imzalanır. (Mad.18/1)

Arabuluculuk faaliyeti sonunda tarafların, işçinin işe başlatılması konusunda anlaşmaları hâlinde;

a) İşe başlatma tarihini,

b) Üçüncü fıkra da düzenlenen ücret ve diğer hakların parasal miktarını,

c) İşçinin işe başlatılmaması durumunda, ikinci fıkra da düzenlenen tazminatın parasal miktarını, belirlemeleri zorunludur. Aksi takdirde anlaşma sağlanamamış sayılır ve son

tutanak buna göre düzenlenir. İşçinin kararlaştırılan tarihte işe başlamaması hâlinde, fesih geçerli hale gelir ve işveren sadece bunun hukuki sonuçları ile sorumlu olur.

4857 sayılı İş Kanunu'nun 21'inci Maddesinin;

1. fıkrasına göre, "İşverence geçerli sebep gösterilmediği veya gösterilen sebebin geçerli olmadığı mahkemece veya özel hakem tarafından tespit edilerek feshin geçersizliğine karar verildiğinde, işveren, işçiyi bir ay içinde işe başlatmak zorundadır. İşçiyi, başvurusu üzerine işveren bir ay içinde işe başlatmaz ise işçiye en az dört aylık ve en çok sekiz aylık ücreti tutarında tazminat ödemekle yükümlü olur,"

2. fıkrasına göre, "Mahkeme veya özel hakem feshin geçersizliğine karar verdiğinde, işçinin işe başlatılmaması halinde ödenecek tazminat miktarını da belirler." ve

3. fıkrasına göre ise, "Kararın kesinleşmesine kadar çalıştırılmadığı süre için işçiye en çok dört aya kadar doğmuş bulunan ücret ve diğer hakları ödenir."

Aynı maddenin son fıkrasına göre ise, "Bu maddenin birinci, ikinci ve üçüncü fıkra hükümleri sözleşmeler ile hiçbir suretle değiştirilemez; aksi yönde sözleşme hükümleri geçersizdir."

Tarafların anlaşması halinde, tutanak oluşturulurken arabulucu bu yasal sınırlara dikkat edecek ve parasal miktarları da belirleyecektir. Tarafların yasal sınırlar dışında belirlenmesini istemeleri halinde, anlaşma sağlanmamış olacak ve tutanak düzenlenecektir. Tarafların anlaşması halinde yasal sınırların dışında örneğin 3 ay veya 9 ay işe başlatmama tazminatına, 5 ay boşta geçen süre için ücret ve diğer haklara karar verilemeyecektir. Sözleşme ile değiştirilmesi olanaklı olmayan bu tazminatlar, arabuluculuk faaliyeti sonunda da değiştirilmemelidir.

Arbuluculuk faaliyeti sonunda tarafların anlaşması halinde, infaz edilebilmesi açısından tutanağın

sonuç (hüküm) kısmının açık ve infazda tereddüde yer vermeyecek şekilde yazılması, mahkemelerin hüküm fıkrasına benzer şekil içermesi gerekir.

k) İcra edilebilirlik şerhi: Taraflar, arabuluculuk faaliyeti sonunda bir anlaşmaya varırlarsa bu anlaşma belgesinin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesini talep edebilirler. Dava açılmadan önce arabuluculuğa başvurulmuşsa anlaşmanın icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesi, **arbulucunun görev yaptığı yer sulh hukuk mahkemesinden talep edilebilir.** Davanın görülmesi sırasında arabuluculuğa başvurulması durumunda ise anlaşmanın icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesi, davanın görüldüğü mahkemeden talep edilebilir. Bu şerhi içeren anlaşma, ilam niteliğinde belge sayılır. (18/2)

İcra edilebilirlik şerhinin verilmesi, çekişmesiz yargı işidir ve buna ilişkin inceleme dosya üzerinden yapılır. Ancak arabuluculuğa elverişli olan aile hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda inceleme, duruşmalı olarak yapılır.

Bu incelemenin kapsamı, anlaşmanın içeriğinin arabuluculuğa ve cebri icraya elverişli olup olmadığı hususlarıyla sınırlıdır. Anlaşma belgesine icra edilebilirlik şerhi verilmesi için mahkemeye yapılacak olan başvuru ile bunun üzerine verilecek kararlara karşı ilgili tarafından istinaf yoluna gidilmesi hâlinde, maktu harç alınır. Taraflar, anlaşma belgesini icra edilebilirlik şerhi verdirmeden başka bir resmî işlemde kullanmak isterlerse damga vergisi de maktu olarak alınır. (18/3)

Taraflar ve avukatları ile arabulucunun birlikte imzaladıkları anlaşma belgesi, icra edilebilirlik şerhi aranmaksızın ilam niteliğinde belge sayılır. (18/4)

Arbuluculuk faaliyeti sonunda anlaşmaya varılması hâlinde, üzerinde anlaşılan hususlar hakkında taraflarca dava açılmaz. (18/5)

l) Arabuluculuk faaliyetinin anlaşma dışında diğer nedenlerle sonra ermesi:

İş güvencesine ilişkin 4857 sayılı İş Kanunu'nun 18, 19, 21, 22, 25 ve 29 ile 6356 sayılı Sendikalar Kanunu'nun 24 ve 25. maddeleri özellikle görev, yetki, dava açma süresi (ki hak düşürücü süredir ve resen dikkate alınır), kapsamda kalıp kalmama, geçerlilik koşulları, feshe bağlı olan ikincil sonuçlar tazminat ve boşta geçen süre ücretinde getirilen sınırlamalar nedeni ile resen gösterilmesi gereken kurallara yer verilmiştir. Nitekim 3'üncü madde ile yetki sorunun nasıl çözüleceği belirlenmiş, işe başlatma tarihi, işe başlatmama tazminatı ve boşta geçen süre ücretin parasal miktarı konusunda belirlenmez ise anlaşmanın sağlanmamış olacağını düzenlemiştir. Kanımca, burada yasal sınırların dışına çıkılması halinde anlaşma sağlanmamış sayılacaktır. Arabulucu da bu durum ortaya çıktığında 6325 sayılı Kanun'un 17'inci maddesinin (b) (Taraflara danışıldıktan sonra arabuluculuk için daha fazla çaba sarf edilmesinin gereksiz olduğunun arabulucu tarafından tespit edilmesi) ve (d) (Uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli olmadığı) fıkraları uyarınca arabuluculuk faaliyetine son vermelidir.

Taraflar arasında özellikle kapsam, davanın süresi, görev tartışması çıktığında ve arabulucu da resen değerlendirme ve dikkate alma konusunda yetkili olmadığından, arabuluculuk faaliyetine son vermelidir.

l) Arabuluculukta yargılama giderleri:

Arbuluculuk bürosu tarafından yapılması gereken zaruri giderler; arabuluculuk faaliyeti sonunda anlaşmaya varılması hâlinde anlaşma uyarınca taraflarca ödenmek, anlaşmaya varılmaması hâlinde ise ileride haksız çıkacak taraftan tahsil olunmak üzere Adalet Bakanlığı bütçesinden karşılanır. (Mad. 3/16)

Taraflardan birinin geçerli bir mazeret göstermeksizin ilk toplantıya katılmaması sebebiyle arabuluculuk faaliyetinin sona ermesi durumunda toplantıya katılmayan taraf, son tutanakta belirtilir ve bu taraf davada kısmen veya tamamen haklı çıkarsa

bile yargılama giderinin tamamından sorumlu tutulur. Ayrıca bu taraf lehine vekalet ücretine hükmedilmez. Her iki tarafın da ilk toplantıya katılmaması sebebiyle sona eren arabuluculuk faaliyeti üzerine açılacak davalarda tarafların yaptıkları yargılama giderleri kendi üzerlerinde bırakılır.

(Mad. 3/12)

Arabulucu, yapmış olduğu faaliyet karşılığı ücret ve masrafları isteme hakkına sahiptir. Arabulucu, ücret ve masraflar için avans da talep edebilir. (6325/Mad. 7) Tarafların arabuluculuk faaliyeti sonunda anlaşmaları hâlinde arabuluculuk ücreti, Arabuluculuk Asgari Ücret Tarifesinin eki Arabuluculuk Ücret Tarifesinin İkinci Kısımına göre aksi kararlaştırılmadıkça taraflarca eşit şekilde karşılanır. Bu durumda ücret, Tarifenin Birinci Kısımında belirlenen iki saatlik ücret tutarından

az olamaz. İşe iade talebiyle yapılan görüşmelerde tarafların anlaşmaları durumunda, arabulucuya ödenecek ücretin belirlenmesinde işçiye işe başlatılmaması hâlinde ödenecek tazminat miktarı ile çalıştırılmadığı süre için ödenecek ücret ve diğer haklarının toplamı, Tarifenin İkinci Kısımı uyarınca üzerinde anlaşılan miktar olarak kabul edilir. (Mad. 3/13)

Arabulucu, arabuluculuk sürecine ilişkin olarak belirli kişiler için aracılık yapma veya belirli kişileri tavsiye etmenin karşılığı olarak ücret alamaz. Bu yasağa aykırı işlemler batıldır. (6325/Mad. 7/3)

Arabuluculuk faaliyeti sonunda taraflara ulaşamaması, taraflar katılmadığı için görüşme yapılamaması veya iki saatten az süren görüşmeler sonunda tarafların anlaşamamaları hallerinde, iki saatlik ücret tutarı Tarifenin Birinci

Kısımına göre Adalet Bakanlığı bütçesinden ödenir. İki saatten fazla süren görüşmeler sonunda tarafların anlaşamamaları hâlinde ise iki saati aşan kısma ilişkin ücret aksi kararlaştırılmadıkça taraflarca eşit şekilde, Tarifenin Birinci Kısımına göre karşılanır. Adalet Bakanlığı bütçesinden ödenen ve taraflarca karşılanan arabuluculuk ücreti, yargılama giderlerinden sayılır. (Mad.3/14)

Arabuluculuk ücretini karşılamak için adli yardıma ihtiyaç duyan taraf, arabuluculuk bürosunun bulunduğu yerdeki sulh hukuk mahkemesinin kararıyla adli yardımdan yararlanabilir. Bu konuda 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 334 ile 340'inci maddeleri kıyasen uygulanır. (6325 sayılı kanun. Mad. 13/3)

Moskova İbis Otel, Akfen İnşaat A.Ş.

HUKUK

Ali Rıza Yücel
İnşaat Mühendisi & Avukat

İhale Mevzuatına Uymak Zorundayız

Kamu İhale Yasası ve Kamu İhale Sözleşmeleri Yasası on beş (15) yıldır yürürlüktedir. Uygulamanın, yasalar ve ilgili yönetmeliklere uygun olarak gerçekleştirilebilmesi için acaba daha kaç yılın geçmesi gerekmektedir.

Bilindiği üzere 4734 sayılı Kamu İhale Yasası ve 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Yasası 2003 yılından beri yürürlüktedirler.

Gerek sözü edilen yasalar ve gerekse bu yasaların ilgili yönetmelikleri günümüze dek olan süreçte pek çok kez değişikliğe uğramışlardır.

Ancak, anılan yasaların değişikliğe uğramayan maddelerinin başında “**temel ilkeler**” gelir.

4734 sayılı Kamu İhale Yasasının” **temel ilkeler**” başlıklı (5). maddesinde;

“ İdareler, bu Kanun’a göre yapılacak ihalelerde; saydamlığı, rekabeti, eşit muameleyi, güvenilirliği, gizliliği, kamuoyu denetimini, ihtiyaçların uygun şartlarla ve zamanında karşılanmasını ve kaynakların verimli kullanılmasını sağlamakla sorumludur.

Aralarında kabul edilebilir doğal bir bağlantı olmadığı sürece mal alımı, hizmet alımı ve yapım işleri bir arada ihale edilemez.

Eşik değerlerin altında kalmak amacıyla mal veya hizmet alımları ile yapım işleri kısımlara bölünemez.

Bu Kanun’a göre yapılacak ihalelerde açık ihale usulü ve belli istekliler arasında ihale usulü temel usullerdir. Diğer ihale usulleri Kanun’da belirtilen özel hallerde kullanılabilir.

Ödeneği bulunmayan hiçbir iş için ihaleye çıkılamaz.

İlgili mevzuatı gereğince Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) raporu gerekli olan işlerde ihaleye çıkılabilmesi için ÇED olumlu belgesinin alınmış olması zorunludur. Ancak doğal afetlere bağlı olarak acilen ihale edilecek yapım işlerinde ÇED raporu aranmaz.” denilmektedir.

4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Yasası’nın “ **İlkeler** “ başlıklı (4). maddesinde de şu hususlar hüküm altına alınmaktadır.

Madde 4 – Bu Kanun’a göre düzenlenecek sözleşmelerde, ihale dokümanında yer alan şartlara aykırı hükümlere yer verilemez.

Bu Kanun’da belirtilen haller dışında sözleşme hükümlerinde değişiklik yapılamaz ve sözleşme düzenlenemez.

Bu Kanun kapsamında yapılan kamu sözleşmelerinin tarafları, sözleşme hükümlerinin uygulanmasında eşit hak ve yükümlülüklerle sahiptir. İhale dokümanı ve sözleşme hükümlerinde bu prensibe aykırı maddelere yer verilemez. Kanun’un yorum ve uygulanmasında bu prensip göz önünde bulundurulur.” denilmektedir.

Belkıs Nizip Pompaj Sulaması, Gaziantep, Mehmet Güneş İnşaat A.Ş.

“İşin yapılabilmesi için gerekli olan tesis, makine, teçhizat ve diğer ekipmanın sayısına ve niteliğine dokümanda yer verilir. Tesis, makine, teçhizat ve diğer ekipman için kendi malı olma şartının aranmaması esastır.”

4734 sayılı Yasa'nın (5). madde ile ilgili gerekçesinde şöyle denilmektedir.

“(4734/5) Gerekçe madde 5. – Bu Kanun'un hazırlanma amacının gerçekleştirilebilmesi için, idarelerin ihalelerde saydamlığı, rekabeti, eşit muameleyi, güvenilirliği, kamuoyu denetimini, ihtiyaçların uygun şartlarla ve zamanında karşılanmasını ve kaynakların verimli kullanılmasını sağlamakla sorumlu kılınması gerekli görülmüştür.

Kanun kapsamında yapılacak ihalelerde uygulanabilecek ihale usulleri arasında sayılan pazarlık usulü ile doğrudan temin, sadece Kanun'da belirtilen hallerde kullanılabileceğinden, açık ihale usulü ve belli istekliler arasında ihale usulü temel usuller olarak kabul edilmiştir.

Ödeneği bulunmayan işlerin ihalesinin yapılması uygulamada pek çok ihtilafa neden olduğundan, ihalesi yapılacak her iş için ödeneğinin bulunması zorunluluğu getirilmiştir.

Çevreye verebileceği muhtemel zararların değerlendirilmesinin gerekli

olması nedeniyle ilgili mevzuatı gereğince Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) olumlu belgesi alınması zorunluluğu bulunan işler için, işleme alınmayacak ve gereksiz harcamalara neden olacak yatırımlara girilmemesi amacıyla, bu belge olmadan ihaleye çıkılamayacağı öngörülmüştür.

Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu aşamasında yapılan değişikliğin gerekçesi; “Tasarının 5 inci maddesi; son fıkraya son cümle olarak “Ancak, olağanüstü haller ve deprem durumlarında ÇED raporu aranmaz.” İbareleri eklenmek suretiyle, kabul edilmiştir.” şeklindedir.

(4964/4) 5'nci maddenin altıncı fıkrasına 4964 sayılı Kanun'un 4'üncü maddesiyle getirilen değişikliğin gerekçesi: ÇED raporuna ilişkin olarak «olağanüstü haller» deyiminin yol açacağı belirsizliği gidermek ve doğal afetleri yalnız deprem durumu ile sınırlandırmamak için, kapsayıcı bir ifade olan «doğal afet» deyimini kullanılmaktadır.” denilmektedir.

Yasa'nın amacının gerçekleştirilmesi için; Saydamlık, Rekabet, Eşit Muamele, Güvenirlik, Kamuoyu Denetimi, İhtiyaçların Uygun Şartlarla ve Zamanında Karşılanması ve Kaynakların Verimli Kullanılması, koşuldur.

Görüldüğü üzere; Yasa'nın amacının gerçekleştirilmesi için ;

- Saydamlık,
- Rekabet,
- Eşit muamele,
- Güvenirlik,
- Kamuoyu denetimi,
- *İhtiyaçların uygun şartlarla ve zamanında karşılanması ve*
- Kaynakların verimli kullanılması, koşuldur.

Kuşkusuz, yönetmeliklerde de aynı amaç güdülmektedir. *Esasen bu husus, yönetmeliklerin yasalara aykırı olamayacağı kuralının doğal sonucudur.*

Bu yazının konusu; bazı idarelerin ihalelerinde uygulama yönetmeliklerinde, tip idari şartnamelerde ve tip sözleşmelerde, kendilerine bırakılan hususlarda yukarıda sözü edilen temel ilkeleri göz ardı etmeleri ve bu doğrultuda uygulama yapmalarını dile getirmek ve bunu somut bir örnekle açıklamaktır.

Örneğimizde bir kamu idaresi, ihale ilanında şöyle demektedir ;

“yol yapım işi 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun 19'uncu maddesine göre açık ihale usulü ile ihale edilecektir. “

- *İhaleye katılabilme şartları ve istenilen belgeler ile yeterlik değerlendirmesinde uygulanacak kriterler:*

-

-

- Makine, teçhizat ve diğer ekipmana ilişkin belgeler;”

Bu başlık altında istenilen makine ve ekipman sıralanmaktadır.

“ İsteklinin kendi malı olması istenen ve teknik kriterlerine yönelik düzenleme yapılan tesis, makine, teçhizat ve diğer ekipmana ait belgelerin de başvuru veya teklif kapsamında sunulması zorunludur.

İsteklinin kendi malı olan tesis, makine, teçhizat ve diğer ekipman; ruhsat,

demirbaş veya amortisman defterinde kayıtlı olduğuna dair noter tespit tutanağı ya da yeminli mali müşavir raporu veya serbest muhasebeci mali müşavir ve mali müşavir raporu ile tevsik edilir. Yeminli mali müşavir veya serbest muhasebeci mali müşavir tarafından hazırlanan raporda incelemenin yapıldığı unsurlara ait tevsik edici bilgi ve belgeler rapor ekinde sunulacaktır.

Geçici ithalle getirilmiş veya finansal kiralama yoluyla edinilmiş tesis, makine, teçhizat ve ekipmanın, kira sözleşmesinin sunulması ve ihalenin ilk ilan veya davet tarihine kadar olan kiralalarının ödendiğinin belgelenmesi şartı ile isteklinin kendi malı sayılır” denilmektedir.

Yapım İşleri İhaleleri Uygulama Yönetmeliği **Md. 41** 'de ise şöyle denilmektedir;

MADDE 41 – (1) İşin yapılabilmesi için gerekli görülen tesis, makine, teçhizat ve diğer ekipmanın sayısına ve niteliğine dokümanda yer verilir. Tesis, makine, teçhizat ve diğer ekipman için kendi malı olma şartının aranmaması esastır,

(2) *Ön yeterlik şartnamesi veya idari şartnamede, aday veya isteklinin kendi malı olması istenen ve teknik kriterlerine yönelik düzenleme yapılan, tesis, makine, teçhizat ve diğer ekipmana ait belgelerin de başvuru veya teklif kapsamında sunulması zorunludur,*

(3) *Adayın veya isteklinin kendi malı olan tesis, makine, teçhizat ve diğer ekipman; ruhsat, demirbaş veya amortisman defterinde kayıtlı olduğuna dair noter tespit tutanağı ya da (Değişik ibare: 12/06/2015-29384 R.G./2. md.) yeminli mali müşavir, serbest muhasebeci mali müşavir veya serbest muhasebeci raporu ile tevsik edilir. (Ek cümle: 25/01/2017-29959 R.G./5. md.) Tevsik işleminin aslına uygunluğu noter tarafından onaylanmış ruhsat örneklerinin sunulması halinde örnek çıkarma işleminin ilan veya davet tarihinden sonra yapılmış olması zorunludur,*

(4) *Geçici ithalle getirilmiş veya*

finansal kiralama yoluyla edinilmiş tesis, makine, teçhizat ve ekipmanın, kira sözleşmesinin sunulması ve ihalenin ilk ilan veya davet tarihine kadar olan kiralalarının ödendiğinin belgelenmesi şartı ile adayın veya isteklinin kendi malı sayılır,

denilmektedir.

İhale ilanı ile yönetmeliğin 41'inci maddesinde yer alan metin arasında bazı farklılıklar olsa da esasa etkili olmamaları nedeniyle üzerinde durulmamıştır.

Esasen İdarelerin yönetmelikte yer alan hükümlerde (kendilerine bir takdir hakkı tanınmadıkça) değişiklik yapma yetkisi yoktur.

Burada asıl üzerinde durulması gereken nokta; yönetmeliğin 41'inci maddesinin (1.) fıkrasında hüküm altına alınan husustur.

İlgili fıkrada şöyle denilmektedir;

“İşin yapılabilmesi için gerekli olan tesis, makine, teçhizat ve diğer ekipmanın sayısına ve niteliğine dokümanda yer verilir. Tesis, makine, teçhizat ve diğer ekipman için kendi malı olma şartının aranmaması esastır.” denilmektedir.

Esasen bu hüküm yukarıda anımsatılan Kamu İhale Yasası'nın temel ilkelerinden olan, REKABET ilkesinin de gereğidir.

Zaten, işin yapımı sırasında bulundurulması zorunlu tesis, makine, teçhizat ve diğer ekipman sözleşmede yer almaktadır.

Nitekim, Tip Sözleşmenin;

“ Teknik personel, makine, teçhizat ve ekipman bulundurulması” başlıklı 23.4 maddesinde şöyle denilmektedir;

23.4. Yüklenici, işe başlama tarihinden itibaren aşağıda cinsi, çeşidi, adedi ve kapasitesi belirtilen makine, teçhizat ve ekipmanı iş programına uygun olarak iş yerinde bulundurmaya zorundadır.

	Cinsi	Çeşidi
1-
	Adedi	Kapasitesi

	Cinsi	Çeşidi
2-
	Adedi	Kapasitesi

Öyleyse makine ve ekipmanın isteklinin kendi malı olmasının istenmesinin çok haklı bir gerekçesinin olması gerekir. Piyasa koşullarında temini oldukça kolay makine ve ekipman için “kendi malı olma” koşulunun yeterlilik koşulu olarak dile getirilmesi REKABET ilkesine ve bu suretle de kamu ihale mevzuatının olmazsa olmaz temel ilkelerine ve ruhuna aykırı olacaktır.

Hele hele istenilen bu makine ve ekipmanların sayısı, kapasite ve ayrıca diğer özelliklerinin de detaylı olarak belirtilmesi, bu ekipmanlara ihale öncesi sahip olan isteklilerin sayısını da doğal olarak azaltmaktadır.

Kaldı ki bu hususlar şikâyet konusu olmakta ve başta Kamu İhale Kurumu olmak üzere idari yargı organlarının gündemini sıklıkla işgal etmektedir. Bu konu, bu yönüyle de “usul ekonomisine” aykırı olmaktadır.

Mevzuatta, kendi malı olma şartının aranmamasının ESAS olduğu hüküm altına alındığına göre bu hususun göz ardı edilmemesi gerekir.

Şimdi, tekrar örnek olayımıza devam edelim. Sözü edilen idare az önce değinilen konuların yanı sıra daha büyük yanlışlar yapmaktadır.

İdare ihale konusu iş için “DÜZELTME İLANI” yayımlamıştır.

Bu ilanın giriş bölümünde şöyle denilmektedir;

“Yol, Köprü ve Tünel Yapılacaktır” ihale edileceği ilan edilmiştir. Ancak 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun 26'ncı maddesine göre aşağıdaki hususlarda, düzeltme ilanı yayımlanmasına karar verilmiştir. “Tekliflerin hazırlanması ve sunulmasında düzeltilen maddelerin esas alınması gerekmektedir.” denilmektedir.

İlanın devamında, “ Düzeltilen maddeler “ başlığı altında makine, teçhizat ve diğer ekipmana ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Düzeltilme ilanında yer alan makine, teçhizat ve ekipman ile ilk ilanda yer alan makine, teçhizat ve ekipman tamamen aynıdır.

Değişen tek husus; ilk ilanda yer alan “isteklinin kendi malı olan tesis, makine, teçhizat ve diğer ekipman” ifadesi, düzeltme ilanı ile “İsteklinin ihalenin ilk ilan veya davet tarihi itibarıyla kendi malı olan” şeklinde değiştirilmesidir.

Yani istekli sözü edilen makine ve ekipmana ilk ilan tarihi itibarıyla sahip olmak zorundadır.

İlk ilan tarihi ile ertelenen ihale tarihi arasındaki süre yaklaşık 50 (elli) gündür. İstekli bu süre aralığında eksik bir ekipmanı varsa onu satın alamayacaktır. Böylece mevzuata aykırı keyfi bir davranışla istekli sayısı daha da azaltılmak istenmektedir.

Düzeltilme ilanının amacı, ilk ilanda eksik bırakılan hususların tamamlanması ya da ilk ilanda yapılan hataların düzeltilmesidir.

Ancak çok ilginçtir ki , “hata”, DÜZELTME İLANI ile yapılmaktadır.

Anılan İdarenin ihale mevzuatına aykırılıklarını şöyle özetleyebiliriz;

1- İlan, Yapım İşleri İhaleleri Uygulama Yönetmeliğinin 41'inci maddesinin (1.) ve (3.) fıkralarına aykırıdır.

2- İhale Yasası'nın, temel ilkelerinden olan REKABET ilkesine aykırıdır.

3- Düzeltme ilanı böylece amacı dışında kullanılmaktadır.

Sonuç

Kamu İhale Yasası ve Kamu İhale Sözleşmeleri Yasası on beş (15) yıldır yürürlüktedir. Uygulamanın, yasalar ve ilgili yönetmeliklere uygun olarak gerçekleştirilebilmesi için acaba daha kaç yılın geçmesi gerekmektedir. Hele bu tür aykırılıklar ülkemizin güzide kuruluşları tarafından yapılıyorsa durum daha da vahim.

KÜLTÜR SANAT AJANDASI

Kültür - Sanat faaliyetleri kentlere kimlik kazandıran öğelerdir. Kent yaşamının karmaşası, zorlukları içinde akıp giden zaman müzikle, tiyatroyla, dansla değer kazanıyor, yaşanan anların tadı çıkıyor. Kentli olmanın ayrıcalığını yaşıyor. Kentlerimizden kültür sanat haberlerinden seçtiklerimizi İnşaat Sanayi okurlarımız için derledik.

Haldun Dormen'den 65. sanat yılına özel "Bir Zamanlar Gazinoda"

65. sanat yılında Haldun Dormen'in hem yazıp hem de başrolünde oynadığı "Bir Zamanlar Gazinoda" seyircisiyle buluşuyor. Oyun 4 Kasım-24 Aralık tarihleri arasında izlenebilecek.

"Yıllar önce yaptıkları tüm oyunlarla izleyenleri kırıp geçiren, herkesin gönlünde taht kurmuş iki eski komedyenin şöhreti artık geçmişin tozlu sayfaları arasında kalmıştır. Geçmişte yaşanan tatsız bir olaydan dolayı bir gece yollarını ayırmışlar ve yıllarca bir daha asla görüşmemişlerdir. Fakat hiç beklenmedik bir anda gelen teklifle yeni bir proje için tekrar bir araya gelirler. Bakalım bu ikili eski dost aralarındaki husumeti çözüp tekrar özledikleri o şöhrete kavuşabilecekler mi?"

Carla Bruni'den ilk İstanbul konseri

Gelmiş geçmiş en güzel First Lady'lerden biri olan Carla Bruni, 'French Touch' albümünün tanıtım turnesi kapsamında 13 Aralık'ta Zorlu PSM'de sahne alacak.

Carla Bruni'nin bugüne dek bir hazine gibi tutkunu olduğu ve hayranlıkla biriktirdiği sevilen şarkılardan oluşan koleksiyonundan nadide parçalar yer alıyor. "Enjoy The Silence", "Highway to Hell", "Miss You" ve "Moon River" gibi tüm zamanların en çok sevilen şarkılarından bazılarını seslendiren Bruni, zaman içinde klasikleşen bu eserleri zarifçe yorumluyor ve ortaya tam anlamıyla bir "Fransız Dokunuşu" çıkıyor.

7. İnsan Hakları Film Günleri

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu'nun, 10 Aralık İnsan Hakları Günü çerçevesinde, AB Üye Ülkeleri Elçilikleri ve Kültür Merkezleri iş birliğiyle düzenlediği 7. AB İnsan Hakları Film Günleri, 1-14 Aralık 2017 tarihleri arasında gerçekleştirilecek.

Avrupa Birliği'nin temel insan hakları değerlerini sinema aracılığıyla teşvik etmeyi amaçladığı festival kapsamında, Türkiye'nin de bulunduğu 33 ülkeden insan hakları konulu 42 belgesel filmin gösterimi yapılacak. Belgesel filmler, İstanbul'da 1-14 Aralık, Ankara'da 4-14 Aralık, Kars'ta 1-4 Aralık ve Giresun'da 9-12 Aralık tarihleri arasında izlenebilecek.

21. İstanbul Tiyatro Festivali

21. İstanbul Tiyatro Festivali, 13-26 Kasım tarihleri arasında, zengin bir programla tiyatroseverlerle buluşmaya hazırlanıyor.

21. İstanbul Tiyatro Festivali'nde yurt dışından 6, Türkiye'den 13 olmak üzere 19 tiyatro dans ve performans topluluğunun 55 gösterisinin yanı sıra yan etkinlikler programında bulunan okuma tiyatrosu, söyleşi ve kitap tanıtımları, film gösterimleri, atölye çalışmaları ve ustalık sınıfları gibi ücretsiz etkinlikler de gerçekleştirilecek.

MFÖ ile Üç Kuşak Bir Arada

Türk pop ve rock müziğinin efsane grubu MFÖ, 2 Aralık'ta Congressium Ankara sahnesinde sevenleriyle buluşuyor.

Mazhar Alanson, Fuat Güner ve Özkan Uğur'dan oluşan grup; Ele Güne Karşı,

Bu Sabah Yağmur Var İstanbul'da, Güllerin İçinden, Benim Hala Umudum Var, Yalnızlık Ömür Boyu, Sarı Laleler, Hep Yaşın 19 gibi sayısız hitleriyle konserlerinde üç kuşağı bir araya getiriyor.

3. Ankara Komedi Festivali

Ankara Uluslararası Komedi Festivali'nin üçüncüsü, 4-20 Kasım 2017 tarihleri arasında düzenlenecek. Çok alternatifli bir programa sahip festival süresince, yerli ve yabancı ünlü güldürü sanatçıları Ankara

seyircisi ile buluşacak. Festival kapsamında tiyatro oyunları, stand up gösterileri, atölyeler, müzikaller, çocuk etkinlikleri ve amatör komedyenler için etkinlikler gerçekleştirilecek.

Erkan Oğur ve İsmail Hakkı Demircioğlu aynı sahnede

Türk halk müziğinin iki usta ismi Erkan Oğur ve İsmail Hakkı Demircioğlu, 18 Kasım'da ODTÜ Kültür ve Kongre Merkezi Kemal Kurdaş Salonu'nda sahne alacak.

Erkan Oğur ve İsmail Hakkı Demircioğlu, çoğu eski, bazıları ise

çok eski Anadolu türkülerinden oluşan bir repertuarı seslendiriyorlar. Duo formatında gerçekleştirdikleri, benzersiz ve ustalıklı türkü yorumları, Türk halk müziğinde yeni bir tarzın doğuşuna yol açıyor.

HABERLER

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Jülide Sarıeroğlu'na Ziyaret

Başkan Koloğlu ile birlikte Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Jülide Sarıeroğlu'nu ziyaret eden İNTES Yönetim Kurulu çalışma hayatının gündemindeki konuları değerlendirdiler, Yurt Dışı Müteahhitlik Hizmetleri Kapsamında Türk İşçisi Çalıştırılmasına Yönelik Engellere İlişkin Sektör Raporunu sundular.

*Başkan Koloğlu,
"İstihdamda teşviklerin
karmaşık yapısından
dolayı uygulama
zorlukları yaşanmakta."*

Yönetim Kurulu Başkanı Celal Koloğlu başkanlığında İNTES Yönetim Kurulu, 18 Eylül 2017 tarihinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Jülide Sarıeroğlu'nu makamında ziyaret ettiler.

Ziyarette, inşaat sektörüne ilişkin çalışma hayatı sorunları Bakan Sarıeroğlu'na aktarıldı ve Yurt Dışı Müteahhitlik Hizmetleri Kapsamında Türk İşçisi Çalıştırılmasına Yönelik Engellere İlişkin Sektör Raporu sunuldu.

Görüşmeye Başkan Koloğlu ile birlikte Yönetim Kurulu Başkan Vekilleri İlhan Adiloğlu, Kemal Güleriyüz, Yönetim Kurulu Üyesi Gültekin Güvensoy ve Genel Sekreter H. Necati Ersoy katıldı.

Görüşmede, Yurt Dışı Müteahhitlik Hizmetleri kapsamında yaşanan sorunlara ilişkin konuya açıklık getirilirken iş mahkemelerinin yurt dışı çalışmalara özgü verdiği kararlar, işçi alacaklarına ilişkin zamanaşımı, yurt dışı çalışmalarda işverenlerce

Başkan Koloğlu, "Türk mahkemelerinin işçiler tarafından açılan haksız tazminat davalarını müteahhitlik şirketleri aleyhine karara bağlamaları, Türk işçi istihdamını sekteye uğratarak Türk ekonomisinde, her yıl milyarlarca dolar kayba neden oluyor."

ödenen sigorta primlerinin işveren maliyetlerine getirdiği yük, sigorta teşviklerinde yaşanan karışıklıklar nedeniyle teşviklerden yararlanamama sorunlarına ilişkin konular, Bakan Sarıeroğlu'na sunuldu.

Bu kapsamda, detaylı olarak, son yıllarda yurt dışı müteahhitlik şirketlerinin istihdam ettiği Türk işçi sayısının süratle düştüğü bu düşüşün ana nedeninin Türk mahkemelerinin işçiler tarafından açılan haksız tazminat davalarını müteahhitlik şirketleri aleyhine karara bağlamaları olduğu, bu gelişmelerin, Türk vatandaşlarının istihdamını sekteye uğratarak Türk ekonomisinde, her yıl milyarlarca dolar kayba neden olduğu ifade edilerek, bu durumun çözümüne yönelik öneriler aktarıldı.

Konuya ilişkin Başkan Koloğlu, "Amacımız, Türk işçi istihdamının artmasının yanı sıra ülkemizin en önemli gücü olan genç mühendis ve mimarlarımızın yurt dışında

çalışmalarının devamlılığını temin etmektir. Zira yurt dışına giden teknik personelimiz hem teknoloji transfer etmekte hem de yurt dışında yeni teknik altyapıya sahip firmalarımızın oluşmasına katkı sağlamaktadır." dedi.

Koloğlu, Bakan Sarıeroğlu'na yaptığı açıklamada; kayıt dışı çalışmanın olmadığı, yüksek sayıda kişinin istihdam edildiği ve yüksek tutarda sigorta primi ödemelerinin yapıldığı yurt dışı müteahhitlik hizmetlerinin sigorta primleri yönünden teşvik edilerek desteklenmesinin, istihdama ve ülke ekonomisine önemli katkılar sağlayacağına ilişkin görüşlerini paylaştı.

Bakan Sarıeroğlu'na iletilen sorunlar kapsamında, mahkemelerin İŞKUR tarafından hazırlanan tip sözleşmeleri göz ardı eder hale geldiği ve 30-40 sene öncesine ilişkin talepleri, zamanaşımı sürelerini içtihatlar ile esneterek kabul ettiği belirtilerek, İŞKUR tarafından da imzalanan yurt dışı hizmet akdinde yeni düzenlemelere yer verilmesi gerektiği vurgulandı.

Komisyon çalışmaları tamamlanan ve TBMM gündemine alınması beklenen İş Mahkemeleri Kanunu tasarısında yer alan zamanaşımı süresinin iki yıla çekilmesi ve bu konuda Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten önce sona eren iş sözleşmeleri bakımından bir geçiş maddesi getirilmesi önerisi, gerekçeleri ile aktarılmış olup, bilhassa yurt dışı çalışmalar bakımından bu sürenin önemi vurgulandı.

Diğer yandan, İNTES tarafından, sigorta mevzuatı yönünden işverenlerin Genel Sağlık ve İsteğe Bağlı sigorta kolları primi olarak %32,5 prim yükü ile karşı karşıya kaldıkları vurgulanarak, yurt dışı müteahhitlik hizmetlerine özgü teşvik getirilmesi talep edildi.

Başkan Koloğlu tarafından istihdam seferberliği kapsamında yurt dışında

çalışan Türk işçilerinin de genel sağlık sigortası ödemelerinde 6824 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kapsamında gelir tespitine tabi olarak tescil edilmelerinin sağlanması, böylece Kanun'un ilgili maddesi kapsamında tescil edilenlerin aylık prime esas kazanç tutarı, prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz günlük tutarı kabul edilerek prime esas kazancın %3'ü oranında genel sağlık sigortası primi tahakkuk ettirilmesine yönelik teşviklerin önemli olduğu aktarıldı.

Görüşmede, Sayın Bakan'a, kayıt dışı istihdamla mücadelede kararlı politikalar yürütülmesi nedeniyle oranlarda ciddi düşüşler olmasının başarı olduğu ifade edildi. Kayıtlı istihdamı teşvik kapsamında, işverenlere yönelik birçok teşvik uygulamasının da bu başarıda etkin olduğu vurgulandı.

Bakan Sarıeroğlu'na, getirilen teşviklerin karmaşık yapısından dolayı uygulama zorlukları yaşandığına dair izlenimler aktarıldı. Bu kapsamda, birçok teşvikin uygulamasının diğer teşvikler yönünden bağlayıcı olduğu, aynı anda birden çok teşvikten yararlanmanın mümkün olmadığı ve teşvikten yararlanma şartlarının da bir o kadar kısıtlayıcı olduğu belirtildi. Teşviklerin karmaşık yapısını anlaşılabilir kılmak ve hızla değişen düzenlemeleri takip edebilmek adına, işverenlerin yaşadığı güçlükler anlatılarak bu karmaşık yapının sadeleştirilmesi ve uygulamasının kolaylaştırılması gerektiğine ilişkin yaşanan sıkıntılar paylaşıldı.

İNTES tarafından sunulan öneriler, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Jülide Sarıeroğlu tarafından değerlendirilebileceği ifade edildi.

HABERLER

Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki Ziyareti

Başkan Koloğlu ve Yönetim Kurulu Üyelerinin Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'ye yaptığı ziyarette şehircilik ve altyapı sistemleri konusu gündeme getirildi, şehirlerimizin sorunlarının çözülmesine yönelik öneriler aktarıldı.

*Başkan Koloğlu,
“Kaldırım,
sokak ve cadde
düzenlemelerindeki
karmaşa ve çok farklı
uygulamalar nedeniyle
ortaya çıkan kimi çirkin
görüntülerin önlenmesi
gerekmektedir.”*

Bakanlar Kurulu Üyeleri ile sektöre ilişkin konularda görüş alışverişinde bulunmak üzere sürdürülen ziyaretler kapsamında, Celal Koloğlu Başkanlığında, İNTES Yönetim Kurulu Üyeleri Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'yi 04 Ekim 2017 tarihinde makamında ziyaret ettiler.

Görüşmeye Başkan Koloğlu ile birlikte Yönetim Kurulu Başkan Vekilleri Deha Emral, Kemal Gülerüz, Yönetim Kurulu Üyesi Gültekin Güvensoy, Merdan Hüremeydan ve Genel Sekreter H. Necati Ersoy katıldı.

Sayın Bakan ile yapılan görüşmede; Kentsel Dönüşüm, Yapı İşleri Genel Müdürlüğü'nün üstyapı ihalelerinde yeniden ihyası, Yüksek Fen Kurulu'nun görevlerinde yapılacak değişiklik ile sözleşme uygulamalarında çözüm önerileri oluşturulması, şehirlerimizin altyapı düzenlemelerinde sektörümüzün özelliklerine uygun projeler uygulanması ve bu şekilde kamu kaynaklarının etkin kullanımı ve yeknesaklığın sağlanması konularında görüşler aktarıldı.

Başkan Koloğlu görüşmede, şehirlerimizdeki her türlü modern uygulamaların yapılması ve hükümetimizin bu konudaki çalışmalarını desteklediğini aktardı ancak konuya ilişkin önerilerini de anlatarak kaldırım, sokak ve cadde

düzenlemelerindeki karmaşa ve çok farklı uygulamalar nedeniyle ortaya çıkan kimi çirkin görüntülerin önlenmesi gerektiğini belirtti.

Başkan Koloğlu görüşlerini şu sözlerle ifade etti: “Hemen hemen her şehirde olduğu kadar şehirlerimizdeki her ilçe belediyesinde de farklı uygulamalarla altyapı yatırımları ile bütünleşmeyen düzenlemeler nedeniyle hem ciddi maliyetler ile belediyelerimizin kaynakları heba olmakta hem de tüm şehirlerde farklı uygulamalar nedeniyle ortaya son derece çarpık uygulamalar çıkmaktadır. Bu durumun düzeltilmesi adına sokak, cadde ve bütünleyici kaldırım uygulamalarına yönelik yeknesaklığı sağlayacak bir proje yarışması ile seçilecek örnek projeleri düzenleyen bir yönetmeliğin ihdası ve uygulamanın bu şekilde ihyası, günümüz Türkiye'si için uygun bir gelişme olacaktır.”

Başkan Koloğlu, Yapı İşleri Genel Müdürlüğü ve Yüksek Fen Kurulu'nun görevlerine ilişkin de görüş ve önerilerini paylaştı. Her iki kurumun bünyesinde, deneyimli teknik personelin dizayn ve kontrol mühendisleri olduğunu ve bu kurumların daha aktif görev almasının önemine değinerek İNTES tarafından hazırlanan rapor takdim edildi.

*Başkan Koloğlu,
“Devletin tüm kurumlarının ayrı ayrı yapı ihalelerini yapmakta olması, teknik müşavirlik ve dizayn konusunda bazı karmaşa ve sorunları beraberinde getirmektedir.*

Başkan Koloğlu konuya ilişkin olarak geçmişte şehirlerdeki küçük büyük tüm üstyapı işlerinin Yapı İşleri Genel Müdürlüğüne ihale edildiğini günümüzde ise devletin tüm kurumlarının ayrı ayrı yapı ihalelerini yapmakta olması nedeniyle bu durumun, teknik müşavirlik ve dizayn konusunda, bazı karmaşa ve sorunları da beraberinde getirdiğini belirtti. Bu yapının yeniden ihyası ile ülkemizin kaynaklarının doğru kullanımı ve daha modern şehirlerin ahenk içinde inşasına hizmet edeceğine inandıklarını aktardı.

Bakan Özhasseki, aktarılan görüşlerin kendileri tarafından da önem atfedilen

konular olduğunu, bu hususların gündemlerine alınacağını ve çalışmaların sürdürüleceğini belirtti.

Bakan, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı çalışmaları ve gerçekleştirilmesi planlanan hedefler konusunda İNTES Yönetim Kuruluna bilgi verdi.

Özellikle deprem konusundaki çalışmaları dile getirerek şehirler için bu yönde tasarlanan gelişmeleri paylaştı.

Sayın Koloğlu, Bakan Özhasseki'yi İNTES'in Geleneksel Toplantısına konuşmacı olarak katılması yönünde davet ettiler.

HABERLER

Avrasya Tüneli, Uluslararası Yol Federasyonu - IRF-Tarafından 'Global Başarı Ödülü'ne Layık Görüldü

Asya ve Avrupa'yı ilk kez deniz tabanı altından geçen iki katlı karayolu tüneliyle birbirine bağlayan Avrasya Tüneli, Uluslararası Yol Federasyonu (The International Road Federation-IRF) tarafından verilen 'IRF Global Başarı Ödülleri'nin 'İnşaat Metodolojisi' kategorisinde büyük ödüle layık görüldü.

Avrasya Tüneli'nin yapım özellikleriyle layık görüldüğü diğer ödüllerden bazıları Engineering News Record (ENR) 2016 - En Başarılı Tünel Projesi, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) 2015 - En İyi Çevresel ve Sosyal Uygulama Ödülü, Uluslararası Tünel ve Yeraltı Yapıları Birliği (ITA) 2015 - Yılın Projesi, IES (Illuminating Engineering Society) 2017 - Mimari Aydınlatma Ödülü'dür.

Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı (UDHB) Altyapı Yatırımları Genel Müdürlüğü (AYGM) tarafından Kazlıçeşme-Göztepe hattında Yapı-İşlet-Devret (YİD) modeliyle ihale edilen, inşaat çalışmaları ve işletmesi Yapı Merkezi ve SK E&C ortaklığında kurulan Avrasya Tüneli İşletme İnşaat ve Yatırım A.Ş. (ATAŞ) tarafından gerçekleştirilen Avrasya Tüneli, layık görüldüğü uluslararası ödüllerin sayısını her geçen gün artırıyor.

Dünya çapında yol ağlarının gelişimini teşvik etmek ve desteklemek amacıyla kurulan Uluslararası Yol Federasyonu (IRF), her yıl düzenlediği 'IRF Global Başarı Ödülleri' ile altyapı teknolojilerinin gelişmesini sağlayan mükemmel ve yenilikçi projeler ile bu alanda çalışan başarılı isimleri seçiyor. Bu yıl yapılan değerlendirme

sonucunda 'İnşaat Metodolojisi' kategorisinin büyük ödülüne, yapım ve işletim süreçleri tüm dünyada ilgiyle takip edilen Avrasya Tüneli layık görüldü.

Dubai Waldorf Astoria Hotel'de düzenlenen törende Avrasya Tüneli'nin ödülünü Altyapı Yatırımları Genel Müdür Yardımcısı Şamil Kayalak, Yapı Merkezi İnşaat ve Avrasya Tüneli Yönetim Kurulu Başkanı Başar Arıoğlu ile Avrasya Tüneli Genel Müdürü Sungjin Lee aldı.

Avrasya Tüneli, sahip olduğu ileri teknoloji, üstün mühendislik çalışması, iki kıta arasındaki eşsiz konumu, İstanbul Boğazı'nın 106 metre derinliğinden geçen güzergâhı ve uluslararası standartlardaki işletme anlayışıyla tüm dünyaya örnek teşkil ediyor.

Yaklaşım yollarıyla birlikte toplam 14,6 kilometrelik bir güzergâhı kapsayan Avrasya Tüneli'nin 5,4 kilometrelik bölümü, deniz tabanı altına özel bir teknoloji ile inşa edilen iki katlı tünelden ve diğer metotlarla inşa edilen bağlantı tünellerinden oluşuyor.

Avrasya Tüneli, 700 mühendis ve 12 binden fazla kişinin 14 milyon adam/saat çalışmasıyla, ölüm ya da ciddi yaralanma ile sonuçlanan herhangi bir kaza yaşanmadan planlanandan 8 ay önce tamamlandı.

Denizaltı tünelin kazısı için özel olarak tasarlanan 13,7 metre çapındaki Tünel Açma Makinesi (TBM), 3,3 kW/m²'lik kesici kafa gücü ile dünyada 1'inci

sırada, 12 bar'lık tasarım basıncı ile 2'inci sırada ve 147,3 m²'lik kesici kafa alanı ile 6'ıncı sırada yer almaktadır.

Büyük bir depreme karşı dayanıklılığı artırmak amacıyla monte edilen sismik bilezikler, geometrik boyutları ve maruz kalacağı sismik aktivite seviyesi dikkate alındığında, TBM Tünelcilik sektöründe bu özelliklere sahip ilk uygulama oldu.

788 olimpik havuz dolduracak kadar kazı yapıldı. 18 stadyum yapacak kadar beton, 10 Eyfel Kulesi yapacak kadar demir kullanıldı. 80 bin metreküp segment üretildi. 60 binden fazla deney yapıldı.

Yüzde 95'ini Türk çalışanların oluşturduğu projede günde 1800 kişiye istihdam sağlanıyor. Tünel sayesinde yılda toplam 160 milyon TL'lik (38 milyon litre) yakıt tasarrufu sağlanacak. Bu sayede otomobillerden kaynaklanan emisyon yılda 82 bin ton azalacak.

İstanbul'da yoğun saatlerde gözlenen 100 dakikalık seyahat süresinin 15 dakikalara düşmesiyle emisyon miktarlarında, yakıt tüketiminde ve araç bakım masraflarında azalma gerçekleşerek ulusal ekonomiye 'olumlu katkı' sağlanmaktadır.

HABERLER

Türk Firmalarının Küresel Başarıları Yaygınlaşıyor

Engineering News Record (ENR) tarafından düzenlenen “En İyi Küresel Projeler” yarışmasında, Türk firmalarımız ödüle layık görüldü.

Riyad King Khaled Havalimanı Terminali: TAV

New York'ta düzenlenen ödül töreninde firmalarımız Türk müteahhitlik sektörünü tüm dünyaya bir kez daha tanıtarak, başarılarını kanıtladılar.

Engineering News Record (ENR) tarafından Dünyanın en iyi 250 müteahhitleri arasına giren 46 Türk firmasının ardından bu sefer de “En İyi Küresel Projeler” yarışmasında, Türk firmalarımız yılın projesi ödüle layık görüldü.

Bu firmalarımız arasında Enka İnşaat ve Sanayi A.Ş., Süleymaniye 1.500-MW Kombine Çevrim Santrali Projesi ile Enerji ve Sanayi kategorisinde 2017 yılı Global Projesi ödülü, TACA İnşaat ve Ticaret A.Ş., Antalya Expo 2016 Kulesi Projesi ile Kültürel Yapılar kategorisinde en iyi proje ödülüne, TAV-AI Arrab Contracting Ortak Girişimi'nin yapımını gerçekleştirdiği Riyad King Khaled Havalimanı

Terminal 5 Projesi, Havalimanı kategorisinde başarı ödülü sahibi oldu.

Bu global yarışma 2013 yılından itibaren yıllık olarak düzenlenmektedir. Yılın Global Projesi ödülü, 13 farklı kategoride En İyi Global Proje ödülünü alan projeler arasından, iyilerin arasında en iyi olan projeyi belirleyen ödül olarak verilmektedir.

New York'ta düzenlenen ödül töreninde firmalarımız Türk müteahhitlik sektörünü tüm dünyaya bir kez daha tanıtarak, başarılarını kanıtladılar.

Bu firmalardan Enka İnşaat A.Ş. sektörün her alanında dünyanın farklı bölgelerinde büyük projelere imza atmaktadır.

Enerji ve sanayi kategorisinde Enka İnşaat

ENKA'nın "Süleymaniye 1500 MW Kombine Çevrim Elektrik Santrali Projesi" ile birlikte, ilk kez bir Türk Müteahhitlik firması "Yılın Global Projesi" ödülünü kazanmıştır.

ENKA global ödül yarışındaki 5. yılında, 3. defa farklı kategorilerdeki projeleri ile "En İyi Global Proje" ödülüyle onurlandırılmıştır.

Süleymaniye 1.500-MW Kombine Çevrim Santrali Projesi teknik özellikleri:

ENKA ile yatırımcı Mass Group Holding Ltd., Kuzey Irak'ta, Süleymaniye'nin 40 km güneyinde, basit çevrim teknolojisine sahip mevcut kurulu santrali kombine çevrim teknolojisine dönüştürme kapsamında bir sözleşme imzaladı.

Mevcut kurulu basit çevrim Süleymaniye Elektrik Santrali, Mass Group Holding Ltd. tarafından geliştirilmiş olup 8 adet GE-9E serisi gaz türbini ile 1.000 MW kapasitededir. Proje kapsamında 2 adet GE buhar türbini kullanılarak kombine çevrim elektrik santraline dönüştürülen santrale 500 MW ilave güç kazandırıldı.

Kontrat kapsamında yer alan ana işler:

Basit çevrim elektrik santralini 4 x 4 x 1 şeklinde iki bloktan oluşacak kombine çevrim elektrik santraline dönüştürülmesi için gerekli olan, sekiz adet atık ısı kazanı (HRSG), iki adet 250MW GE buhar türbini (STG), iki adet jeneratör step-up trafosu (GSU), soğutma sistemi ile tesisi tamamlayan diğer sistemlerin mühendislik, satın alma, nakliye, inşaat-montaj, test ve devreye alma (EPC) işleridir. Bunlara

ek olarak istenilen net enerji temini ile mevcut şebeke sistemine bağlanma, performans testlerinin yapılması, operasyon ve bakım sırasında çalışacak personele eğitim verilmesi ve operasyon ile bakım el kitapçıklarının hazırlanması da kontrat kapsamı dahilindedir. Tesis, tam yük işletme şartlarında 30 yıl işletme ömrü olacak şekilde tasarlandı.

Süleymaniye Kombine Çevrim Elektrik Santrali, dizayn safhasında öngörülen hizmet süresi boyunca, baz yükün herhangi bir kombinasyonunda çalışabilecektir.

Projenin soğutma sistemi olarak her bir blokta birer adet olmak üzere kırkar hücreli hava soğutmalı kondenser (ACC) sistemi kullanıldı. Irak Enerji Bakanlığı tarafından yapılacak olan terminal noktasına kadar, 400kV'lık şalt sahası da kontrat kapsamında yer almaktadır.

Süleymaniye 1500 MW Kombine Çevrim Elektrik Santrali Enka İnşaat A.Ş.

Proje, 15 Temmuz 2013 tarihinde başladı ve projenin geçici kabulü, 27 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşti.

Havalimanı kategorisinde TAV

Havalimanı inşaatında dünyada ilk sırada yer alan TAV İnşaat, TAV-AI Arrab Contracting Ortak Girişimi tarafından gerçekleştirilen Riyad King Khaled Havalimanı Terminal 5 Projesi "Havalimanı" kategorisinde başarı ödülünü kazandı.

TAV İnşaat ENR Dergisi sıralamasında son üç yılda üst üste havalimanı inşaat kategorisinde birinci sırada yer alarak dünyanın en büyük şirketi oldu. Riyad Havalimanı Terminal 5 projesi, Suudi Arabistan'da Cidde Havalimanı SAEI Uçak Bakım Hangarları ve Medine Havalimanı projelerinden sonra gerçekleştirdiğimiz üçüncü proje oldu.

Riyad Havalimanı Terminal 5 projesi teknik özellikleri:

King Khaled Uluslararası Havalimanı Terminal 5 binası, havalimanının yıllık 14 milyon olan yolcu kapasitesini 2038 yılına kadar 40 milyona çıkaracak iddialı bir genişleme projesinin önemli parçalarından biri olarak TAV - Al Arrab Contracting Ortak Girişimi tarafından hayata geçirildi.

104.500 metrekare büyüklüğe sahip Terminal 5 aynı anda yedi geniş gövdeli veya 16 dar gövdeli uçağa hizmet verebiliyor. 2016 yılı sonunda tamamlanan proje kapsamında ayrıca yaklaşık 3000 araçlık çok katlı otopark ile havalimanı operasyon merkezi, itfaiye binası, enerji santrali, apron ve hava tarafı altyapısıyla terminali mevcut terminallere bağlayan viyadüklü yollar ve altyapı çalışmaları da TAV İnşaat tarafından gerçekleştirildi.

Terminal tasarımı, artırılmış yolcu konforu ve operasyonel verimlilik ile

modüler, esnek ve genişletilebilir bir çerçeve sağlamayı amaçlıyor. Terminal 5 binası ayrıca özel yerel gereksinimleri ve yerel iklim faktörlerini göz önünde bulundurularak operasyonda optimum enerji verimliliği sağlamak üzere tasarlandı.

TAV'ın Suudi Arabistan'da Medine Havalimanı ve Cidde Havalimanı Uçak Bakım Hangarları projelerinden sonra gerçekleştirdiği üçüncü proje olan Terminal 5, 2017 yılında MEED Proje Kalite Ödülleri'nde "Yılın Ulaştırma Projesi" seçildi. Terminal 5 son olarak ise ENR'nin 2017 Küresel En İyi Projeler Ödülleri'nde Havalimanı kategorisinde başarı ödülüne layık görüldü.

TAV Grubu Suudi Arabistan'da halen Medine Havalimanı'nın işletmesini yürütüyor. Şirket son dönemde Qassim, Hail ve Yanbu olmak üzere ülkede üç havalimanının daha geliştirilmesi ve işletmesi için seçildi.

Kültürel Yapılar Kategorisinde: Taca İnşaat A.Ş.

TACA inşaatın 2016 yılında Antalya da yaptığı ve şehrin yeni simgesi haline gelen EXPO Kulesi, Engineering News Record tarafından 2017 Dünya'nın en iyi binaları yarışmasında, Kültürel Yapılar Kategorisinde Dünyanın en iyi Kültürel Yapısı seçildi.

Antalya EXPO 2016 Kulesi'nin özellikleri:

114 metre yüksekliğindeki Expo Kulesi Antalya Expo'nun 1121 dekarlık alanında yılda 4 milyondan fazla ziyaretçi çeken yapısı ile Türkiye'de şimdiye dek ilk defa uygulanan bir yapım yöntemi ile yerde inşaa

edildikten sonra 112 metreye kaldırılıp sabitlendirilmiştir. Kulenin çekirdeği betonarme, binanın kendisi ise Çelik ve Alüminyumdan oluşmaktadır. Dokuz ay gibi kısa bir sürede tamamlanan Kulede aynı zamanda restoran ve seyir terası da bulunmaktadır.

Bu prestijli ödülü ABD'nin New York şehrinde düzenlenen tören ile teslim alan TACA İnşaat Yönetim Kurulu Başkanı Tayyar Akkurt ve bu projeden sorumlu yönetim kurulu üyesi Tolga Akkurt'un açıklamalarında; Kulenin iş güvenliği, inşaat kalitesi, yaratıcılık, proje tasarımı ve üretim zorluğu kriterlerine göre yapılan değerlendirmelerde en yüksek puanı aldığını aynı zamanda Antalya Expo

2016 Kulesi'nin gerek mühendislik ile gerek mimarisi ve gerekse işçiliği ile Türk inşaat sektörünün dünya çapında kabul gören bir seviyeye gelerek neler başarabildiğinin kanıtı olduğunu TACA İnşaat olarak da dünyanın her yerinde iş yapacak kapasiteye sahip olduklarını belirttiler. İnşaat süreçlerinde kullanılan teknolojik yenilikler, teorik bilgiyi sahaya uygulama modelleri ve iş yapış hızlarıyla hem ülke içinde hem de uluslararası arena da ayrıştıklarını belirten Tayyar Akkurt ise "Bu çerçevede bugüne kadar attığımız her adımda gurur duyulacak yapılara imza attık. Antalya Expo 2016 Kulesi ile ülkemizin adını yurt dışına duyurmaktan ve temsil etmekten gurur duyuyoruz." diye belirtti.

ETKİNLİK

2023 Vizyonunda Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele Forumu Yapıldı

Kayıt dışı istihdamın boyutu ve yapılan çalışmalarla ilgili bilgi almak, kayıt dışıyla mücadelede işçi işveren devlet kesiminin çözüm önerilerini aktarmak amacıyla Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele formu düzenlendi

25 Mayıs 2017 tarihinde, hayata geçirilen Kayıtlı İstihdamın Desteklenmesi Projesi (KİDEP) kapsamında, 29-30 Eylül tarihlerinde 2023 Vizyonunda Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele Forumu yapıldı.

2017 "Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele Kapsamında Kamu Kurum ve Kuruluşları, Sivil Toplum Örgütleri, Bankalar ve Toplumun Diğer İlgili Kesimleri İle İş Birliği Bilincinin Yaygınlaştırılması" konulu SGK Yüksek Danışma Kurulunda alınan kararla yapılan foruma, çok sayıda sivil toplum örgütü kamu kurum ve kuruluşları katılım sağladı.

SGK Kurum Başkanı Dr. Mehmet Selim Bağlı ve Sigorta Primleri Genel Müdürü Savaş Alçı'nın açılış konuşmalarını yaptığı forumda, kayıt dışı istihdamın boyutu ve yapılan çalışmalarla ilgili Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele Daire Başkanı Yakup Süngü sunum yaptı. Akabinde, devam eden serbest kürsü

bölümünde çok sayıda sivil toplum örgütü önerilerini dile getirdi.

Forumun ilk günü, öğleden sonra, Gazi Üniversitesi Öğretim Görevlisi Prof. Dr. Cem Kılıç moderatörlüğünde, “İnşaat Sektöründe Kayıt Dışı İstihdam” konusu tartışıldı. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’ndan Serpil Paltun, Mesleki Yeterlilik Kurumu’ndan Mehmet Ordukaya, Yol-İş Sendikası’ndan Celal Tozan, İNTES’i temsilen H. Necati Ersoy konuyla ilgili önerilerini dile getirdiler.

Öğleden sonra, ikinci panel “Sosyal Güvenlik Sisteminde Eksik Bildirim” konusu oldu. Pamukkale Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Oğuz Karadeniz moderatörlüğünde yürütülen toplantıda; TÜRK-İŞ’den Güldane Karslıoğlu Yeni, Türkiye İstatistik Kurumu’ndan Duygu Özbakış, TİSK’ten Derya Karademir, HAK-İŞ’den Elif Yıldırım konuyla ilgili önerilerini dile getirdiler.

İkinci gün, “İletişimin Olanak ve Sınırları” başlığı, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Abdulrezzak Altun moderatörlüğünde

devam etti. Bu konu başlığında, Ankara Üniversitesi’nden Prof. Dr. Selahittin Öğülmüş, Sağlık Bakanlığı Sağlık Geliştirilmesi Genel Müdürü İbrahim Barbaros Akçakaya, Ankara Reklamcılar Derneği Başkanı Bora Hızal, SGK Basın ve Halkla İlişkiler Müşaviri Uğur Korkmaz değerli katkılarını ve önerilerini sundular.

Son panelde, “Suriyeli Mülteciler ve Sosyal Güvenlik” konusu üzerinde tartışıldı. Ankara Üniversitesi’nden Doç. Dr. Şenay Gökbayrak moderatörlüğünde yürütülen panele Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’ndan Sevil Şenses, Uluslararası Göç Örgütü’nden Yelda Devlet Karapınar, Suriye Dostluk Derneği’nden Kadriye Esra Aygün, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nden Ekrem Demir panelist olarak katıldılar.

Toplantıda İNTES’i, temsilen konuşan Genel Sekreter H. Necati Ersoy, öncelikle kayıt dışı istihdamın çalışma hayatında yarattığı olumsuzlukları anlattı. Kayıt dışılıkla mücadele etmenin önemine vurgu yapan Ersoy görüşlerini; “İşçi, işveren ve devlet kayıt dışı ile mücadelede uyum içinde

Ersoy, çalışanların sadece sigortalı olması dahil kayıt dışılığı sonlandıran bir sistem değildir. Çalışanları asgari ücret düzeyinden gösterme yöntemi de kayıt dışıdır. Bu durum dürüst işverenler için haksız rekabettir.

Ersoy, “Kayıtlı istihdamın artırılması için yeni bir Toplu İş Yasası’nın çıkarılması, sigorta prim afları kadar, vergi sorumluluklarını zamanında ödeyenlere teşvikler getirilmesi, bölgesel asgari ücretler gibi yeni politikalar geliştirilmesi, teşvik sistemlerinin basitleştirilmesi gibi önlemler alınmasını öneriyoruz.

çalışmalıdır. Ülkemizde kayıt dışı istihdam sadece devletin, sadece çalışanın ve emeklinin sorunu değildir. Ayrıca kayıtlı, dürüst, şeffaf işverenin de en önemli sorunudur.” sözleriyle ifade etti.

Kayıt dışılığın çeşitlerini anlatan Ersoy, sadece sigortalı olması dahil kayıt dışılığı sonlandıran bir sistem olmadığını, çalışanları asgari ücret düzeyinden gösterme yönteminin de kayıt dışı olduğunu anlattı. Bu durumun dürüst işverenler için haksız rekabet olduğuna da vurgu yaptı.

Ersoy konuşmasında, sendikalı işçi çalıştırmanın önemine de değinerek çalışanlar arasında sendikalılaşma oranının düşük olduğu, bu oranın inşaat sektöründe daha da düşük olduğunu verilerden örnek göstererek açıkladı. Ersoy, bu sorunun nedeninin biraz da işçi sendikalarının yüksek ücret politikalarından kaynaklandığını söyledi. Ersoy, aktarmak istediklerini şu sözlerle ifade etti: “Devam eden bu sözleşmelerde, işçi sendikalarının ücret artışı teklifleri fahiş ve katlanılamaz bir hal almıştır. Enflasyon oranının yıllık %8- %10 seviyesinde olduğu ülkemizde, işçi sendikaları tarafından, yıllık %40’a varan ücret artışları teklif edilmektedir. Yapılan bu ücret artışı teklifleri ile işverenlerin daha fazla istihdam sağlamak konusundaki imkanları kısıtlanmakta, çalışma barışı ve ülke ekonomisi zedelenmektedir.

Bahsi geçen durumların işverenin daha çok istihdam sağlaması, daha çok sigorta primi ödemesi daha çok üretim ve katma değer sağlamasının önünde engeller oluşturduğunu aktaran Ersoy, “İşçi sendikaları tarafından koordineli olarak yapılan ücret artışı tekliflerinin ülke dinamiklerine göre makul oranlara çekilmesi, en büyük gerekliliktir.” dedi.

Kıdem tazminatına ilişkin işverenlerin üstündeki yüklerin de kayıt dışını tetiklediğini aktaran Ersoy, Kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, işsizlik sigortası gibi kalemler işverenler için önemli maliyet oluşturduğunu ve bu durumun işe alım kararlarını sınırladığına vurgu yaptı.

Kayıt dışılıkla mücadelede etkin yöntemler uygulandığını söyleyen Ersoy, 2017 yılında yürürlüğe giren Mesleki Yeterlilik Belgesi zorunluluğunun da kayıt dışılığın azalmasına katkı sağlayacağını hatırlattı.

Ersoy, konuşmasında son olarak kayıtlı istihdamın artırılmasına yönelik önerilerini sıraladı. Bu kapsamda yeni bir toplu iş yasasının çıkarılması, sigorta prim afları kadar, vergi sorumluluklarını zamanında ödeyenlere teşvikler getirilmesi, bölgesel asgari ücretler gibi yeni politikalar geliştirilmesi, teşvik sistemlerinin basitleştirilmesi gibi önerilerine açıklık getirdi.

Ersoy, işverenlerin işten çıkarma prosedürlerinin de zorlaştığını ve her işten çıkarmada kıdem tazminatı yükümlülüklerinin yüksek olduğunu ifade etti. Ersoy, konuya ilişkin görüşlerini şu örneklerle ifade etti. “Evlenen işçimiz haklı nedenle ayrılıyor. 5 yıl sigortalılık süresini dolduran haklı nedenle ayrılıyor. İl değiştiren işverenin işçisi, haklı nedenle ayrılıyor. Ücret yatırmazsan haklı nedenle ayrılıyor. İşçinin haklı nedenle ayrılması hayatın olağan akışına uygun bir davranış sayılıyor. İş güvencesi, haksız işten çıkarma sendikal nedenle işten çıkarma, yasa dışı eylemde işten çıkarma, iş yeri temsilcisini işten çıkarma, verimsizlikte işten çıkarma konjektürel ya da yapısal nedenle işten çıkarma neden imkansız hale geliyor? Toplu sözleşmesinde yer alan disiplin maddeleri bile oy birliği ile alınan kararlarda dahi işveren haksız oluyor. Bir tarafı çok korumacı davranmak da acaba kayıt dışılığın ciddi ama görünmez kavramı değil mi? İşverenin işçisi ile yaptığı sözleşme neden, neredeyse haklı nedenle işçiyi işten çıkarmayı imkansız kılıyor?”

Ersoy sözlerini, sorunlarımızı tespit ederek sadece devleti, işvereni, işçiyi değil de işletmelerin yaşamasını ön plana koyan söylemlerde ve eylemlerde bulunulması gerektiğini ifade ederek noktaladı.

ETKİNLİK

ILO 10. Avrupa Bölge Toplantısı İstanbul'da Gerçekleşti

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 10. Avrupa Bölge Toplantısı, 2-5 Ekim 2017 tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleştirildi.

Avrupa ve Orta Asya Bölgesindeki üye ülkelerden işçi, işveren ve hükümet temsilcilerinin katılımı ile gerçekleştirilen toplantıda çalışma hayatının geleceği ve Çok Uluslu Şirketler ve Sosyal Politika ile İlgili İlkeler Üçlü Bildirgesi konularında değerlendirmelerde bulunuldu.

2 Ekim 2017 tarihinde yapılan açılış törenine Başbakan Binali Yıldırım, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Jülide Sarıeroğlu, TİSK Yönetim Kurulu Başkanı Kudret Önen, ILO Genel Direktörü Guy Ryder ile işçi ve memur sendikalarının yöneticileri katıldı.

Toplantının açılışında konuşan Başbakan Binali Yıldırım, büyük

ekonomik krizin başladığı 2008'den bu yana bölgedeki 51 ülkeden bir bölümünün bu krizi derinden yaşadığını, bazılarının ise daha az etkilendiğini, bölgede yaşanan terör, iç çatışma, demografideki değişim, nüfus hareketleri, siyasi istikrarsızlıkların artarak bugünlere geldiğini, Suriye'de yaşanan iç savaş yüzünden milyonlarca Suriyelinin yurtlarını terk etmek zorunda kaldığını, 3,5 milyon Suriyeliyi 6 yılı aşkın süredir Türkiye'de misafir ettiklerini, Türkiye'nin bütün bunları yaparken maalesef Avrupa Birliği ülkeleri başta olmak üzere bütün dünyanın bu gelişmeleri izlemekle yetindiğini belirtti.

Başbakan Yıldırım, küresel büyümenin son yıllarda az da olsa artış eğilimine girmiş olmasına rağmen, yeni yeni küresel sorunların kapımızı çaldığını ancak Türkiye'nin etrafındaki savaş, kaos, kargaşaya rağmen ve üstüne üstlük bir darbe olayıyla karşı karşıya kalmış olmasına rağmen, bütün bu güçlüklerin üstesinden gelmeyi

başardığını ve krizden itibaren büyümesinde hiçbir gerileme olmadan sürdürülebilir büyümeyi yakaladığını ifade etti.

Yıldırım, 15 Temmuz'un Türkiye Cumhuriyeti tarihinde demokrasiye, özgürlüklere ve insan haklarına yapılmış en alçak, en ağır saldırı olduğunu, FETÖ'nün ülkemizde asker içinde, bürokraside, yargıda, poliste, ticaret hayatında yıllardan beri yetiştirdiği teröristlerin devletin tankını, uçağını, topunu, tüfeğini çalarak milletin üzerine doğrultması suretiyle seçilmiş hükümeti, seçilmiş Cumhurbaşkanı, ortadan kaldırmak, ülkeye bir darbe rejimini getirmek için başlattığı kalkışmanın, başta Cumhurbaşkanı olmak üzere Türk milletinin aziz duruşu, silahlara karşı hayatını ortaya koymasıyla başarısız hale geldiğini ve demokrasimizin kurtulduğunu vurguladı.

Toplantının Divan Başkanlığına da seçilen Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Jülide Sarıeroğlu, açılış konuşmasında, ILO'nun 2019

Başbakan Binali Yıldırım, "Suriye'de yaşanan iç savaş yüzünden milyonlarca Suriyeli yurtlarını terk etmek zorunda kaldı. 3,5 milyon Suriyeliyi 6 yılı aşkın süredir Türkiye'de misafir ettik. Türkiye bütün bunları yaparken maalesef Avrupa Birliği ülkeleri başta olmak üzere bütün dünyanın bu gelişmeleri izlemekle yetindi."

*Bakan Sarieroğlu,
“2017 başında
başlatılan istihdam
seferberliği
kapsamında yıl
sonuna kadar özel
sektör işverenlerine,
mevcut çalışanlarına
ilave alacakları her bir
sigortalı için sigorta
ve vergi yüklerini
karşılayarak destek
sağlanacaktır.”*

yılında kuruluşunun yüzüncü yılını kutlayacağını, yüzüncü yıldan önceki son bölgesel toplantıya ev sahipliği yapmaktan Türkiye olarak büyük memnuniyet duyduklarını, toplantının sosyal ortakların küresel istihdam ve iş gücü piyasası gündeminde olan öncelikli konulara ilişkin görüş ve önerilerini ilk ağızdan dinleme ve bunları karşılıklı değerlendirme fırsatı yaratacağını belirtti.

Sarieroğlu, Suriye’de Mart 2011’de başlayan ve giderek şiddetlenerek bir iç savaşa dönüşen krizde 7. yıla girildiğini, konuyla ilgili olarak hükümetlere düşen görevin, sosyal ortaklarla birlikte, ayrımcılık ve yabancı düşmanlığını

önlemek ve aynı zamanda göçmenlerin, sığınmacıların ve mültecilerin entegrasyonuna daha elverişli bir sosyal ve kültürel ortam yaratmak olduğunu, yüzyılda yaşanan en büyük global krizlerden sayılan 2008 mali krizinin, önce küresel ekonomide daralmaya ve ardından iş gücü piyasalarında artan işsizlik ve özellikle dezavantajlı grupların kırılgan istihdam koşullarıyla karşılaşmalarına sebep olduğunu anlatarak, iş gücü piyasasına yönelik olarak çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın işsizliğin azaltılması ve istihdamın artırılmasına yönelik önemli faaliyetler yürüttüğünü, 15 Temmuz 2016 tarihinde hür demokratik düzene, temel hak ve hürriyetlere,

milletin iradesine, demokrasiye, hukuk devletine karşı başlatılan menfur darbe teşebbüsünün, medyanın, sivil toplum ve bireylerin özgürlüğü, hukukun üstünlüğü ilkesi sayesinde sivil toplumumuzun direnişiyle etkisiz hale getirildiğini, iş gücü piyasasına ilişkin göstergelerin sağlanan istikrar ortamı ile iyileştiğini, 2017 başında başlatılan istihdam seferberliği kapsamında yıl sonuna kadar özel sektör işverenlerine, mevcut çalışanlarına ilave alacakları her bir sigortalı için sigorta ve vergi yüklerini karşılayarak destek sağlanacağını ifade etti.

ILO Genel Direktörü Guy Ryder ise bölgesel düzeyde makroekonomik durumun kısa bir süre öncesine kıyasla daha olumlu hale geldiğini, işsizliğin özellikle genç çalışanlar için yüksek düzeyini koruduğunu, Avrupa ve Orta Asya Bölgesinin birçok kendine özgü niteliği ile kriz koşullarını atlatmakta başarı gösterdiğini, güçlü, bağımsız ve temsil gücü yüksek sosyal taraflar, rekabetçi işletmeler ile nitelikli beşeri ve sosyal altyapıların krizle mücadelede başarılı olunmasında etkili olduğunu, temel çalışma ilkeleri ve haklarına gösterilen saygının da bölgenin ekonomik ve sosyal

başarısında büyük rolü olduğunu, Temmuz 2016 olaylarına ilişkin olarak ülkeler tarafından demokratik hak ve özgürlüklerin korunması için tedbirler alınmasının doğal olduğunu ancak bu tedbirler kapsamında ILO Sözleşmeleri ile teminat altına alınan temel çalışma hak ve ilkelerine özen gösterilmesi gerektiğini belirtti.

Bölge Toplantısı'nın son oturumunda oy birliği ile "Yüzyıl için İstanbul İnisiyatifi: Avrupa ve Orta Asya'da Güçlü ve Sorumlu Sosyal Ortaklık için Saygın İşin Geleceği" başlıklı sonuç metni açıklandı.

DESTEKLER

Beton İzmir 2018 Fuarı, İnşaat ve Hazır Beton Sektörlerini İzmir’de Buluşturacak

İnşaat ve Beton Sektörlerinin Büyük Buluşması: Beton İzmir 2018 Fuarı

THBB ve Kalite Fuar Yapım A.Ş. tarafından 25-28 Nisan 2018 tarihlerinde düzenlenecek olan Fuar, ekonominin lokomotifini inşaat ve onun en temel kolu hazır beton ile ilgili sektörlerden birçok firmayı aynı çatı altında buluşturacak.

Türkiye Hazır Beton Birliği (THBB), 1988 yılından bu yana Türkiye’de standartlara uygun beton üretilmesi ve inşaatlarda doğru beton uygulamalarının sağlanması için çalışmalar yapmaktadır. THBB bu doğrultuda, sektörün gelişmesini ve firmalar arası bilgi alışverişini sağlamak, sektörün vizyonunu ve yol haritasını belirlemek için inşaat ve beton sektörlerine yönelik önemli buluşmalar düzenlemektedir. 1995 yılından bu yana 2 uluslararası kongre ve fuar, 5 ulusal kongre ve 9 ulusal fuar düzenleyen THBB, 2018 yılında 10. Beton Fuarı’nı İzmir’de düzenleyecektir.

THBB ve Kalite Fuar Yapım A.Ş. tarafından 25-28 Nisan 2018 tarihlerinde düzenlenecek olan “Beton İzmir 2018 Hazır Beton, Çimento, Agregası, İnşaat Teknolojileri ve Ekipmanları Fuarı,” inşaat ve onun en temel kolu olan hazır beton sektörüyle ilgili birçok firmayı İzmir’de buluşturacak. İzmir Gaziemir’deki Fuarizmir’de düzenlenecek olan Fuar’da firmalar hızla yerini almaya başladı.

Bu yıl onuncusu düzenlenecek olan Fuar’da hazır beton, çimento, agrega ve inşaat sektörleri ile ilgili son teknolojik ürünler, araç, makine, ekipman, hizmet ve donanımlar sergilenecek. Fuar, hazır beton sektörüyle ilgili her kesimin buluştuğu ortak bir platform olacak. Geçtiğimiz yıllarda olduğu gibi bu yıl da Fuar’da

katılımcılar, son teknoloji ürünlerini ziyaretçilere sunacak. Fuar’da hazır beton ve çimento ekipmanlarının yanı sıra beton santralleri, iş makineleri, kamyon ve çekiciler, transmikserler, pompalar, kalıp sistemleri, vinçler, çeşitli beton kimyasalları, otomasyon sistemleri, lastik ve akaryakıt ürünleri, sektörel makineler başta olmak üzere çok geniş bir ürün yelpazesi, beton ve agrega üreticilerine ve inşaat yapımcılarına sunulacak. Fuar, ekonominin lokomotifini inşaat ve onun en temel kolu hazır beton ile ilgili sektörlerden birçok firmayı aynı çatı altında buluşturacak. Avrupa Hazır Beton Birliği (ERMCO), Ankara Sanayi Odası (ASO), Ankara Ticaret Odası (ATO), Ege Bölgesi Sanayi Odası (EBSO), İstanbul Sanayi Odası (İSO), İzmir Ticaret Odası (İZTO), İnşaat Mühendisleri Odası (İMO), Çevre Dostu Yeşil Binalar Derneği (ÇEDBİK), Türkiye İnşaat Malzemesi Sanayicileri Derneği (İMSAD), Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası (İNTES), Türkiye Müteahhitler Birliği (TMB) ve Yapı Denetim ve Deprem Mühendisliği Derneği (YDDMD) tarafından desteklenen Beton İzmir 2018 Fuarı’nı, önceki yıllarda olduğu gibi Avrupa, Asya, Afrika ve Orta Doğu’dan çok sayıda profesyonel katılımcı ziyaret edecek.

Beton İzmir 2018 Fuarı ile ilgili bilgi almak ve katılmak için www.betonfuari.com adresini ziyaret edebilirsiniz.

Türkiye Hazır Beton Birliği hakkında

Fuar Tarihi: 25-28 Nisan 2018

Fuar Yeri: "Fuarizmir", Salon C, Gaziemir / İzmir

Türkiye Hazır Beton Birliği (THBB), 1988 yılından beri güvenli ve dayanıklı yapıların inşası amacıyla standartlara uygun beton üretilmesi, teknolojiye uygun beton uygulamalarının yaygınlaşması ve ülkemizde kaliteli, yüksek dayanım sınıflarında beton kullanılması için uğraş veren mesleki bir kuruluştur. THBB'ye üye olacak şirketlerin tüm hazır beton tesislerinde standartlara uygun üretim yapılması, THBB Kalite Güvence

Sisteminin (KGS) sürekli habersiz denetimlerine tabi olunarak KGS Uygunluk Belgesi alınması, uygun laboratuvar bulunması, teknik, çevre, iş sağlığı - işçi güvenliği, yasal ve etik kriterlerin eksiksiz yerine getirilmesi zorunludur. THBB; Avrupa Hazır Beton Birliği (ERMCO) ve Beton Sürdürülebilirlik Konseyi (The Concrete Sustainability Council) Üyesi; Beton Sürdürülebilirlik Konseyi "Bölgesel Sistem Operatörü"dür.

Türkiye Hazır Beton Birliği (THBB) ve Kalite Fuar Yapım A.Ş. tarafından düzenlenen Beton İzmir 2018 Fuarı; hazır beton, çimento, agrega ve inşaat sektörlerini İzmir'de bir araya getirecek. "Beton İzmir 2018 Hazır Beton, Çimento, Agrega, İnşaat Teknolojileri ve Ekipmanları Fuarı," 25-28 Nisan 2018 tarihleri arasında İzmir'de gerçekleştirilecek.

YENİ YAYIN

Nurettin Çarmıklı 50 Yılda Devriâlem Nuro'l'un Dünyası

Arkadaş Yayınevi

322 Sayfa

Baskı / Ofset Fotomat

İNTEs'in saygın üyelerinden NUROL İnşaat'ın Yönetim Kurulu Başkanı Nurettin Çarmıklı'nın şirketin 40'inci kuruluş yıl dönümünde (2006) yayımlanan "Babama Söz Verdim, Hayatım, Anılarım" adlı kitabından sonra, 50'inci kuruluş yıl dönümü (2016) Nuro'l'un yurt dışı deneyimlerini paylaştığı "50 Yılda Devri Alem Nuro'l'un Dünyası" adlı kitabı okuyuculardan büyük ilgi gördü.

Kendisini anlatmaktan çok hoşlanmayan ve medyada görünür olmaktan kaçınan Çarmıklı, ilk kitabında hayatını, kardeşleri Erol ve M. Oğuz Çarmıklı ile bugünlere

getirdiği şirketin gelişim sürecini anlatıyor. NUROL'un hanesine "başarı" olarak yazılmış her ne varsa hepsinin arkasında "çok çalışmak" olduğunun anlatıldığı kitap, gelecek nesiller için başarıya giden yolda bir kaynak kitap niteliği taşıyor. Bir bakıma NUROL'un 40 yıllık serüvenine ışık tutan bu kitap için Çarmıklı; "Nurettin Çarmıklı kimdir? sorusunun en kapsamlı cevabı" olduğunu söylüyor.

Her zaman başarılarıyla ve gerçekleştirdiği ilklerle adından söz ettiren duayen işadamı, NUROL'un 50'inci kuruluş yılında yayınlanan "50 Yılda Devri Alem Nuro'l'un Dünyası"

kitabında ise şirketin yurt dışı projelerindeki deneyimlerini aktarıyor. Aynı zamanda iş dünyasına bir nevi yol gösterici olarak konumlanan kitapta; çalışma hayatında her şeyin özünün ciddiyet, dürüstlük ve sadakat olduğu vurgulanıyor. Eşitlik, adalet ve vefa duygularının tüm çalışanlara ve yöneticilere yol göstermesi gerektiği, en küçük bir başarının bile tek başına bir insanın eseri olamayacak kadar büyük olduğunu asla unutmamak gerektiği fikrini okuyacağınız kitapta NUROL'un insana ve ülkeye hizmet için var olan yarım asırlık güçlü bir çınar olduğu gerçeği yansıyor.

YENİ YAYIN

Milletlerarası Tahkim Rehberi

Gözden Geçirilmiş, Güncelleştirilmiş, Genişletilmiş ve İlgili Mevzuatın Eklenmesi

Prof. Dr. Kemal Dayınlarlı

Dayınlarlı Hukuk Yayınları

559 Sayfa

Prof. Dr. Kemal Dayınlarlı tarafından birinci baskısı 2014 yılında yayımlanan Milletlerarası Tahkim Rehberi'nin, 2017 yılında hukukçuların, iş ve yatırım dünyasının isteği üzerine günün ihtiyaçlarına daha iyi cevap vermesi bakımından gözden geçirilerek, genişletilmiş ve güncelleştirilmiş ikinci baskısı yayımlanmıştır.

Bu önemli ve özel eser, MTO, UNCITRAL ve ICSID tahkim kurallarının İngilizce ve Fransızca orijinal metinleri esas alınarak meydana getirildi. Ana dili Türkçe olan İngilizce veya Fransızca'yı çok iyi bilen okurlar da Türkçe kaleme alınan bu eseri, dikkatlice okudukları takdirde

kuralların İngilizce veya Fransızca orijinal metinlerini çok daha derinden kavrayıp benimseyeceklerdir.

Özellikle yurt dışı bağlantılı yapım işlerinde gerek Türk ve yabancı müteahhitlerin gerekse kamu kuruluşlarının taahhüt ettiği sözleşmelerin ifası esnasında karşılaştıkları sorunların Milletlerarası Tahkim veya Arabuluculuk Kuralları yolu ile çözüm arayışlarına ilişkin hususları içeren Milletlerarası Tahkim Rehberi, sektörümüzde faaliyet gösteren firmalarımız için rehber kaynak niteliğindedir.

Kitapta, Milletlerarası Ticaret Odası (MTO) Tahkim Kurallarındaki yenilik ve değişiklikler ayrıntılı olarak incelenmiştir. 1 Ocak 2012 tarihinden önce uygulanan kurallara bu tarihten sonra önemli eklemeler yapılmıştır. Ayrıca bu kurallara, 1 Mart 2017 tarihinde yürürlüğe giren yeni kurallar ilave edilmiştir.

Uzun yıllar milletlerarası tahkim davalarında gerek avukat gerekse hakem olarak görev ifa ederken engin bilgi ve deneyimlere sahip olan Prof. Dr. Kemal Dayınlarlı, bu bilgilerini, milletlerarası tahkim alanında yatırım dünyası ve hukukçular için çok önemli bir esere imza atarak yansıtmıştır.

SUMMARY

Jülide Sarıeroğlu: Minister of Labor and Social Security

Unregistered employment which is the reflection of unregistered economy in the working life, has also become one of the major economic problems of the developed countries.

Informative, guidance and business alliance strategies have been developed in fighting informality.

Studies are being conducted to establish the required legal, administrative and technical infrastructure in order to incorporate unregistered workers in the construction sector into the social security system, and to prohibit the business organizations employing unregistered workers from participating public tenders.

In addition to the studies held in order to increase the partaking of women and young people in business life, other programs and practices encouraging small enterprises to enter

in the registered sector have been implemented.

Under the 2017-2019 period of the National Employment Strategy, policies for women, social assistance recipients, workers of agriculture, textile and tourism sectors are also given wide coverage to.

For the purpose of improving the quality of service, social security centers have been established in many cities and districts.

With the new understanding of inspection, guidance and counseling are adopted as the primary approaches. Within the framework of voluntary compliance, many premium reductions are being implemented for employers paying their premiums regularly and on time. There are premium deductions applied also for employers

employing the young, the disabled and women, and those with vocational certificates. Employers are also given the opportunity to benefit from regional premium reductions as well as particular premium reductions on the basis of their R & D activities.

Among the strategies that are considered the most important is informative and awareness raising activities. Within this scope, special studies and informative activities have been carried out for the different sections of the society. Workshops have been made for the agriculture, textile, tourism, construction and furniture sectors and small-scale enterprises, forums have been organized on missing earnings notices, possibilities and limits of communication in social security, Syrian refugees and social security issues.

Adnan Ertürk: President of the Revenue Administration of the Ministry of Finance

Presidency of Revenue Administration is an institution that augments voluntary compliance with tax applications and promotes registered economy. It conducts studies to simplify tax legislation, and implements practices that facilitate execution of tax duties by the tax payers.

Presidency of Revenue Administration carries out Action Strategy Plans to fight unregistered economy. The components of the Action Plans are; determining the volume of unregistered economy and analyzing its effects on economy, promoting voluntary compliance, strengthening

the inspection capacity, raising awareness in the society through educative and inclusive methods, and improving data sharing between institutions.

Within the scope of the Action Plan, the goal of attaining paperless tax offices is being approached. Number of tax payers who have changed over to e-billing, e-ledger, e-archive applications have increased.

With the spread of e-ticket application, costs related to paper usage have been eliminated. E-mail information services have improved. E-notification system has been

adopted. Alternative means of payment have been developed so that tax payers could fulfill their payment obligations quickly and easily. Trainings and visual publications have been prepared in order to raise awareness in fighting against unregistered economy.

Fighting against unregistered economy contributes to increasing competitiveness of economy as well as enhancing welfare. In order to ensure that economy continues to grow on a healthy base, fighting against unregistered economy will continue.

Dr. Mehmet Selim Bağlı: President of the Social Security Institution

In recent years, Turkey has come a long way with its efforts to combat unregistered employment. The unregistered employment rate, which was 52% in 2002, has been reduced to 34% today. However, in order to drop this rate down to 15%, which is the target of 2023, the economic, social and legal causes of the problem must be eradicated.

For this purpose, policies to combat informality are being developed in the strategic plans of the Social Security Institution as well as other related public institutions.

In order to draw down unregistered employment to reasonable levels,

studies are being conducted to increase the quality of social security services, cross-checking works are done by sharing information and data between institutions, the inspection system is made more functional and effective, informative studies are carried out on incentive practices and social security issues.

Many of the institutional services have been transferred to the electronic environment and by reducing the transaction processes, bureaucracy and paperwork have been cut down as much as possible.

Furthermore, with the increasing of the number of Social Security Centers, a more easily accessible social security service has been provided.

With the Social Security Reform, the Institution has begun to implement a different approach in inspection, and brought guidance and counseling service into the foreground. In addition, promotion of registered employment is made by means of reducing the premium burdens on the employers. Among the work we consider to be crucial in fighting unregistered employment are also informative and awareness raising studies.

Cafer Uzunkaya: Turkish Labor Agency (İŞKUR) General Manager

Unregistered employment is an obstacle to the sustainable development of Turkey. İŞKUR, in line with the employment policies it conducts, places importance on identifying the underlying causes of unregistered employment and fighting against them.

In recent years, Turkey has come quite a long way in unregistered employment which is one of the major problems of the Turkish labor market. The rate of unregistered employment, which was 50.6% in 2000, has declined considerably with the impact of effective policies on fighting unregistered employment. However, the high share of the agricultural sector

in employment still increases the unregistered employment rate.

With the aim of expanding employment and reducing unemployment; İŞKUR provides support in maximization of opportunities for quality employment and elimination of barriers for the entry into the labor market, as one of its basic duties.

Registered employment plays a key role in ensuring access to decent jobs, providing equal pay for equal work, as well as fulltime and productive employment of all individuals, particularly young people, women and refugees who are at a disadvantageous position in the labor force market.

İŞKUR implements a large number of active labor market programs with the aim of expanding employment and preventing unemployment. Great importance is attached to the prevention of unregistered recruitments carried out through the institution.

For the purpose of preserving and expanding employment; İŞKUR carries out incentive programs for supplemental employment, on-the-job training, promoting women and the young, vocational qualification, and for employment of those receiving unemployment insurance benefits. Responsibilities regarding social security are fulfilled in On-the-job Training Programs and Vocational Training Courses conducted by İŞKUR.

Kudret Önen: Chairman of the Turkish Confederation of Employer Associations

Unregistered economy and unregistered employment is a phenomenon that creates unfair competition in respect to registered business organizations; prevents the growth and institutionalization of workplaces; restricts growth, investments, exports, productivity, innovation; prevents the use of social rights by the employees; and disrupts economic and social development by reducing public revenues.

In our country, one out of three people is employed unregistered. Syrian refugees have further increased the burden of unemployment and unregistered employment.

High rates of unemployment, high share of agriculture in employment, heavy taxes on enterprises, social

security premiums and severance obligations, insufficient level of education, severity of the labor market, ineffective administrative systems and insufficient inspection are the main obstacles to registered employment in our country.

In recent years, significant progress has been achieved with regards to incentivizing employment and vocational training, preventing unregistered employment, and strengthening the legislative infrastructure for the labor market.

Employment incentives are very important tools to support registered employment. However, in case the incentives are numerous and complex, it will be difficult for the employers to benefit from these incentives.

Regulations and possible burdens that have adverse effects on the operations of registered business organizations must be reviewed.

In order to strengthen the education-employment relationship and to achieve Turkey's goal of producing high value-added goods and services, it is of great importance to improve the quality of work force to meet the needs of today as well as tomorrow.

Fighting unregistered employment requires a holistic approach. Social dialogue plays an important role to implement effective policies. Regulation of the social security system in such a way as to increase the advantages of being registered will have positive outcomes in the expansion of registered employment.

Masis Yontan: President of the Union of Chambers of Certified Public Accountants of Turkey (TÜRMOB)

All over the world and especially in developing countries where documentation procedures and inspection mechanism are insufficient, unregistered employment is highly common.

Through unregistered economy, competitive advantages are derived over tax, which however leads to unfair competition.

Abating unregistered economy will contribute to economic stability in the medium and long term, as well as to the improvement of macroeconomic factors, rising of the level of productivity and competitiveness in the economy, and increase in public revenues.

Registered economy means achieving social equilibrium, improving income distribution and attaining sustainable growth. It is at the same time, improvement of indirect and direct tax distribution, increase of the trust of citizens in the justice of taxation, reduction of non-taxable areas, ensuring citizen-state integration, maintaining a healthier balance of public financing, rendering more effective public services and the elimination of unjust suffering of consumers.

One of the biggest problems with unregistered economy is unregistered employment. The increase in employment opportunities and the improvement of the quality of life of our

citizens, the workers' making entire use of their social rights and working under better conditions will support registered economy.

The increase of unregistered economy leads to unfair competition against registered economy, which directly effects the taxation system. Thus, causing a decrease in the financing resources expected to be provided through tax revenues, it also results in the deterioration of public financing balance.

Unregistered economy is the biggest obstacle to economic development. For this reason, all segments of the society must believe in and take active part in this fighting.

Ergün Atalay: President of the Confederation of Turkish Trade Unions (TÜRK-İŞ)

The problem of informality has a negative effect on all the parties that make up the social dialogue mechanism as well as our economy.

The informality we are confronted with in our country has various reasons such as, large number of small and medium-sized enterprises, low unionization rate, weak relationship between employment and vocational qualification, inequality in income distribution, poverty and high unemployment rates. Employers resort to unregistered employment in order to avoid bureaucratic procedures as well as tax and insurance premium obligations.

Unregistered employment in our country covers foreign illegal workers, children, women and young people in general. Moreover, the Syrians who took refuge in our country are also employed mainly unregistered.

Unregistered employment which was 52.14% in 2002 has reduced to 33.49% at the end of 2016. This 18.65% decrease in 14 years shows that the fight against unregistered employment has been effective in the long run.

Social dialogue and social consensus on fighting informality are essential. The incentives and measures to prevent unemployment and poverty

should be implemented within a plan. Qualification and employment balance should be established. Legal arrangements must be reviewed for sectors where unregistered employment is prevalent. Inspections should be increased and necessary incentive measures should be effected rapidly. Studies must be carried out in order to promote registered employment. Required actions should be taken in order to prevent illegal employment of foreign workers. Socio-economic measures should be taken to increase the income levels of the families. Obstacles to the unionization of employees should be removed.

Mahmut Arslan: Hak-İş Trade Union Confederation President

Unregistered employment is among the primary problems of our country and our working life. Wherever there is unregistered employment; neither efficiency, quality, production, union, social rights, modern production structure nor economic development can be talked about.

In order to abate unregistered employment; legal and administrative regulations, incentives, supervision, transition to modern production methods, tax consciousness and social dialogue need to be developed.

Efficiency and quality at the workplace can only be attained with registered employment. In fighting unregistered employment; incentives, legal regulations or individual efforts alone cannot provide the solution to the problem. In order to fight unregistered employment, the working life must be restored to an organized structure. In the unionized working environment, there is no unregistered employment.

The rate of unionized workers in our country is 11.95%. For this reason, the rate of union membership has to be

increased more. In order to render this possible, more cooperation should be made and more coordinated action should be taken with all of the social stakeholders. Yet, all the while, no concessions should be made on the Collective Labor Agreement rights, which are the minimum rights of the workers, as well as on efforts to bring the wages to an appropriate humanitarian level. In cooperation with the employers, HAK-İŞ conducts studies and projects to create the awareness that unionized and registered workers are educated and productive workers.

Visit to the Minister of Environment and Urbanisation Mehmet Özhaseki

Under the presidency of Celal Koloğlu, the Board of Directors of İNTES visited Minister of Environment and Urbanisation Mehmet Özhaseki.

President Koloğlu conveyed that our government was supporting all kinds of modern practices in our cities and the works of İNTES in this regard. He however emphasized that some seamy scenes arising from the disorder in the composition of pavements and streets and nonconforming applications should be avoided.

President Koloğlu further noted that, with divergent practices in almost every city, resources were

being wasted as a consequence of applications incompatible with infrastructure investments, and that these divergent practices in different cities were resulting in distorted arrangements.

President Koloğlu emphasized the importance of the Directorate General of Construction Works and the Supreme Technical Board to be assigned more actively through effecting required regulations.

President Koloğlu stated that all the institutions of the state were conducting construction tenders separately and that this was bringing about certain problems and

disordiance in terms of technical consultancy and design.

Minister Özhaseki stated that the opinions conveyed were of importance also to them, and that these issues would be taken into agenda and relevant studies would be conducted.

Minister Özhaseki informed the Board of Directors of İNTES about the activities of the Ministry of Environment and Urbanisation and the goals planned to be realized.

Talking about the studies on earthquakes in particular, he explained the projects planned for the cities in this respect.

Visit to the Minister of Labor and Social Security Jülide Sarıeroğlu

The Board of Directors of İNTES visited the Minister of Labor and Social Security Jülide Sarıeroğlu on September 18, 2017, under the presidency of Celal Koloğlu.

During the visit, the problems of working life concerning the construction sector were communicated to Sarıeroğlu.

President Koloğlu stated that in recent years, the number of Turkish workers employed by overseas contracting companies decreased rapidly. He pointed out that the main cause of this decrease was that the unfair suits for damages filed by workers were concluded against contracting

companies by the Turkish courts. He further noted that such circumstances have brought the employment of Turkish citizens to a standstill.

In his statement to the Minister, Koloğlu shared his opinions that supporting foreign contracting services in terms of insurance premiums would provide significant contributions to employment and the country's economy. Incentives particular to overseas contracting services were also requested to be introduced.

During the meeting, the serious decrease in unregistered employment in consequence of decisive policies

carried out to fight informality was stated to be a significant success. Various incentive practices for employers within the scope of promoting registered employment were also emphasized to be influential in attaining this success. However, further remarks were conveyed that due to the complex nature of the incentives there were difficulties in implementation.

Minister Jülide Sarıeroğlu indicated that the proposals brought forward would be evaluated.

Conventional Meeting

The 176th Conventional Meeting of İNTES, hosted by Tekfen Construction and Installation Co. Inc., was held on October 10, 2017. Minister of Development Lütfi Elvan has been the speaker of the meeting themed "New Age in Development".

During the meeting, İNTES President Celal Koloğlu made assessments on the developments in economy. Koloğlu stated that the Turkish economy performed quite well in the 9-month period and grew 5.1 in the first 6 months of 2017, but that this was not enough and that growth must be sustainable.

Koloğlu indicated that, large-scale investments such as transportation, energy, agricultural infrastructures and city hospitals, as well as the private sector investments were effective in the faster growth of construction sector compared to the overall economy.

President Koloğlu also pronounced his impressions concerning registered employment, problems arising from public procurement legislation and the recent rise in construction material prices.

Speaking at the meeting, Minister Elvan conveyed his views on the role of construction sector in economy. He indicated that the construction sector accelerated economic revitalization and had effective contribution to it.

Elvan emphasized that the construction sector is a sector with a high competitive power, with its environment-friendly projects based on technology. He also mentioned about the success of the sector in its overseas contracting services. In order for the sector representatives to be more thriving, Minister Elvan further expressed his recommendations on certain procedures to be followed,

such as financial structure, keeping pace with technology, etc.

Minister Elvan also talked about his assessments on the Medium Term Program. He indicated that the basic line under the MTP was macroeconomic stability. He said that certain policies and measures were foreseen also for the Medium Term Program, further explaining that process of obtaining construction permission would be shortened and construction licenses would be issued with a single signature. He stated that the investment conditions would be facilitated and that the bureaucracy would be reduced. That there were measures applied and studies conducted in order to improve the quality of the labor force and reduce unregistered employment, were also among the issues pointed out by Minister Elvan.

Fifty Fifth Solution Seeking Conference

Turkish Employers Association of Construction Industry (İNTES) organized a Solution Seeking Conference on New Regulations introduced by the Law on Labor Courts.

The meeting started with the opening speech of President Celal Koloğlu. Koloğlu expressed his views on the changes to take place in the proceedings of the regulatory bodies of working life along with the Draft of the Law on Labor Courts.

The Session Chair of the Conference was Bektaş Kar, Member of the Ninth Civil Chamber of the Court of Appeals. Head of Mediation Department of

the Ministry of Justice Hakan Öztatar and Head of Department of Labor and Social Security Law of Ankara University Faculty of Law, Lawyer, Mediator Prof. Dr. Levent Akin made a presentation at the conference.

During the session, Head of Mediation Department of the Ministry of Justice Hakan Öztatar gave information about the working principles of the mediation body, its benefits and mediation practices in the world. He also talked about the services to be provided by the Mediation Department in the new period.

Member of the Ninth Civil Chamber of the Court of Appeals Bektaş Kar gave

an outline on procedural amendments to the Law on Labor Courts No. 7036, authorizations, jurisdictional procedures, legal remedies, non appealable decisions, mandatory mediation and prescription periods.

In the meeting, Head of Department of Labor and Social Security Law of Ankara University Prof. Dr. Levent Akin conveyed information on legal obligations and practices concerning mandatory mediation as set forth by Law on Mediation in Civil Disputes No. 6325 and the Law on Labor Courts No. 7036 published in the Official Gazette dated October 25, 2017 and came into force.

